

תרומות

טבת תשע"ט

תוכן הענינים

מפתחות ע"ס המסכת.....א

סימן א בתשלומי תרומה.....טו

סימן ב עוד בענין תשלומים.....לג

סימן ג בגידולי תרומה ומדומע.....נד

סימן ד בהנאת כילוי בטבל ובתרומה טמאה ובעניני

הפסד בתרומה ובשביעית.....ע

מפתחות

סימן א

בתשלומי תרומה

א. פסחים ל"ב א' איבעיא להו כשהוא משלם לפי מדה כו' מדלא קאמר נפ"מ אי משלם דמי תרומה משמע דאף למ"ד לפי דמים צריך לשלם באופן שאחר שיעשו תרומה ישוּו בדמי תרומה שאכל, ונמצא דלשני הצדדים אכל גריוא תרומה משלם גריוא חולין, וכ"ה פשטי' דקרא דבאכל גריוא משלם גריוא, ורק במאורע דאוקיר וזל דנו בגמ', וכן בדין דלמה יפסיד הכהן באוכל בשגגה, הרי במזיד משלם דמי תרומה ואינן נעשין תרומה וחזר לכהן כל הערך שהפסיד, ואם ישלם חולין בדמי תרומה אינו משלם סאה תחת סאה וכשנעשין תרומה יש ביד הכהן פחות מסאה, מיהו אינו חייב חולין שישוּו בדמי תרומה אחר שיעשו תרומה, דאם נודמן לו פירות מדומעין שנמכרין בדמי תרומה משלם מהן סאה כפי מה שאכל, אלא דצריך שלא יפסיד הכהן אחר שיעשו תרומה, ונראה דאפי' אם נימא דבמעיקרא שוּיא ד' ולבסוף וזוא דלמ"ד לפי מדה אין הג' נעשין תרומה, מ"מ הכא נעשה תרומה הכל דעיקר חיובו להשלים לפי דמים אחר שיעשה תרומה, וכמ"ק במתני' פ"ו מ"ד דרק קרן אחד דמי תרומה, ומפרש"י אין ראי' בפרט שרש"י סובר דקי"ל לפי מדה משלם, ולפ"ז הא דקתני שני חומשין היינו אחד דמי תרומה ואחד דמי חולין. ועי' לק' סק"ד דהדבר מחלוקת הראשונים ז"ל.

ב. שם בקו' הגרע"א ז"ל דאף במעיקרא שוּיא ד' איכא נפ"מ בבעיין, דאם הטעם דלא גרע מגזולין אין נעשה תרומה אלא כפי המדה שאכל, והשאר תשלומי גזילה שהם חולין, וכן יכול לשלם מעות והכהן יכול למחול, ולפמשי"כ גם משלם רק דמי תרומה וגריוא דמי חולין, ועו"ק דמאי פסקא דבאו ליד כהן הא איכא לסתומי בעיין בלא באו ליד כהן דפטור מלשלם, ובכל גונא ישלם רק גריוא ונראה מזה דלא גרע מגזולין הכונה לחיוב התרומה, דחזינן התרומה כרשות הקדש, וצריך להשלים לתרומה כל הערך שהחסיר משוויה, ואף בתרומה שלו הדין כן, וכל דיני תשלומי תרומה יש ע"ז, וכן משמע לישנא דמתני' דכל הקרן מן החולין ורק הכפל דמי תרומה, וכן יש לדקדק מאבא שאול לק' ב' אם נימא דס"ל לפי מדה, וכ"מ בתו' ובראשונים גיטין נ"ד א', שו"ר דברש"י כאן מבואר כהגרע"א ז"ל, ואמנם מיושב בזה משה"ק שם על רש"י. ועירו' שהובא סק"ג.

ג. גיטין נ"ד א' והוינן בה במזיד אמאי אין תשלומי תשלומין, לכאו' לכתחלה יש עדיפות שישלם חולין טהורין כדי שיוכלו לקיים בהם מצות אכילה, שו"ר במהר"ם שנוטה דכיון שעיקר התרומה נטמאה כבר בטלה מצות אכילה, וצ"ע שהרי ע"כ יאכלם כיון שהם טהורים, ומ"ש ברמב"ן דהו"מ לאקשוּי מרישא, היינו מפני שהאמת דמשלם כל דהו, מיהו בירו' קאמר דמשלם חולין טהורין דוקא, ומשמע שם דלפי מדה משלם. שם תע"ב דאכל כו' לשון תע"ב מצינו כשהי' יכול לפטור עצמו בפחות, אבל כאן ע"כ לשלם חולין, מלבד עיקר הדבר שאין הכהן מרויח וכמשה"ק הראשונים ז"ל, וע"ד פי' ריב"ן הי' מיושב, אבל אין הדברים מתיישבין, וצ"ל דלישנא בעלמא הוא כלפי אין תשלומי תשלומין, וה"ק לא מיבעיא דמפסיד טפי אלא אפי' אין תשלומי תשלומין, הרי עשה כל מה שמוטל עליו. שם בשוגג תשלומי תשלומין, פי' תו' שמשלם חולין טמאין כמה שווים להסקה, ולפמשי"כ לעיל בעינן שישוּו כך אחר שנעשו תרומה, ונראה שהי' סבור שיצא יד"ח בגריוא כפי מה שאכל, אבל לאו בשופטני עסקינן שיפסיד כ"כ, ותשלומי תשלומין היינו כפי ערך שווים להסקה, וצריך להוסיף, מיהו אכתי קשה למה נגזור שוגג, אטו מזיד, ודוחק לומר אטו מזיד שלא ידע שמשערין דמיהם להסקה, גם צ"ע למה פי' הטעם משום דקפיץ זבינא ולא פי' מפני שהפסיד ממצות אכילה דהא טהורה אכל. ובפרש"י עמש"כ סוסק"ב.

ד. והרמב"ן כתב דבתר שעת תשלומין אזלינן ומה שאח"כ נעשין תרומה לא איכפת לן וצ"ע איך יכול לפטור עצמו מחיוב הממוני בכך, הא גזל מיני' מידי דשוי מאה ומהדר לי' מידי דשוי וזוא או דלא שוי כלום, ועוד דלמ"ד הפרשתו מקדשתו אטו יכול לשלם לכהן תרומה טמאה, ולומר לו לשם זה הפרשתים, סו"ס חספא בעלמא קא מהדר לי'. ונראה דבאמת החיוב הממוני אינו נגרע ע"י הלכות תשלומי תרומה, אבל לגבי חלות דין תרומה בתר שעת נתינה אזלינן, דחזינן רשות התרומה כרשות הקדש, דמה שמתמעט ערכה ע"י היותה תרומה זהו כבר לאחר שנכנסה לרשות התרומה, והנתינה לרשות התרומה היתה כפי ערך חובו, ולפ"ז יש שני דינים בחיוב תשלומי

תרומה דצריך להוסיף כמה שהפסיד לבעלים, אף שיצא יד"ח מהלכות תשלומי תרומה, ועי' סק"ב דאפשר דלא נחתו לחיוב הממוני, והדין ניתן בתרומה שלא זכה בה כהן או בתרומה שלו, וכשנוסף חיוב ממון, אמנם צריך להוסיף.

ולהאמור הדין נותן דאף בנדון אם משלם דמי תרומה בתר שעת תשלומין אזלינן אע"פ שנפחת ערכם ע"י חלות דין תרומה, וכ"מ בלשון הרמב"ן, ובריטב"א יבמות צ' א', וכן החומש מסכתא דבתר חיוב מה שאכל אזלינן, ואינו בדין לחייבו לפי ערך החיוב הממוני, וזה סייעתא לצד זה, ולפ"ז צריך יישוב למה לא אמרו בגמ' נפ"מ כמה משלם וכמשה"ק הגרע"א ז"ל, ונראה דלא באו לבאר בגמ' הנפ"מ כלל, דהו"מ למינקט נפ"מ בתרומת חמץ דמיירי ב' במתני', וכן בתרומה טמאה, ולא הוצרכו בגונא דאוקיר זול, וכונת הגמ' רק לבאר דמ"ד לפי מדה מודה דלא גרע מגזולן ורק לחומרא בעינן לפי מדה, ועו"ל דנפ"מ דיוקרא וזולא עדיפא ל' דבזה למ"ד לפי דמים אינו משלם אלא זוזא, אבל בדמי תרומה לפמ"ש"כ צריך להוסיף לבעלים חיוב הממוני ולא רצו להאריך בזה דהנפ"מ רק בחלות דין תרומה ולא בשיעור התשלומין, וגם משכח"ל שישלם בחולין מדומעין ואז לא יפסיד טפי מהערך לפי דמים.

ה. נמצינו למידין לדעת תו' אזלינן בכל מילי כמה שישוו התשלומין אחר שיעשו תרומה, בין לענין דמי תרומה בין לענין חולין טמאין, ולדעת הרמב"ן בתר שוויים קודם שנעשין תרומה אזלינן. וכל מה שחייב בתשלומין קדוש בקדושת תרומה לכו"ע. דעת הרמב"ם משמע כהרמב"ן. דעת רש"י דלמ"ד לפי דמים כפרתו, ולמ"ד לפי מדה, לענין קדושת תרומה רק בתר מדה אזלינן, והשאר הדין עם הכהן. – מש"כ לדעת הרמב"ן צריך להוסיף ולשלם לכהן הפסדו צע"ק בסתמות הדברים, ובסברא ה' מקום לומר דשעבדה תורה זכותו של הכהן להלכות תרומה, וכשנטלו ממנו תרומה בתר שעת נתינה לידו אזלינן, ורק ברשותו אחר שנפטר האוכל מחיוב תשלומיו נעשין תרומה, אלא דצ"ב למה תגרע התורה זכותו, מיהו אפשר דבתרומה שלא זכה בה כהן אינו חייב יותר ואפי' לצי"ש, שהרי השיב לתרומה כחיוב תשלומי הקדש, וכשנוסף נדון גזל פרטי אה"נ דחייב אלא שלא נחתו לזה, דה"נ כשאוכל תרומה של ישראל צריך להחזיר לו הפסדו, וכשאוכל תרומה שלו א"צ אלא כפי ערך התרומה, ולכן אין זה דין יסודי בתשלומי תרומה, וכן החומש לפי ערך התרומה כשאכל, וצ"ע. הגרע"א ז"ל דקדק מדברי הרמב"ם דמשלם רק דמי תרומה, שכ' דהפועלים מקבלין מבעה"ב דמי חולין ומשלמין רק דמי תרומה, [ועי' בזה לק' ס"ב סק"ד], ומזה משמע שא"צ להוסיף חיוב הממוני, עכ"פ בתרומה שלא זכה בה כהן, ועי' לשון הרמב"ם בהכ"ב בדין אוכל תרומה שירש מאבי אמו כהן, וכן בהכ"ג שם, וצ"ע, אבל בסוף הכ"ו נראה דבכולהו משלם רק כדמי תרומה שאכל עי"ש.

ו. גיטין שם וחזור ומשלם כו' והם נעשין תרומה מדרבנן, ולכאור' צריך ליתן לאותו כהן, מיהו לפרתו' לא הפסיד הכהן כ"כ. שם קנסו שוגג אטו מזיד, אם רבנן סברי בעלמא כר"מ דקנסין דרבנן ניהא, אבל הרמב"ם פסק כרבנן ופסק כר"י, דרבנן לא קנסין, וכדתנן גמי בתורם מן הטמא על הטמא דשוגג מה שעשה עשוי, וצ"ע.

ז. פסחים ל"ב א' אר"י ת"ש אכל גרוגרות כו' הר"ש בסופ' דתרומות כתב דהו"מ לאתויי ממתני' דאר"א ובלבד שישלם מן היפה על הרע ואי לפי דמים מאי נפ"מ, וצ"ע דלפי מדה נמי לא גרע מגזולן, ובאמת הדבר דוחק דלא אייתי מתני', ובפרט דהאי ברייתא פ' דמתני' היא כמ"ש בתוספתא, ועו"ק דלשון ובלבד משמע שמחויב לעשות כן, ולכאור' מתפרשא מתני' כשערכם שוה אלא שזה מין גרוע דלא קפיץ עלי' זביני או שאין אוכלין אותו כ"כ, ובזה מחייב ר"א שלא יגרע מן התרומה ע"י שינוי המינים, ובגרוגרות ותמרים שהוסיף בשינוי לטובה מרובה תע"ב. בערובין כ"ט ב' מייתי מינה ר"י דקב תמרים עדיפא מקב גרוגרות, ואביי דחי, ולשון אביי שם מדוקדק דאף אם לפי מדה משלם מ"מ אין ראי' דתמרים עדיפי, דהא לא גרע מגזולן, ורק בשמעתין דחה דלפי דמים משלם, ולכאור' בקב בצר ל' שיעורא דאכילה מפני הגרעינים, וי"ל דהיינו עדיפותא דידהו, ומיושב משה"ק תו' שם.

ח. שם הא מני ריה"ג כו' צ"ע א"כ דמי עצים מיותר, דהא כולה בדמי מיירי, ואם נימא דהו"מ בחמץ ושגג בתרומה נמי פטור, וי"ל דקמ"ל דפטור מתשלומי גזל ומתשלומי תרומה, ואי הוה קתני סתמא פטור הי' מתפרש בהו"מ בתרומה, ולפרתו' דחייב ככה"ג צ"ל דבא לפרש שהו"מ בתרומה וחייבו רק דמים. שם הא למה זה דומה כו' וריב"ז פליג גם בזה. שם בד"א כו' הי' אפשר לפרש דר"ל דאע"פ שמודה ריב"ז דלא חיילא קדושת

תרומה אחמץ, מ"מ לא דריש לקרא לפטרו מתשלומין, אבל בגמ' מבואר דאריה"ג קאי, וה"פ בד"א דתליא מילתא באיסורא"נ דחמץ לענין תשלומין, אבל לענין חלות תרומה אף אם הי' מותר בהנאה לא חייל.

שם ונתן לכהן כו' פרט לאוכל תרומת חמץ כו' לרהבדר"י דלא חל שם תרומה על חמץ כלל ניהא אבל לרנב"י חיילא קדושה אתרומת חמץ, ועוד דהא ה"ה תרומה טמאה דבלא היתה שעת הכושר לא חיילא קדושה, ולענין תשלומין לכו"ע משלם, ובתותים שנטמאו לראב"י אינו משלם, וא"כ לא תליא בחלות תרומה, ולכא"ו צ"ל דלאו חלות קדושה קאמר אלא דדין תשלומין ליכא אלא באכל דבר שיש בו נתינה, שו"ר דכונת תו' דלרבנן דריה"ג מודה רנב"י דאף בהיתה לו שעת הכושר לא חיילא תרומה, ונמצא דלעולם אין קדושה חלה בדבר שאין לו דמים כלל, וה"ה תשלומין, אבל לריה"ג באמת ליכא למעוטי מהאי קרא לענין תשלומין, ויש לעי' כיון דמסברא נמי קאמר לי' לראב"ח וכי מה הנאה כו' א"כ קרא ל"ל, וי"ל דקרא אשמועינן דלפי דמים משלם. ויש לעי' לפרתו' תותים שנטמאו לא תחול תרומה, וי"ל דכיון דמותרין בהנאה אע"פ שאין להם שימוש כ"כ לא מימעטי, ובפרט אם הטעם דלא חזו הוא מדרבנן משום תקלה, מיהו בנטמאו הפירות עם תלישתן משמע דלכו"ע לא חיילא עלי' תרומה, והיינו דמורו בבי מדרשא כותי', ובמש"פ בזה הגרא"מ ז"ל, נמצא לפ"ז דדרשא דונתן למעוטי תרומת חמץ אתיא רק כרבנן דריה"ג ולמ"ד לפי דמים, ויש לעי' דלק' ב' פ' בגמ' דרבנן דאבא שאול מוקמי ונתן לדבר הראוי להיות קדוש, ואכתי ריה"ג וראב"ח וריב"נ מאי עבדי לי', ואפשר דמשמע לגמ' דאבא שאול סבר לפי דמים, דאם לפי מדה לא תליא בשו"פ שאם אכל חמץ בפסח אינה שוה כלום, ואטו נשער כפי מה ששוה חמץ בשאר ימות השנה, ולכן פ' גם ת"ק ידיד' כמ"ד לפי דמים, וכרבנן דריה"ג דקי"ל כותיהו, ונראה דאף לריב"נ אינו יכול לשלם חמץ בפסח דדין תשלומין כדין חלות תרומה, וכן בחולין טמאים שלא היתה להם שעת הכושר, מהרש"ל מחק מן הגמ' תיבות פרט לאכל תרומת חמץ, ואמנם כ"ה לפרש"י, אבל לפרתו' מאת הקדש ילפינן תשלומין מחולין, ומונתן ממעטינן דפטור מלשלם בחמץ.

ט. ולענין הלכה הרמב"ם פסק לפי דמים, והראב"ד השיגו דעדיף לפרושי סתם מתני' אליבא דהלכתא כרבנן דריה"ג, וכ"ד רש"י גיטין נ"ד א' דקי"ל לפי מדה משלם, אבל באמת צריך טעם למה יסתום רבי נגד ר"ע וראב"י וראב"ח הא הו"ל ריב"נ יחידאה לגבייהו, והלכה כר"ע מחבירו, וכראב"י דקב ונקי, ולפמש"כ אף רבנן ואבא שאול הכי ס"ל, ומהא דמשני בגמ' ונתן לתרומת חמץ משמע דקי"ל לפי דמים, וכן בבעיא דגמ' לא הכריעו מכח מתני', וגם לא דחו בלשון דילמא ריה"ג היא, וגם בסברא מתפרשת מתני' בהלכות חמץ בפסח, וכן התנאים שנחלקו כאן בזה באו לבאר דין החמץ, ואין קו' אם רבי לא רצה לסתום כולו דלא כריה"ג וראב"ח, וגם אפשר דסמך שיכולה להתפרש אף כריב"נ, וביירו' נראה שפ"י מתני' לפי מדה, וכ"נ בפ"ז דתרומות ה"א, ועס"ב סק"ד.

י. פ"ו מ"א אם רצה הכהן למחול אינו מוחל, בפשוטו נראה דאת זכותו בתרומה יכול למחול, אלא שעדיין חייב לשלם כדין אכל תרומה שירש מאבי אמו כהן, אבל לשון הירו' משמע דקודם שהפריש לא מהניא מחילה כלל, ואם מחל משהפריש תליא בפלוגתא דרבי וראב"ר, ש' וכן אמרו שם מחל ואח"כ אכל כו' משמע דאכל ואח"כ מחל לכו"ע משלם לשבט, וגם לשון המשנה משמע דאינו מוחל, אבל לא נתפרש טעם בדבר, וצ"ע. ועוד משמע כן בירו' דלהלן, ונראה דלמ"ד נתינה מקדשתו אינו יכול לשלם לכהן אחר ע"מ לפייס את הבעלים בדמים, דחייב התשלומין לבעלים מעכב חלות הקדושה, וזהו שאמרו בירו' דצריך לזכות לכהן ע"ה תחלה, ואם נימא דאינו יכול למחול כלל ניהא בפשיטות טפי, דא"י לפייס את הבעלים תחלה בדמים ועי' לק' ס"ב סק"ג אם יש לכהן זכות לקבל התשלומין דוקא, וא"כ יתכן דזה מעכב למ"ד נתינה מקדשתו, אבל הכהן יכול למחול, בהשמטת הרמב"ם ד"ו דצריך לזכות תחלה לבעלים הע"ה, י"ל דמפרש דהירו' רק אליבא דר"ל, אבל לר"י יצא ידי גזילו דחיילא הקדושה ואח"כ ישלם לע"ה.

יא. ירו' פ"ו ה"א גזל תרומה משל אבי אמו כהן ר"א משלם לשבט כו' שני שאלות יסודיות יש כאן, האם גזל דוקא, שאכל באיסור ונתחייב בתשלומין לכהן, ותו לא מיפטר אע"פ שירשו, אבל כשאכל משלו משלם לעצמו, והאם משלם לשבט היינו בחנם, או דהנודן מתי חיילא הקדושה, אבל לכו"ע נוטל דמים מן הכהן, ומהא דאמרו גזל משמע דהאכילה היתה משל אבי אמו, וכ"ה ברמב"ם, אבל מהא דמדמי לה מחל ואח"כ אכל משמע דאף באכל בהיתר פליגי, וצ"ל דגזל לרבותא דר"ל דאפ"ה משלם לעצמו, והשאלה השני' בהא תליא דאם גזל דוקא, י"ל דמשלם לשבט בחנם, אבל אם גם באכל משלו פליגי, הא קתני בתוספתא דנוטל דמים מן הכהן,

ונצטרך לומר דמשלם לשבט היינו דלא קדשי בהפרשה, וחוזר ונוטל דמים מן הכהן, וכן בסברא כיון דדידי' היא צריך לשלם לו כמו באכל תרומה של ישראל אחר דאינו בדין שיפסיד, וע"כ הכהן ישלם לו דמי תרומה, ובסוגיא יש משמעויות לכאן ולכאן, דמהא דתלי פלוגתייהו בדרכי וראבר"ש משמע דרק בשביל חלות הקדושה נותן לשבט לר' יוחנן, מיהו י"ל דלראבר"ש דלא מעכב ונתן לכהן בחלות הקדושה, ה"ה דאין מצות נתינה בתרומה שלו, ואם נימא דלר"י חייב ליתן לגמרי לכהן, מיושב טפי דלא דמי לההיא דפטרי חמורות, אבל ברמב"ם הכ"ב ל"מ כן, ומהא דפרקי' וישלם ג' משמע דלר"י צריך לשלם ב"פ אי לאו דיליף מקרא, ואם הכהן מחזיר לו דמים, א"כ אף לר"י סגי בהכי, שיתן לכהן ויחזיר הדמים להקדש, מיהו י"ל דלמאי דמסיק מקרא דסגי ל' בתשלום אחד, ה"ה דהכהן צריך להחזיר לו דמים, כמו שמחזיר כשהתרומה של הקדש או של ישראל או כהן אחר, ומדברי הרמב"ם והראב"ד נראה דמשלם לשבט בחנם קאמר, וברמב"ם משמע דלר"ל האוכל תרומה שלו א"צ ליתן לכהן ולר"י גם בזה חייב ליתן אע"פ שחוזר ונוטל דמים, ובטעמא דלא דמי לפט"ח ע"י להלן, ובירור' פסחים פ"ב ה"ג מדמה תרומת חמץ לפלוגתתם וזוה משמע דאף באוכל משלו פליגי דהא חמץ אינו ברשות כהן, אבל לעומת זה משמע דמשלם לגמרי לכהן, מדקאמר טעמא דאפרה לכהן עיי"ש, וקצת משמע דמפני שאכל תרומת חמץ של כהן קאמר, וסבר דאפרה של הכהן, ולפ"ז באכל שלו לכז"ע נוטל דמים, והנה אף שנטנינו לפרש דאין חילוק בין אכל קודם ירושה לאח"כ, וכן שנוטל דמים מן הכהן, ראינו דדעת הרמב"ם והראב"ד דמשלם ממש קאמר, וכדי ליישב התוספתא צריך לחלק בין היתר לאיסור וכהרמב"ם, וכן הקו' וישלם ג' מכרעת דאינו נוטל דמים, וצ"ע. ולהלן יתבאר עוד פריטים בירור' כאן ובה"ב ובפסחים, ורשמנו כאן מה שנוגע לנדונים הנ"ל.

שם בירור' למסקנא פליגי ר"י ור"ל אליבא דרבי, ואם לר"י ג"כ נוטל דמים מן הכהן צ"ב מ"ש מפט"ח דלא מצריך ר"א נתינה, וי"ל דכיון דגם תרומה שלו סופה לבא לידי כהן לכך מפרשין הפסוק דבכל גונא ונתן לכהן דוקא, (וזהו שדימה הרמב"ם תרומה שלו לתרומה שגול עיי"ש), משא"כ בפט"ח דלא שייך להצריך נתינה לכהן אם הכהן צריך להחזיר לו השה, דאין סברא לומר שיקבל הכהן ויתיר הפט"ח ויחזיר השה דסו"ס לא קיבל כלום, משא"כ בתרומה דמקבלה לאכילה ונותן דמיה, ושפיר תלינן חלות הקדושה בקבלת הכהן, ולמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בספר בכורות ד"ל דלר"א חל החילול משעת הפרשה אלא דמיתלא תלי בנתינה, נראה דבתרומה לא חיילא בהפרשה כלום, ונפ"מ אם נגע בה טבורי, דלא פסלה, ומיושב בזה החילוק בין תרומה לפט"ח, גם י"ל דבפט"ח מפה"ב ילפינן לה דחיוב הנתינה קיים עד שיגיע ליד כהן, ולא מפני שהנתינה גורמת החילול, אלא דכ"ז שלא נתן מצות הנתינה אוסרתו מלהשתמש בפט"ח לפי שמחויב לחזור ולפדות וליתן, ויש להסתפק בספק כהן שכתבו תו' דמפריש קרן וחומש לכפרה אי קדשי בהפרשה לר"ל, וזה תלוי מה הטעם דמהני בפט"ח ע"י בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם, וע"י חלה פ"ג דמספיק אין חייבין חומש.

יב. בירור' פסחים פ"ב ה"ג בעי באוכל תרומת חמץ למי משלם, ויש ללמוד מזה דכשמשלם לפי מדה טפי מהדמים הר"ז כתרומה שלו, ודין מתנות כהונה הוא רק במה שמגיע לכהנים מעיקרא, וחיוב תשלומי תרומה הוא רק לקדושת תרומה והדמים שלו, עכ"פ למ"ד הפרשה מקדשתו. ומן זללה"ה כתב איפכא דכל מה שמחויב לשלם יותר מגולן מדין תרומה, הר"ז שייך לשבט, ואין לבעלים אלא מה שגולו מהם באכילה זו, ויש לסייע דבריו ז"ל מחומש שאין הפסד לכהנים, ומ"מ זה שייך לשבט, וכן הוכיח ז"ל מדלא קתני במתני' דתרומת חמץ שהקדש שלו, מיהו י"ל דלשון לעצמו מצינו רק כשאוכלו בעצמו, וכן בספק אם הוא כהן או ספק אם זו תרומה שייך לשון זה, משא"כ כשצריך להפריש בודאי והגדון אם למכור לכהן או ליתן בחנם.

וכ"ז אם נימא דאין הדבר תלוי בבעלים כלל, שאם אכל משל כהן נותן לו לפי דמים, והשאר שלפי מדה דינו כחומש ונותנו לכל כהן שירצה, אבל בירור' משמע קצת דנותן לבעלים לפי מדה, ולפ"ז בשלו מוכר הכל לכהן, ורק בחמץ דנו כיון שאין כאן חיוב לבעלים, ומצד שני גם הישראל אינו בעלים, אבל כשיש עיקר חיוב לפי דמים גם המדה בתרי' גרידא, וע"י לק' ס"ב סק"ג דאפשר שראוי מדאורייתא לשלם התשלומין לבעלים דוקא.

שם בירור' מסתברא יודה רשב"ל לר"י בחומש, צ"ל בחמץ, מדמייתי עלה מתרומה טמאה, ועוד דחומש לכו"ע מתנה לכהן, אא"כ נימא דבחמץ החומש בתר קרן גריר, ולכא"ו החילוק דחמץ לאו מידי חסר' לבעלים ושפיר מחייבין ל' לפי מדה לשבט, משא"כ בתרומה שלו, אבל מהא דמייתי מאפרה לשבט משמע דאף בחמץ אפרה לשבט, והמדה בתר חיוב האפר גרידא, ולק' משמע דהאפר לא שו"פ ולא חזי נמי לאצטרופי, וצ"ע דבפשוטו אין החמץ שייך לכהנים כלל, ואפשר דכיון שיש להם מצות שריפה משום תרומה אפרה שלהם, והא דמשמע מכאן דנותן לשבט בחנם, ובדין אכילה משלו בהיתר נתבאר לעיל.

יג. בדין החומש מוכח בב"מ נ"ד א' דנותנו לכהן בחנם, ומבואר בתו' וברמב"ם דאף בתרומה שלו החומש לכהנים, מיהו בירו' שלפנינו גרס דבחומש פליגי ר"י ור"ל, ויש לדון אם דוקא בשל חמץ קאמר, וזה תלוי בנדון דלעיל ס"ק י"ב ע"ש, ואי גרסינן חמץ במקום חומש נ"חא.

פ"ו מ"ד שני חומשין וקרן, בפשוט חומש אחד לכהנים ואחד להקדש, וכ"מ בתוספתא, אבל בירו' אמרו לצדדין היא מתני', דבאין בו שו"פ ליכא חומש דהקדש, ובאין בו כזית ליכא חומש דתרומה, וביש כזית ושו"פ אר"י דמשלם להקדש, ויש להסתפק אם הכונה דיש רק חומש אחד ומשלם להקדש, או דנותן להקדש גם חומש דתרומה, ומלשון הירו' משמע דרב כהנא הוא חידש שני חומשין בב"א, אבל ר"י סבר דלצדדין קתני, וכן בדרשא מיושב טפי אם הנדון מי עדיף, אבל כשיש שני חומשין למה יקבל ההקדש חומש התרומה, מ"ש מבעלמא שנותן חומש לכל מי שרצה, ואם נפרש דשני החומשין להקדש צ"ל דר"י לשיטתו לעיל ה"א דבנתינה להקדש יצא ידי גזילו דא"צ ליתן גם לשבט, וזה אם נימא דכונתו שנתנה לגזבר נמי מקריא נתינה לכהן, ואפשר דמשמע ל"י הכי שאם יאכל קדש של הקדש ויסף חמישתו עליו, ואם אינו של הקדש או נתן לכהן את הקדש, דלהכי סתמי' קרא בלשון קדש לומר דבשל הקדש משלם להקדש, ויש לעי' בפחות משו"פ ויש בו כזית למה החומש לכהנים, הרי חייב בהשבון להקדש, וי"ל דמ"מ חיוב התרומה חמיר טפי מדחייב חומש רק מדין תרומה.

ירו' שם ה"א כך ה"י משיב רשב"ל לר"י כו' וישלם ג', אם נפרש דלר"י נמי נוטל דמים מן הכהן, מתפרשת הק' דמשמע שנותן רק להקדש ואם אין הפרשתו מקדשתו לא מהניא נתינה להקדש מידי, ולפ"י דריש מקרא דנתינה לגזבר מקדשת כנתינה לכהן, דכתיב ב' נמי ונתן אותו לכהן, ודוחק, ויותר נראה דהפסוק משמע שאינו משלם טפי מקרן אחד, אם משום דלשון את הקדש משמע שזוהי ההשבה להקדש שאכל, דאל"כ הול"ל ונתן לכהן והי' קדש, א"נ משמע ל"י דבכל גונא נותן לכהן רק את הקדש, ואפשר דלכהן בפת"ח משמע הידוע דהיינו אותו שגזל ממנו, וכי היכי דבתרומה של הכהן אין חיוב נוסף מדין גזל ה"ה בשל הקדש דאינו נותן לכהן אלא אחד, וכ"פ הראב"ד, ולפ"י י"ל דנותנו לכהן והכהן פודה מן ההקדש, ואפשר דצריך לזכות תחלה להקדש, א"נ שמא בכהן הוא דצריך לזכות כיון שיכול להשיב לבעלים, אבל בישראל והקדש חשיב הכהן כמקבל עבורם ונותן דמים. והנלמד מכאן לפלוגתא דר"י ור"ל נתבאר לעיל.

יד. הערות בדברי הרמב"ם הלכה כ"א-כ"ו, הכ"א בהשמטת זיכוי לכהן, הכ"ב החילוק בין אכל משלו או שאח"כ נעשה שלו, ומהו יורש אחר משאר השבט, ובמ"ש בירו' דה"ה מחל ואח"כ אכל, שם וכן אם נפלה כו' ביאור הדמיון, וכמה משלם הכהן לבעלים דמי תרומה ואם משלם דמי החומש, הכ"ד משמע דגם הקרן לכהנים בפחות משו"פ, וצ"ע מ"ט, ואם אפשר לפרש הדברים על החומש, ואיזה חומש להקדש, הכ"ה יש לדון אם במציאות שחל בעלות ההקדש ג"כ בעינן לגדרי אח"ע – הכ"ו ע"כ מיירי בנשבע לו, והראב"ד הבין דבהקדש קאמר, וצ"ע איך מפרש הרמב"ם הק' וישלם ג', ומ"ש האכילה לאחר זהו דין המאכיל את עבדיו גדולים וסוגית הירו' שם. מהחשבון דו' וט' יש ללמוד דהכל דמי תרומה כפי מה שאכל, ולענין דין תשלומי תרומה בתר שעת אכילה אזלינן אף להראב"ד.

סימן ב

עוד בענין תשלומים

א. פ"ו ה"א האוכל תרומה שוגג, בשבת ס"ט ב' פליגי אב"י ורבא בשגג במיתה והזיד בלאו אם חייב חומש, ורבא אמר דחייב מיתה במקום כרת עומדת וחומש במקום כרת עומדת וחומש במקום קרבן קאי. ולכא"פ פ"י דכמו שבכרת כיון שחומר הכרת מחייב הקרבן סגי בשגגת כרת לחייבו ה"ה בחומש המיתה גורמת חיובו ולכן סגי בשגגת מיתה, ויש ללמוד מזה דהא דתנן אחד הסך חייב חומש היינו מדרבנן, שהרי בסיכה ליכא אפי' לאו, ואמנם בסברא ה"י מקום לומר דכמו שלמצות תרומה סיכה בכלל אכילה, ה"ה לחייב הזר חומש, וכ"ה סתמות לשון הרמב"ם וגם ה"ה וה"ה שסתמו בדרשא דתו"כ, ובמקו"א צדדנו שאיסור עשה יש לזר, מקרא דלך נתתים המתיר סיכה לכהן, וכ"מ בבהגר"א על ירו' מע"ש פ"ב ה"א, אבל להאמור אין להסתיע משמעתין ועדיף לומר שכל איסורו מדרבנן, וכן מסיק הרמב"ן ע"פ הירו', ועי' בסמוך אם תרומה טמאה במיתה, וא"ת במנחות ע"ז ב' גבי תרומת לחמי תודה למאי איצטריך תרי מיעוטי למיתה וחומש, וי"ל דה"ל רק חד ממעט לתרויהו. בתוספתא פליג ר"ש בדין סיכה, וי"ל ר"ש לטעמי' דאין סכין שמן של מע"ש בירושלים. שם ואחד תרומה טמאה בתוס'

ויר' והובא בערוך וכ"ה ברמב"ם וברמב"ן שבת צ"א א' תרומה טמאה לזר במיתה, אבל בשם רשב"ם כתבו דאינו במיתה, וכ"ה ברשב"א שם וראיתו צ"ע, ולעיל ס"א כתבנו דמ"מ בתשלומין יש מצות אכילה.

ב. תניא בתוס' תשלומי תרומה חייבין עליהם מיתה וחומש, וכ"מ ביר', וט"ס בר"ש כמ"ש הגר"א ע"פ התוס', וכ"מ מחומש חומשה דהחומש תרומה, ובפשוטו משמע בגמ' דחומש קרנה פשיטא טפי דחייב, והר"ש לא הזכיר ראי' זו, ואפשר הטעם משום די"ל דחומש עדיף דכהקדש ראשון דמי, עב"מ נ"ד ב', ואפשר ליישב בזה הא דהדר תני התשלומין תרומה לומר דאף הקרן חייבין עליו חומש, ודין חומש אינו תלוי באיסור זרות, כדחזינן במע"ש, וזה מתאים ללשון המשנה פ"ז והתשלומין חולין, ועי"ל דקמ"ל דרך ע"י התשלומין הם נעשין תרומה כרבי, וזה נלמד רק מיתורא, וניחא ל' למנקט כלישנא דפ"ז, א"נ ה"ק והתשלומין הם של התרומה, לומר דאף בתרומה שלו צריך לשלם. שם אינו משלם כו' משמע דס"ד שישלם תרומה, דאל"כ לא הו"ל להזכיר תרומה, וי"ל דלישנא דקרא משמע שיתן קדש. בפלוגתא דרבי וראב"ד שם הי' מקום לומר דחומש לכו"ע בהפרשה, דרך מה שנטל מן הכהנים אחריותו עליו עד שיגיע ליד כהן, ויש גם סברא לאידך גיסא דקדושה מחודשת היא, ולכו"ע צריכה כהן, ומ"מ הפשטות להשוותו לקרן. שם במתני' וחומש חומשה, הק' תו' ב"מ נ"ד א' מ"ט לא מייתי מינה דחומשו כמותו, וכתבו די"ל דכשמשלם חולין החומש קדוש, אבל א"צ לשלם חולין, ולפ"ז י"ל ידידע רמב"ח דמדרבנן משלם חולין כדי שיקדשו, ולכך לא פשט ממתני' דמייתי רבינא שם, שו"ר פ' הריטב"א בשם הראב"ד דבעיא דרמב"ח אם צריך דבר שיש בו זיקת תרומה לחומש, וזה א"א לפשוט ממתני' דחומש חומשה, וגם פשיטות דרבינא אינה מוכרחת די"ל לאפוקי מצות נקט חולין.

ג. שם מ"ב בת ישראל כו' קמ"ל מתני' דחייב תשלומי תרומה גם לעצמה, מפני שצריך להשיב קדש תחת מה שאכלה ולאכלו כקדושת תרומה, וקמ"ל דא"צ להוציא מתח"י כדן גזול, ואפי' החומש בדמקום קרבן קאי העיקר להביאו לקדושת תרומה, ואם אכלה תרומת הקדש למ"ד דהחומש להקדש ה"ה הכא, ופשוט דחייבת להפריש החומש, ול"ד לספיקות. שם מפני שאמרו כו' קרן לבעלים כו' יש להסתפק אם בכלל מצות התורה שיתן לבעלים את התשלומין עצמן, דלכא' זוהי השבה היותר מעולה, וגם ביר' מפרשין ונתן לכהן לאותו שאכל משלו ויצא ידי גזילו, וגם מבואר דלמ"ד נתינה מקדשתו כ"ז שלא השיב לבעלים לא קדשו בנתינה לכהן, מיהו בזה י"ל דאמנם התשלומין לבעלים מעכבין אבל אכתי יכול לשלם לו מצות בע"כ, וכן יש להסתפק למ"ד הפרשה מקדשתו, דג"כ י"ל שמדאו' צריך ליתן לבעלים שהרי קדשו מכח תרומתו, מיהו באוכל תרומה שזכה בה ישראל לא מסתבר שיזכה בתשלומין דרך בונתן לכהן אפשר לפרש כן, ולעומת זה לא מסתבר לחלק ביניהם, וממתני' יש לדקדק דהקדש לבעלים דוקא, דאל"כ לא הו"ל להאריך בבת ישראל אם תרומה שזכה כו' דפשיטא שלא גרע מכהן שאכל תרומה של כהן, וצ"ע. ויש להסתפק אם בנתינה בע"כ נתינה מקדשתו, ואם הוא הבעלים ואינו רוצה לזכות י"ל דאיבד זכותו, אבל עדיין צריך ליתן לכהן, וביר' דכהן ע"ה י"ל שאינו בע"כ אלא שלא יגע בתרומה כמ"ש הגר"א, וגם כופין אותו וניחא ל'. שם ביר' בדין נתגרשה והי' לה פט"ח.

ד. שם מ"ג המאכיל את פועליו כו' נראה דמדאו' חייב תשלומין על הפועלים דוקא, ודברי הגר"א ביר' ובשנו"א יתכן לפרש דמדרבנן תיקנו שהבעה"ב יתן. ופשטות המשנה דלר"מ בעה"ב טורח בתשלום חולין מתוקנים לכהן, ולפ"י הגר"מ הלוי ז"ל ביר' יש ג' שיטות, דר"י סבר דלרבנן אין בעה"ב טורח בתשלומי חולין, אלא משלם להם דמי סעודתן במעות והם טורחין אחר חולין מתוקנים. ולכו"ע משלם להם כשיעור שהם צריכין לשלם, ולר"ל אף רבנן מודו בעיקר הסעודה שבעה"ב טורח, ופלוגתתם בטפילה פ"י במה שנטפל לסעודה שאכלו יותר מחיובו ליתן להם, דר"מ סבר שג"ז הבעה"ב משלם, ורבנן סברי דבעה"ב אינו משלם להם כלל ורק עיקר הסעודה שחייב להם, וזה משלם בחולין מתוקנים, וריב"ח מפרש כגון שפסק עמהם להאכילן דובשנין, דלכהן א"צ לשלם הדבש המשביח את הסעודה, ופליגי אם צריך להחזיר לפועלים דובשנין דכיון שאין להם הנאה מסעודת איסור אף מהדבש שהוא היתר לא נהנו, ור"מ סבר דאינו משלם אלא הקרן שהם צריכין ליתן לכהן, ולר"י ור"ל ר"מ לחומרא ולריב"ח ר"ח לקולא, ומיושב בזה מהלך הסוגיא ביר', גם מיושב דאין הבעה"ב נפטר מדמי חולין ע"י שהאכילן תרומה, בפרט כשהם משלמין חולין, גם מיושב דהא הירו' סבר לפי מדה משלם, וגם בגמ' לא פשטו ממתני' דלפי דמים משלם, וי"ל דלמ"ד לפי מדה הנפ"מ פשוטה בהוקרו, דלר"מ משלם בעה"ב הכל.

סוגית הירו' מה ביניהן פ"י דלכו"ע בעה"ב משלם כל הקרן לכהן א"כ מה ביניהן, ומשמע דאף אם היקר הוא משלם לפי מדה לכהן אף לרבנן, לפי שצריך לטרוח להעמיד מקחו, מיהו אפשר דלר"י אליבא דרבנן נפ"מ נמי

בהוקר למ"ד לפי מדה, וזה בכלל טרחת התשלומין לכהן, ומ"מ מתני' לא מיירי בהכי ואתיא אף כמ"ד לפי דמים. שם עיקר סעודה ביניהן, פי' דרבנן סברי דאף בעיקר הסעודה אין בעה"ב חייב לטרוח, ונותן להם דמי סעודתן. שם טפילה ביניהן, פי' דעיקר הסעודה לכו"ע על בעה"ב לטרוח ולשלם, וטפילה היינו שנתן להם בריוח, אם צריך לשלם מה שאכלו יותר, ולא דוקא לכהן אלא שאינו משלם להם כלל לרבנן, ולר"מ משלם כל הקרן. שם הא למה זה דומה כו' לר"ל נחא דלכו"ע בעה"ב טורח בקרן, אבל כיון דמתני' לא נחתא לזה משמע טפי דלר"י קאמר, דלדידי' פליגי ר"מ ורבנן בנדון זה, והיינו דמוקים לה כר"מ אליבא דר"י. שם שבח סעודה כו' פי' שפסק עמהם דבשנין, והקדן הוא רק פת בלא שבח הדבש. ולרבנן נותן להם כל מה שנתחייב תחלה, דנפשם חתה בכל מה שאכלו, שו"ר במהר"י קורקוס שכבר ביאר סברות אלו בירו', שפי' טפילה לפתן ופי' דנפשו חתה גם בלפתן כיון שעיקר הפת של איסור.

בדברי הרמב"ם עי' להלן סק"ה.

ה. הרא"ש רצה לפרש דלר"מ בעה"ב משלם רק קרן דמי תרומה, ולרבנן דמי חולין, ולפ"ז לר"מ הפועלים צריכין להוסיף גם בקרן, וצ"ע דמתני' איפכא תנן דלר"מ סגי לפועלים בחומש ולרבנן משלמין קר"ח, ויתכן שהרא"ש רצה להקדים מ"ט אינו מפרש כהרמב"ם, ולא נחית ליישב מתני' לפי זה, אבל באמת הרמב"ם לא אויל בשיטת הרא"ש דאיהו אזיל בשיטת תו' דהפועלים משלמין כ"כ חולין שישו אחר התשלומין כתרומה שאכלו, ולהרמב"ם משלמין כשיעור שוים קודם התשלומין, וכמ"ש הגרע"א ז"ל, וכן דברי הרע"ב מתיישבין כהרמב"ם.

הר"ש והרא"ש פי' דלר"מ בעה"ב אינו מנכה דמי טרחו לפי שחייב לטרוח, ולרבנן בעה"ב מנכה דמי טרחו, ואינו משלם להם כל הקרן, ולכו"ע אין בעה"ב טורח עתה כלום, ולר"ל לכו"ע משלם להם כל הקרן, ופליגי אם בעה"ב צריך לטרוח לשלם לכהן או דסגי בנותן להם כל הערך שאכלו והם יטרחו, דהם צריכין לשלם לכהן כל הערך וגם לטרוח, וטעמ' דר"ל משום דהמוכר דבר צריך להעמיד מקחו, ולר"י טעמ' דר"מ מפני שבעה"ב חייב לטרוח, והדברים מחודשים טובא לנכות טרחו ולשלם פחות ממה שאכלו, ואיך זה מתפרש בלשון דמי סעודתן, ואפשר דר"ל כפי מה שהם משלמין או מקבלין.

ויש לעי' מאי פריך בירו' והלא כבר אכלו הרי הם צריכין לחזור ולטרוח לשלם לכהן, וי"ל דזהו מתשלומי הכפרה, אבל הוא כבר טרח בשבילן, ול"ד למה שהם צריכין לשלם דלא חשיב שנתן להם, דהר"ז כטרח והביא להם פת של ראובן, דהטרחא נתן משלו, וחייבם רק דמים, וכאן שנוסף חיוב עם טרחא, זה דומה לחיוב החומש, והגרע"א ז"ל הק' ע"ד הרמב"ם דלא יתכן שיפטר בעה"ב בדמי תרומה כשהם חייבין לשלם דמי חולין, ובאמת כבר כתב דאליבא דהר"ש נמי קשה, אלא דמ"מ אין ליישב ברמב"ם כהר"ש וכמש"כ דכיון שחייב להם חולין אינו יכול ליפטר בתרומה, ואף אם הם היו חייבין רק תרומה הדבר מחודש לפטור, אבל כשהם חייבין חולין אינו נפטר בתרומה, ולא אמרי' דחייבין כפרה ומה שאכלו כחולין דמי, דכולי האי אין לחדש, ושפיר הוכיח מזה דהרמב"ם סבר דפועלין וכל האוכל תרומה משלם רק דמי תרומה.

ואפשר דלמאי דמפרשין בירו' דלא נהנו בסעודה, ה"ה דאם אכלו תרומה שלו שאין משלמין לו כלום, והוא נותן להם דמי סעודתן, והם מוכרין התשלומין לכהן, אלא דהיכא דאין התרומה שלו ע"כ ישלמו לכהן, הרמב"ם פסק דבעה"ב משלם להם דמי חולין שנתחייב להן, ואע"פ שאכלו תרומה וכבר שבעו לא אמרי' דנהנו כחולין, דנפשו של אדם חתה מדבר איסור, ויש לעי' אפי' נהנו איך נפטר מדמי חולין סו"ס נתן להם דבר ששוה פחות, ואיך יחשב כחולין בגלל טעותם, ובדוחק י"ל דכאן נתחייב רק להשביעם, ולפ"ז אם אכלו תרומה שלו אינן משלמין כלום, אבל האחרונים ז"ל נקטו דמיפטר מדמי חולין ע"י טעותם, למ"ד דאין נפשו של אדם חתה מתרומה, וצ"ע. ועוד דנמצא פי' דמתני' כמ"ד לפי דמים, אבל לפי מדה ליכא נפ"מ, וי"ל דלר"מ בעה"ב משלם בהוקר, והוי ר"מ לחומרא.

ו. שם מ"ד הגונב תרומה כו' קמ"ל שאין בתשלומי תרומה כפל כמו שאין בהקדש, וקמ"ל שאין חומשו עולה לו בכפילו, כיון שהחומש לא אויל לבעל הכפל דוקא, ואף בשלו מוסיף חומש. ומיירי בלא קנאה בשינוי, דדידי' אכל. שם שני קרנים לפרתו אין שיעור שניהם שוה בשעת התשלומין. שם גנב תרומת הקדש, בירו' דמקדיש טבלו. ועוד בזה לעיל ס"א ס"ק י"ג י"ד.

ז. שם מ"ה ולא ממע"ר שנטלה תרומתו, ר"מ סבר מע"ר אסור לזרים, וא"כ מסתברא לפרושי דהיינו טעמ" דאין משלמין ממנו, ולפ"ז שאין הקודש פודה את הקודש אתרוייהו קאי, שאינו יכול להשתמש בקדושת המע"ר לפדות אכילתו אי התרומה. שם ולא ממע"ש והקדש שנפדו, נראה דחולין מתוקנים שהקדישן או שלקחן בכסף מע"ש לכו"ע משלמין מהם אחר פדיון, והכא מיירי כשבשעת גמ"מ היו ברשות הקדש, והנה בהקדש משכח"ל כשלא הי' בהם זיקת תרו"מ כלל, כגון שהקדישן במחבור, אבל במע"ש אפי' קרא שם קודם גמ"מ, אכתי היו ראויין לקרא עליהם שם תרו"מ, ואפשר דכיון שטבל אין משלמין ממנו, וע"כ צריך להפריש מע"ש, אמרי' דאיגלאי מילתא שפירות אלו שייכים להקדש, אבל בהקדש ליכא למימר הכי, וע"כ כשהקדישן במחבור, וטעמייהו דרבנן משום דהקדש אינו פטור מוחלט כהפקר, אלא שאין דיגון הקדש מחייב בתרו"מ, מיהו אם בשעת הבאת שליש הי' ברשות הקדש נראה דאף לרבנן אין משלמין.

נמצא לפ"ז דלשו"פ והפקר או דמיירי במחבור, ומש"ה מודו רבנן, והקדש שאני, או דמיירי אף בתלוש ואפ"ה פליג ר"מ כיון שידוע שעתידין להיות לשו"פ, אבל בהפקר בתלוש אין סברא כ"כ שלא ישלמו, אא"כ נימא דהכל תלוי בחיובן בשעת גמ"מ, ולפ"ז נחא דלא דמי לחולין מתוקנים דאיסורא הוא דרביע עליהו, משא"כ פדיון הקדש ומע"ש שזהו שנינו במהותן, ולא שייך לומר שרק נסתלק האיסור מהן, ומע"ר מפני שהוא עדיין קדוש, אבל הר"ש אע"פ שבפ"א ובחלה פ"א מ"ג פ"י מע"ש והקדש קודם גמ"מ כאן פ"י מפני שהיו ברשות הקדש, ונראה טעמו משום דקתני שאין הקדש פודה את ההקדש, ואם הטעם משום דלא הוה עליהו זיקת תרו"מ א"כ לאו משום הקדש אתינן עלה, וע"כ דהטעם מפני שהי' ברשות הקדש, מיהו נראה דגם להר"ש היינו דוקא כשלא הפרשו מהן תרו"מ, אבל חולין מתוקנים מלשמין מהם לעולם, ואם נדחוק דטעמא שאין הקדש קאי רק אמע"ר ור"מ לטעמי' הוה נחא טפי, אבל מ"מ נראה דיותר מיושב לומר דמיירי בדיענין שיהיו הקדש ומע"ש, והיינו הקדש במחבור, ומע"ש שהופרש מהטבל, וג"ז דוקא קודם גמ"מ, ומש"ה קרי ל"י הקדש פודה את ההקדש כיון דמעיקרא לרשות הקדש קיימי, מיהו י"ל דכל שקודם גמ"מ הוחלטו לרשות הקדש ומע"ש חשיב שזהו ייעודן, וקריאת שם שאפשר לקרא קודם גמ"מ אינו עיקר, ועי' לק"י סק"ח ט' עוד בכ"ז.

נראה דאף למ"ד ממון הדיוט אין פודין במע"ש שלא נפדה, וכ"מ בבהגר"א לתו"כ, ואף לר"ש דלוקחין תרומה בכסף מע"ש, מ"מ להתפס קדושה נוספת על המע"ש אינו יכול, כמש"פ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בטעמא דלא יביא לחמי תודה מחטי מע"ש שאחר שקדשו א"י למעט באכילתן, ותרומה גרע שאינה מייעוד המע"ש, ולכן אפשר דאפי' בלקוח בכסף מע"ש א"י לשלם, אפי' למ"ד דמביאין ממנו לחמי תודה, ועוד דפורע חובו ממע"ש, ועירו' ריש מע"ש מה דינו למ"ד ממון הדיוט, אלא דהתם מדרבנן.

ח. יור' ר"ל אמר לה על תרתין אחרייתא כו' פ"י דמודו רבנן בלא הי' לו זיקת תרו"מ, ויש ללמוד מזה דטעמא דאין הקדש פודה קאי נמי אמע"ר וכמש"כ לעיל, דאל"כ מנא ידעינן דרבנן אתרתי הוא דפליגי, ויש לדחות דאלו משמע תרי, ומע"ש והקדש כחד חשיבי, ובפשוטו משמע דר"י ור"ל פליגי רק בפירושא דמתני' דלכו"ע בדליכא זיקת תרו"מ אין משלמין, אלא דר"י סבר דבלקט איכא זיקת תרו"מ קודם שנפל לארץ, וא"כ ע"כ דרבנן פליגי בכולהו, ולשון באלו מתפרש דלאו בכל גונא של אלו פליגי, דבשכחה ופאה דמחבור מודו ור"ל סבר דבלקט ג"כ לא היתה זיקת תרו"מ, ולפ"ז ר"מ פליג בכולהו אף בהיתה בו זיקת תרו"מ, ויש לפרש הטעם כיון דקודם גמ"מ ידעינן שלא יתחייבו לא חשיבי ראויין להיות קדש, דאם הטעם מפני שפירות אלו יש בהם דין מתנה אחרת א"כ מעשר עני נמי, ונראה מזה דמע"ש דוקא בקרא שם קודם גמ"מ, וכן יש להוכיח מפאה דבקרא שם פאה אחר מירוח מעשר ונותן לו, ואותן פירות פשיטא דמשלמין מהן שהרי חייבין במעשר, ודכוותה מע"ש אחר שנתחייבו הפירות במעשר, ולפ"ז לתלמודן יש לנקוט כר"ל כיון דקיי"ל בנשירתו הוא קדוש, והגר"א פ"י דלכו"ע אין משלמין מלשו"פ והפקר, ואתיא כהלכתא בתלמודן, והרמב"ם פסק דמשלמין מכולן אף בלא היתה שעת הכושר, ואתא דר"י כתלמודן דלקט אין לו שעת הכושר לתרו"מ, ומ"מ משלמין מכולן, ולשון באלו י"ל לאפוקי פירות חו"ל ונ"ר ושביעית, אבל הרמב"ם פסק אף בשביעית דטעמא דאין משלמין הוא מפני שאין פורעין חוב מדמי שביעית, וש"מ דמשום הפקר משלמין, והלום ראיתי דבירו' מבואר כהרמב"ם וזהו מקורו לפסוק דמשלמין מכולן, ועסק"ח בזה.

ט. נראה דתשלומין מפירות שלא נגמ"מ דינו כלתרום מדבר שלא נגמ"מ, דבדיעבד ודאי מהני, ואם מדאורייתא אסור הדבר במחלוקת. ועוד נראה דאם תרמן קודם גמ"מ אפי' הקדישן והפקירן אח"כ משלמין מהם, אפי'

לר"מ. טבל נראה בראשונים ז"ל דלא מהני תשלומין דידהו כלל, אף לא כנגד החולין שבו, דכיון שע"י התשלומין חיילא קדושת תרומה מיד, אין לחדש בזה דין ברירה שיחול על העתיד להיות חולין, ובמ"ר לא כ"כ ע"ש.

פירות חו"ל ושביעית הי' נראה לפמש"כ דלכו"ע אין משלמין מהן דהא כו"ע מודו דבעינן זיקת תרו"מ, אבל מהא דמייתי בירו' ממתני' דאין משלמין מפירות חו"ל מבואר דלרבנן לא בעינן זיקת תרו"מ, וכן מדדחי דמשלמין מהן, והא דגריעי פירות חו"ל י"ל דשאני הפקר ושביעית שהפירות ראויין אלא שנפטרו משום מאורע, ואמנם שביעית כולה פטורה אבל הפטור משום הפקר, ועוד מבואר בירו' דגם משביעית בדין הי' שישלמו, או לאו איסור סחורה, וזהו מקור דברי הרמב"ם שפסק דמשלמין מהפקר, וכ"מ בר"ש וברא"ש שפי' טעמא דשביעית משום סחורה ולא משום הפקר, ולא העתיק הר"מ דין חו"ל משום דדחי דמשלמין, וסתמות דבריו, י"ל דמשלמין, או שהדבר ספק, מ"ש בירו' לא אמרו אלא קשואין כו' יש לפרש דמייתי ראי' דהטעם משום דאין מביאין ירק מחו"ל, או דס"ד לפרש טעמא דמתני' משום איסור ספיחין, וא"כ מפירות האילן משלמין, ודחי דמשום סחורה אסור.

י. שם מ"ו לפיכך אם אכל כו' קמ"ל דלר"ע אף בדיעבד אין משלמין, דהא עבר זמן הביעור בשביעית, מיהו מסתברא, דלא חל דיני ביעור קודם ההפרשה, ומ"מ מצוה איכא, וצ"ע אם מעכב את הויודי, ובת"נ נמי מסתברא דעובר, וע"כ דלא מהני ממין אחר כלל, ועוד קמ"ל דמשלמין משנה לחברתה, דבתוספתא הוכיח מזה ר"א לשני מינים, וטעמא דר"ע מפני שאינו משלם מחדש על ישן, דכשאכל חדש ומשלם חדש משנה אחרת, ל"ד לתורם מחדש על ישן. שם ימתין לקשואים כו', משמע קצת ע"פ הירו' דלא משכח"ל כלל, ואפי' בעצין שא"נ ותחת הבית דאסור מדרבנן לזרוע בהם בשביעית. שם ממקום שר"א כו' בלאו את הקדש הי' מתפרש שמשלם דמים, ור"א סבר דשמעינן רק הראוי להיות קדש, שהרי אינו משלם ממה שיאכל. שם ובלבד שישלם מן היפה כו' דקשה לכיין שני מינים שהיו שוין, וע"כ לשלם מן היפה.

יא. יש להסתפק אם תשלומי ביכורים ותרומת לחמי תודה לצד דחייבין עליהם מיתה וחומש אם נעשין כתרומה או כביכורים, ונפ"מ להצריכן חומה ואסורין לאונן ועוד, ונראין הדברים דכיון דכל הני משום דאיקרו תרומה הן אין ללמוד מהפסוק אלא שיש תשלומין לקדושת תרומה ולא להוסיף עוד דינים, וכן בסברא דאין דין נותר בתשלומי לחמי תודה שני ימים משהפרישן, וכן בביכורים קדושתן תלויה בהבאת מקום ותנופה ועוד, ונפ"מ נמי לענין בת כהן שנשאת לישראל ואכלה תרומת לחמי תודה דאע"פ שאינה חוזרת לענין זה, מ"מ לענין מיתה וחומש לאו זרה היא, כיון דהתשלומין רק לענין התרומה נאמרו, וכ"מ ברמב"ם שפטורה ממיתה, ומשמע בשבת ס"ט ב' דבכה"ג פטורה נמי מחומש, שו"ר במנח"ח שלא כ"כ, וכן נראה דתרומה שהפריש ממנה חלה משלם חומש אחד, ונראה דאם מת האוכל ליכא לדין תשלומין.

יב. ירו' ה"ג יאכל ביכורים מהו משלם, אפשר לפרש דהגדון כשאכל תאנים אם משלם בתאנים שהרי אינן ראויין להיות תרומה מדאורייתא, מיהו ע"כ כיון דביכורי תאנים אכל משלם תאנים, ומסתברא דאף לר"א משלם תאנים על דגן מדאורייתא, ואפשר דהגדון אם צריך לשלם מהבכורות. שם אכל ענבים משלם יין, יש לעי' פשיטא, מי גרע מתורם יין על ענבים, וי"ל דלדיוקי דאיפכא אסור, ולכא' במשלם לפי דמים יש להתיר גם ענבים על יין. שם אכל חלה כו' נראין הדברים דאכל חלה משלם תבואה וקמח, דסגי בראויין לתרומה, ומש"ה מספק"ל אם אפשר לתפוס בשני ראשין, לשלם תבואה מכח תרומה וחלה כאחת, ובפשוטו הי' נראה דלא מהני, ואפשר דבעיא דביכורים באת"ל דלא מהני היא, וכ"מ בתוספתא דאר"ע דאין משלמין עי' להלן. אבל במשלם מעיסה הדין נותן דיהני אע"פ שנעשית מחטים שלא הביאו שליש. שם אכל ביכורים כו' כאן עדיף מחלה, דלא בעינן לטעמא דראוי להיות תרומה כדי שיוכל לשלם מתבואה, אבל מ"מ כיון דנעשין רק תרומה אין לחדש כח ביכורים בתשלומין, מיהו אכתי באכל תאנים ורמונים ע"כ רק מכח ביכורים משלם, ומ"מ י"ל דלא מהני. בתוספתא אר"א דמשלמין מפירות שלא הביאו שליש, ולכא' צריך לגרוס חלה, אבל קשה דר"א גופי' סבר דאין חייבין בחלה.

יג. פ"ז מ"ב בת כהן כו' מהא דשבת ס"ט ב' יש ללמוד דבחיוב מיתה נמי פליגי, ומוכח מזה דבנשאת לישראל לכו"ע אינה במיתה, דרשות הבעל לא משוי לה זרה, ולעומת זה בבית ישראל לכהן ונתגרשה חשיבא זרה מעיקרא, ועי' להלן בזה, וכן במלך וכה"ג דמדמי להו בכריתות, אפשר דדוקא כ"ז שהוא מלך פטר ר"י, ועכ"פ ל"ד לתרומה דכל חד במושג זרות ידי.

בפ"ח מ"א נמי פליגי בחיוב חומש כענין פלוגתתם בחיוב קרבן, והיינו דקמ"ל מתני' שם שדינן שוה, מיהו לחד שנינוא בפסחים ס"ל לר"י דנודע שהוא ב"ג אכילתו מצוה עד שלא נודע ולכן פטור, ונשמעתי להסתפק אם שילמו לו תשלומי תרומה קודם שנודע אי מהני, ואם אכלן כבר מסתברא דמהני, ויש לעי' אכתי תיקשי לגמ' מרישא, וי"ל דאה"נ אלא קושטא קאמר, וכמ"ק ביבמות ל"ד א', ואפשר דברישא שנתחדש מכאן ולהבא דמי קצת לאונס, משא"כ בב"ג, ועירו' בגט, אבל אין נראה לפרש דלא חשיבי זרים מעיקרא דרשות הבעל והאדון אינם מבטלין שם זרות מהם וכמ"ש"כ לעיל, שו"ר בכ"מ שכ"כ בדעת הרמב"ם, וצ"ע, ולכאור' הי' נראה דאף נודע שהוא ב"ג חשיב זר לגבי מכאן ולהבא, אע"פ שקודם שנודע מרצה, וכ"ז צ"ע מדברי הרמב"ם, ועוד דבריו צ"ע"ג בזה עי"ש.

יד. פ"ז מ"ג המאכיל את בניו קטנים כו' קמ"ל דתרומה אינה כמעילה לחייב המאכיל כאוכל, וקמ"ל דחייב בקרן ולא אמרי' דאינתיק כל החיוב על האוכל, ובפרט בעבדים גדולים דאם יש להם לשלם חייבין, ויש לעי' למה בנשתחרר העבד או ביש לו חייב לשלם, וכן בבניו גדולים, וכן במאכיל את פועליו ואורחיו, נימא לי' למאכיל שישלם קרן, והם יפריש קרן וימכרוהו לכהן, והגרע"א ז"ל כתב דבאמת לרמב"ח גובה מבעה"ב הקרן, ורק לר"ח יכול לגבות מן האוכל, אבל ביר' מסיק דכאן כו"ע מודו, ולא פירשו הטעם, ועוד דמשמע בההיא דפועלים שא"צ לשלם לבעלים כלל אלא להם הוא משלם, ולמה לא יאמרו לו פועלים שהוא ישלם הקרן, והם ימכרו התשלומין, וגם במתני' וביר' משמע דגובה רק מן השני, ואם איתא לכה"פ הו"ל להזכיר דרמ"ג רמ"ג.

ואפשר דחידוש התורה בתשלומין הוא דחזינן התרומה כבעין, ובוה לכו"ע גובה מן השני, ולפ"ז יש זכות לכהן לתבוע התשלומין דוקא, והגר"א ל"ג ביר' דכאן כו"ע מודו, ולכאור' לא סגי בטעמא דרמ"ג כיון שגובה רק מן השני, ויתכן עוד דהיר' כר"י דאף בתרומה שלו משלם לשבט, או דמפני שנהנה חייבתו תורה ולא מהני לזה הא דגובה מן הראשון, עי' כתובות ל' ב'.

טו. שם והאוכל תרומת חו"ל, ביר' מבואר דה"ה תרומת עציץ שא"נ, אבל בתלמודן משמע דחמיר טפי מתרומת חו"ל, מדמוקים טבל דברכות ופסחים בעציץ שא"נ, ותרומת חו"ל אוכל ואח"כ מפריש. שם והאוכל פחות מכזית תרומה, מתני' בדאיכא שו"פ, ויש להסתפק בכזית שאין בו שו"פ, אם חייב לשלמו לבעלים לפמ"ש"כ דחשיבא התרומה כבעין, ונראה דלאבא שאול שיעור צירוף שו"פ בכא"פ, ולכאור' ה"ה בסיכה, ויש לעי' לרבנן למ"ד לפי דמים היכי מיתוקם ונתן בכזית בהזול, וי"ל דאחר שנתחייב בנתינה לא פקע חיובו אע"פ שנתמעט מכזית. בתוספתא בדין אכל כחצי זית ונודע לו, ואם בדאיכא חיוב תשלומין לכו"ע יש ידיעה לח"ש. בגרסת הגר"א דשיעור שת' ברביעית.

טז. שם מ"ד זה הכלל כו' לפ"ז לרבנן בתרומ"מ של דמאי התשלומין חולין, ולא רק שאין חומש, וניחא בזה טעמא דזולול. בדין הספיקות כתבו תו' דמפרישין קו"ח מספק (ומוכרין לכהן). וכ' המל"מ דה"ה בספק תרומה, ובסברא הי' מקום לומר דלא חיילא קדושת תשלומין בספק כלל, ויש להסתפק אם אפשר לשלם בשביל חבירו בלא דעתו כיון דכפרה היא.

ברמב"ם דנזיר ששתה יין פטור מקו"ח, אם הטעם משום דכמוזיק לי', או דבכל איסורים כן כיון דנפשו קצה באיסור, והיינו דוקא כשמתלווה לזה איסור נוסף, ובדברי הגרע"א ז"ל ובנו הגרש"א ז"ל בזה, ומ"מ גרסת הראב"ד עיקר, ואם יש לדמות ההיא דכתובות ל' ב' לההיא דבכורות ל"ז א'.

סימן ג

בידולי תרומה ומדומע

א. פ"ט מ"ד גידולי תרומה תרומה כו' בזרעו כלה מיירי מגזירת י"ח דבר, אבל באין זרעו כלה אסור מעיקר הדין, וכן כל הני גידוליהן חולין בזרעו כלה מיירי, אין זרעו כלה היינו כגון בצל שנוסף על עיקרו, מיהו יש להבחין ה"ד גידולי גידולין באין ז"כ, והנראה מרש"י ותו' פסחים ל"ד א' דמהבצל יוצאין עוד בצלים, ולפרתו' חשיבי גידולין דאז"כ כיון שיוצאין מגוף הבצל ולא מזרע שכלה, וברש"י מבואר דאף באותה זריעה איכא גידולי גידולין, ונראה דמתנ' קשיתי' דמבואר שאם גומם את האוכל מותר, ולפרתו' צ"ל דכשגמם כל האוכל נעשה כז"כ, וכ"ז לרבה, אבל למסקנא אין מקור לקולא זו.

שם מ"ז שתילי תרומה כו' מתני' בהיתר התרומה שהיתה טמאה מיירי, אבל בזרעו כלה פשיטא דהגידולים מותרין לכהנים אע"פ שהזרעים היו טמאין, וזהו שהקשו תו' לפרש"י שבת י"ז ב', ובמהרש"ל ומהרש"א נתקשו בזה עי"ש, ונראה שזו גם דעת הרמב"ם, דהא לא הוצרכנו להיתר זריעה אלא באין ז"כ.

שבת י"ז ב' אמר רבא אי דחשידי כו' ברש"י ותו'. שם ואתי לידי תקלה, יש לעי' מ"ט לא אמרו שמבטל מצות שריפה, ולחד תירוצא בתו' הוא מדאורייתא, ומשמע מזה דאין מצוה בשריפה, והא דילפינן מקדשים היינו דאיבוד דשריפה זהו דרך כבוד בקדש.

ב. גידולי תרומה כחולין לענין שאין שלישי פוסל בהן, אבל אם נטמאו בראשון נראה דאסירי ולענין טומאת הגוף מתני' היא לא ילקטו אלא טהורין, ועאו"ש בזה, ובאין זרעו כלה אפשר דנפסלין בטבוי, וחמירי ממדומע דפליגי תנאי בזה, ולענין קו"ח יש לומר דמשלם לפי חשבון כמדומע.

בדין ביטול גידולי תרומה שזרעו כלה מסתברא דדינם כשאר איסורין ביבש ברוב ובלח בס', וא"צ להרים ובאין ז"כ מבואר בתוספתא דשיעורו בק"א, אבל ממחומר אין רא' דמסתברא דדינו כקבוע, ובז"כ הקלו בספק, אבל משנתלשו אין להקל ברוב איסור.

ג. פ"ט מ"א הזורע תרומה שוגג יופך ומזיד יקיים, לפי' הגר"א בירו' קנסוהו שיקיים, ובשוגג אם רצה יופך, ובסיפא בפשתן יופך דוקא, וע"פ התוספתא בשוגג בפשתן קודם שליש יופך דוקא, ונמצא דרישא דמתני' דמיירי קודם שליש מתפרשא נמי יופך דוקא בפשתן. ברמב"ם משמע דגידולי פשתן חולין, ול"מ כן במתני' וכמ"ש בירו' דאמרו יופך משום קיסמין, אבל הזרעים אסורין, ול"ד לזרעוני גינה שפטורין מן המעשרות, וצ"ל דכוננו לקיסמין. הר"ש והרא"ש נדחקו בירו' לפי גרסתם, ובעלמא אין במשמעות יופך שלא יזרע עוד, וזו גזירה מחודשת ובשוגג, וגם ענין שם תרומה לפי דעתו בזריעה ולא עכשיו משגדלו צ"ע. שם בירו' תרומת כרשינין מהו תרומת חו"ל מהו, בכרשינין מובן הנדון דחיובן קל ומותרין לבהמה אף בטומאה וליכא טעמא דרבא שבת י"ז ב', אבל תרומת חו"ל מתני' היא, ואולי צ"ל תרומה בחו"ל, ובהגר"א בזה.

ד. שם מ"ב וחייבת בלקט, ברא"ש כתב דאין מזה רא' שהגידולין חולין, ולכאו' מלעני ולגר אפשר למעט תרומה. שם ועניי ישראל ועניי כהנים לכאו' מיותר שם והדמים שלהם לכאו' פשיטא, אלא אורחי' דתנא הכי כמו ביבמות, וקמ"ל דהדמים חולין לגמרי. שם רט"א לא ילקטו כו' לכאו' במ"ע מודה, ולהכי לא כיילנהו בחדא, וביירו' משמע דבאמת לר"ט ה"ה דלא ילקטו אלא טהורין, ויש לעי' ר"ע היינו ת"ק, ואפשר דטעמי' דת"ק מפני שהקלו בגידולין, וטעמי' דר"ע מפני שאין לחוש שישכחו ויאכלו, ונפ"מ בתרומה ודאית או באין זרעו כלה. שם מ"ג ועניי ישראל, במידי דנתניה ס"ד שלא יתנו להם, ויש להסתפק במע"ר מאי, וברמב"ם מבואר דנותנו ללו', ובמע"ש מסתמא מחללו תחלה על מעותיו, וער"ש. שם החובט משובח יש לדקדק מזה דבהמת כהן אסורה.

ה. שם מ"ד גידול' תרומה, משום דבעי למיתני חולין נקט תרומה. שם אבל הטבל כו' בירו' מפרש שרובו חולין, ויש לעי' הא לכאו' ליכא טעמא דתקלה, כיון שיכול לאכלו ואינו מרויח כ"כ, ולכאו' נראה דהירו' כר"ח דטעמא משום תרומה טהורה ביד ישראל, ולפ"ז לרבא י"ל דהקלו במדומע מפני שליכא תקלה כ"כ, וכן בתרומת חו"ל, מיהו בביכורים ע"כ הטעם שאינו מצוי, והכונה שלא תיקנו בכח גידולין להיות כביכורים, אבל אם לא הי' בביכורים דינים נוספים הרי היו ממילא בכלל הגזירה. אבל הרמב"ם פי' דטבל אסור מפני תרומה שבו, ומשמע דאסור לזרים וזה תמוה, וברש"י מבואר דבטבל הנדון לאכילת עראי, שם ומע"ר, לר"מ יש חידוש אף בניטלה תרומתו, ובאין זרעו כלה צריך להפריש מהגידולין תרומ' גם כנגד מה שזרע, וכ"ה בתוס' וביירו'.

כל השנויים במשנה מיירי בזרעו כלה דוקא, וברש"ש נסתפק בזה. אבל טבל מבואר במתני' בהדיא, וכן אמרו בירו' ובפסחים ל"ד א' לענין תרומה, וכ"מ בתוספתא וביירו' הנ"ל לענין מע"ר, וכ"מ ברמב"ם וכ"מ בנדרים לענין ספיחי' שביעית, וכ"מ לעיל סוף"ז לענין מדומע, ער"ש, ובתרומת חו"ל צ"ע, ומהגר"א משמע דמותר, ובביכורים בדין הי' שאסור, אלא שאמרו בירו' דלא משכח"ל אין ז"כ בביכורים, ברם בגידולי הקדש ומע"ש פי' הר"מ והרע"ב דה"ה באז"כ, אבל בירו' ל"מ כן, וכבר הקשו ע"ז, וברש"י ורא"ש מבואר דג"ז דוקא בז"כ, וכן העיר הסמ"ג ע"ד הרמב"ם. -ואיצטריך לאשמועינן דלבתר הגזירה לא השוו דין ז"כ לאין ז"כ.

ו. שם גידולי הקדש ומע"ש חולין ופודה אותן כו' בירו' ביכורים פ"ב דקדקו מדקתני פדיון ש"מ שיש בהם קדושה, אבל ברמב"ם מבואר דאע"פ שלא פדה הרי הם חולין, ובב"מ צ' א' ג"כ מבואר דגידולי מע"ש חולין

בכל ענין, ואפשר לפרש דיש מצוה לפדות, ואם לא פדה מותרין, ולהלן יתבאר בזה, ויש להבין מהו הפדיון בזמן זרעם, דאם הכונה רק לפי ערך הזרעים הול"ל בדמי זרעם, ועירו' דסאה כדמעיכרא דמים כשל עכשיו, ולפ"ז פודה אותם עכשיו במדה שבשעת זריעה ולא בדמי שעת זריעה, ואפשר דפודה הגידולין משגדלו הזרעים, והרמב"ם פ"י בשעת זריעתו, משמע דר"ל קודם שיכלו הזרעים, ויעור' בר"ש מע"ש פ"ב מ"ג משמע ג"כ דאם לא פדה בשעת זריעה שוב אינו יכול לפדות, אבל בביכורים פ"ב מ"ב מבואר בהדיא דמפרש שפודה בדמי הזרעים, ואם לא פדה נשארת בהן קדושה, וצ"ע מגמ' ב"מ הנ"ל, ולפמשת" סק"ד דאף בלא פדיון מותרין לבהמה, מיושב, ולהרמב"ם אם נכנסו כבר לירושלים הגידולין אסורין, וקשה מההיא דב"מ לוקמה בנכנסו לירושלים, ובאין ז"כ ליכא דישא, ולכן לא מוקמינן.

ז. בירו' ביכורים הקשו דהכא קתני ביכורים גידוליהם חולין וכן מע"ש, והתם קתני דגידוליהם אסורין מלאכול בירושלים, ומסקנת הירו' דלענין להביאם לירושלים יש קדושה בהן, אבל בירושלים עצמה, הרי הם מותרין לזרים ולבהמה, והקשה ר' שמעון לחכמים וכי יש מחיצה לזרים ולבהמה, ורבנן אמרי דעשו דין הבאה לירושלים כדשיל"מ, ולכא' הכונה שאם בא לאכלן כמצותן יש להצריכו להביאם לירושלים, דלענין זה ישל"מ, ואמנם א"א לאסרן לזרים ולבהמה דלענין זה אין לו מותרין, מ"מ שפיר קבעו דחוץ לירושלים הכל אסור, ולפ"ז אם אינן ראויין ליאכל בירושלים כגון דנפול מחיצות, מותרין אף בחו"ל, ועסק"ח בזה.

נמצא לפ"ז דגידוליהם חולין לכל דבר, אבל יש בהן קדושה להביאן לירושלים ולענין זה מהני הפדיון שלא יצטרך להביאם, ומתני' דביכורים וכן מש"פ הר"ש במע"ש פ"ב מ"ג גבי תלתן מיידי קודם פדיון, וההיא דב"מ י"ל דכיון דבירושלים מותרין לבהמה פשיטא דעובר משום לא תחסום, וגם לא מיקרו מעשר בסתמא כיון דלכל מילי חולין ניהו, וכן באינו יכול להביאם לירושלים מותרין לבהמה.

הק' הר"ש מאי משא"כ בתרומה הרי גידול"ה ג"כ אסורין, ותיירן דבמקום שמוותרין לא נשאר בהם שום איסור, משא"כ במע"ש וביכורים שמוותרין לזרים וטעונין מחיצה, ולא ביאר הר"ש מה דין גידולי גידולין לענין מחיצה, ומפשטות דבריו נראה דאסורין, והרמב"ם פ"י דאף הגידולין אסורין בכ"ש, וזהו משא"כ בתרומה, והר"ש לשיטתו לא מצי לשנויי הכי, דס"ל שתערוכת ביכורים בחולין מותרת עסק"ח, ויש להסתפק אם גם קודם י"ח דבר גזרו כן בביכורים ומע"ש, עת"ח במשניות בזה, ובסברא נראה דקודם י"ח דבר ל"ג בזרעו כלה כלל, ורק לבתר שגזרו כן בתרומה משום תקלה נקבע דין ז"כ כתערוכת ולכן העבירו ד"ז לביכורים, ועוד נפ"מ באז"כ ורבו גידולין על עיקרו דבתרומה מותר, ובביכורים ומע"ש י"ל דאסור.

הרמב"ם והרע"ב פ"י מתני' אף באז"כ, וביירו' מבואר דבאז"כ אסורין, ואמנם סגי בפדיון בדמי הזרעים כמ"ש בירו', אבל כאן קודם הפדיון אסורין לבהמה, וכבר העיר הסמ"ג על הרמב"ם, וכ"ד הר"ש והרא"ש, שו"ר בתו' אנ"ש שהעיר על הרע"ב, וכן בקרן אורה העיר על הרמב"ם.

ח. הר"ש פ"י מתני' דביכורים אסורין תערוכתן בכ"ש דוקא בנתערבו בתרומה, וצ"ע למה לא פ"י לענין מחיצה כדמתפרש בגידולין, דהא יש להחמיר בתערוכת טפי מגידולין כמ"ש בירו', ואפשר דבב"מ נ"ג א' משמע דמע"ש בטל ברוב ומותר לגמרי, מיהו יש לדחות דבאינו יכול לאכלו בירושלים אף גידולין א"צ מחיצה, וזהו שרמז התנא במ"ש מלאכול בירושלים, דכשבלא"ה א"א לקיים המצוה הול"ל דשאל"מ והכל בטל אף לענין מחיצה, וכ"מ בירו' דלרבנן אף שהעלה הסאה ביכורים מתוך מאה כולן צריכין מחיצה, ולא משמע דבתרומה מיייר, מיהו לפ"ז בתערוכת מע"ש לעולם דין בהמה ומחיצה שוין, דכשאפשר לפדות אף לבהמה אסור, וזה שאמרו בירו' דר"ש מודה בתערוכת מע"ש.

פ"י המשנה וגידוליהם אסורין מלאכול חוץ לירושלים, ואף אם דעתו להאכילן לזרים ולבהמה צריך להביאם לירושלים, וכבר נתבאר לעיל.

ט. פ"ט מ"ד ופודה אותם בזמן זרעם, בזמן הזריעה הפירות ביוקר יותר, ולגרסת הגר"א בז"כ פודה בזמן הזריעה, וא"כ חמיר מאז"כ, ולגרסת הר"ש החמירו באז"כ בזמן הזריעה, ומתני' בז"כ, אבל באז"כ בהקדש בעינן דמי כולו.

י. שם מ"ה מאה לגינה כו' ע"י לעיל סק"ב דרק במחבר התירו כיון שהחולין לא בטלו, והנה בירו' השוו דין גידול"ה וסאה העולה מתוך מאה, ובסברא אפשר להשוותם שיהיו כחולין לכל דבריהם אלא שאסורין לזרים,

כיון שבאמת התערובת הותרה ורק מפני גזל השבט הצריכו הרמה, ונפ"מ לענין טבוי, ועוד, ולפ"ז לא נחדש דין הרמה בנפלה סאה שעלתה למקו"א, וכבר נקבע דינה כשאר איסורין דרבנן, ואם נפלה לחולין באופן שבשאר איסורין מותר ה"ג מותר, ומ"ש בירו' דחולין כ"ש מבטלין אותו היינו בגונא שהחולין לא נתבטלו ברוב תרומה, אלא היכא דקיימי לעצמן כמחובר, ועדיין צ"ע בזה מפני לשון הירו', וכן בעיקר גדר קבוע במחובר, ובוה ע"י בסמוך.

שם אפי' מאה של חולין ואחת ש"ת כולן אסורין, בתוספתא אמרו דלכתחלה לא ילקוט ואם לקט יעלה בק"א, ויש להבין מהו שלא ילקוט הרי היא תרומה דכולן אסורין היינו שנאכלין לכהן, ואם נימא דרק כשתולש כולן אז עולין בק"א אבל המחובר אינו מועיל לחשבו כל דפריש, ניהא דקאמר שלא יתלוש כולן יחד, אבל אם גם המחובר מועיל לתלוש דכיון שלא ידעין מהי התרומה שרינן התלוש כדין פירש בלא מתכוין, צ"ל דבידוע האיסור שתולש ע"מ ליתן לכהן אינו נותר בתלישה זו, כדין מבטל איסור לכתחלה, ולשון הרמב"ם בערלה משמע דהמחובר מועיל להחזיר אבל כאן בתרומה כתב שאם תלש הכל מהני, ועוד בירו' בזה, ובמה שפסק הרמב"ם בערלה כר"י וכאן סתם לאיסור.

יא. שם מ"ו הטבל גידוליו כו' גידולי גידולין אסורין, ה"ה בתרומה, וכן באינך, ויש לעי' א"כ למה שנאו התנא בטבל, ולפי הנראה בסוגיא דנדרים אם רבו גידולי הגידולין על עיקרן מותר מדין ביטול, ולפ"ז רק בטבל דישל"מ אפשר לשנות סתמא דאסור כיון דלא מהני ריבוי להתירו, ויש להסתפק אם גזירת גידול"ת נאמרה גם בגידולי גידולין של אין זרעו כלה, מי אמרי' סו"ס יש כאן תרומה, או"ד גזירת גידול"ת רק בעיקרו נאמרה, וכמו ב"כ דלא גזרו על גידולי גידולין, ולכאור' נראה דזוהי סוגית הגמ' נדרים ס' א' דפריך לר"י דליתסרו גידולין משום גידולי גידולין באז"כ, ומפרש דהגידולין שרבו הם היתר וליכא בהו גזירת גידול"ת, ורק מכח האיסור המעורב בהן הם אסורין, וכשרבו מותרין.

ומיושב בזה קו' הרשב"א וקו' הגרע"א ז"ל ולשון הגמ' כמשנ"ת בפנים, מיהו עיקר הענין בגידולי גידולין באז"כ צ"ב, דלכאור' הגידולין החדשים יש בהם רוב על הישנים לפמש"פ תו' פסחים ל"ד א' דגידולי גידולין היינו הבצלים החדשים שצמחו מהישנים, וא"כ גם הגידולין הראשונים אין בהם אלא איסור גידול"ת, ובמתני' משמע דבהכי מעיקר הדין אסור, וצ"ל דרק בדשיל"מ אסור, ובתרומה ואינך הכל מגזירת י"ח דבר בשרבו, ומרן זללה"ה כתב דלמסקנא דנדרים אין פלוגתא בין ר' ינאי ור' יוחנן ור' יונתן, דר"י מיידי רק בגידולי גידולין, וכנ"ע מודו דבגידולין עצמן גזרו מדרבנן בכל מילי באז"כ שלא יעלו גידולין את העיקר, ולפ"ז ניהא טפי, וגם סוגיא דמנחות מוכחת דהלכה כר"י"ח ור"י"נ וכמ"ש תו' שם.

בירו' דבגורן רביעי כבר כלה הזרע הראשון, ובפסק הרמב"ם בזה, ומש"פ בזה בשנו"א צ"ע ובירו' שביעית פ"ו ה"ג, וכל מש"כ צ"ת לפי שלע"כ בסוגיא דנדרים ומנחות.

יב. שם כגון הלוקף, בירו' משמע שיש רק עוד מין אחד לרבות מהכגון. שם ר"א השום כשעורים פלוגתת הר"ש והרשב"ם היא מחלוקת אמוראים בירו', ואפשר דר"י רק לענין הגידולים קאמר, אבל מודה שהעיקר אסור. שם מ"ז המנכש כו' בירו' מוקי לה כר"ש דרק מדרבנן פירותו טבל, ולכן הקלו, ומשמע דרק בספק הקלו, ונקט מנכש דאל"כ מתחייב משום מקח, ובירו' ותוספתא בדין כותי, ובנדרים גרס דגם כותי שרי, ולכאור' פירותיו טבל מדאורייתא. שם שתילי תרומה כו' עד שיגום כו', קמ"ל דלענין הגידולין לא גזרו לא גזרו לומר דאין זריעה להקדש.

סימן ד

בהנאת כילוי בטבל ובתרומה טמאה ובעניני הפסד בתרומה ובשביעית

א. שבת כ"ו א' ת"ר אין מדליקין בטבל טמא בחול ואצ"ל בשבת, פרש"י וכ"ש טבל טהור, דהבירייתא קמ"ל שאין להחזיר שריפת טבל טמא, מכח זה שאף לאחר הרמה מצות התרומה בשריפה, וא"כ אינו גורם הפסד תרומה, ואצ"ל בשבת דאפי' את"ל שמקיים בזה מצות שריפה אסור, וצ"ע בתו' משה"ק על פרש"י, וברשב"א ותו' הרא"ש נקטו בדעת רש"י דטבל טהור מותר, ולפמ"ש"כ בטהור פשיטא דאסור לאבדו, ואף בלא הנאה, ויש ללמוד משמעתי' דתרומה טמאה מצותה בשריפה מדאור', וזילוף היינו קבורה באותן שדרכן ליקבר, בהא דדרשינן שאין מצות שריפה קודם הרמה צ"ע פשיטא, ולהתו' ילפינן מזה איסור הנאה של כילוי, ובדין להאכיל לבהמה

יש לדרקדק דחמיר טפי מהנאה בעלמא, כיון דמיקריא נפש להאכילה בתרומת כהן אי לאו הפסד, וש"מ דחשיבא קצת אכילה.

ב. בתו"כ פ' אמור ממעטינן בהמה מהם יאכלו, ומרכינן לה בכרשינין מנפש, ונראה דמנפש מרכינן שאין בה איסור זרות, וא"כ ס"ד להאכילה מאכל אדם דהא אין תרומה במאכל בהמה כדאמר שבת ס"ח ב', להכי איצטריך הם, ונפ"מ דמותר להאכילה אוכל שנפסל באופן שאסור לזרים ואין באכילתו הפסד, וכן חמץ בפסח, והראב"ד ב"מ צ' א' כתב בהדיא בשם התו"כ דהמיעוט בלחמו הראוי לו דוקא, וכן בתו"ש שם כתבו דהאיסור משום הפסד, והרמב"ם שהתיר תרומה לבהמה נראה דלמד כן מכרשינין וס"ל דחיובן מדאו', אבל בירו' נראה דחיובן מדרבנן, ובדין תלתן אם החפיפה כסיכה, מהא דכהן ששכר בהמה מישראל אסור להאכילה כרשיני תרומה, משמע דהאיסור משום זרות, ובדין תרומת חמץ דמריצה לפני כלבו לריה"ג ובדין תרומה בזה"ז.

ג. נראה דמותר לישראל ליהנות משריפת תרומה מדאו', אלא שזה ממון כהן וצריך רשותו, מיהו בנר אסור מדרבנן כיון שזהו שימוש של הכהן בתרומה טמאה, וע"ג החולים התירו ברשות הכהן, ובירו' משמע כהרמב"ם דהיינו בנטילת רשות, וחשבינן ל' כצורך הכהן למצוה זו, וכמו שמדליק לפועליו, ובחטים לא גזרו והיינו דרבי, במה שדן המל"מ אם הנאה של כילוי בטבל להתו' אסורה מדאו', לפמ"ש"כ לא תליא טבל בתרומה דהתם שרי בהנאה בזמן הכילוי כמו הכהן, אבל בטבל יש איסור לכלותו ואף הכהן אסור, דינים העולים.

ד. תרומות פ"א מ"י מדליקין שמן שריפה כו' בכל הני יש מצוה בהדלקה, ולכן התירו שהרי גם כהנים באין לשם, וע"ג החולים לחוד צריך רשות מן הכהן, ובנר חנוכה שהתירו, ובירו' דמייירי בנפלו לו מבית א"א כהן, ואם רשות היינו נטילת רשות, ובתו' פ"י שהכהן נמצא שם.

ה. שם מ"ט כרשיני תרומה מאכילין אותן לבהמה כו' למה הוזכרו תרנגולין בפרט, ובדין יוניי שובך.

ו. תרומות פ"א מ"ה ונוהג בתרומה כדרך שהוא נוהג בחולין, בביאור החילוק בין תרומה לקדשים לענין הפסד, - חילוקי הדינים לענין היתר לזרים בקדשים ותרומה.

ז. שם המסלת קב או קביים כו' ובראב"ד בתו"כ לענין להאכילו לבהמה, ובשטמ"ק ב"מ צ' א'.

ח. שם סובין של חדשות אסורות ושל ישנות מותרות, בביאור החילוק.

ט. בדין הסובין והמורסן קודם מירוח, - טבל שנתקלקל ועדיין חייב במעשר, אם אפשר להפריש ממנו על היפה.

י. שם במשנה ונוטף שלש טיפין כו'.

יא. במה שוו הפסד תרומה ושביעית.

יב. להאכיל פסולת אוכלי אדם לבהמה בשביעית.

יג. תרומות פ"א מ"א אין נותנין דבילה וגורגורות כו'.

סימן א

בתשלומי תרומה

ואינו יכול למעט בשווי התרומה, מכח זה שהיתה מעיקרא תרומה.

ונראה דא"צ בזה לטעמא דלא גרע מגזלן, דאף אם נימא במעיקרא שויה ד' ולבסוף זוזא דהג' הנשארים אינם נעשין תרומה, הכא נעשה הכל תרומה אף למ"ד לפי דמים, ולישנא דמתני' דתרומות שם דקתני קרן וחומש מן החולין וקרן דמי תרומה, נמי משמע דרק קרן אחד דמי תרומה, דאל"כ הול"ל קרן וחומש מפירות וקרן דמים, ודמי תרומה מתפרש ערך דמי תרומה כמו ברישא, וכך מתפרשים דברי רש"י ב"מ נ"ד א' עיי"ש בד"ה דמי תרומה ובד"ה והקרן, ומש"כ כלומר מעות היינו משום דלשון והקרן [השני] משמע פירות כקרן ראשון, אבל אין זה פירושא דדמי תרומה, [וכבר כתב במל"מ דכ"מ בר"ש], ואף אם כונת רש"י דמן החולין מתפרש פירות, ודמי מתפרש מעות, ולא נחית לשווי החולין והתרומה, כתב כן רק לבאר הסוגיא דחומש בעינן מן החולין שראויין ליעשות קדש, אבל עכ"פ לדינא פשוט לי' דמשלם כשיעור תרומה שאכל, דהיינו שאם אכל סאה יקבל הכהן סאה, תדע שהרי דעת רש"י גיטין נ"ד א' יבמות צ' א' דקיי"ל לפי מדה משלם, וגם משמע שם דעת רש"י דאי לפי דמים משלם צריך שישוו הפירות אחר שנעשו תרומה כשיעור תרומה שאכל, שו"ר בספר מרן זללה"ה או"ח סי' קכ"ד בזה עיי"ש.

והא דתנן תרומות שם גנב תרומת הקדש ואכלה משלם שני חומשין וקרן, נראה דמשלם חומש אחד דמי תרומה, דעיקר חיובו הוא דמי תרומה, בין אם משלם לפי דמים בין לפי מדה, וז"פ.

א. **פסחים** ל"ב א' איבעיא להו כשהוא משלם לפי מדה כו' כי תיבעי לך דמעיקרא שויה זוזא כו' מהא דלא קאמר נפ"מ אי משלם דמי תרומה או דמי חולין, מוכח דדמי חולין משלם, דלא יתכן להשמיט נפ"מ בעיקר התשלומין בכל גונא, ולדון באוקיר וזל, וכבר כ"כ בתורע"א תרומות פ"ו מ"ד ונראה הטעם דכיון דהתשלומין נעשין תרומה, נמצא דסאה תרומה אכל וסאה תרומה משלם, אפי' אם נימא דבאכל תרומה טמאה משלם דמי טמאה, מ"מ בסתם תרומה אין לפחות בערכה מפני שהיא תרומה, דלא יתכן שתקיל עליו תורה בעיקר התשלומין מפני שהם תרומה, מאחר שגם נתינתו היא תרומה, ול"ד לתרומה שנטמאה דהתם נוסף חסרון דטומאה, ולכן אע"פ שהתרומה גורמת שאינם שוים פטור, אבל בעיקר דין תשלומי תרומה אין להקל בגלל שזה תרומה כיון שעיקר המצוה להחזיר שתהא תרומה, ועוד דגם בטמאה הדין נותן שישלם כשיעור שישוו אחר שנעשו תרומה כדמי תרומה שאכל, ולפ"ז ניחא דמיתוקם קרא כפשטי' שמחזיר כפי מה שאכל, ורק במאורע דאוקיר וזל יש לדון כפי מה משלם.

ונפ"מ דאם מותר לשלם מן המדומע [שו"ר ברמב"ן ע"ז ע"ג סוע"א בשם ירו' תרומות פ.ה.. דמשלם לפי חולין שבה] יכול לשלם כפי מה שאכל, כגון שאכל סאתים תרומה ונתערבה סאה תרומה בסאתים חולין, נותן הכל לכהן והם נעשין כולן תרומה, ואע"פ שהמדומע נמכר בדמי תרומה, דלא נתחייב בדמי חולין, אלא נתחייב להעמיד תרומה כשיעור שאכל, אם במדה או בדמים,

ב. שם דלא גרע מגזלן, הגרע"א ז"ל נקט דמשלם ד' מדין גזלן ולא מדין תשלומי תרומה [שו"ר שכ"ה בהדיא ברש"י] והק' דא"כ תיבעי לך נמי בכה"ג אם משלם הג' מחולין או אפי' מעות, וכן נפ"מ שהכהן יכול למחול, והחומש רק מחד גרידא, ועוד יש להקשות דהג' הנוספים משלם פחות מג' זווי, דיכול לשלם דמי תרומה, ועו"ק מאי פסקא דמיירי רבא ליד כהן, וכשלא בא ליד כהן הו"ל ממון שאין לו תובעין ופטור, וא"כ גם בכה"ג סגי לי' בזווא.

ולכן נראה דהא דאמרי' דלא גרע מגזלן היינו דמה"ט יש להבין דאפי' אם משלם לפי מדה היינו אף לפי מדה, ולא להקל עליו שלא יצטרך לשלם כגזלן, והא פשיטא דכל מה שחייב לשלם מן התורה דינו שוה דנעשה תרומה וממילא משלם מן החולין וכן שאר הדינים כמו לפי מדה, דלא חילקה תורה שני דינים בחיוב התשלומין, והספק הוא רק אם צריך להשלים המדה לקדושת תרומה, דכן וכך פירות הפסיד מלאכלם בקדושת תרומה וצריך להשלים, וזה אינו נמדד בדמים, או"ד דרק לפי החיוב הממוני אוליגן, וכן יש לדקדק מדאבא שאול לק' ב' דכל שאוכל בשו"פ איכא נתינה לכהן, ואם כשמשלם לפי מדה לא נעשה קודש לפי דמים, א"כ משכח"ל שאכל שו"פ וליכא נתינה לכהן בקדש, ועי' לק' סק"ח דאבא שאול סבר לפי דמים.

וכן יש לדקדק ממתני' פ"ו מ"ד דקתני קרן וחומש מן החולין וקרן דמי תרומה, ואם איתא דבהזול אינו משלם ד' מן החולין, נמצא דאף בקרן פעמים שאינו כולו מן החולין, אבל אם משלם לפי מדה יותר, זה אינו ענין למתני' דמיירי בחיוב תשלומי כפל מדין גנב.

וב"מ בתו' ובראשונים גיטין נ"ד א' שהקשו לפרש"י שכ' דלמ"ד לפי מדה מיפטר בחולין טמאין מהא דאמרי' דלא גרע מגזלן, ואם איתא דלמ"ד לפי מדה בכל ענין נעשה

תרומה רק לפי מדה והשאר חוב הוא מדין גזלן, א"כ שפיר מצינן לפרושי דמיפטר מתשלומי תרומה קאמר, והשאר חוב, א"ו פשיטא להו דלא מיפטר בהכי כלל, דהכל מחיוב תשלומי תרומה, שו"ר בספר מרן זללה"ה או"ח סי' קכ"ד הערות פסחים ל"ב א' שהוכיח מדברי התו' שם בהדיא דמשמע שכל החולין טמאין נעשין תרומה ומשלם כפי שוים להסקה, ואם איתא דלפי מדה נעשה תרומה רק כפי המדה, א"כ החולין טמאין נשארו בשוים דרק מעט מהם נעשו תרומה וראוין רק להסקה, והשאר ראוין לאכילה עי"ש, ועיי"ש מה שביאר בכל הענין. מילתא בטעמא, שו"ר דרש"י פי' בשמעתין נהי נמי דאיכפר לי' אכילת תרומה בתשלומי מדה, מיהו ממונא דכהן ממונא הוא ולא גרע משאר ממונא דחולין כו' ומבואר דעתו ז"ל כק' הגרע"א ז"ל, ומיושב בזה משה"ק הראשונים ז"ל לפרש"י גיטין שם וביבמות צ' א', ועי' לק' סק"ד.

ג. גיטין נ"ד א' והוינן בה במזיד אמאי אין תשלומי תשלומין, כתב הרמב"ן ואי קשיא תיקשי לי' מרישא אמאי משלם חולין טהורין, אה"נ אלא אלוזמי אלים לקושיא מסיפא כו', ויש להבין מאי קו' אם חייבוהו לכתחלה שלא לגרום טומאה לתרומה, ואם משלם לפי דמים ודאי עדיף שיביא מעט חולין טהורין דקיימי לאכילה, ואף לפי מדה ראוי כן אלא שא"א לחייבו בזה, [שו"ר במהר"ם נקט דכיון שהיתה התרומה טמאה תו ליכא מצות אכילה והדברים מחודשים], ונראה דאה"נ מה"ט לא פריך מרישא, אלא דלקושטא דמילתא חזינן דאמרו בגמ' אכל תרומה טמאה משלם כל דהו, ולא הו"ל לתנא למיתני משלם חולין טהורין, אלא שאם שילם תע"ב, ולא הו"מ לאקשוויי אף מרישא, אלא דלאו קו' אלימא היא, מיהו בירו' פ"ו ה"א מבואר לכאור' דמקיים הברייתא כפשטה שצריך לשלם חולין טהורין, ואל"כ הו"ל כדין תורם מן

הטמא על הטהור, מיהו מהא דמייתי תורם מן הטמא על הטהור משמע קצת לגרוס אכל תרומה טהורה, (ובזה מיושב משה"ק הגרע"א ז"ל יבמות צ' א' על פרש"י, ודו"ק), אבל בכ"ז הא נראה דגרס תרומה טמאה עי"ש, ולפרתו י"ל דאי מרישא הו"א עצה טובה קמ"ל שאם ישלם מן הטהורים ירויח.

שם תבא עליו ברכה דאכיל מיני' כו' לשון תע"ב מצינו בפסחים ל"ב א' באכל גרוגרות ושילם תמרים, שהי' יכול לפטור עצמו בגרוגרות, אבל הכא אינו יכול לפטור עצמו בפחות מחולין טמאים, (ואם היינו מפרשים כפריב"ן בתו' יבמות צ' א' דמיירי שאכל במזיד ונפרש כולה ברייתא באכל במזיד, ושוגג ומזיד דקתני אתשלומין, וע"פ מ"ש הרמב"ם בפ"י ה"ח דאף האוכל במזיד משלם חולין מתוקנים דוקא, וכלישנא דמתני' דקתני והתשלומין חולין ומשמע דראוין ליעשות תרומה בעינן, ומסתברא דהיינו מדרבנן, הוה ניחא כולה שמעתין בפשטות דתע"ב, ובסיפא קנסוהו דעבר אתקנתא דרבנן, [וכן משה"ק תו' יבמות צ' א' ד"ה אזיל מיושב בזה], אלא שאין לנו להמציא ד"ז, ואף הרמב"ם פ"י שמעתין באוכל בשוגג, וכן הגמ' הו"ל לשנויי הב"ע באוכל בשוגג, וגם סתם ברייתא מתפרשת בתשלומי תרומה דאורייתא, והאוכל במזיד אם תרומה שלא זכה בה כהן אכל הרי הוא פטור מן התשלומין כדין מזיק מתנות כהונה או שאכלן חולין ק"ל ב'), וגם עיקר הדבר אינו מובן שהרי הם נעשין תרומה ותו לא חזו לי' וכמשה"ק הראשונים ז"ל, ואף לפי הרמב"ן דאזלינן בתר שעת תשלומין אכתי אין כאן מקום לברכה, ונראה דאה"נ, ושיעור הלשון הוא כך לא מסתייה דמפסיד יותר ממה שאכל, אלא אפי' אין תשלומיו תשלומין, מה שייך לחייבו יותר מזה, ונקט תע"ב להראות הצד שכנגד, דבמקום לקונסו הי' לך לברכו שמפסיד לקיום המצוה, (והלשון מושאל מההיא דגרוגרות ותמרים), ואם לפי

מדה משלם הלשון מיושב יותר, ואף לפי דמים הרי הוא משלם מידי דחזי לי' טפי, ולפמש"כ סק"א משלם כמדת התרומה שאכל אף למ"ד לפי דמים, ולמ"ש הרמב"ן דאזלינן בתר שעת תשלומין מיושב טפי, דכיון דקושטא הוא דאף בתרומה טהורה אזלינן בתר שעת תשלומין שייך לשאול בתרומה טמאה דעדיפא מינה משלם, ואף אם נימא דלפי דמים משלם כדמי תרומה טמאה, ואינו מפסיד בדמים, מ"מ חשיב דבר משוכח יותר כההיא דמשנינן גבי תמרים וגרוגרות דקפיץ עלי' זביניה.

שם אכל תרומה טהורה ושילם חולין טמאין מהו כו' בשוגג תשלומיו תשלומין, פי' תו' דמשלם חולין כמה ששוי' להסקה. לפי ערך דמי התרומה טהורה, והיינו כמה שישוו אחר שיעשו תרומה, לפמש"כ לעיל, ולפ"ז נראה דמיירי כשאכל סאה ושילם סאה חולין טמאין, והנדון בגמ' אם תשלומיו תשלומין וצריך להוסיף החסר, או דצריך לשלם הכל, אבל אין לפרש דהביא יותר ממה שאכל דהא מיירי בשוגג, ואף במזיד אפשר לפרש כן שהי' סבור ליפטר בכך.

ובזה מיושב קצת דאטו בשופטני עסקינן שמפסיד לעצמו כ"כ ובלבד שלא יתן לכהן מידי דקפיץ עלי' זביני, הרי אם ימכור החולין טמאין ויקח בהן טהורים וישלם מהן, ישאר בידו הרבה פירות, ולמה יפסיד בנתינת הטמאים כפי ערך דמי עצים שבהן, ועדיין הדבר קשה למה נגזור שוגג אטו מזיד דאין לחוש שירצה להפסיד כ"כ, ודוחק לומר אטו מזיד שלא ידע, וסבור ליפטר בכך, ובפרט לפרתו דאין כאן הפסד גמור רק דלא קפיץ עלי' זביני.

מיהו גם זה צ"ע למה פי' הטעם משום דלא קפיץ עלי' זביני, ולא פי' כיון דאכל טהורה ומשלם טמאה הרי הוא מפסיד מהתרומה מצות אכילה, ול"ד לטמאה דלא

הפרשה קדשי, עירו' שם ובספר מרן זללה"ה או"ח שם.

ונראה דבאמת אם אכל תרומה שבאת ליד כהן, אין זו השבה, [וכן אם הי' הדין דמזיק מתנות כהונה חייב, ה"נ הי' חייב אפי' לא בא ליד כהן, מיהו בזה אפשר דחשיב כטימא את התרומה, וע"ע בזה לק' סק"ה], אבל נדון תשלומי תרומה באכל בשוגג אינם נקבעים משום רשות הכהנים, אלא רשות גבוהה דתרומה כמו רשות הקדש, ויש לקבוע הדברים בתרומה שירש מאבי אמו כהן, או כששילם לכהן הפסד פירותיו שאכל, וכמו חיוב החומש, או חיוב הנוסף לפי מדה, והרי אנו רואין את רשות התרומה כרשות הקדש שהמועל בהקדש שו"פ מחזיר להקדש שו"פ אף אם נכסי הקדש זילי טפי, ואמנם נגרם להקדש הפסד עי"ז, אבל זהו הפסד שנעשה מכח ההקדש ולא מחסרון הנותן, ודכוותה בתרומה מצותו שיחזיר לרשות התרומה החוב כפי ערכו בשוק, והלכות תרומה שנקבעים בפירות אינם מכח הנותן, אלא התרומה קובעת בפירותי' הלכות, וזה מגרע ערכם בשוק, [ודמי לתורם מן הטמא על הטהור דמדאורי' תרומתו תרומה].

ולפ"ז יש שני דינים בתשלומי תרומה בשוגג, השבת החוב לתרומה, והשבת התרומה לבעלי', דהאוכל תרומה שוגג חייב להחזיר הקרן לבעלים כמו האוכל מזיד, וכמו למ"ד הפרשתם מקדשתם דפשיטא שאינו יכול להחזיר לבעלים תרומה טמאה, ה"נ למ"ד נתינתם מקדשתם, אבל חיוב תשלומי תרומה נקבע לפי מסירת החולין לרשות התרומה, דמה שנתמעט ערכם ברשות התרומה זה מתחדש אחר התשלומין דהתרומה היא מקדשתם ואוסרתם.

ומה שאמרו בגמ' דלא גרע מגזלן קאי אף על רשות התרומה, דכיון שלהדיט חייב להחזיר ד' זוזי, ה"נ צריך למסור לרשות

גרם הפסד ממצות אכילה, ואפשר דכיון דאמרי' תע"ב, ומשלם כל דהו, משמע להו דאין ענין לדקדק שתהא התרומה ראוי' לאכילה, דלא יתכן שיעלימו ד"ז בגמ', ויאמרו תע"ב כשעושה דבר שלא כהוגן, והול"ל משלם כל דהו אבל אם שילם טהורין תע"ב דמקיים מצות אכילה, וע"כ דלא נחתנין בשמעתין מה"ט, מיהו אכתי טעמא בעי אמאי, דסו"ס דבר הגון הוא שיהא הקודש נאכל ולא נשרף, [וכן נראה לדעת הרמב"ן [לק' סק"ד] דחוזר ומשלם הכל מן הטהורין, דלאו משום פסידא דכהן אתינן עלה, דא"כ הוה סגי שיוסיף החסר].

מישה"ק תו' לפרש"י יעוי' ברש"י פסחים ל"ב א' ולפמש"פ שם מיושב וכמש"כ לעיל סוסק"ב, [וזה כעין פי' הרמב"ן דלק' סק"ד].

ד. והרמב"ן אחר שהביא קו' תו' ותירוצם כתב וז"ל וי"ל דבתר שעת נתינה אזלינן, וכיון דבשעת נתינה שוין דמי חולין טמאים כדמי תרומה טהורה פטור, ואע"פ שאחר מכאן נעשין תרומה לא איכפת לן, כדאמרן תע"ב, והדברים צריכין ביאור איך יכול לפטור עצמו בכך, הרי אין זה שנעשין תרומה דבר נפרד מהתשלומין, וכיון דעם התשלומין אינם ראויין, נמצא שלא פרע חובו, ולא גרע מגזלן, הגע עצמך אכל תותים וענבים טהורין, ומחזיר טמאין דלא חזו למידי, מה השבה היא זו, [ועוד גנב תרומה ולא אכלה חייב לשלם ככל הראוי, אכלה יפטר בתרומה טמאה, ויש לדחות דברשות הכהן הוא דנעשין תרומה], ועוד דפלוגתא דתנאי היא בתו"כ ובירו' אם משעת הפרשה קדשי או בשעת נתינה, ולמ"ד משעת הפרשה כשנותן לכהן לא מידי יהיב לי', ודוחק לאוקומה כחד מ"ד, אף אם האמת דהלכתא כותי', דהול"ל לתלמודא לפרושי דמה"ט פטור. ועוד דבתרומה שירש מאבי אמו כהן לכו"ע משעת

ועוד משכח"ל שישלם לפי מדה בדמי תרומה טהורה כגון ששילם חולין טמאים וכמ"ש הראשונים ז"ל דשוו לדמי תרומה טהורה, ועוד משכח"ל כששילם מחולין מדומעין שנמכרין בדמי תרומה, אם נימא דשרי מדרבנן לשלם מהן, וכמ"ש כ"ס"א.

ה. **נמצינו** למידין א. אכל סאה תרומה ששוה זוז, למ"ד לפי מדה משלם סאה חולין, כדי שתהא סאה תרומה, ולמ"ד לפי דמים אזלינן לפי שווי הפרות, ובין אם לפי מדה בין לפי דמים נחלקן הראשונים ז"ל אם סגי שישוו החולין זוז, ואע"פ שמתמעט ערכם משנעשין תרומה, או דבעינן שאחר שנעשין תרומה ישוו זוז, דעת תו' דבתר תרומה אזלינן, ולכו"ע צריך לקנות חולין ביותר מזוז כדי שישוו זוז בתרומה, ולדעת הרמב"ן והרשב"א [שהביאו גם תירוקן תו'], וכן הסכימו הריטב"א והר"ן לכו"ע סגי בזה שבשעת תשלומין ישוו החולין זוז, ואע"פ שמתמעט ערכם משנעשו תרומה, [וכמ"ד דעת הרמב"ם לפמ"ש הגרע"א ז"ל, עי' להלן], ולדעת רש"י למ"ד לפי מדה לענין תשלומי תרומה אזלינן רק בתר מדה, והשאר הדין עם הכהן, ולמ"ד לפי דמים בעינן שישוו זוז משנעשו תרומה. ולפמ"ש לכו"ע לגבי הדין עם הכהן צריך להחזיר לו שווי שאכל משלו, [ועי' להלן בזה] והנודן כמה מתקדש בקדושת תרומה.

ב. אכל סאה ששוה ד' זוז ובשעת תשלומין שוה זוז, לכו"ע משלם ד' זוז, והכל קדוש בקדושת תרומה, מיהו דעת רש"י דלמ"ד לפי מדה רק זוז קדוש והשאר חוב לכהן, וכן נקט הגרע"א ז"ל.

ג. שילם חולין טמאין תשלומיו תשלומין מדאורייתא, אבל מדרבנן צריך לחזור ולשלם חולין טהורין, בד"א בזמן שאכל תרומה טהורה, אכל תרומה טמאה משלם אפי' חולין טמאין, ולמ"ד לפי דמים סגי בטהורין

התרומה חולין בשווי ד' זוזי, וכולן נעשין תרומה כמשנ"ת לעיל סק"ב, ורק לענין מה שמשנתנה דינם אחר שנעשו תרומה, בזה הדין עם הבעלים בלבד.

ודאתאן עלה הדין נותן שאינו חייב לשלם אלא חולין בדמי תרומה, ודלא כמ"ש כ"ס"א, ואמנם לבעלים צריך להחזיר תרומה כשיעור שאכל [וע"ע בזה לק' סק"ה], אבל דין תשלומי תרומה למ"ד לפי דמים סגי כשמביא חולין לפי ערך התרומה שאכל, וכ"מ ברמב"ן שכו' דבשעת נתינה שוין דמי חולין טמאין כדמי תרומה טהורה, ומשמע דר"ל שערך החולין טמאין מתמעט כנגד הערך שדמי תרומה מועטין, ויש לדחות דכונתו כגון שנתן כשיעור שישוו לתרומה טהורה, אבל עכ"פ משמע שאינו נותן יותר מדמי תרומה, וכ"מ בריטב"א יבמות צ' א' בהדיא שחולין טמאים ותרומה טהורה ערכם שוה [ועי' כתובות נ"ח א' דנותנין לה תרומה כפליים בחולין וערש"י שם], ומסתברא נמי בחומש דלפי אכילתו משלם.

ולפ"ז קשה מ"ט לא אמרו בגמ' נפ"מ זו דאם לפי מדה משלם חולין ולפי דמים משלם דמי תרומה, וכמשה"ק הגרע"א ז"ל, ונראה דלא נאמר בגמ' ההיא דיוקרא וזולא כדי למצא נפ"מ לבעיין, אלא כדי לבאר דבזל פשיטא לן דמשלם כדמעיקרא, ואגב זה ביארו דבאוקיר הוא דמיבעיא לן, וה"ה דמיבעיא לן בתרומת חמץ ובתרומה שנטמאת ובדמי תרומה אפי' בטהורה, ועוד י"ל דדמי תרומה אינה נפ"מ פשוטה, כיון דאף אי לפי דמים משלם וסגי לי' בחולין כשיעור דמי תרומה, מ"מ עדיין צריך לשלם לבעלים ההפרש במעות, דגריוא דתרומה שקל מיני' ומהדר לי' רק כמה חולין שקונים בדמי גריוא תרומה, וכמשנ"ת לעיל, הלכך לא בעו בגמ' להאריך בנפ"מ זו, משא"כ נפ"מ דיוקרא דלמ"ד לפי דמים סגי לי' בזווא.

בדמי תרומה טמאה. – כמה חולין צריך לשלם תלוי בפלוגתא דדין א' לדעת תו' בעינן שישוו משנעשו תרומה כשיעור שנתחייב, ולדעת הרמב"ן אזלינן בתר שעת תשלומין.

מש"כ דלדעת הרמב"ן למ"ד לפי דמים משלם דמי תרומה מן החולין וצריך להוסיף לשלם לבעלים חסרונן, אינו יישוב מרווח, דנמצא שכל תשלומי תרומה יש בהם שני דיני תשלומין, ופשטות הדברים שאין אלא קרן אחד הבא מן החולין, ואמנם משמע דהקדן והחומש הכל משתער קודם תשלומין, דלמה נחייבו בחומש כפי מה שיקדש בתרומה, ובסברא יש מקום לומר דבעלות הכהן משועבדת להלכות תרומה, וכשקבעה תורה שזוהי ההשבה לקדושת תרומה, סגי בזה גם לבעלות הכהן, דחשבינן גם לגבי הבעלים כנתקדשה אחר ההשבה, [ואף למ"ד הפרשה מקדשת מסתברא שמתקדשת לבעלי' כיון שמתקדשת רק מכח אכילה זו, וצ"ע בזה עי' בירו' באוכל תרומת ע"ה, ועי' לק' ס"ב סק"ג בזה], אבל הדברים צ"ב דלמה תפסור התורה את האוכל מחיובי השבה ויפסיד הבעלים, ובפרט במשלם בחולין טמאים, ואפשר דבתרומה שלא באת ליד כהן נפטר בדין תשלומי תרומה, ואפי' לצי"ש אינו צריך, דג"ז מהלכות תרומה שאם אכלה בשוגג ישלם לתרומה חולין בדמי תרומה, אבל בבאת ליד כהן נוסף כאן חיוב ממוני, ולא נחתו לחיוב הנוסף בבא ליד כהן, ומ"מ הי' מיושב יותר בפשטות הדברים אם נימא דאף בבאת ליד כהן אינו מחויב אלא כדין תשלומי תרומה, ואף לגבי הכהן חשבינן ל' כנתן לו חולין, ואח"כ נעשו תרומה, [ועתוס' וירו' באכל תרומת ע"ה כיצד משלם, ולפי צד זה משלם לע"ה פחות ממה שנקבל באכל במזיד], וצ"ע, ועי' בסמוך.

בתו' הגרע"א ז"ל דקדק מדברי הרמב"ם פ"י ה"י דהאוכל משלם חולין רק כדמי תרומה, שכ' והוא משלם להם דמי סעודתן

שדמי החולין יתירין מדמי תרומה שאכלו, ואם הם צריכין לשלם חולין שישוו אחר שנעשו תרומה כדמי תרומה כדמי תרומה שאכל, א"כ לא הרויחו בתשלומיו מידי, ועי' לעיל דיש אופנים שהם מרויחים כגון ששילמו מן המדומע, או חולין טמאין שוגג לר"מ, א"נ כגון שהוקרו דמי תרומה ביחס לחולין, ומ"מ אין זה פשטות הדברים אלא שהם משלמין דמי תרומה ותו לא. ויש ללמוד מזה דאף לבעלים אינם צריכין להשלים דמי תרומה שהחסירו לו, דא"כ כמעט שאין להם ריוח בהפרש, ויש לדחות דסתמא מירי בתרומה שלא זכה בה כהן (שהרי היא ברשותו של בעה"ב), ולכך אינם חייבין להחזיר עד שתשוה התרומה כתרומה שאכל, ואף אם בעלמא איכא חיוב לצי"ש, [עי' לעיל בזה], הכא י"ל שהם פטורין, דבעה"ב גרם, ועי' לק' ס"ב סק"ד בביאור הירו', ועי' לק' סק"ט דהירו' סבר לפי מדה.

ועי' לשון הרמב"ם הכ"ב והחבר נותן להם דמים שהיו מוכרין בה אותה התרומה שאכלו, ולפ"ז הדין נותן שלא יתן להם אלא כשיווי התרומה שקיבל שהוא פחות משיעור התרומה שאכלו, וצ"ע בסתמות הדברים, וכן בהכ"ג משמע דהחילוק בין דמי חולין לדמי תרומה, וצ"ע, אבל בסוף הכ"ו נראה דבכולם משלם כדמי תרומה, בלבד עי"ש.

ו. גימטין שם תשלומיו תשלומין וחוזר ומשלם חולין טהורין, פי' והם נעשין תרומה מדרבנן, ולכך משלם חולין טהורין, דאם משום פסידא דכהן הי' יכול לשלם בכל דבר, וכ"מ מדקרי ל' ר"מ אין תשלומיו תשלומין, מיהו נראה דצריך לשלם לאותו כהן, דכיון שצריך לחזור ולשלם למה יפסיד הכהן, מיהו לפרתו' אינו מפסיד כ"כ, וכן למה שצדדנו בדעת הרמב"ן דצריך להשלים לכהן, ה"נ סגי ל' בהשלמה, ורק אם נימא דהכהן מפסיד מסתבר שצריך לשלם לו, וצ"ע. וזה מבואר

ביבמות צ' א' דהתשלומין הראשונים שייכים לכהן.

שם הכא בקנסו שוגג אטו מזיד כו' יש לעי' מ"ט דרבנן דקנסו, ואם נימא דרבנן סברי בעלמא כר"מ י"ל דלא ס"ל להקל עליו משום דלשלומי קא מיכוין, אבל אם רבנן כר"י ס"ל לא הו"ל למקנסי, וקר' זו הק' הפר"ח [בס' מים חיים] על הרמב"ם שפסק בעלמא כר"י וכאן פסק כרבנן דקנסו שוגג אטו מזיד, ושמא יש לחוש לאערומי שיאמר שוגג הייתי ול"ד למטמא דחמיר לאינשי לטמאות תרומה, וגם טומאת חולין מצוי' יותר, והיינו אם נחוש שרוצה להפסיד לכהן, אלא דלפמש"כ הרי הכהן מקבל חסרונו, וצ"ע.

ז. פסחים ל"ב א' אר"י ת"ש אכל גרוגרות ושילם לו תמרים כו' הר"ש בסופ"ו דתרומות כתב דה"נ הו"מ לאתויי ממתני' שם דקתני ובלבד שישלם מן היפה על הרע ואי לפי דמים משלם מאי נפ"מ אם משלם מן הרע הרי ישלם כפי הערך שאכל, והדבר קשה לומר דהו"מ לאתויי ממתני' ואייתי מברייתא, ועוד דהא ברייתא פירושא דמתני' דר"א היא כדקתני בתוספתא, וזה מוכיח דממתני' לא מצי לאתוי, ובאמת דברי הר"ש צ"ע דאף אי לפי מדה משלם הא אמרי' בשמעתן דלא גרע מגולן ומשלם כדמעיקרא, וא"כ אף אם ישלם מן הרע ישלים לפי דמים, [אא"כ נימא דכונת הר"ש לפרש"י דהשאר אינו נעשה תרומה וכמש"כ סק"ב], ועו"ק דאיך אפשר לחייבו ולומר ובלבד שישלם יותר, הול"ל ובלבד שלא ישלם מן הרע על היפה, ועוד דבברייתא קתני תע"ב ובמתני' קתני ובלבד דאסור בע"א.

ולכאוי נראה דמודה ר"י דובלבד דמתני' היינו דאף כשמשלם כפי דמים מ"מ לא יגרע זכות הכהן עי"ז, והיינו כדפי' אביי מידי דקפיץ עלי' זביני או שהדבר מכובד יותר כגון ההיא דקתני בתוס' אכל שעורים ושלם חטים,

ועי' שייך לשנות ובלבד, אבל ההיא דקתני תע"ב סבר ר"י דהיינו דבר נוסף על הובלבד שבמשנה, דכאן הרויח לכהן בדמים, ואע"פ שזה נשנה בכיצד משלם מן היפה על הרע, ואביי דחי דגם אובלבד דמתני' קאמר תע"ב, או דבשינוי גדול כזה מגוגרות לתמרים תע"ב.

בעירובין כ"ט ב' מייתי ר"י מהאי ברייתא דתמרים עדיפי מגוגרות דע"כ מיירי במשלם לפי מדה כדאמר בשמעתין, וקתני תע"ב אלמא תמרים עדיפי, ואביי דחי ד"ל דמשלם לפי דמים ואמנם תמרים גריעי מגוגרות, וכשאל קב גוגרות משלם קב וחצי תמרים דתרויהו בוזא, ותע"ב דאכל מיני' מידי דלא קפיץ כו', והנה אביי שינה לשונו מבשמעתין, דהכא אמר לעולם לפי דמים כו' והתם קאמר לעולם דאכל מתני' בוזא וקא משלם בוזא, דבאמת אף אם לפי מדה משלם ליכא ראי' דתמרים עדיפי, דהא לכו"ע בוזא משלם דלא גרע מגולן, וא"כ אף ששילם גריוא דתמרי כמו שאכל, צריך להוסיף עד זוז, מיהו נראה דדיחויא בעלמא הוא דדחי ל', דהאמת דתמרים עדיפי כדנקט ר"י דגריוא דתמרי בד', אלא דמהברייתא אין ראי', וכך מתפרשים דבריו בשמעתין.

ואפשר דלא הוכיח ר"י מהמחיר כלל, אלא דס"ל שאם יש חסרון בחשיבות תמרים לגבי גרוגרות אע"פ ששונים יותר לא הול"ל תע"ב, ואביי דחי ל' דשפיר קאמר תע"ב אף כשמחירים שוה, ואף דגרוגרות עדיפי, וניחא בזה דלא מייתי הברייתא לשווי התמרים, וגם אין השווי קובע מוחלט לגבי עירוב, אבל דוחק הוא דשפיר קאמר תע"ב מפני שהוסיף בשויות התרומה, וגם לא משמע דאביי פליג בעיקר הסברא דר"י, ולע"כ בסוגיא שם.

פשטא משמע דקב תמרים בגרעיניהן משערין, ואע"פ שבגרוגרות יש יותר כזיתים לאכילה, וענין לפי מדה לכאוי מפני

חשיבותו לאכילה היא, מ"מ אזלינן לפי מדה דמשערי אינשי, וכן לענין עירוב סגי בקב תמרים אע"פ שבתר אכילה אזלינן, ולפ"ז יש ליישב משה"ק תו' עירובין שם דאי תמרים עדיפי לא ליבעי קב, דגם לענין קב בעינן למימר דתמרים עדיפי, וכולי האי לא ממעטינן בשיעורן מפני המחיר, אע"פ שגם קב עם גרעיניהם תמרים עדיפי. וצ"ע דשמא קב בלא גרעיניהם בעינן, והדבר מצוי בתמרים שנמכרין במדה בלא גרעינין.

ח. שם הא מני ר"י הגלילי היא כו' יש לעי' א"כ למאי הלכתא קתני בסיפא דמי עצים הרי כולה מתני' בדמי עצים מתפרשא, דקין וחומש דרישא היינו היתר הנאה שהוא דמי עצים, [ונוחק לומר דמריצה לפני כלבו] הוי טפי מדמי עצים והיינו תשלומין דרישא, דהא לא הוזכר דבתרומה טמאה מיירי שמצותה רק בשריפה, וגם ממילא מובן דאם פטור מדמי הנאה ה"ה מהנאה דעצים לחוד, ועוד דאסור להשהותה לבהמתו משום מצות תשבייתו ומש"ה קתני מריצה לפני כלבו, ואין ערכה מתרבה כ"כ עי"ז], ואם נימא דבהזיד בחמץ ושגג בתרומה, נמי פטור, כדמשמע כרש"י, י"ל דקמ"ל דפטור מתשלומי תרומה ומתשלומי גזל, דס"ד כיון דשגג בתרומה תתוי ל"י כפרה בקרן וחומש לאיסור אכילת תרומה, אע"פ שהוא פטור משום קלב"מ, וכמ"ש תו' לעיל כ"ט א' ד"ה מאן, קמ"ל דדוקא שוגג בתרוייהו אית ל"י כפרה, אבל אם נימא דכל ששגג בתרומה אית ל"י כפרה, (ערש"י כאן ובתו' לעיל שם), צ"ל דנקט דמי עצים לפרושי דמיירי בהזיד בתרומה, דחיובו רק קרן דמי עצים ואפ"ה פטור, ולע"כ בסוגיא דקלב"מ כלל, ועמהרש"א כאן ושם.

שם הא למה זה דומה כו', וריב"נ פליג גם בזה, וכ"מ ברש"י.

שם בד"א במפריש כו' ה"י אפשר לפרש דה"ק דאע"פ שכו"ע מודו דאין חמץ

ראוי להיות קודש, מ"מ מחייבו ריב"נ, דלא דריש קרא דונתן כברייתא דלק', ולפ"ז הוי הך בד"א כו' דלא כריה"ג, אבל מהוכחה דאביי לק' ב' ומסוגית הגמ' ל"ג א' משמע דהאי בד"א אתי אף כריה"ג, ואפשר דכיון דר"ע ביאר בטעמו דחמץ אסור בהנאה, ע"ז קאי הבד"א דלא הוצרכו לזה לענין חלות תרומה דאף אם ה"י מותר בהנאה לא חייל, ורק לענין חיוב תשלומין תלוי באיסור"ה ולכן מתפרש דברי הכל אף לריה"ג. ועי' לקמן כתבנו דאף לריב"נ אינו משלם מחמץ בפסח,

שם תניא אידך ונתן לכהן כו' פרט לאוכל תרומת חמץ כו' פרש"י דכי היכא דחמץ לא חייל עלי' שם תרומה, ה"נ פטור מתשלומין, ואתיא כרהבדרי"ל ב' א' דבכל ענין לא חל שם תרומה על חמץ. אבל אכתי לרנב"י דדוקא באחמין במחומר קשה, וזוהי קו' תו', ועו"ק לרנב"י מ"ש חמץ הא ה"ה תרומה טמאה דבנטמאה עם תלישתה כגון שתלשה טמא ומשקה טופח עלי', א"נ שתלשה באהל המת, [כ"כ בתו' הרשב"א לק' שם], כיון דלא היתה לה שעת הכושר אינה קדשה, ולענין תשלומין הא כו"ע מודו דמשלם בתרומה טמאה, ועוד דהא לראב"י בתותים וענבים שנטמאו נמי פטור, וא"כ לאו בראוי להיות קודש תליא מילתא, ולרהבדרי"ל י"ל דטמאה בכל ענין קדשה.

ולכאוי' צ"ל דראב"י יליף מקרא דלפי דמים משלם, וה"ק קרא ונתן דבר שאילו ה"י קדש ה"י בו נתינה, לאפוקי הני שאין לו בהם היתר אכילה ולא היתר הסקה, שאינן ראויין להיות קדש שיש בו נתינה.

ש"י דהתו' מפרשים דלמ"ד חמץ בפסח אסור בהנאה אימעיטא תרומת חמץ אע"פ שהיתה לה שעת הכושר, ורק שעת הכושר, ורק לריה"ג דשריא בהנאה לא מעטינן אלא שלא היתה לה שעת הכושר, דכיון שכבר נתחייבה בתרומה סגי בהיתר הנאה למיחל

לדון דקודם הפסח דליכא מצות תשביתו יכול להפקירו או להוציאו מביתו או אפי' למכרו לנכרי, ולאכלו אחר הפסח, ורק בזמן מצות חשביתו קרינן ב' ולא לאורו.

נמצא לפ"ז דדרשא דדבר הראוי להיות קדש למעוטי חמץ בפסח מתשלומין, לא מיתוקמא כריה"ג אפי' בלא היתה לו שעת הכושר, ואתיא כמ"ד לפי דמים משלם, ודין חלות תרומה בחמץ בפסח לרבנן אפי' היתה לו שעת הכושר אינה קדשה, ולריה"ג פלוגתא דרבנ"י ורהבדרי, ודין חלות תרומה טמאה לכו"ע לא חיילא רק בלא היתה לו שעת הכושר.

ויש לעי' לק' ב' דמפרשינן טעמייהו דרבנן דאבא שאול דמוקמי ונתן לדבר הראוי להיות קדש, מ"ט סתמו דרבנן כראב"י, הא ריב"נ וראב"ח וריה"ג לא מוקמי קרא בהכי, וכן ר"ע לא הזכיר דרשא זו, והו"ל לגמ' לפרושי הני רבנן מאי דרשי ב'.

ואפשר דמשמע לגמ' דאבא שאול סבר לפי דמים סבר לפי דמים משלם, דכיון דבעינן שיאכל שו"פ, לא מסתבר דכשאוכל חמץ בפסח נשער שו"פ לפי חיוב התשלומין בחולין מתקנים לפי מדה, [ואמנם גם לפי מדה משלם שו"פ כדמעיקרא, ולכן לא פשטו מינה בגמ', אבל מ"מ אין לקבוע שיעור זה בדבר שאין לו דמים], ולכן ראוי לפרש דת"ק ידי' לא פליג בנדון דלפי מדה ולפי דמים, ושפיר מוקמינן לי' כרבנן דריה"ג דקיי"ל כותייהו, [וגם אפשר דלשון נתינה דמשמע דבר חשוב היינו דוקא כשיש לו דבר חשוב וקאמר קרא נתינה, כגון ברה"ג ואשר יתן ממנו, אבל בראשית דגנן דהחיוב בדגן כל שהוא, ממילא בכל ענין מיקריא נתינה, דרק כשנתן מעט מהרבה חסר בנתינה, וא"כ למ"ד לפי מדה דמשלם אף בחמץ בפסח, אע"ג דלאו מידי חסרי, א"כ נתינתו כמתנה בעלמא, ובכה"ג אין לשון נתינה מחייב דבר חשוב,

עלה קדושה, ולפ"ז ניחא דראב"י ממעט חמץ בפסח דבשום ענין לא חייל עלי' קדושה כשהוא חמץ, ואמנם לריה"ג ליכא למעוטי מהאי קרא, מיהו אכתי ק"ק כיון דמסברא נמי ממעט כשאין לכהן בה הנאה א"כ קרא ל"ל, ולק' ל"ג א' הזכירו תו' לפרש דהאי קרא ממעט שלא תחול קדושה במידי דלית לי' לכהן הנאה בגוה, ואפשר דקרא אתא למימר דלפי דמים משלם.

ויש לעי' א"כ תותים שנטמאו לא תחול עליהם תרומה, וי"ל דכיון שהם מותרין בהנאה לא מימעטי מקרא, ואמנם לענין תשלומין בתר דמים אזלינן, אבל לענין עיקר הקדושה סגי בזה דמשכח"ל הנאה אף בצד רחוק, וכ"ש אם הטעם משום תקלה דודאי אין למעט ד"ז מהפסוק.

מיהו בנטמאו הפירות עם תלישתן משמע דלכו"ע אינה קדשה, דהא רנב"י מיייתי בשבת כ"ה ב' דבת אורו הוא, וש"מ דהאי קרא בתרומה טמאה מידריש, ומיייתי מתני' לענין חמץ לריה"ג, ויתכן דהא דמורין בי מדרשא כוותי היינו בתרומה טמאה דבלא היתה לה שעת הכושר אינה קדשה, וכלפי קושייתו ממתני' קאמר, וכיון שדוחק הוא לאוקומי ברייתא דקתני דוקא תרומה והחמיצה דהיינו רק לאפוקי אחמץ במחובר, לכך הוצרך להסתייע דהכי מוקמי לה בי מדרשא, ומכאן זה מורין בתרומה חילוק בין היתה לה שעת הכושר או לא, ורהבדרי מודה לדין תרומה טמאה, אבל מפרש בד"א דקתני גבי חמץ כפשטיה אף בהיתה לו שעת הכושר, (ובהגהות הגרא"מ הלוי ז"ל כתב דמשכח"ל אף בחמץ דשרי רק בהנאה אף לרבנן, כגון שהפריש תרומת חדש מחמץ שלא יוכל לאכלה עד הפסח משום חדש, והיינו דמורין בי מדרשא כוותי, ולא ניחא לי' לפרושי בתרומה טמאה כיון דפלוגתיהו רק בחמץ אם בעינן לא היתה לו שעת הכושר, ומפרש דלמאי דדחי רהבדרי חייל בכה"ג, ולכא' יש

ולכן לא הוצרכו לפרש לריב"נ מאי עביד לונתן].

ונראה דאף לריב"נ אינו משלם חמץ בפסח דאינו ראוי להיות קדש, דתשלומי תרומה כהפרשת תרומה, וכיון דלא חיילא השתא אף בהיתה לו שעת הכושר לרבנן דריה"ג [דריב"נ סבר כותייהו, א"נ לריה"ג בלא היא לו שעת הכושר לרבנן], ה"נ לא קדשי בתשלומי תרומה, ואפשר דיליף לה מונתן, ולא ס"ל למעוטי מחיוב תשלומין מהאי קרא, ולכאור' ה"ה דאינו יכול לשלם מחולין טמאים שלא היתה להם שעת הכושר, דכיון דלא חיילא עלייהו תרומה הרי הם פטורין מן המעשרות מדאורייתא, והו"ל כלקט שו"פ דתנן דאינו משלם מהן, מיהו לדעת הרמב"ם שפסק דמשלם מהם צ"ע אם משלם מחולין טמאין כה"ג.

מהרש"ל מחק מן הגמ' תיבות פרט לאוכל תרומת חמץ בפסח, ע"ש, ואמנם לפרש"י מתפרשת הגמ' על עיקר דין דבר הראוי להיות קדש, אבל לפרתו' מיייתנן מונתן דליכא חיוב תשלומין אלא באכל דבר הראוי להיות קדש, דמאת הקדש שמעינן רק שמשלם ממין הראוי להיות קדש, והו"א דאף באכל דבר שאינו ראוי להיות קדש כך, מ"מ כיון דקדש אכל חייב, ומשלם דבר הראוי להיות קדש, קמ"ל דאין חיוב ונתן אלא כשאכל דבר הראוי להיות קדש.

ט. **ולענין** הלכה פסק הרמב"ם פ"י ה"ה והכ"ו דלפי דמים משלם, והראב"ד השיגו דעדיף לאוקומי סתם מתני' כרבנן דריה"ג וש"מ דלפי מדה משלם, מלאוקומה כריה"ג דלא כהלכתא, וא"כ הו"ל סתם במתני' ומחלוקת בברייתא דהלכה כסתם, וכ"ד רש"י גיטין נ"ד א' דקיי"ל לפי מדה משלם, [וער"ש פ"ז מ"א דלרבא לא מיתוקמא מתני' כרבנן], וכן כתבו בדעת רש"י ול"ע בזה, ולפ"ז ע"כ דמתני' סברה לפי מדה, אבל לעומת זה צ"ב

למה יסתום רבי כריב"נ נגד ר"ע, וכן ראב"י וראב"ח סברי לפי דמים משלם, ולפמש"כ לעיל אבא שאול נמי הכי ס"ל, ולכאור' יש ללמוד מהא דמפרשין לרבנן דאבא שאול דמוקמי ונתן למעוטי תרומת חמץ ש"מ דסתמא דגמ' נקטה דלפי דמים משלם, [ורש"י לטעמי' שם שפי' דכל הפסוק לענין שאינו משלם מעות], וכן אביי דחי לברייתא דאתיא כמ"ד לפי דמים, וכן בדיחויא דמתני' משמע שהדבר שקול, מדלא קאמר דילמא הא מני ריה"ג, (אבל מעיקרא דלא פשטו ממתני', היינו משום דאין לחדש ענין לפי מדה מכח מתני', קודם שידענו דאיכא תנא דסבר הכי), וכן בסברא סתמא הנשנית במס' פסחים אתיא לאשמועינן בהלכות חמץ, ולא לאשמועינן דלפי מדה משלם, ואף התנאים שנחלקו בזה, עיקר המו"מ הי' בדין חמץ אם אסור בהנאה, כדאר"ע הא למה זה דומה, וכן באידך ברייתא, ועמש"כ לעיל דהבד"א ג"כ מתפרש כן, ולכן מסתבר דגם מתני' מתפרשת בנדון זה, וע"כ צ"ל דמתני' כריה"ג וראב"ח שלא רצה רבי לסתום לגמרי דלא כותייהו, ויתכן גם שסתמה באופן שתוכל להתפרש גם כריב"נ, דלא תהוי סתמא מפורשת כריה"ג, [שו"ר בשנו"א פ"ו מ"א כתב דהסוגיא אזלא כמ"ד לפי מדה משלם ואולי כונתו משום דלא קי"ל כריה"ג, או כמ"ש הר"ש פ"ז מ"א דלרבא לא מיתוקמא מתני' כרבנן וצ"ע].

ובירור אמתני' מיבעיא לן למי משלם באוכל תרומת חמץ, וזה מוכיח דלפי מדה משלם וכיון דלאו מידי חסרי' יש מקום לומר דכאוכל תרומה שלו דמי, וכן בתרומות פ"ז ה"א אברייא דאכל תרומה טמאה משלם חולין טהורין פריך בירור' ולא דמי עצים חייב לו הדא אמרה שהקרן קנס, והיינו דמשלם לפי מדה אע"פ שאין לו דמים, [ועי' לעיל סק"ה דהרמב"ם פ"י הירור' פ"ו ה"ב לפי דמים, וצ"ע]. וכתב מרן זללה"ה באור"ח סי' קכ"ד דהמותר על הדמים נותן לכל כהן שירצה, ועי'

בירו' לענין חמץ בפסח למי משלם, ועי' בזה לק' ס"ק י"ב.

י. פ"ו מ"א אם רצה הכהן למחול אינו מוחל, לכאור' נראה דאינו יכול למחול את החיוב תשלומין לתרומה, אבל יכול למחול את החיוב לשלם, ונפ"מ דיכול ליטול דמים מהכהן שיקבל ממנו התשלומין, כדין ישראל שירש תרומה מאבי אמו כהן ואכלה דתניא בתוספתא פ.ה. והובאה ברמב"ם פ"י הכ"ב דהכהן משלם לישראל דמי תרומה, אבל לשון הירו' אינו מוחל כשלא הפריש, הפריש ואח"כ אכל כו' משמע דקודם הפרשה א"י למחול כלל, דאל"כ אין מחילתו ענין להפרשה, דמוחל רק את זכותו וזה יכול גם קודם הפרשה, והגר"א גרס הפריש ואח"כ מחל כו', וכן להלן אמרו מחל ואח"כ אכל כו' ומשמע דאכל ואח"כ מחל אינו בפלוגתא דר"י ור"ל, וגם לשון המשנה אינו מוחל מיושב יותר אם לא חיילא מחילתו כלל, [ולענין חומש פשיטא שאין זכות לכהן מסוים ואין מי שימחול קודם שיזכה בו], ומ"מ הדבר צ"ע למה לא יוכל למחול זכותו, הרי חיוב התשלומין קיים גם בתרומה שירש הישראל, וא"כ אין מחילתו מגרעת בחיוב התשלומין, וכל הני לישיני איכא לדחויי, וצ"ע. ועי' בסמוך.

ונראה דלמ"ד נתינה מקדשתו, אינו יכול ליתן לכהן אחר לשם תשלומי התרומה, ואח"כ ישלם לבעלים דמי תרומה כדין גזלן, דכ"ז שחיוב התשלומין קיים לא קרינן ב' ונתן, דזהו ענין נתינה מקדשתו שחיוב הנתינה מעכב, ולכן כ"ז שהחיוב תשלומין קיים לא חיילא הקדושה, [ועי' ס"ב סק"ג אם יש לכהן זכות תביעה בתשלומין עצמן], וזהו שאמרו בירו' דאם אכל משל ע"ה ושלם לחבר לא מהני עד שיזכר לע"ה תחלה, אבל אם שילם לע"ה דמים לכאור' יכול ליתנם לחבר בלא לזכות, וקו' הגמ' מלשון הבריייתא שנותנם לחבר ונוטל ממנו דמים ונותן לע"ה, והא דלא אמרו שיפייס תחלה לע"ה דכיון

שהדמים נותן החבר אפוכי מטרותא למה לי, וקודם שמקבל החבר התרומה לא ישלם לע"ה, מיהו אם נימא דקודם תשלומין א"י למחול למ"ד נתינה מקדשתו, וכמשמעות הירו' לעיל, א"כ לא מהני שישלם לע"ה דמים, דא"י למחול עד שישלם התשלומין כדינם, [ואם נימא דיש לכהן זכות לקבל התשלומין דוקא, א"כ י"ל שג"ז מעכב מדאורייתא, דאם אינו נותן לו הו"ל כגזלן, עי"ש].

הרמב"ם בפ"י הכ"א לא הביא דמזכה לכהן ע"ה תחלה, וכבר תמה בזה הריט"א פ"ד דבכורות סמ"ד, ויתכן דהרמב"ם מפרש דרק לרשב"ל פריך [כמו שהוא בירו' דא"ל לרשב"ל], אבל לר"י דבנתינה לכהן יצא ידי גזילו שפיר חיילא הקדושה בנתינה לחבר, ויחזור וישלם אח"כ לע"ה דמיו דלר"ל לא מצינו להן כשצריך לשלם דמי לע"ה דמיו, דלר"ל לא מצינו נתינה לכהן כשצריך לשלם דמים, אבל לר"י דמצינו שפיר מהניא נתינה ע"מ לשלם, [ולפ"ז בהכ"ד לר"ל א"צ ליתן לכהן דחל בהפרשה, ולר"י דוקא בנתינה].

יא. ירו' פ"ו ה"א גזל תרומה משל אבי אמו כהן רי"א משלם לשבט ור"ל אמר משלם לעצמו, לכאור' הי' נראה לפרש דפלוגתתם בגזל דוקא, שבשעת אכילה הי' שייך לכהן, ונתחייב לשלם לכהן, ותו לא מיפטר בירושתו, אבל באכל משלו לכ"ז משלם לעצמו [שו"ר ברמב"ם פ"י הכ"ב משמע דמחלק כן אכל בהיתר גזל עי"ש, ועי' לק' ס"ק י"ד], וגם נראה לכאור' דמשלם לשבט היינו שחייב התשלומין לגמרי לשבט, ואינו חוזר ונוטל מהם דמים, כמוכר תרומה לשבט וזהו שאמרו שישלם ג', דמוטל עליו חיוב לשלם גם לשבט מלבד ההשבה להקדש, כמו בתרומה שלו שחייב לשלם גם לשבט אע"פ שהתרומה שלו.

אב"י מהא דאמר' דמחל ואח"כ אכל פלוגתא דר"י ורשב"ל, מוכח דפלוגתתם אף

באכל תרומה שלו, ומהא דתלי פלוגתייהו בדרכי וראבר"ש משמע דלכו"ע מגיע לישראל דמי תרומה שלו, ולכן לראבר"ש לכו"ע לעצמו, והנדון רק אם סגי בהפרשה כשהתרומה שלו, [שו"ר בהרי"ט אלגזי ה' חלה אות י"א האריך בכ"ז עי"ש ודעתו דנתינה בחנם דוקא מהניא, ובאכל בהיתר לכו"ע סגי בהפרשה], וכן מהא דמדמי לפלוגתתם דין חמץ בפסח פסחים פ"ב ה"ג משמע דפליגי אף כשאכלה בשעה שאינו חייב דמים לשבט, וכן נראין הדברים בסברא שלא נתחייב לשלם לשבט כיון שמשלו אכל, וסגי בזה שמחזיר פירות תרומה לעולם כדמעיקרא, באמת מבואר בהדיא בתוספתא דהאוכל תרומה שלו נוטל דמים מן הכהן פ"ז ה"ז והובאה ברמב"ם שם הכ"ב, אלא דהתם מיירי שבשעת אכילה היתה שלו, ולפי מש"כ דה"נ אף כשבשעת אכילה היתה שלו פליגי, ע"כ דר"י רק לענין חלות הקדושה קאמר דבעינן נתינה, מיהו אם נחלק בין אכל בהיתר לאכל באיסור ניחא נמי התוספתא, ועי' רדב"ז ומהריק"ו פ"י הכ"ב, [מיהו עי' לק' ס"ק י"ב דמהא דמדמי חמץ לתרומה שלו משמע דלר"י משלם לגמרי לשבט, עי"ש וצ"ע], ועי' לק' סוס"ק י"ג.

ולפ"ז צריך טעם למה נקטו פלוגתתם בגזל, [ועי' להלן ס"ק י"ד בפ"י הרמב"ם אם יש חיוב חומש מדין גזול את חבירו ונשבע לו, או דסגי לי' בחומש של התרומה, ולפ"ז י"ל דלהכי נקט גזול לומר דלר"י שיש חיוב גזל לשבט ה"י בדין שישלם להם גם חומש], ואפשר דלרבנותא דר"ל נקט גזול, לומר שאכלה קודם שמת אבי אמו, דאע"פ שכשאכלה נתחייב בתשלומין לשבט, מ"מ כשירשו אח"כ נפטר מתשלומין לשבט וסגי לי' בהפרשה, ולא קאמר מתי אכלה, לרבנותא דר"י דאפי' אכלה אחר ירושה משלם לשבט. **שם** ר"י כרבי, רשב"ל כראבר"ש, ארוב"ח ואין יסבור רשב"ל כרבי ובלבד בדבר

שהוא זקוק ליתנו כו', נמצא לפ"ז דר"י ורשב"ל פליגי אליבא דרבי, בדבר שא"צ ליתנו לכהן, אם סגי בהפרשה, [וכמשנ"ת לעיל דאף ר"י מודה שהדמים שלו, דאם ר"י סבר שתשלומי תרומה שייכים לכהן אף כשאוכלו תרומה של ישראל, א"כ אתיא דר"י אף כראבר"ש דהנדון מתי חיילא הקדושה אינו מחייב שלא תהא מצות נתינה אחר הפרשה, מיהו י"ל דפשיטא לי' דלראבר"ש אין לחדש מצות נתינה אחר הפרשה, ורק לרבי דע"כ צריך ליתן יש לדון שיזכה בו לגמרי, ומ"מ נראה יותר דאם נימא כמש"כ דאף באכל משלו פליגי, מודה ר"י דנוטל דמים, כיון שד"ז מפורש בתוספתא ומיושב בסברא וכ"ה ברמב"ם מיהו עי' לק' סוף ס"ק י"ב י"ג], לעי' לר"י מ"ש מההיא דר"א דסגי בהפרשה להיתר הפטר חמור, ואפשר דשאני גבי תרומה דחיילא עלה קדושה בכל ענין וסוף מצותה לבא ליד כהן אף כשירש מאבי אמו כהן, ולכן מפרשין קרא דונתן לכהן דבכל גונא חלות הקדושה יחא כשכבר באה ליעודה הסופי שהוא ביד הכהן, משא"כ בפט"ח שכשמפריש מספק א"צ ליתן השה לכהן, ואין מקום לחדש שיתננו לכהן ויטול דמיו, כדעבדינן בתשלומי תרומה, דהתם אין בשה שום דינים רק מתנה לכהן, ואם יטול דמיו לאו מידי יהיב לי'.

ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בספר בכורות ס"א סק"ה צידד דאף לר"א משבא השה ליד כהן איגלאי מילתא דמשעת הפרשה נתחלל, אלא דמיתלא תלי אם יבא בסוף ליד כהן, ולכן כשפטור מנתינה מהני החילול מיד, כאילו בא ליד כהן, ונראה דבתרומה לא חייל מידי בהפרשה למ"ד נתינה מקדשתו, [וצ"ע למצא נפ"מ בדבר, דאם אכלן תו לא קדשי, ואם מכרן או הקדישן נמי תו לא קדשי דבטלה הפרשתו, ולענין צירוף כזית או שו"פ ידיעה מחלקת כרתניא בתוספתא פ"ז ה, ואפשר דנפ"מ לענין טומאה שאם נגע בהן

שני ואח"כ נתנם לכהן לא נפסלו, ואפשר נמי דנפ"מ לענין מכירי כהונה אם זכו משעת הפרשה, ואפשר עוד דאם הפריש ואח"כ מחל צריך לחזור ולהפריש, א"נ הפריש ואח"כ ירש, וגרסת הגר"א מוכחת כן דגרמי הפריש ואח"כ מחל תליא בפלוגתא ש"מ דההפרשה לא מהניא מידי, וצ"ע], ולפ"ז נמי ניחא טעמי דר"י, ואף ר"ל מודה בזה דכשצריך נתינה לא קדשי מהפרשה, (אפי' למפרע כשנתן לבסוף), דכ"ז שלא נשלמו התשלומים לבעליהם לא חייל מידי, [ואפשר עוד דהא דילפינן פט"ח מפה"ב, היינו שלא פטרתו תורה ממצות פדייה עד שיגיע השם ליד כהן, וכאילו יש מצוה נוספת לחזור ולפדות, ולא מפני שהנתינה גורמת החילול, אלא דכ"ז שלא נתן מחויב הוא לחזור ולפדות וליתן, ואף אם זיכה החמש סלעים או השם לשבט הכהנים לא מהני, [כשזיכה כענין מתנות כהונה], דלא התירו תורה ליהנות מהפט"ח עד שיבא פדיונו ליד כהן, משא"כ בתרומה דחיילא קדושה על התשלומין, ושפיר תלינן לה בנתינה לכהן בכל גונא].

ויצו תו' יבמות צ"ט ב' דהספיקות מפרישין קרן וחומש מספק משום כפרה, ויש להסתפק אי קדשי בהפרשה לר"ל, ואם לאו תחול הקדושה רק בשעת מכירתו לכהן בדמי תרומה, כמו לר"י וכן במ"ש תו' כתובות ל' ב' דהפרשת החומש מכפרת, כונתם אע"פ שאינו נותנו מתנה לכהן, ולד' לחומש דגזל, אבל לא נתתו לנדון אם הפרשה או נתינה מקדשת, [והיותר מפורש הוא בבת ישראל שמשלמת לעצמה].

והנה מודה ר"ל דאף תרומה שלא זכה בה כהן נתינה מקדשתו לרבי, כמו בפט"ח לר"א, וכל הענין מוכיח דרק בשלו פליגי.

יב. **בירור** פסחים פ"ב ה"ג בעי בתרומת חמץ בפסח דאינו חייב לכהן כלום משום דלית לה דמים למי משלם, [והיינו כמ"ד לפי

מדה משלם, עסק"ט], ותלי לה בפלוגתא דר"י ור"ל, ומבואר מזה דמה שמתחייב והוסיף על הדמים לשלם לפי מדה, הו"ל כתרומה שלו, דאין זכות לכהנים בתשלומין אלא בתרומה שלהם, ומה שמתחייב לפי מדה היינו להשיב לרשות התרומה, כמו שמחויב בתרומה שלו, וה"נ בתרומת חמץ דכולה לפי מדה, אבל מרן זללה"ה באו"ח סי' קכ"ד כתב דמה שמתחייב לשלם לתרומה יותר מחיוב גזלן הו"ל כמתנות כהונה וצריך ליתנו לכהנים בחנם, ורק בחלק הדמים שלו יש לו זכות, ודקדק כן מדלא קתני במתני' דהאוכל תרומת חמץ שהקרן שלו [למאי דמפרשין לה כרבנן דריה"ג ומשלם לפי מדה], ובירור' כאן מבואר דלא חשו לקר' זו, וצ"ל דלא אמרי' קרן לעצמו אלא כשהוא כהן והתרומה שלו לאכילה, אבל הכא דצריך למוכרה לכהן קתני שפיר לישנא דמשלם קרן וחומש, כלישנא דתוספתא פ"ז ה"ז דהאוכל תרומה שלו משלם קרן וחומש לכהן חבר וחבר נותן להם דמים, [ומהא דאמרי' תע"ב ליכא ראי' דכיון שמחזיר לרשות התרומה שוה ד' תע"ב אע"פ שהדמים שלן].

נמצא לפ"ז דבירור' משמע דהשבט מקבל רק מה שמגיע לו כדין גזלן, והיינו לפי דמים, והשאר שלו, ולפמ"ש מרן זללה"ה הישראל בשלו מקבל רק מה שמגיע לו כדין גזלן, והשאר לשבט.

וכ"ז לפי מאי דנקט מרן זללה"ה דהאוכל תרומה של כהן משלם לו לפי דמים והשאר לכל כהן שירצה, וכן הדין נותן דטפי מגזלן אין מגיע לכהן זה, אבל בירור' נראה לכאור' דחייב לשלם לשלם לבעלים לפי מדה, [דמה"ט סגי בזה שתרומה טמאה אפרה לכהנים, וכן לא דנו בתרומה טמאה דמשלם חולין טהורין למי משלם עפ"ז ה"א שאמרו שזה קנס], וזה מתאים עם משמעות הירור' דלעיל סק"י שא"י למחול כלל, וה"נ לא נמחל עד שישלם לו כל חובו לתרומה, דאם שילם רק לפי דמים עדיין לא נמחל לו, דגריוא אכל

מיני' ושילם לו רק רבע גריוא, ולפ"ז באכל תרומה שלו, אף כמשלם יותר לפי מידה הכל שלו, ובשל כהן הכל של כהן, ובאכל משל שבט הכל לשבט, ורק בתרומת חמץ שאין לשבט בה כלום, בזה דנו אם לדמותה לתרומה שלו, והדברים מסתייעין לפמש"כ לק' ס"ב סק"ג דבמצוה ליתן לבעלים הקרן של התשלומין עצמן, וא"כ י"ל דמקבל כל המדה.

שם בירור' מסתברא יודה רשב"ל לר"י בחומש שהוא משלם לשבט א"ל אף אנא סבר כן שכן תרומה טמאה אפרה לשבט, אתא ריב"ב בשם ר"א אפי' עלי' פליגין, יפה העיר אחי הר"י שליט"א דצ"ל בחמץ במקום בחומש, והנה החילוק בין חמץ לתרומה שלו, דאין סברא להפסידו ממנו דלא גרע מגזלן, משא"כ בחמץ דממצות תרומה הוא לשלם אע"פ שלא החסיר מידי, והר"ז כעיקר מצות תרומה שהיא לשבט, ולפ"ז אף רשב"ל מודה שיש כאן מצות נתינה, [וממילא רק נתינה מקדשתו כרבי], וזה כסברת מרן זללה"ה דלעיל, אבל מהא דמייתי שכן תרומה טמאה אפרה לשבט משמע דמה"ט כאכל משל שבט דמי, וכשאכל משל כהן משלם לו הכל לפי מדה, וכמש"כ לעיל דבאכל תרומה טמאה משלם חולין טהורין לכהן שאכל ממנו, וה"נ בתרומת חמץ האפר שלאחר שריפתה שייך לשבט, א"נ ה"ק כי היכי דבתרומה טמאה משלם הכל אפי' בתותים וענבים ואע"פ שלא החסירו אלא אפרן דלא חזו למידי, ה"נ בחמץ משלם הכל, ול"ד לתרומה שלו דאין להפסידו וכסברת מרן זללה"ה, ודחי דבהא נמי פליגי ולר"ל משלם לעצמו דאין לכהנים בה זכות ממון כלל.

ולכאז' משמע כאן בירור' דלר"י משלם לשבט ואינו נוטל מהם דמי תרומה, ודלא כמש"כ לעיל ס"ק י"א ממשמעות בירור' והתוספתא, ואפשר דבזה שאני תרומת חמץ דכיון שע"כ צריך ליתנה לכהן שוב אין לו זכות לתבוע ממנו דמי תרומה דלאו ידי'

היא, דלעולם התשלומין חוזרין למקום שאכל ממנו, וכיון שחלו התשלומין ברשות הכהן הרי הוא זוכה בהן, משא"כ בתרומה שלו דשפיר תובע דמיה מן הכהן, ולרשב"ל דקדשי ברשות הישראל בהפרשה הרי הוא זוכה בהן, א"נ י"ל דאף בחמץ לר"י נוטל דמיו מן הכהן ורק למאי דסברי דמשום דאפרה לכהן מודה רשב"ל אז הי' משתנה הדין גם לר"י דהכל לכהן ועי' לק' סוס"ק י"ג, ואם נחלק בין אכל בהיתר או באיסור י"ל דהירור' מיירי בחמץ של כהן, אבל בשלו נוטל דמים, ודוחק וצ"ע.

יג. **בדין** החומש לכאז' הדבר פשוט דנותנו לכהן בחנם כדין מתנות כהונה, וכ"מ ב"מ נ"ד א' דבעי רמב"ח אם החומש משלם בכל דבר, ואם מוכרו לכהן א"כ כשהפריש מעות לא עשה כלום, וכ"מ בתו' כתובות ל' ב' דאף באוכל תרומת עצמו מפריש קרן לעצמו וחומש לכהן, וכ"מ ברמב"ם פ"י הכ"ב מהתוספתא (והתוספתא יש לדחות דנותן דמי הכל, אבל ל"מ כן), והכי מתפרשא מתני' פ"ו מ"ב דמשלם חומש לכל מי שירצה, אבל הוא ממון כהן, מיהו בירור' פסחים שם לגרסא שלפנינו כתוב דפליגי בי' ר"י ור"ל, ואם נימא דאינו משלם לשבט, מתפרש חיוב החומש אינו להוסיף במתנות כהונה, אלא להוסיף למצות תרומה, ואפשר דנתי דנותן לכל כהן שירצה, מ"מ כשאוכל תרומה שלו גם החומש שלו, וכמ"ש בירור' פ"ו ה"ב למקום שהקרן הולך לשם החומש הולך, ודוחק, דאין סברא לחלק אם הבעלים הוא ישראל או כהן מאחר שאין והחמש לבעלים, ועי' בזה בסמוך, ואי גרסי' חמץ מיושב טפי וכמש"כ ס"ק י"ב.

פ"ו מ"ד משלם שני חומשין וקרן שאין בהקדש תשלומי כפל, בפשוטו נראה דהחומש של התרומה נותן לכל כהן שירצה, דלא עדיף זכות ההקדש משאר כהן וישראל שאכל תרומה שלהן דא"צ לשלם החומש לבעלים, אלא נותן קרן מן החולין להקדש,

נסתפקו כשיש גם חיוב מצב התרומה וגם מצד הקדש למי משלם החומש, ובוה שפיר פשט ר"י דמקום שהקדש הולך הוא עיקר, ורב כהנא הוא שחידש דמשלם שני חומשין אחד לשבט ואחד להקדש, ולפ"ז נראה דלר"י החומש תרומה כמו הקדש, אלא שהוא שייך להקדש ולא לשבט כשאר חומש, [אבל לומר שיהא רק לשבט ולא להקדש לכאור' אין לזה מקום דמ"ש משאר הקדש, ולכן צ"ל דהא דמייתי דר"י אמר לשבט קושיא היא וכמש"כ], וצ"ל דמשמע ל' לר' ינאי כיון דתרווייהו קדש מיקרו אין לחייב כאן שני חומשין, דהכל מענין אחד לחיוב החומש, ויליף מקרא דסגי בנתינת החומש להקדש.

אבל אם נפרש דאף לר"י נותן שני חומשין כפשטא דמתני' דנותן שני חומשין, אלא שנותן שניהם להקדש, [וכ"מ ברמב"ם, וכ"נ מהגר"א שמחק לצדדין קתני, והיינו דבאמת יש שני חומשין אלא ששניהם להקדש], צ"ב היכי יליף מקרא שאף החומש של התרומה נותן להקדש, ואפשר דר"י לשיטתו לעיל ה"א דלעולם אין התשלומין מתקדשים עד שישלם לשבט, ומ"מ משמע דס"ל דבהקדש נתחדש מקרא דקרינן ב' נמי ונתן לכהן את הקדש, וקדשי בנתינתן ליד גזבר, דכתיב ב' נמי ונתן אותו לכהן ב' ויקרא, [ועי' להלן בזה], ובוה ס"ל דלמקום שהקדש הולך ומתקדש לשם החומש מהלך, ולפ"ז חומש אחד קדוש בקדושת תרומה ושייך להקדש כמו הקדש, והשני מדמי תרומה ואינו נעשה תרומה אלא הקדש.

ויש לעי' מ"ט באין בו שו"פ החומש לשבט הרי הקדש להקדש, ואמנם בכה"ג אין בהקדש חומש אבל אין זה טעם שלא יקבל ההקדש חומש התרומה, דביש בו שו"פ כבר קיבל ההקדש חומשו ומקבל גם חומש התרומה, ולפי' ראשון שכתבנו נחא, וי"ל כיון דחיובו להקדש אינו חמור כ"כ שהרי פטור מחומש ואשם, לא חשיב הקדש כהולך להקדש,

ועוד חומש מכל מה שירצה כדין הנהנה מן ההקדש, ועוד חומש מן החולין לשבט הכהנים, וכ"מ בתוספתא ה"ח אכלה משלם שני חומשין וקרן קרן וחומש מן החולין והם נעשין קדש כתרומה קרן נותן לגזבר וחומש לבעלים בקרן זה מועלין בחומש זה אין מועלין חומש שני מדמי תרומה נותן לגזבר, [עי' אור הגנוז והגר"א].

ירי' ה"ב אר"י לצדדין היא מתני' יש בו כזית ואין בו שו"פ משלם (להקדש) לשבט כ"ה גרסת הגר"א והרמב"ם, יש בו שו"פ ואין בו כזית משלם להקדש (לשבט) יש בו שו"פ ויש בו כזית שמעון בר ווא בשם ר' יוחנן משלם להקדש [והאמר] ר' יוחנן אמר משלם לשבט, א"כ זעירא גזיה"כ היא ואיש כי יאכל קודש בשגגה למקום שהקדש מהלך שם החומש מחלק, כהנא אמר משלם שני חומשין חומש לשבט וחומש להקדש, תוכן הסוגיא דלאו בכל גונא איכא שני חומשין דכשאל פחות מכזית ליכא חיוב חומש מדין תשלומי תרומה כרבנן דאבא שאול פסחים ל"ב ב', ובפחות משו"פ ליכא חיוב חומש משום הקדש, וכשיש שו"פ וכזית אז יש שני חומשין, ובפשוטו אחד להקדש ואחד לשבט כדאמר בסוף בשם רב כהנא, וכמש"כ לעיל מהתוספתא, אבל הקדש בכל ענין צריך לשלם להקדש כדאמר ב"מ נ"ה ב' לרבות פחות משו"פ להשבון, וכדתנן צירף את המעילה לזמן מרובה, וכן המשך הסוגיא מוכיח דבחומש מיירי.

מיהו דברי ר"י צ"ב דקאמר משלם להקדש, והגר"א מחק הא דאר"י משלם לשבט ואפשר דקו' היא והאמר ר"י לעיל דאפי' בתרומה שלו משלם לשבט, ומשני דגזיה"כ היא, וצ"ע מה הגזיה"כ הא בעלמא נמי משלם קרן לבעלים וחומש לכל מי שירצה, וה"נ ההקדש הוא הבעלים והחומש משלם לכהנים, ומתוך הלשון משמע דר' ינאי אמר לצדדין קתני שאין שני חומשין בשום ענין, ולכן

דכלפי התרומה חשיב ההקדש כפטור אצל חייב וקרינן ונתן לכהן את הקדש על חיוב התרומה.

ואפשר דהגזיה"כ מתפרש כך ואיש כי יאכל קדש וזה כולל תרומה או קדש ויסף חמישיתו עליו, דצריך להוסיף החומש על הקדש שיאכל, שאם הוא הקדש מוסיף החומש ג"כ להקדש, אבל בשל כהן או של ישראל ליכא לפרושי קרא ויסף החמישית על הקדש להקדש, וע"כ דאונתן לכהן קאי, ואנו צריכין לפי' זה אם נפרש סוגיא דלעיל ה"א שאין זה דין מיוחד בקדש, עי' בסמוך.

ירוי' ה"א כך הי' משיב רשב"ל לר"י כו' וישלם ג', פי' דכי היכי דבתרומה שלו חייב ליתן לכהן, ה"נ בשל הקדש, וא"כ צריך ליתן ג', קרן וחומש לכהן וקרן וחומש להקדש ועוד חומש, [ואפשר דלישנא דג' לאו דוקא, דאם משלם לכהן א"צ לשלם להקדש חומש של התרומה, ושיעור הלשון הוא וישלם אף לכהן קרן וחומש], ומשמע לי' מתני' דמשלם להקדש ותו לא, ואם אינו יוצא יד"ח עד שישלם לכהן דלא חיילא קדושה בלא כהן, א"כ הנתינה להקדש לא מהני, וזה מיושב אף אם נימא דחזור ונוטל דמים מן הכהן, דלא משמע לי' שהכהן זוכה להקדש ופודה אותן, ומשני התורה אמרה יצא ידי גזילו, יש לפרש דהכא דכתיב ונתן לכהן הר"ז כולל גם נתינה להקדש, דהתם נמי כתיב ונתן אותו לכהן, והתורה אמרה דבנתינה להקדש נמי קדשה התרומה.

ויותר נראה דה"ק התורה אמרה ונתן לכהן את הקדש שאכל וא"צ יותר מזה, ולא משמע דמלבד הנתינה לכהן צריך להשיב גזילו, [שו"ר שכ"מ בראב"ד פ"י הכ"ו], דא"כ לא הול"ל ונתן לכהן את הקדש שאכל, אלא ונתן אותו לכהן, אבל השתא מתפרש שכל החיובים שיש עליו מהקדש שאכל נפטר בנתינה לכהן, כאילו נכתב ואיש כי יאכל קדש

של ראובן, ונתן את הקדש לכהן, ואם יש עליו עוד חיוב השבה, לראובן לא הול"ל למיכתב הכי, א"נ ה"פ כיון דסתמא מתפרש שאכל תרומה של כהן או של השבט, [דתרומה של הקדש ושל ישראל אינו מצוין], וכתיב ונתן לכהן את הקדש ש"מ דא"צ להחזיר לו עוד מדין גזילה, וכיון דבשל כהן א"צ להשיב גזילו אין לחדש בשל הקדש שיהא חיוב נוסף של השבת הגזילה, אבל בשלו שפיר מחייבין לי' ליתן לכהן, ואפשר דלכהן הידוע דריש, דמשמע הכהן שאכל משלו, דאל"כ הול"ל לכהנים, ובעלמא דכתיב לכהן מתפרש הכהן המקריב עי' פ' נשא, מיהו בזרוע ולחיים כתיב לכהן, והתם מיותר דהא פתח במשפט הכהנים.

ולפ"ז ה"ק ר"י התורה אמרה שבנתינה לכהן סגי לי' גם לחיוב השבה, וא"כ לא שייך לחייבו טפי מקרן אחד, ולפ"ז צ"ל דאמנם נותן לכהן את התשלומין אבל הכהן צריך לפדותן מן ההקדש, או שהאוכל נוטל דמים מן הכהן ומשלם להקדש, וכן הדין באכל תרומה של חבירו ישראל, מיהו בתרומה של כהן קאמר לקמן שצריך לזכותה לו תחלה, ואפשר דשל ישראל והקדש שאני, א"נ גם כאן מזכה להם תחלה והכהן פודה מן ההקדש או מפייס לבעלים בדמים, [ולפי' ראשון קשה דאטו האוכל תרומה של חבירו ישראל חייב שני קרנים, מיהו י"ל דחבירו חייב ליתן לכהן ורק בהקדש פריך דלאו בר חיובא הוא].

ולא אמור משמע דלר"י בתרומה שלו נותן הכל לכהן ואינו נוטל דמים, דאם נוטל דמים הרי גם בהקדש ניחא, שנוטל דמים מן הכהן ונותן להקדש, וזה דלא כמ"ש בתוספתא דנותן להם דמים, וכ"ה ברמב"ם [ועי' נוסחאות כתי' בתוספתא], ואפשר דלמאי דמשני התורה אמרה יצא ידי גזילו והחיוב על הכהן לשלם דמיה לבעלים, ה"ה דחייב לשלם לאוכל עצמו כשהוא הבעלים.

וכ"ז אם לא נחלק בין אכל בהיתר או באיסור, אבל ברמב"ם הכ"ב נראה שמחלק כן, ולפ"ז נפרש גם הירור' דפסחים דוקא בחמץ של כהן, אבל בשלו לכו"ע נוטל דמים מן הכהן, ודוחק דבפשוטו אין לכהן זכות בחמץ שלו, מיהו עי"ש בהמשך הירור' דמדמי לה לפחות משו"פ, משמע שיש לו זכות, ואולי יש לו מצות שריפת תרומה ועי"ז זוכה באפרה.

יד. רמב"ם פ"י הכ"א, משלם לחבר ונוטל דמי' ממנו, צ"ע שהשמיט הירור' דצריך לזכות לבעליו, ולעיל סק"י צדדנו דרך לר"ל צריך לזכות דאין דין נתינה אלא לכהן שנעשין שלו, אבל לר"י נותן לכהן ונוטל דמיה כמו בתרומה שלו, [וגרסת הירור' דא"ל לר"ל, ופי' לטעמי' דר"ל], וצ"ע.

שם הכ"ב גזל תרומה מאבי אמו כהן ואכלה ואח"כ מת אבי אמו אינו משלם לעצמו אלא משלם ליורש אחר משאר השבט. מבואר דמחלק בין אכלה אחר שמת לאכלה באיסור גזל, כיון שבשעת האכילה נתחייב להחזיר לכהן לגמרי, אינו נפטר מנתינה זו, ואפשר דהטעם מפני שאין הכהן יכול למחול, ומפרש כמשמעות הירור' שאף את זכותו א"י למחול [עסק"ן], והשתא נמי כבר נתחייב להחזיר התרומה במתנה לשבט.

ומי"ש ליורש אחר משאר השבט, צ"ל דהיינו כהן שיורש את אבי אמו, אם לא היתה אמו יורשתו, והטעם מפני שלא הוריש לו אבי אמו זכות זו כיון שיצטרך לשלם לכהנים, ודוחק, ואי מיירי בנשבע לו, וכדסתם בהכ"ו עי' להלן, י"ל דהיינו כההיא דתנן ב"ק ק' ישלם לבניו או לאחיו, וה"נ צריך לשלם ליורשים מהלכות גזל, וכיון שמשלם לכהנים דוקא, אינו יכול לשלם לבניו אלא ליורשי אבי אמו, ואפשר שהלשון סתום משום דמיירי אף בנשבע וכדלהלן.

וי"ש לעי' דהא אמרו בירור' דמחל ואח"כ אכל ג"כ תלוי בפלוגתתם, אפשר דס"ל דלמסקנא לא תלי בפלוגתייהו, או דגרסינן אכל ואח"כ מחל, [אם מהני מחילה, עי' לעיל מ"ש בפכ"א], וההיא דפסחים דתלי תרומת חמץ בפלוגתייהו מיירי שהחמץ הי' של הכהן, ומשום דאפרה לכהן, ול"מ כן דבפשוטו אין לכהן זכות בחמץ, (מיהו משמע דשייכא הפרשה בחמץ, עי' פסחים ל"ג א' בגהש"ס, ויש לדחות דמיירי שהתנה קודם שהחמץ שכשיחמיץ תהא תרומה, ולע"כ), מיהו עי"ש בהמשך הירור' דמדמי לה לפחות משו"פ, ודחי, וצ"ע.

נמצא לפ"ז דהאוכל תרומה שלו בהיתר נוטל דמים מהכהן, אבל אכל באיסור משלם לכהן ואינו נוטל דמים. ואף כשנוטל דמים נוטל רק דמי הקרן ולא החומש.

שם וכן אם נפלה לו כו' פי' דאף באכל משלו חייב ליתן לכהן, ולאפוקי מר"ל דבשלו לכו"ע סגי בהפרשה. מיהו כאן נותן דמים מן הכהן, וא"צ איך יפרש ר"ל התוספתא דקתני נותן לכהן חבר, וי"ל דאף לאחר שכבר קדשו הדין כן, דמוכרן לכהן חבר בדמי תרומה, וממילא מבואר כאן שפסק הרמב"ם כרבי.

ומי"ש והחבר נותן להם דמים שהיו מוכרין כו' מבואר דעל החומש אינו משלם להם כלום, אע"פ שהיתה התרומה שלהם ומבואר דהכהן משלם להם כל השווי, וזה צ"ע כיון שהם נתנו לו חולין פחות והם נעשו תרומה ושוב אין בידו שווי כפי מה שאכלו, ומזה משמע דהם משלמין חולין כשיעור תרומה שאכלו, וכן משמע בהכ"ג, דלכאור' דמי תרומה היינו בזול, דאל"כ הול"ל אפי' מעות וכל מילי, ועי' הלכה כ"ו ולעיל סק"ה בהלכה י'.

שם הכ"ד היתה התרומה הקדש כו' אבל משלם קרן ושני חומשין כו' ולמי משלם

דהחומש של התרומה ג"כ להקדש וזה מוכיח שכת הקדש חל על התרומה, ודוחק).

שם הכ"ו הגזול תרומה ואכלה משלם קרן וחומש אחד, פ"י אפי' אם נשבע לו והראב"ד הבין דאהקדש קאי שהרי לא הוזכר כאן שבועה, ולכן הוצרך לפרש דרבנו מחלק בין גנב לגזלן, וכבר כ"כ במהריק"ו.

ויתכן דהרמב"ם מפרש הקו' לר"י דלדידי' משכח"ל שני חומשין אף בהדיוט בגזול אבי אמו כהן, בשלמא לר"ל דאין השבה אלא לבעלים א"כ בגזל מישראל אפי' נשבע לו משלם רק לישראל, אלא לדידך דחייב לשבט אע"פ שאינו ממונם, א"כ גזל מאבי אמו כהן ונשבע לו ישלם שני חומשין ליורשיו, ומשמעות המשנה דרק בהקדש משכח"ל שני חומשין, נמיהו בגזל מישראל דינו כאכל בהיתר כלפי הכהנים, ורק בגזל מאבי אמו משכח"ל ד"ז, א"נ גם בגזל מישראל בעינן נתינת חומש לכהנים מדין ונתן], ודחי דקרא ממעט מחיוב חומש דגזילה כשיש חומש דתרומה, וצ"ע.

שם גזלה והאכילה לאחר, האוכל משלם קרן וחומש, נראה דהיינו ממתני' דהמאכיל את עבדיו בין גדולים בין קטנים, ומבואר שם בירו' דאם יש להם ממה לשלם הם חייבים, ועיי"ש עוד בירו' בזה.

שם כל מקום שאמרו כו' מחשבון ה' ו' ט' יש ללמוד דהכל משלם רק דמי תרומה שאכל, ועסק"ה, שו"ר בתו' אנ"ש מ"ד הביא רא"י זו.

שם לעולם אינו משלם כו' כמד' לפי דמים, וכגון שהאכילה היא הגזילה או שלא נשתנה המחיר ברגע זה, מיהו אם הי' משתנה המחיר נהי דמשלם כשעת הגזילה כמ"ש הראב"ד, מ"מ תשלומי תרומה כשעת אכילה.

כו' פשטות הלשון משמע דאקרון ואחומשין קאי דבליכא שו"פ הכל לכהנים וביש שו"פ הכל להקדש דאם נפרש דאחומשין קאי, הרי בפחות משו"פ ליכא חומש מדין הקדש, ובפחות מכזית ליכא מדין תרומה, אבל קשה דלמה ישלם הקרן לכהנים בדליכא שו"פ, הרי צריך לשלם להקדש כדמרבינן ב"מ נ"ה ב' פחות משו"פ להשבון, וכדתנן צירף את המעילה לזמן מרובה, ובדוחק י"ל דאחומש דתרומה קאי, ואמנם בפחות מכזית ליכא חומש דתרומה, מ"מ שפיר נקט כללא דבדאיכא חיוב חומש בהקדש הכל להקדש, מיהו קשה דאם הקרן לעולם להקדש א"כ למקום שהקרן הולך לשם החומש הולך, כמו ביש בו שו"פ, וי"ל דכיון שחיוב הקרן להקדש אינו חמור כ"כ דהא ליכא דין חומש ואשם בהקדש בפחות משו"פ, לא יהבינן החומש להקדש בכה"ג, ושמא נאמר דריבויא הוא דבכה"ג יצא ידי גזל הקדש אף מהקרן בתשלומין לכהנים, וכן בחומש דתרומה בתשלומין להקדש, וצ"ע.

ופסק רבנו כר"י דירו' דמשלם להקדש, ומפרש דגזיה"כ הוא, ולא לצדדין קתני דליכא אלא חומש אחד, אלא לצדדין למי משלם, ועמש"כ בזה לעיל ס"ק י"ג.

שם הכ"ה ומפני מה חל איסור הקדש על התרומה כו' לפו"ר לא ידעתי למה יגרע הקדש מהדיוט, וכי היכי דבקיבל ראובן תרומה מכהן חל איסור גזל מדין ממונו של ראובן, מלבד איסור התרומה, ה"נ לא גרע כח הקדש, וכיון דממון הקדש הוא איכא מעילה, דהמציאות של בעלות הממון קובעת את האיסור, ול"ד לאחזע"א דלא ציותה תורה איסור נוסף בכה"ג, ואולי גם בממון בעלמא מפרשין עד"ז טעם חלות איסור גזל, וצ"ת, (ויתכן שהרמב"ם הוצרך כן רק לשיטתו

סימן ב

עוד בענין תשלומים

בבהגר"א מע"ש פ"ב ה"א דמפרש שהוא מחזור בעשה איסור סיכה לזר עיי"ש], מ"מ סתמן של דברים דאין חיוב חומש בלא מיתה או לאו עכ"פ, וראיתי ברמב"ן נדה ל"ב א' שצידד לחלק בין תרומה לשאר איסורים, ולבסוף מסיק ע"פ הירו' דאין איסור סיכה דאורייתא, ואמנם הירו' מיירי בלאו, לא ס"ל ז"ל לפרש דאיסור עשה מיהא איכא וכ"כ תו' הרא"ש שם דמתני' דהכא מדרבנן, וכ"מ בתו' יומא ע"ז א' [ועתו' ל"ב ב' במ"ש מכריתות ו' ב']. שו"ר במנח"ח מצוה רע"ט נקט בדעת הרמב"ם דסיכה דאורייתא עיי"ש. שו"ר במצוה ר"פ אות י' שכבר הק' כן לדעת הרמב"ם עיי"ש.

וא"ת במנחות ע"ז ב' דמספק"ל לרבא אם תרומת לחמי תודה חייבין עליהם מיתה וחומש מדאיתקוש לתרו"מ, או"ד בו וחמישיתו ממעט להו ממיתה וחומש, למה הוצרך מיעוטא דחמישיתו, הא כיון דליכא מיתה ליכא חומש, וי"ל דאה"נ, ווא"ו דחמישיתו לחמישיות הרבה הוא דאתא, אלא דמיייתי תרי מיעוטי דעכ"פ חדא מינייהו ממעט להו.

בתוספתא רפ"ז פליג ר"ש וס"ל דהסך שמן שת' משלם את הקרן ואינו משלם את החומש, ואפשר דר"ש לשיטתו מע"ש פ"ב דאין סכין שמן של מע"ש בירושלים, דכיון דסיכה לאו כשתי' היא לגמרי, ה"נ אין לחייב עלי' חומש, (ועסופ"ג מ"ט פלוגתא בתרומת עכו"ם, ולפו"ר היא תרומה מדרבנן אף לר"ש, ופותר מחומש).

שם ואחד תרומה טמאה בתוספתא פ"ו ה"ה מבואר דזר האוכל תרומה טמאה חייב מיתה, וכ"מ בירו' ביכורים פ"ב ה"א הובא

א. פ"ו מ"א האוכל תרומה שוגג, בשבת ס"ט ב' פליגי אביי ורבא אליבא דר"י בשגג במיתה והזיד בלאו אם חייב חומש, ורבא אמר מיתה במקום כרת עומדת וחומש במקום קרבן, ונראה דאין פלוגתתם אם מיתה חמורה ככרת, [ובכתובות כ"ט ב' אליבא דרנב"ה פליגי איפכא עיי"ש], אלא דאביי סבר דרק גבי כרת שהקרבן משום חומר איסור כרת סגי בשגגת כרת, אבל גבי תרומה אין החומש משום עון מיתה דוקא, וא"כ כל שהזיד אפי' בלאו לחוד לא קרינן ב' בשגגה, ורבא אמר דמיתה במקום כרת עומדת וחומש במקום קרבן דהחומש הוא מפני חומר איסור מיתה ולכן סגי בשגגת מיתה, כמו בשגגת כרת לר"י, וצ"ע בסוגיא שם [מיהו רב סבר סנהדרין, פ"ג ב' דאינו במיתה].

ולכאז"י יש להוכיח מזה דחיוב קרן וחומש בסיכה הוא מדרבנן, דכיון דבסיכה ליכא מיתה ואף לאו ליכא, לא מיבעיא לרבא דחומש במקום קרבן הבא בחיוב מיתה קאי, אלא אפי' לאביי לא מצינו חיוב כפרה דחומש באיסור עשה, (וערשב"א שבת צ"א א' בדין תרומה טמאה), ואמנם בסברא ה' מקום לומר דכיון דכהן מקיים מצות אכילה בסיכה, קרינן ב' בזר נמי כי יאכל, ושיעורו בכזית כשיעור אכילה [עי' כריתות ו' ב'], וכן סתמו הר"ש והרא"ש כאן דבתו"כ מפי' לה מקרא וכן הרמב"ם סתם בפ"י ה"ב כלשון המשנה ולא חילק, והביא הדרשא דתו"כ [והובאה בגמ' נדה ל"ב א'], ואף דהלאו כנראה אסמכתא, ביארנו במקו"א דאפשר דאיכא איסור עשה הנלמד מלך נתתם למשחה או מקרא אחרינא דילפינן מיני' היתר סיכה, [שוב ראיתי

תרומה, כרבי דנתינתו מקדשתו, וזה יש לדקדק רק מיתורא דמתני' דכיון דכבר תני והם נעשין תרומה, ע"כ בא לומר שע"י התשלומין הוא דנעשין תרומה, וניחא לי' לסיומי בהאי לישנא כמתני' דפ"ז דקתני זה הכלל כו'.

ואפשר דלשון והתשלומין תרומה בא לומר דאף באוכל תרומה שלו התשלומין תרומה ולכך אין הכהן יכול למחול, ושיעור הלשון והתשלומין הם לרשות התרומה ולא בכהן תליא, א"נ וכל התשלומין שבאכילת שוגג הם תרומה.

הא דתנן אינו משלם תרומה כו' אקרא וחומש קאי, [וכ"מ בב"מ נ"ד א' דבעי רמב"ח אם חומש משתלם שלא מן החולין, וש"מ דלא קאי רק אחומש, והרי האמת דכ"ש קרן], ולכאור' הול"ל אינו משלם אלא חולין כו' ואפשר דכיון דכתיב ונתן לכהן את הקדש הוצרך התנא לבאר דאין הכונה שנותן תרומה שהיא קודש אלא נותן חולין שהם נעשין קדש.

בפ"ז דרבי וראבר"ש אם הפרשתו מקדשתו או נתינתו מקדשתו הי' מקום לדון אם גם בחומש פליגי, דאפשר דדוקא כשאכל משל כהן או שהחסיר משל השבט, קבעה תורה התשלומין באחריותו עד שיגיעו לידי כהן, אבל חומש שזו מתנה מחודשת ולא בתר קרן גרידא, שהרי נותנה לכל מי שירצה, ואפי' לעצמה. ואף כשהקרן שלו החומש לכהנים, י"ל דכהפרשת תרומה מעיקרא דמיא ובהפרשה קדש, ודומה לזה מ"ש בירו' אליבא דר"ל דבאכל תרומה שלו כיון שא"צ ליתנה קדשה בהפרשה, וה"נ בחומש כיון שאינו חוב מוטל עליו מכח ממון השבט, ויש גם סברא לאידך גיסא דקרן מתקדש מכח התרומה שאכל, אבל החומש צריך הקדשה מחודשת, ואיכא למימר דלכו"ע אינו קדש אלא בנתינה, ומ"מ פשטות הדברים דקרן וחומש כי הדדי נינהו לכל הדינים,

בערוך ערך טא, וכ"ה ברמב"ם פ"ו ה"ו ועסמ"ג, וכל שחייב מיתה איכא חומש כמשנ"ת לעיל, [שו"ר ברמב"ן צ"א א' שכ"כ, אבל ברשב"א הסכים עם הרשב"ם דליכא מיתה, וצ"ע בראיתו שם], ובפשוטו אע"פ שהתרומה שאכל היתה טמאה, מ"מ התשלומין נעשין תרומה טהורה ויש בהם מצות אכילה, מיהו בגיטין נ"ד א' משמע דא"צ לשלם לכתחלה חולין טהורין, ונתבאר בזה לעיל ס"א סק"ג ע"ש.

ב. תניא בתוספתא פ"ה ה"ט דתשלומי תרומה חייבין עליהן מיתה וחומש, וכן אמרו בירו' שהם כתרומה לכל דבר אלא שגידוליהן חולין, [וכבר הגיה הגר"א בברייתא שם גידולי תרומה במקום תשלומי תרומה, וכ"ה בתוספתא פ"ט ה], ולכאור' מדין חומש חומשה מוכח דהתשלומין תרומה, ומשמע דלא איצטריך קרא אלא לחומש חומשה, אבל חומש קרנה פשיטא דחייב, וצ"ע בר"ש שלא הוכיח מזה דמתני' לא אתיא בירו', וי"ל דאמנם בחומש יש גריעותא לענין חומש על חומש, אבל יש גם יתרון בחומש שהוא כהקדש ראשון כדאמר ב"מ נ"ד ב'.

ולפ"ז נמצא שהי' מקום לומר דהחומש תרומה ולא הקרן עכ"פ לענין חומש, ואפשר דלהכי הדר תני במתני' והתשלומין תרומה, לומר דאף הקרן חייבין עליו קרן וחומש, אבל הא דנעשין תרומה לענין זה, זה אינו תלוי בדין חומש על חומש, כדאשכחן במע"ש דליכא חומש על חומש ומ"מ החומש עצמו קדוש בקדושת מע"ש, והר"ש פי' דתשלומי תשלומין קאמר, וגם בזה צריך לפרש דהחידוש בקרן, שהרי בחומש קתני חומש חומשה, מיהו לשון והתשלומין תרומה נשנה עוד בפ"ז כלפי התשלומין חולין, ומשמע דבקדושת קרן הראשון מיירי.

ואפשר דלשון והתשלומין תרומה בא לומר שרק ע"י התשלומין הם נעשין

שם אם רצה הכהן למחול אינו מוחל, עמש"כ לעיל ס"א סק"י אם יכול למחול זכותו, דהא ודאי בשזכה בה כהן מיירי דאל"כ אינו בעלים למחול כלל, ועי' לק' סק"ג אם יש לכהן זכות לקבל התשלומין דוקא.

ג. **שם** מ"ב בת ישראל כו' משלמת קרן וחומש לעצמה, פי' דחייבת להפריש קרן וחומש מחולין מתוקנים ולאכלן בקדושת תרומה, דהחיוב הוא להשיב לקדושת תרומה קרן וחומש, ומה"ט אף באכלה תרומה שירשה מאבי אמה כהן חייבת לשלם, דחיוב תשלומי תרומה אינו בגלל החיוב הממוני, וקמ"ל נמי מתני' דא"צ להוציא הקרן וחומש מתח"י כדין גזול את אביו ונשבע לו, וקמ"ל דחומש דקאי במקום קרבן ג"כ א"צ להוציא מתח"י, והקרבן הוא להשיבו לרשות התרומה, [עי' תו' כתובות ו' ב'], וקמ"ל שאין החומש הולך למקום הקרן דוקא, [מיהו בתרומת הקדש איכא מ"ד הכי בירו' ה"ב ועי' לעיל ס"א סק"י ג, ובזה נראה דאף זו משלמת להקדש, דרק מפני שאמרו כו' משלמת לעצמה].

ונראה פשוט דחייבת להפריש אף החומש, ול"ד לספיקות דקתני שפטורין מן החומש לעיל רפ"ג ובחלה פ"ג, דכאן חייבת בודאי, ואם לא הפרישה החומש ונתגרשה חייבת לשלם החומש כמו הקרן לכהנים, (וצ"ע בספר משנה ראשונה שלא כ"כ).

שם מהני שאמרו האוכל תרומה שוגג משלם קרן לבעלים כו' יש להסתפק אם יש לבעלים זכות לקבל התשלומי תרומה דוקא, או שרק החיוב הממוני צריך לשלם לו, ולמ"ד נתינה מקדשתו מבואר בירו' דלא קדשו התשלומין בנתינתם לכהן אחר, אלא דבזה י"ל דהשבת התרומה לבעלי מעכבת בחלות הקדושה, דכ"ז שלא נשלם תיקון החטא לא קיים ונתן לכהן, אבל אכתי י"ל דיכול לפרוע לו חובו בע"כ במעות ואח"כ ליתן הקרן לכהן אחר, (וליתול ממנו דמים), ונפ"מ נמי למ"ד

ומסתברא דיכול ליתן החומש קודם הקרן, כענין שמצינו גבי גזול נתן לו את החומש ולא נתן לו את הקרן, - קצת משמע דמשעת הפרשה נאסרו לזה, מדאמרו לשון חיוב קרן וחומש, והיינו מדרבנן, ועי' לעיל ס"א סק"י דאף משנתן לא אמרי' דאיגלאי מילתא דקדשו משעת הפרשה.

שם במשנה משלם חומשה וחומש חומשה, בתו' ב"מ נ"ד א' כתבו דהו"מ לאתויי מכאן דחומש משתלם מן החולין מדחיילא עלי' קדושת תרומה לענין חומש, וכתבו דיש לדחות דאמנם כששילם מן החולין קדש, אבל יכול לשלם שלא מן החולין ואז לא יקדש, ולפ"ז נראה דידע רמב"ח דמדרבנן צריך לשלם מן החולין כדי שיקדשו וכדכתיב שמוסיף חומש על חומש, ולכך גם לא פשט ממתני' דקרן חומש מן החולין דפשט מינה רבינא, דמדרבנן ידע דחייב, אלא דלקושטא דמילתא כיון שיש משמעות בפסוק לזה כדרבא, יש לנו לפרש דמתני' מדאורייתא קאמרה, דלא הוה סתמה חיוב דרבנן כשיש משמעות בפסוק דהוה דאורייתא. - מקרא דעליו יש ללמוד שהחומש קדוש, אבל אכתי י"ל דלא חמיר לחייב עליו חומש, וכ"מ בתו' הרא"ש ב"מ שם.

ובחדושי הריטב"א בשם הראב"ד פי' דרמב"ח מספק"ל אם אפשר לשלם מן הלקט כו' די"ל דלא בעינן דבר שיש בו זיקת תרומה אלא בקרן שהוא במקום התרומה שאכל, אבל החומש חיוב בפ"ע הוא וחל על כל דבר הראוי ליקדש עתה, ולפ"ז ניחא דלא פשט רמב"ח ממתני' דחומש חומשה ואף לא ממתני' דקרן וחומש מן החולין, די"ל דנקטי' לומר שלא ישלם מעות, ומ"מ לבתר דרשא דעליו שפיר דייק רבינא דהק' קרן וחומש מאותו חולין, אבל ממתני' דחומש חומשה ליכא ראי' כלל.

שגזל ממנו, [ועי' לעיל ס"א ס"ק י"ג צדדנו דלכהן משמע הכהן הידוע, ובביכורים וגזל הגר מפרשינן לאנשי משמר, אבל בתרומה ע"כ לבעלים קאמר, ובשאר דוכתי כתיב הכהנים או אהרן ובניו, ובזרוע ולחיים כתיב ברישא משפט הכהנים, וא"כ ונתן לכהן מיותר, ואפשר דלכהן דרישא שפיר קרינן הידוע או שום דרשא אחריתי, עכ"פ דרשת הירו' מיושבת בזה], וא"כ מבואר דהתורה אמרה לתת הקדש לבעלים, ולפ"ז למ"ד הפרשה מקדשתו הרי הוא כנוטלו מרשות בעלים אם נותנו לכהן אחר, ולמ"ד נתינה מקדשתו חייב ליתנו לבעלים, אבל כשאכל תרומה של ישראל בפשוטו אין לבעלים זכות לקבל התשלומין דוקא, וא"כ צריך לחדש דבכהן יש לו זכות זו, וצ"ע. ועי' לק' ס"ק י"ד בזה.

בירו' שם אמרו דמזכה לכהן ע"ה ע"י אחר, ויש להסתפק למ"ד נתינה מקדשתו אם מהני נתינה בע"כ, דלכא"ל לא ניחא לי' שאחר יזכה בשבילו, מיהו אי משום הא מסתברא דע"י אחר ודאי לא חשיבא נתינה, דזכי' מטעם שליחות ולא ניחא לי' לעשותו שליח, אלא שהגר"א פ' ע"י אחר כדי שלא יטמאנה הכהן ע"ה, א"נ י"ל דזכות הוא לו דבעינן אחר לא יקבל מעותיו כלל, מיהו יש להסתפק בנתינה לידו בע"כ אי קדשי, ואם הבעלים יכול למחול זכותו דכשאינו רוצה לקבל איבד את זכותו, או שזוכה בע"כ, אבל כשבא ליתן לכהן שאינו בעלים י"ל דלא מהני, וגם לא פקע זכות הכהנים מן התשלומין דכיון דאיהו לא ניחא לי' חייב ליתנו לשבט דניחא לי', והכי מסתברא ולע"כ בדין נתינה בע"כ.

בירו' מתבאר דבת ישראל שהיו לה פט"ח ונשאת לכהן ונתגרשה זכתה בהן, כדן ישראל, שירש פט"ח מאבי אמו כהן, ולכא"ו נראה דפט"ח עדיף ממתנות של הורמו, דהפט"ח זכותו מוחלטת לבעליו, ואם קיבלה פט"ח מישראל זכתה בו לעצמה, מיהו י"ל

הפרשה מקדשתו אם חייב ליתנו לכהן זה, ואין להביא ראי' מהירו' דלמ"ד הפרשה מקדשתו א"צ ליתן לו, דהתם מיירי בכהן ע"ה שמפקיעין זכותו אפי' בע"כ, (עתוספתא פ"ז ה"ה כופין כו'), אבל בחבר י"ל דחייב ליתן לו דהקדושה חלה לתשלומין שלו, ועמש"כ לעיל ס"א סק"י אם הכהן יכול למחול זכותו בתרומה, ואם א"י למחול כלל א"כ מה"ט חיילא הקדושה רק בנתינה לבעלים, ולמ"ד הפרשה מקדשותו י"ל דלאחר הפרשה מוחל זכותו בתשלומין המופרשין, כמו לאחר זיכוי למ"ד נתינה מקדשתו, ואם יכול הכהן למחול זכותו, הא דאמרו בירו' שיזכר לכהן הבעלים, היינו כדי שיתחייב החבר מיד לבעלים, מיהו אם נימא דיש לבעלים זכות לקבל התשלומין עצמן, א"כ ג"ז בכלל ונתן לכהן ועדיף לכו"ע לזכות לו התשלומין ואח"כ ליתנם לחבר.

וקצת משמע במתני' דיש לכהן זכות לקבל התשלומין שלו, והיינו דאיצטרך לאשמועין בכהנת שמשלמת קרן לבעלים, ואינה משלמת לו דמי תרומה, ואם הי' שונה ד"ז רק בישראל הו"א דעצה טובה קמ"ל, שבלא"ה צריך לחזר אחר כהן שקבל התשלומין, אבל בכהנת פעמים דניחא לה לשלם במעות, וקמ"ל מתני' דחייבת לשלם הקרן לבעלים, [דאל"כ הו"מ למיתני בת ישראל שאכלה בתרומה ואח"כ ניסת לכהן משלמת קרן וחומש לעמה בכל ענין, ואנא ידענא דלא עדיפא מכהן שאכל תרומת חברו דצריך לשלם לו דמי', ובתר הכי הי' שונה האוכל תרומה שוגג משלם קרן לבעלים וחומש לכל מי שירצה, ואנא ידענא דה"ה בבת ישראל, מיהו יש לדחות דס"ד דבאכלה תרומה שזכה בה כהן, צריכה להוציא גם החומש מרשותה כדן גוזל], וכן בסברא כיון שחזרה התרומה למקומה למה לא ישיב לבעלי' השבה מעליא, וגם בדרשא שאמרו בירו' מקרא דונתן לכהן התורה אמרה יצא ידי גזילו, משמע דהתורה אמרה ונתן לכהן

והנה בירו' נאמרו ג' פירושים במתני', ותר' שינויי קמא סברי דר"מ מחמיר, ושינויא בתרא סבר דרבנן מחמירי שמשלם דמי חולין, ושינויי קמאי סברי דבעה"ב נתחייב רק להאכילין וא"צ לשלם להם דמי חולין, דסו"ס אכלו ולא נתחייב יותר, וריב"ח סבר דזה כלא קיים תנאו וחייב להם דמי חולין, ועמש"כ בזה הגרא"מ ז"ל, הובא להלן.

יר' אר"י עיקר סעודה ביניהן כו' פי' דלרבנן אף עיקר הסעודה אין מוטל על בעה"ב לשלם בחולין מתוקנים, אלא נותן לפועלים דמים, ולר"מ בעה"ב צריך לשלם לכהן, דחייב להעמיד להם מקחן, ולמ"ד לפי מדה, וכ"ה דעת הירו', נראה דלר"מ בעה"ב משלם טפי בהוקר, ולרבנן אינו משלם אלא דמים.

שם רשב"ל אמר טפילה ביניהן, פי' מה שאכלו יותר על חיוב מזונותיהן, אבל עיקר הסעודה לכו"ע על בעה"ב לשלם לכהן חולין מתוקנים, ונראה דאין בעה"ב משלם כלל התוספת שאכלו אלא דמי סעודתן שפי' חייב להם, אבל לר"מ הוא משלם כל הקרן שאכלו.

שם אילו כרשב"ל כו' פי' דלרשב"ל ניחא דלכו"ע עיקר סעודה על בעה"ב, ואתיא שפיר ככו"ע דעיקר המקח צריך להעמיד לכו"ע, אבל לר"י לא אתיא אלא כר"מ כיון דבעיקר המקח פליגי, והא דבעינן לאוקומה כר"י היינו משום דלר"ל לא נחתו במתני' לדין העמדת המקח אלא בדין התוספת אם בעה"ב חייב לשלם, או רק עיקר הסעודה.

שם שבח סעודה ביניהן בשפסק עמהן להאכילין דבשני חולין והאכילין דבשני תרומה, [בהגר"א הגיה כרשיני ע"פ הר"ש, וצ"ע דאין דרך אדם לאכול כרשינין, ומצאתי בהגהות הגר"א בסוף המס' שהגיה בר"ש דבשני במקום כרשינין, ברמב"ם ה"י מבואר דהחילוק בדמים דלר"מ בעה"ב משלם רק דמי תרומה שהם צריכין לשלם, ולרבנן משלם להם

שזכתה רק באפשרות לפדותו, אבל כ"ז שלא פדאתו לא זכתה בפדיונו, ומשמע מזה דהישראל מקיים מצוה בנתינתו לכהן, מיהו י"ל דהיינו כנתינה במתנות שלא הורמו למ"ד כמי שהורמו דמיון, ולע"כ.

ד. שם מ"ג המאכיל את פועליו כו' נראה דלכו"ע חיוב קרן וחומש מוטל על הפועלים, שהם האוכלין קדש בשגגה, אבל מכח בעה"ב לא ה' הקרן קדוש, וזה מוכח מדמשלמין לכו"ע חומש, [וכן ממתני' פ"ז מ"ג המאכיל כו' ועי"ש בירו'], וזהו ששאלו בירו' כיון דכו"ע מודו דהחיוב עליהם א"כ במאי פליגי ר"מ ורבנן הרי הוא משלם קרן כמו שאכלו בין לר"מ בין לרבנן, ולכא' החילוק מבואר דלר"מ הוא צריך לטרוח בהבאת חולין מתוקנים לכהן, ולרבנן הוא משלם להם דמי סעודתן והם צריכין לשלם לכהן חולין מתוקנים, [ועי' להלן דנפ"מ למ"ד לפי מדה], ובבהגר"א כתב דבאמת לא בעי מאי נפ"מ אלא באיזה טעם נחלקו, [והלשון שם צריך תיקון, דודאי החיוב תשלומי קרן על הפועלים מדאורייתא, דבעה"ב לא אכל, שו"ר דגם בשנו"א משמע דלר"מ החיוב על בעה"ב, ונראה דהיינו מדרבנן], וראיתי בהגהות הגרא"מ הלוי ז"ל שפי' טפילה מה שאכלו פועלים יתר על דמי סעודתן, דהיינו שבעה"ב נתן להם בריוח, [ועי"ש שביאר הענין דפליגי אם בעה"ב נתחייב לשלם הסעודה ע"י פעולתם, וצ"ע באורחים מאי איכא למימר וי"ל שגם להם נתחייב ע"י מעות ששילמו לו, ולפי פירושו תליא בפלותתם עי"ש], ולפ"ז מיושב דר"י אמר דפליגי בעיקר ור"ל אמר דפליגי רק בטפל, דלכא' גם לר"י הנדון מי מטפל בתשלומי עיקר הסעודה, וגם לא משמע כ"כ לשון טפילה מי מטפל בתשלומין, ועי' מלאכת שלמה בשם הרש"ס ז"ל. שו"ר במהר"י קורקוס שכבר דקדק דלשון טפילה לפרשו דבר נוסף, וכן הזכיר הסברא דבאכילת איסור גם הלפתן נמאס עי"ש,

הר"ז כשילם לו דמי שחוטה, סו"ס נבילה הוא דאכל, ומה שלא ידע אינו מוסיף במחיר, [שור' שכבר הק' כן הריט"א בכורות פ"ח סנ"א (דף מ"ט) והביא כן בשם הש"ך סי' קי"ט ועי' לק' סק"ה]. ובדוחק י"ל דנתחייב להאכילן, כ"צ, וס"ד דסו"ס אכלו כדי שבעם, ולא נתחייב אלא להשביעם, ומשני דכלא אכלו דמי, ולפ"ז אף אם לא היו צריכין לשלם חייב ליתן להם דמי סעודתן, ובאמת לכל הפירושים כן, ולפ"ז אם היתה התרומה שלו שירשה מאבי אמו כהן או שהוא בעצמו כהן א"צ לשלם לו, והוא נותן להם דמי סעודתן, שור' בריט"א בכורות שם האריך בזה והביא מהש"ך סי' קי"ט ומהמחנ"א בזה ואינם תח"י, ונקט בדעת הרמב"ם דכשיעור תרומה חשיב נהנה ורק לענין שישה לו כדמי חולין אמרי' דנפשו חתה ממנו, ולא נתיישב לן וכמשה"ק שם בשם הש"ך, ורק בפועלים יתכן לדחוק דנתחייב רק להאכילם, וצ"ע ולע"כ בסוגיא דבכורות שהאריך הריט"א בזה עי"ש.

ה. **הרא"ש** רצה לפרש הוא משלם את הקרן שעליו מוטל לשלם כדין אוכל תרומה מזיד שמשלם את הקרן דמי תרומה, והם משלמין את החומש, וגם מה שחסר מן הקרן העודף דמי חולין על דמי תרומה, כדין אוכל תרומה שוגג, ולרבנן בעה"ב משלם להם כל שיווי הקרן שהם צריכין לשלם והם צריכין להוסיף רק חומש, ולכאור' תמוה דא"כ איפכא הו"ל למיתני בדרי"מ הוא משלם קרן והם משלמין קר", ובדרבנן הוא משלם קרן והם חומש, וצריך לדחוק דכיון דלכו"ע הם החייבין בקרן וחומש והנדון רק בשיעור שמשלם להם בעה"ב, לא ירצה התנא לסתום כן דהוה משמע בדרבנן שהם פטורין מלשלם קרן, ודוחק, אבל עכ"פ כך מתפרשת המשנה לפי' זה, הוא חייב בקרן בלבד כגזול תרומה, והם חייבין בתשלומי תרומה, וחומש הכונה קרן וחומש וכלפי' שהוא חייב קרן בלבד אר"מ שהם חייבין אף חומש, וחכ"א הוא

דמי חולין, והגרא"מ ז"ל פי' שפסק עמהם להאכילם דובשנין בחלק התרומה הוא הפת אבל עם הדבש שוה יותר, ופלוגתם אם צריך לשלם להם גם הדבש כיון שכל הסעודה נפשם חתה ממנה, וגם טעם הדבש כנפגם אע"פ שהוא לא הי' תרומה, או דמשלם רק התרומה, ולפי' זה ניחא לשון דבשני דנקט וגם לשון שבח סעודה, מיהו אפשר דכלפי' נפשו חתה נקט דבשני לומר שלא נהנו כפי מה שפסק.

ולפי' הגרא"מ ז"ל מיושב מה שקשה לפי' הרמב"ם דהנפ"מ בין דמי חולין לדמי תרומה, והרי למ"ד לפי מדה ע"כ משלם חולין לפי מדה שאכלו והו"ל כדמי חולין, ולא פשטו בגמ' ממשנה זו דלפי דמים משלם, וביותר קשה לפמשנ"ת לעיל ס"א סק"ט דהירור' סבר לפי מדה משלם כמבואר פ"ז ה"א בדין אכל תרומה טמאה ובפסחים פ"ב ה"ג בדין אכל תרומת חמץ, וא"כ מאי נפ"מ בין ר"מ לרבנן, אבל לפי' הגרא"מ ניחא, וי"ל דלמ"ד לפי מדה נפ"מ טובא בהוקרו דלר"מ משלם בעה"ב הכל ולרבנן רק דמים דמעיקרא, ולדעת תו' אף למ"ד לפי דמים, משלם חולין טהורים כשיעור תרומה שאכלו וכמשנ"ת לעיל ס"א סק"ג, וא"כ אף למ"ד לפי דמים ליכא נפ"מ זו, וע"כ כהגרא"מ ז"ל, מיהו בזה י"ל לדעת הרמב"ן ודעימ' דהירור' לטעמ' דסבר לפי מדה אבל למ"ד לפי דמים איכא נפ"מ בשיעור שצריך לשלם, מיהו עי' בסמוך דלכאור' אין סברא שלא ישלם להם דמי חולין כפי המגיע להם, אא"כ נימא פסק רק לדונם בסעודה.

ולפי' הגרא"מ ז"ל מיושב מ"ש ולא כבר אכלו ומשני כמ"ד טבליים נפשו של אדם חתה מהן, ולכאור' קשה אפי' יהיו מרוצים באכילתן סו"ס האכילן פחות מהשיעור שנתחייב להן, דרך לענין לפטרן מדמי נבילה בעינן לטעמא דנפשו של אדם חתה מהן, אבל אטו ס"ד דהמאכיל את חבירו נבילה ולא ידע

לכהן, וכבר הק' כן הגרע"א ז"ל, ובזה י"ל דמה שצריכין לשלם חולין מתוקנים דוקא, ולא סגי להו במעות, זהו מחיוב הכפרה שבתשלומין, ולא חשיב כנתן להם אוכל שהם צריכין לטרוח בו, אבל התשלומין חשבינן ל' כנתן להם אוכל שאינו שלו, דחשיב כנתן להם אוכל של ראובן, שרק הטרחא עשה משלו, [ולפ"ז אם נתן להם תרומה שזכה בה מבית אבי אמו כהן, לפי הקושיא א"צ לשלם להם דמי סעודתן].

אב"י הגרע"א ז"ל שפיר הוכיח מדברי הרמב"ם דהם משלמין חולין כדמי תרומה, ואין לתרץ בזה דהא דמשלמין חולין הוא רק משום כפרה, דכיון שחייב ליתן להם חולין הרי עיקר הדבר דסגי ל' בתרומה תמיה וכמשה"ק לעיל סק"ד, ואפי' נקבל הדברים דכיון דלא ידעי הו"ל לדידהו כחולין, אכתי א"א לומר כן בדבר שהם יצטרכו לשלם ע"ז בחולין מתוקנין, דכולי האי לא אמרי' כיון שמלבד זה שהדבר שוה פחות הרי כשיודע להם יצטרכו לשלם יותר, ונמצא שאכלו דבר זול וגם לא הרויחו בטעותם כלום, משא"כ בטרחת בעה"ב דסו"ס טרח ונתן משלו הטרחא, אבל בתרומה איהו נמי רק תרומה יחב להו ולא הוציא משלו דמי חולין, דנימא שקיים חובתו מצדו.

וי"ש לעי' במה שתירצו בירו' דאינו נהנה מהתרומה שאכל א"כ כל הסעודה יצטרך לשלם להם ולא רק הטרחא, ואפשר דאה"נ אם אכלו תרומה שלו א"צ לשלם לו כלום, והוא משלם להם דמי סעודתן, אבל הכא שצריכין לשלם לכהן לא שייך שיתבעוהו טפי מדמי סעודתן, דאכילה זו חשיבא כלא נתן להם כלום, אבל לא גריעא מזה לחייבו ממון.

ולכא"ו נראה דגרסת הר"ש בירו' כמו שהעתיקו ולא הי' לפניו מה שהכניסו בסוגרים בדפוס, דלא פי' שריב"ח זו דעה שלישית, וגם משמע דנקט דטעמי' דר"ל ניחא,

משלם להם דמי קרן שהם חייבין, ולא סגי ל' בחיוב קרן המוטל עליו בעלמא כדין גזול, וחזר מפ' זה מפני הירו' דמשמע דאף לר"מ הוא משלם כל הקרן המוטל על הפועליו.

ואפשר שהרא"ש ראה ברמב"ם שפי' כן, ולכן הקדים לכתוב דלכא"ו הי' נראה כן, אלא דבירו' ל"מ כן, אבל האמת דהרא"ש אזיל בשיטת תו' והר"ש דהאוכל תרומה שוגג משלם דמי חולין כשיעור תרומה שאכל, כדי שיהיו שוין אחר שיעשו תרומה כתרומה שאכל, ונמצא דדמי סעודתן חולין זהו מה שהם משלמין בקרן, אבל הרמב"ם לטעמי' דסגי במשלם קרן ששוה כדמי תרומה שאכל, ונמצא דדמי סעודתן הוי טפי ממה שהם משלמין, וכמו שביאר הגרע"א ז"ל בתוספותיו, וכמשנ"ת לעיל ס"א סק"ה ע"ש, ודברי הרע"ב מתפרשים שפיר כדברי הרמב"ם, אף שהעתיק לשון הרא"ש, ולכן אע"פ שהרא"ש חזר בו ע"פ הירו', אבל לדעת הרמב"ם מבואר כן בירו' וכמ"ש הגרע"א ז"ל, שו"ר בתו"ח ובתו' אנ"ש ע"ש.

הר"ש והרא"ש פי' דלר"י אליבא דרבנן בעה"ב משלם דמי סעודתן של פועלים והוא פחות משווי הקרן דמנכין מזה דמי טירחא, ולר"מ אין מנכין דמי טירחא כיון שבעה"ב מחיוב בטרחא זו לפועליו, [וכן מתחייב לאורחין ששילמו לו עבור סעודתן], ולר"ל אין בעה"ב מנכה, ולכו"ע נותן להם דמי כל הקרן, ופולגתתם אם סגי בזה שבעה"ב נותן להם דמים כשווי כל הקרן או שהוא בעצמו צריך לטרוח ולהביא החולין מתוקנים ולשלם לכהן, והדברים צ"ת דהיכן מצינו שמנכין מדמי סעודה שיעור טרחא, ואיך מתפרש בלשון דמי סעודתן פחות מדמי סעודתן כשיעור הטרחא, שהרי אם אכלו קב מתפרש כמה ששוה קב, וכל מחירי הפירות הוא ע"י טרחת הלוקח לבא ולקנות, וצ"ע, ועו"ק אכתי מה הרויחו בטרחתו הרי הם צריכין לחזור ולטרוח לקנות חולין לשלם

אבל לר"י הוצרכו לטעמא דלא נהנו, ואם איתא כגרסא דידן, הא לר"י נמי ניחא דטורח כדי להעמיד מקחו ללוקח, וכדאמרי' דאם כר"י אתיא כר"מ.

הרמב"ם העתיק שיטת ריב"ח בירו' ופי' דהם משלמין דמי תרומה ובעה"ב משלם להם דמי חולין, ולר"מ בעה"ב משלם דמי תרומה, וצ"ע מ"ט הרי נתחייב להם חולין ואיך יפטור עצמו בפחות, וכן לרבנן ל"ל טעמא דנפשו חתה מהם, ולא משמע דפליגי אם נפשו חתה או לא, ואפשר דר"מ סבר דלא נתחייב להם אכילה אלא שיהיו שבעים, ואין עליו חיוב ממון כלל, ומשלם את הקרן מפני שהאכילם ממון אחרים והוא צריך להשיב, ולפ"ז בתרומה שלו לר"מ פטור, ולרבנן משלם להם כל דמי סעודתן, אבל האחרונים ז"ל נקטו בדעת הרמב"ם דדמי תרומה חשיב כנהנו, וכבר האריך בזה הריט"א פ"ה סנ"א, ול"ע כה"צ ביישוב הדברים.

ו. **שם** מ"ד הגונב תרומה כו' ביאור המשנה דיש חיוב כפל בתרומה לענין ממון הבעלים, אבל אין חיוב כפל מדין תשלומי תרומה, ולכן הכפל מדמי תרומה והקרן מן החולין, ולא חל על הכפל קדושת תרומה, וקמ"ל מתני' דיש חיוב חומש בכה"ג, ול"ד לגונב ונשבע דחומשו עולה לו בכפילו, או שאין חיוב חומש כלל, דחיוב החומש אינו לכהן שגנב ממנו, דנותנו לכל מי שירצה, ועוד דגם בתרומה שלו חייב בחומש, ובת ישראל שנשאת לכהן משלמת לעצמה.

והא דקתני אכלה מיירי כשלא קנאה בשינוי, אבל אם קנאה וידי' אכל, אין קשר בין התשלומי גניבה לתשלומי תרומה, מיהו גם בזה ע"כ ישלם שני קרנים וחומש.

שם שני קרנים וחומש, לפרתו' והר"ש והרא"ש קרן שמן החולין שוה יותר בשעת תשלומין, אבל ביד הכהן הם שוין, ולפי' הרמב"ן ודעימ' בשניהם משלם בשווי

דמי תרומה, וק"ק שהרי צריך להוסיף לבעלים כמה שהפסידו דכשנעשין תרומה חסר להם בשיעור שהי' להם מתחלה, והכא בבאו ליד כהן מיירי, וכבר נתקשינו בזה לעיל ס"א סק"ד ה'.

שם גנב תרומת הקדש, בירו' פ"ק ה"א מפרש אחד המקדיש טבלו ואחד המקדיש תרומתו, ומשמע דהקדש שהפריש תרומה מטבלו מוכרה לכהנים כמו בתרומה שהקדישה דהקדש פטור ממצות נתינה, והר"מ והרא"ש פי' בכהן שהקדיש תרומתו. במ"ש הרמב"ם דהקדש הוי מוסיף על איסור תרומה, עמש"כ לעיל ס"א ס"ק י"ד.

שם שני חומשין וקרן, בדברי הירו' והרמב"ם בזה, עמש"כ ס"א ס"ק י"ג י"ד.

ז. **שם** מ"ה אין משלמין מן הלקט כו' ולא ממע"ר שנטלה תרומתו כו' ביבמות פ"ו א' מבואר דר"מ סבר מע"ר אסור לזרים, ולפ"ז נראה דהיינו טעמ' דאין משלמין ממנו, שאין הקודש למצות מעשר פודה את החיוב תשלומין לקודש דתרומה, [שור' בתו' אנ"ש שכ"כ] אבל לרבנן דמותר לזרים הו"ל כחולין מתוקנים, וכמשה"ק הר"ש דצריך לדקדק בדבר מ"ש מע"ר מחולין מתוקנים, וה"נ מסתברא דכיון דקושטא הוא דלר"מ סגי בטעם זה שלא יוכלו לשלם ממנו, ומתני' בהדיא ר"מ, אין לנו לחדש דאליבא דרבנן יש טעם נוסף שלא שלמו, ומ"מ מתירין.

ולפ"ז נראה דטעמא דאין הקודש פודה את הקודש קאי אמע"ר ואמע"ש והקדש, דבלשו"פ והפקר הפטור מפני שלא נתחייבו במעשר, ובהני הפטור מפני קדושתן, [ואפשר דבמע"ר עיקר הטעם מפני קדושתו קודם שנטלה תרומה, ומ"מ היינו דוקא לר"מ דלאחר הפרשה ג"כ קדוש ואינו כחולין מתוקנים, והוצרך לקדושה דמעיקרא, כדי שלוי שאכל לא יוכל לשלם ממע"ר שנטלה תרומתו], ועי' לק' סק"ז בזה.

שם ולא ממע"ש והקדש שנפדו, נראה דאף לר"מ אם לקח בדמי מע"ש והקדש חולין מתוקנים ואח"כ נפדו משלמין מהם, דזה שהיו שעה אחת ברשות הקדש ומע"ש אין זה קובע בהם דינים, אלא מיירי בנתמרחו ביד הקדש כמש"פ הר"ש בפ"א מ, וכן מע"ש שהקדימו בשבילים לר"מ דממון גבוה הוא הו"ל כהקדש, ומתפרש ג"ז בכה"ג וכמש"פ שם הר"ש, והוא מירו' חלה פ"א ה"ג, ואפ"ה ס"ל לרבנן דמשלמין מהן כיון שהקדש אינו מבטל זיקת תרו"מ, אלא שבבעלות זו לא חיילא חיובא, תדע שאילו נפדו קודם מירוח חייבין כדתנן פאה פ"ד מ"ח, משא"כ בלקט ואינך דסגי בשעה אחת לקט להפקיען מחיוב לגמרי, [ועוד שאם קרא שם תרומה קודם מע"ש הי' חל, ועי' בזה להלן בביאור הירור], מיהו בגדל ברשות הקדש בשעת הבאת שלישי אמרו בירו' פאה שם דפטירי, ובזה י"ל דאף לרבנן אין משלמין, מיהו במע"ש יש בהם זיקת תרו"מ שהי' יכול לקרא להם שם תרו"מ קודשן המע"ש, משא"כ בהקדש דמשכח"ל בהקדיש במחורב אחר שגדלו שלישי.

ואפשר דבמע"ש אפי' לא הקדימו בשבילים קאמר דכיון שצריך להפריש מהן מע"ש חשיב כמעורב כאן פירות שהם כהקדש, והיינו התרו"ג והתרו"מ והמע"ש ולר"מ אף המע"ר, וסבר ר"מ דהפירות שנתבררו שהם המע"ש, כשייכים להקדש דמו, וכיון שבטבל אין משלמין לא היו פירות המע"ש ראויין לתשלומין, קודם שנעשו מע"ש, ואיגלאי מילתא דפירות אלו כגדלו ברשות הקדש דמו.

ונראה דרבנן דפליגי אר"מ אין הטעם משום דמע"ש ממון הדיוט הוא דהא אף בהקדש פליגי ומסתברא דאף למ"ד ממון הדיוט אין משלמין ממע"ש שלא נפדה, [וכ"מ בבהגר"א לתו"כ ובשנו"א דהתו"כ ר"י היא ומ"מ אין משלמין ממע"ש שלא נפדה], דאע"פ שלוקחין תרומה בכסף מע"ש

מדאורייתא, ולר"ש אף מדרבנן כדתנן מע"ש פ"ג מ"ב, מ"מ אין בכחו לקבוע שם תרומה על המע"ש, כענין ששינו מנחות פ"א ב' ולא יבוא מחטי מע"ש, אלא ממעות מע"ש, וכמש"פ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בזרעים ב' ס"ט ס"ק ט"ו דלא הותר לו לצמצם אכילת המע"ש אחר שכבר קדוש וראוי ליותר מזה, וליקח במעות שאני דמעיקרא חיילא הקדושה על מין זה, וכאן י"ל דלכו"ע א"י לשלם אפי' בחטים הנלקחות בכסף מע"ש, כיון שלא נועד מע"ש למצוה זו ותודה שאני, מיהו נפ"מ לאחר שנפדה דכיון דטעמי דר"מ משום דכהקדש דמי, א"כ למ"ד ממון הדיוט אף אי ס"ל כר"מ כהקדש, מ"מ כמע"ש ממנו, ובזה יש לדקדק מלישנא דמתני' דקרי ל' הקדש דדוקא משום דממון גבוה הוא קאמר, ול"ד למע"ר [לפמש"כ לעיל דגם ע"ז קאי ר"מ], דאף דממון הדיוט הוא מ"מ אסור לזרים ומיקרי קצת קודש, [ועוד יש לאסור משום פריעת חוב ממעות מע"ש, וזה תלוי בסוגית הירו' ריש מע"ש אם גם למ"ד ממון הדיוט אסור, אלא דבזה משמע שם דלכו"ע האיסור רק מדרבנן, אבל הא דלא יביא מחטי מע"ש דאורייתא הוא ולא חל].

נמצא לפ"ז דטעמא דלשו"פ והפקר מפני שאין בהם זיקת תרו"מ, ואם הפקירן אחר שנתלשו וחזר וזכה בהן אפשר דמשלמין מהן, ואפשר דהפקר עדיף מהקדש דמיפטרי לגמרי מדרשא דובא הלוי, משא"כ הקדש דרק מירוח הקדש פוטר, והיינו דחסר במירוח המחייב אבל אינו פטור גמור, ואילו הפקר שעה אחת פוטר לגמרי.

וטעמא דמע"ר ומע"ש והקדש, אע"פ שהי' בהם זיקת תרו"מ קודשו שקרא עליהם שם מע"ר ומע"ש, מ"מ אין משלמין מהם מפני שאין הקדש פודה את ההקדש, והיינו במע"ר ר"מ לטעמי דמע"ר אסור לזרים, ומש"ה נקרא הקדש שלא לשלם ממנו, שאין לפדות את הקודש בדבר שכבר שייך

אבל הדבר קשה לומר דחולין מתוקנים שהיו ברשות הקדש ומע"ש שעה אחת נשתנה דינם, וע"כ לפרושי מתני' כשעדיין לא היו חולין מתוקנים קודם ההקדש ומע"ש, [וזה נראה לקיים אף לפר"ש], וכך מתפרש הלשון שהפדיון הוא הגורם להם להיות ראויין, דומיא דאינך, וכיון שכן מצינן לפרושי בהקדישן במחובר, ומ"מ לא חשיב פטורן משום דלית בהו זיקת תרו"מ, דהקדש אינו פטור חיובי אלא שחסר בשלימות המחייבת, ובמע"ש משום דמעיקרא ידעינן שיש למע"ש זכות בפירות אלו, והטעם מפני כח הקדש שבהן ולא משום זיקת תרו"מ, ושיעור הלשון שאין הפירות הגדילין ברשות הקדש חשיבי ראויין להיות קדש שמפני קדושתן אינן יכולין לפדות את ההקדש, וכן אותן הראויין להיות מע"ש, ואח"כ שנקבעו בפטור תו לא מהני הפדיון שיהיו ראויין.

מה שהעמדנו הקדש במחובר הוא כדי ליישב לשון הקדש פודה את הקדש, ואם הי' אפשר לפרש דלשון זה אמע"ר לחד קאי הוה ניחא בפשטות דבמע"ש והקדש כיון שנפטרו מתרומה ומתרו"מ לא חשיבי ראויין להיות קדש דהיינו תרומה, [וכ"נ שפי' הראב"ד בריטב"א ב"מ נ"ד א' בשמו], ויש ליתן טעם דשנאו בסוף שלא לשנות הסדר מכלל דוכתא, ועוד דהא באמת אתיא רק לר"מ דמע"ש ממון גבוה הוא, מיהו גם בסברא עדיף לפרושי כידעינן מעיקרא שעתיד ליפטר משום הקדש או מע"ש, ועי' לק' סק"ח דבהופרש ממנו תרומה נראה דמשלמין לר"מ.

ולפ"ש אלכא דרבנן אפי' נתלשו ונגמ"מ ברשות הקדש ונפדו משלמין מהן, [אבל הביאו שליש ברשות הקדש זהו פטור בגידול, ואין משלמין מהן].

ח. ירו' ה"ב רשב"ל אמר לה על תרתין אחריתא למה מפני שיש בהן זיקת תרומה ומעשרות, פי' דרבנן פליגי רק על

לקדש, ובמע"ש הטעם משום דאמרי' איגלאי מילתא שפירות אלו היו שייכים מעיקרא לקדש, שהרי בטבל יש חלק שצריך להפרישו למע"ש, ואם נימא דא"א לשלם קודם גמ"מ ניחא טפי, דכ"ז שהוא טבל א"א לשלם ממנו, והמע"ש לא הי' ראוי מעולם לשלם ממנו, דמטבולו נעשה הקדש, ויתכן דמיירי בהקדימו בשבילים דומיא דהקדש, ונמצא שבשעת גמ"מ כבר הוחלט שהוא הקדש, [וכ"נ עיקר כמ"ש לק' סק"ח], ובהקדש מיירי שהקדישו במחובר שמתחלה עומד ברשות הקדש, דלא דמי למע"ש שחייב בהפרשה, מיהו רק משום הקדש מיפטר, דל"ד ללשו"פ והפקר, שהרי אם פדה את ההקדש קודם מירוח הי' חייב.

ולפ"ז ניחא דלא דמו לחולין מתוקנים דהתם איסורא הוא דרביע עליהו, אבל משהופרשו תרו"מ אין בהם קדושה, משא"כ מע"ש והקדש שבעלות הקדש זוהי מציאות, והפדיון אינו כמסלק איסור אלא שינוי מכאן ולהבא, שהרי רק בכח מקח החליף קדושתן במטבע או מידי אחרינא, ובמע"ר אף לאחר שנטלה תרומתו נשאר בקדושה לר"מ.

אבל הר"ש לא פי' כן, ואע"פ שבפ"א ובחלה פ"א מ"ג פי' מע"ש והקדש שנגמ"מ בשל הקדש, כאן לא פי' כן, ונתקשה מ"ש מע"ר שנטלה תרומתו מחולין מתוקנים, וכן מ"ש הא דהוה הקדש ומע"ש מעיקרא, הרי הי' בהם זיקת תרו"מ קודם שהוקדשו, ונראה דמשמע לי' טעמא דמתני' בהקדש מפני שאין הקדש פודה את הקדש, ולא משום שלא נתחייבו בתרו"מ ברשות הקדש, ועוד דבמע"ש ע"כ כבר הי' ראוי לתרו"מ, וע"כ הטעם מפני שהי' הקדש, וממילא ג"ז הטעם במע"ר מפני שלא הי' ראוי, ולא נרויח אם נוקים לה כר"מ דאסור לזרים, וכ"כ הראב"ד בתו"כ דדרשינן דוקא דבר שע"י נתינה זו יהא קדש ולא מי שכבר הי' קדש אע"פ שנפדה.

בכל גווני אלא באלו כולם יש אופנים שחכמים מתירין, וכן יש לפרש בתו"כ דקתני משלמין מכולם דהיינו בחלק מכולם.

ויש לעי' א"כ מ"ט דר"מ דאין משלמין, הא הו"ל זיקת תרו"מ קודם ששכחה, וי"ל דר"מ סבר דכל הראוי ליקדש בהלכות מתנות אין משלמין ממנו דמעיקרא להכי קאי, אבל קשה דא"כ ממעשר עני נמי לא ישלמו ובמתני' קאמר רק בהקדש שאינו פודה הקדש, וי"ל דבהני שחל חיובם קודם גמ"מ ומיפטרי מתרו"מ קאמר, משא"כ מ"ע דלאחר החיוב קאתי.

ולאמור נראה דלא אמר ר"מ אלא במע"ש שהקדימו בשבילים ונפטר עי"ז מתרו"מ, דבכה"ג דמי לפטורא דלשו"פ, וקרין בי' דבר שאינו ראוי להיות קודש כיון שהוא של הקדש או של עניים, אבל אם נתחייב בתרומה ומעשרות והפריש ממנו ואח"כ קרא שם מע"ש חשיב ראוי להיות קודש שהרי הופרש ממנו הקודש, וראי' לזה מפאה שאם הפריש פאה אחר מירוח מעשר ונותן לו כדתניא ב"ק צ"ד א', וכי היכי דלא מהניא פאה לפוטרו מן המעשרות, ה"ה דחשיבי חולין מתוקנים לשלם מהן, אע"פ שהם פאה, ודכוותה גם במע"ש אחר מירוח, אבל קודם גמ"מ אין אלו ראויין להיות קדש שהם כבר קדש כל חד כדיני', ולמ"ד ממון הדיוט הוא אמרו בירו' חלה פ"א ה"ג דמתחייב בתרו"מ אע"פ שהקדימו בשבילים, ומודה ר"מ דלדידי' משלמין ממנו.

מע"ר אפי' הקדימו בשבילים חשיב יש בו זיקת תרו"מ, חדא משום דסגי בתרומת מעשר, ועוד דגם בתרומה גדולה הוא חייב אלא שהתרו"מ פוטרתו כמש"פ אאמור' (שליט"א) זללה"ה בזרעים ב' סי"ב סק"ו.

ולענין הלכה לכא' ה' נראה דלא נחלקו ר"י ור"ל דלכו"ע בלא ה' בו זיקת תרו"מ אין משלמין, ופלוגתתם אליבא דר"מ בה'

מע"ר ומע"ש והקדש, וחשיב להו תרתי, משום דמע"ש והקדש כחד בכל דוכתא, כ"כ בפ' הר"ש על תו"כ, וכן מוכח מטעמא דזיקת תרו"מ דקאמר, ויש ללמוד מזה דטעמא דאין הקדש פודה את ההקדש אמע"ר נמי קאי, דאז מתפרש דחכמים מתירין באלו דפליגי אהאי טעמא, דאל"כ איך נדע דבאלו הכונה על מע"ר ג"כ, ועוד דכיון דבמע"ר ליכא טעמא דזיקת תרו"מ, ה' צריך ר"מ לפרש טעמו, ואפשר שגם לדעת הר"ש והרא"ש ה"ק שאין מי שה' הקדש פודה את ההקדש ובכלל זה קדושת מע"ר, שלא נטלה תרומתו, ולפמ"ש לעיל סק"ז הכונה קדושתו אחר שננטלה תרומתו דאסור לזרים, וצ"ע בפיה"מ שכ' וחכמים מתירין באלו דהיינו מע"ש והקדש, וזה מבואר בירו' (וכן בר"ש ורא"ש) דאתרוייהו מיהא קאי, והרע"ב העתיק כפי' הרמב"ם, ולכא' למ"ד הכי בירו', וכבר העיר בזה בתו' אנ"ש, שו"ר בשנו"א שפי' תרתין אחרניתא מע"ש והקדש, וכולהון כולל מע"ר ותו לא.

שם ולקט ושכחה כו' אלא בשכחת קמה כו' פי' דר"ל מפרש מתני' דוקא בשלא היו ראויין לקרא עליהם שם תרו"מ, אבל בהא ראויין משלמין מהן, ובפשוטו משמע דאף לר"מ משלמין מהן, ועי' להלן, ומוקים פאה ושכחה במחובר, ולקט נמי עם נשירתו קדש, ופשיט בעיא דאילפא שאינו יכול להקדישו עם נשירת רובו, וממילא גם א"י לקרא עליו שם תרו"מ.

שם ר"י אמר לה על כולהן, לפי הענין משמע דר"י סבר דבלקט איכא זיקת תרו"מ דרק לאחר נפילתו לארץ קדוש, ולכן מפרש דרבנן פליגי אכולה מתני', והא דקאמרי באלו ולא אמרו מתירין סתמא, היינו משום דלאו בכל שכחה ופאה והפקר מתירין אלא בהנהו דאית בהו זיקת תרו"מ, לאפוקי במחובר, וכע"ז פי' הגר"א במס' ביצה י"ד ב' הא דתנן ר"ש מתיר בתבואה לומר דלאו בכולה שרי, וה"נ לאו

ללשו"פ שעה שהיו ראויין להפרשת תרו"מ אם משלמין, וכן בדין לקט אם חשיב שיש זו זיקת תרו"מ, ולמאי דקיי"ל תמורה כ"ה א' דבנשירתו קדוש וא"א להתפס בו הקדש והפקר, יש לפרש מתני' כר"ל, דלכא' טעמי' דר"י רק מכח לקט, ולא נצטרך לומר דר"מ פליג בלשו"פ שהי' בהן זיקת תרו"מ, מיהו אפשר דר"י מסברא ס"ל דכל שנפטר מתרו"מ קודם מירוח דינו שוה, ולא דוקא הקדש, [מיהו עי' לק' סק"ט דמירו' ה"ג משמע דמשלמין מכולן].

והגר"א מחק ר"י אמר על כולהון, ונראה טעמו משום דקיי"ל לקט בנשירתו קדוש, וא"כ לא פליגי רבנן בלקט, ולא ניחא לי' לאוקומי ר"י דירו' דלא כהלכתא, ואפשר דס"ל דרך בדרך דחי' נאמר דלא תפשוט בעיא דאילפא, וכן פי' בשנו"א ובהגהות לתו"כ דלרבנן דר"מ אין משלמין מלשו"פ והפקר, ורק אמע"ר ומע"ש והקדש פליגי, וגרס בתו"כ כהר"ש [ול"ג וחכ"א דכולה דחכמים], מע"ר שלא נטלה תרומתו ומע"ש והקדש שלא נפדו, ונראה דנשנו לדיוקא הא נטלה תרומתו ונפדה משלמין מהן, דאל"כ פשיטא שאין משלמין מהקדש, עיי"ש בפי' הר"ש לתו"כ.

אבל הרמב"ם פסק דמשלמין מכולן ולא חילק בין קדשו במחובר דלא היתה להן זיקת תרו"מ, לקדשו בתלוש, וצ"ע דמשמע בירו' דבזה כו"ע מודו דבעינן זיקת תרו"מ, ואפשר שסמך על התו"כ דקתני וחכ"א משלמין מכולן, ובאמת למאי דקיי"ל דפרט בנשירתו קדוש אם באנו להשוות דברי ר"י בירו' עם הלכה זו, ע"כ דמאי דאמר על כולהון היינו אף בלא הי' בו זיקת תרו"מ, מדפליגי בלקט, וע"כ דר"י הק' דלא תפשוט בעיא דאילפא, משום דחכמים פליגי בכל גונא, אבל לקושטא דמילתא מודה לר"ל דבלקט ליכא זיקת תרו"מ, [שו"ר דגם דעת הר"ש והרא"ש כהרמב"ם וכמשנ"ת לק' סק"ט מש"פ בטעמא דאין משלמין בשביעית].

ויש לעי' איך מפרש הרמב"ם לישנא דמתירין באלו, [נועמש"כ לעיל איך מתפרש אם מתירין באלו רק כשיש להם זיקת תרו"מ, אבל להרמב"ם דמתיר לגמרי א"כ באלו מיותר], ואפשר דמפרש יתורא דבאלו לומר בכל אלו, דלא נימא דדוקא בתרתי אחרנייתא פליגי, וכדקתני בתו"כ משלמין מכולן, ועוד נראה דמודים חכמים שאין משלמין מפירות חו"ל ושביעית [שו"ר דהרמב"ם כתב בזה טעם אחר בהי"ט, וכבר העיר בזה הגרע"א במ"ן], ונטע רבעי, ורק באלו הם מתירין כיון דשייכא בהו תרו"מ, ואע"ג דהשתא פטירי מ"מ חשיבי ראויין להיות קדש, והיינו דקאמרי באלו דאע"פ שמודים לסברת ר"מ דבעינן ראויין להיות קדש, מ"מ מתירין באלו, אבל לשון הרמב"ם משמע דמהכל משלמין, וצ"ע. שו"ר דמקורו בירו' הג' ונתבאר בסק"ט.

ומש"פ הרמב"ם במע"ר שהקדימו בשבלין ובמע"ש שנפדה שלא כהלכה, כבר תמה הרא"ש דבזה לא הי' חולק ר"מ, וע"כ דטעמי' מפני שהיו הקדש, ולא צריך להוסיף בחידושא דהקדימו בשבלין, ומ"ש בפיה"מ וברא"ש שפדאו ע"ג אסימון וע"ג קרקע נראה דאשיגרת לישנא הוא, וצ"ל שלא נתן את החומש, וכבר תמה בזה בתוי"ט והגרע"א ז"ל בתוספתיו ובגליון הרמב"ם עי"ש.

ט. **נראה** דמשלמין מפירות שלא נגמ"מ, כמו שתורמין מהן, ואמנם לכתחלה אין תורמין והי' דאין משלמין, ואם הא דאין תורמין לכתחלה הוא מדאורייתא, הי' בתשלומין, ולמ"ש הש"ך סי' של"א סק"פ שהוא מדרבנן הכא נמי מדאורייתא שרי, ועמש"כ בזה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בזרעים ב' סי"ב סק"ה, ומ"מ בנגמ"מ ברשות הקדש ומע"ש מיקרו פירות הקדש לר"מ, דמה שאפשר לתרום או לשלם קודם גמ"מ אין זה דרך הרגיל ולפי הגמ"מ נקבעת הרשות, מיהו אם כבר תרמו מהן קודם גמ"מ אע"פ שנגמ"מ

ברשות הקדש ומע"ש נראה דמודה ר"מ דמשלמין מהם.

טב"ל ומע"ר שלא נטלה תרומתו וכן פירות שלא הופרש מהן מע"ש ומ"ע נראה מדברי הראשונים ז"ל במע"ר שלא נטלה תרומתו דאין משלמין מהן כלל, דהיינו שלא חל אף כנגד החולין שבהן, דאין כאן לדון מדין ברירה כיון שהתשלומין נעשין תרומה מיד, וכל פרי הוא טבל ואינו יכול לעשותו תרומה, וכ"כ הר"ש בתו"כ שאין שם תרומה ראוי לחול עליהן אפי' יתן לכהן כפלים שהרי יש עליהן קדושה של עצמן, ובמ"ר רצה לחלק בין טבל למע"ש והקדש דבטל יש חולין וראויין כבר אלא שצריכים תיקון, ואמנם נראה דפדיון הוא שינוי בגוף הדבר משא"כ הפרשה, וכמש"כ סק"ז, אבל מ"מ נראה דבטבל לא חל כלל וכמשנ"ת.

פירות שביעית וחול"ל ה' נראה דלכו"ע אין משלמין מהם לפי שאין בהם זיקת תרו"מ ולפמשנ"ת סק"ח אף לר"י בעינן זיקת תרו"מ, ופליגי על כולהון בדאיכא זיקת תרו"מ, אבל בירו' ה"ג מוכחינן ממתני' דקשואין של ערב שביעית דאין משלמין מפירות חול"ל, ודחי דהא דצריך להמתין הוא מפני שאסור להביא ירק מחול"ל לארץ, ומבואר מזה דממתני' דאין משלמין מהפקר ליכא למשמע מינה, וע"כ הטעם משום דרבנן פליגי אכולהו ואף בדליכא זיקת תרו"מ, ומ"מ איכא למימר דפירות חול"ל חשיבי אינן ראויין להיות קדש טפי מהפקר, דשאני הפקר שנפטר במאורע אבל שייכא בהו תרו"מ, ודחי דגם מפירות חול"ל משלמין, וא"כ כ"ש הפקר, [ודוחק לומר דבירק דרבנן ס"ד שישלמו מפירות חול"ל שחיובן דרבנן, והו"ל מתרי דרבנן אחד דרבנן, דכיון דתרומת חול"ל אין חייבין עלי' חומש, ועוד קולות, לא הו"ל לחכמים להתיר לשלם מכח חיוב זה על פירות א"י], ואפשר דהנדרון בפירות חול"ל הוא

מדרבנן משום טומאה או כמו שאין מביאין תרומה מחול"ל כדתנן שביעית סופר.

ועוד אמרו שם בירו', לא אמר אלא קשואין דבר שהוא פירות איסור, אבל דבר שהוא פירות היתר לא, שאם את אומר כן לא נמצא לוקח לו קורדם מדמי שביעית, ואפשר לפרש דמייתי רא"י דטעמא דמתני' משום דאין מביאין ירק מחול"ל, דלכך הזכיר התנא קשואין ולא אמר סתם פירות שביעית משום דבפירות יכול להביא מחול"ל, והא דמסיים שאם את אומר כו' פ"י דאין לומר דדוקא ירקות אסור משום דהוו ספיחין, אבל מפירות שביעית משלמין, דאסור לשלם תשלומי תרומה מפירות שביעית, א"נ י"ל דמילתא באפי נפשה היא וס"ד דהא דאינו משלם מפירות שביעית היינו משום איסור ספיחין, ולכן נקט קשואין, ודחי דאף בלא איסור ספיחין אסור משום סחורה.

ומבואר מזה דמטעם הפקר משלמין אף מפירות שביעית, וזהו מקור דברי הרמב"ם ה.. שפסק דמשלמין מהפקר, ופ"י טעמא דשביעית משום דאין פורעין חוב מדמי שביעית, וחזר בו ממ"ש בפיה"מ דטעמא משום הפקר, וכמו שהעיר הגרע"א ז"ל דהרמב"ם לשיטתו, ולפמשנ"ת הדברים מבוארין בירו'.

וכן השמיט הרמב"ם הא דפירות חול"ל, דמשמע למסקנא דמשלמין, (ועכ"פ הדבר ספק), וסתמא מתפרשים דבריו דמכל משלמין, [ולפ"ז יתכן דאף מנטע רבעי שנפדה משלמין, דהא לא בעינן זיקת תרו"מ כלל], ואמנם יש מקום לדקדק לפ"ז למה העתיק הרמב"ם דימתין למוצאי שביעית הרי יכול לשלם מפירות חול"ל, וליכא לשנויי כדמשני בירו', וי"ל דכיון דפ"י הטעם משום פריעת חוב, אין הכרע מדבריו דלא משכח"ל תשלומין בשום צד, ועוד די"ל דס"ל שהדבר ספק וסתם כבמתני'.

ובאמת גם הר"ש והרא"ש פי' טעמא דשביעית משום דאסור לפרוע חובו מפירות שביעית, ובר"ש הביא הירוש' וכן העתיקו הירוש' דפירות חו"ל עי"ש, וש"מ דמפרשים דחכמים מתירין אף בהפקר, ובאמת לא פי' דבר בהא דחכמים מתירין אם בכולהו פליגי, ונמצא לפ"ז דעת הר"ש והרא"ש כהרמב"ם דמשלמין מכולן.

י. שם מ"ו לפיכך אם אכל כו' יש להבין למה שנאו התנא בלפיכך דר"ע, ולא שנה דין בפ"ע אכל קשואין ערב שביעית ימתין כו', ואמנם לר"א יכול לשלם מפירות אחרים בשביעית, ורק לר"ע צריך להמתין, אבל אם לא בא להשמיענו חידוש דין העולה ממחלוקתו לא הו"ל למיתנייה הכי, ונראה דאתא לאשמועין תרתי, א' דאף בדיעבד לא מהני תשלומין ממין אחר, דאל"כ הי' מחויב לשלם קודם הביעור שהוא בשביעית, [מיהו נראה דביכורים אין נאסר תשלומיהן בשעת הביעור כ"ז שלא הפרישן, ובהפרישן צ"ע אם דינם כביכורים או כתרומה, עי' לק' ס"ק י"א, ולכא' בתשלומי תרומה ליכא חובת ביעור קודם הפרשה, אבל מ"מ יש מצוה להפרישן, וצ"ע אם מעכב את הירודי, וכגון שהאכילה היתה קודם הירודי הקודם דאינו מעכב משום איסורא דעבר, רק משום חיוב תשלומין ואחר שהפרישן לראב"ש דחל נראה דחייב בביעור] ובתור שעת הפרשה אזלינן, דהא במתני' עבר הביעור ולא משמע דכשהפריש חייב ליתנו לכהן בו ביום, ואף בב"ת דרגלים אפשר דעובר, כדן אמר ולא אפריש, [וצ"ע אם תשלומי מעילה כדן הקדשות, ובפשוטו נראה דעובר], ועוד קמ"ל דמשנה לחברתה משלמין, ואע"פ שאין משלמין ממין על שא"מ, דר"א בתוספתא הוכיח מהא דמשלמין משנה לחברתה דה"ה ממין על שא"מ, דהא לענין הפרשת תרומ' כשני מינין דמו, וקמ"ל דר"ע מודה בד"ז.

ויש לעי' מנ"ל לר"ע דמשלמין מחדש על הישן, הרי לענין מעשרות כשני מינין דמו, ולא קרינן ב' קדש שאכל, וי"ל דחדש וישן חשיבי שני מינין רק כשמפריש מחדש על ישן, וצריך להפריש מכל מין בפ"ע ליתן לכהן חדש וישן, אבל הכא שמשלם במקום מה שאכל, א"כ כשאכל חדש בשנה זו ומשלם חדש בשנה שני', הרי הוא משלם המין שהוא צריך לשלם, ואדרבה אם ישלם עכשיו משלם אתקד הרי הוא כמשלם ישן על חדש שאכל, ולכן הבינו חז"ל דאין במשמעות קדש שאכל לשלם מאותה שנה, [ויתכן דפשיטא לן שנתנה תורה אפשרות לשלם בכל ענין, כענין שאמרו כריתות כ"ז א' מפני מה לא נתנה תורה קצבה במחוסרי כפרה שמא יוזלו טלאים ואין להם תקנה לאכול בקדשים ולפ"ז בלפיכך דקאמר בדברי ר"ע מבואר גם הטעם דמהני משנה לחברתה].

שם ימתין לקשואין של מוצאי שביעית, בירוש' דייק מינה דאין משלמין מפירות חו"ל, ודחי דמיירי קודם שהותר להביא ירק מחו"ל, ויש לדקדק מזה דאסור לזרוע בעציץ שאינו נקוב בשביעית ואפי' בתוך הבית, דאל"כ אכתי יכול לשלם מהם בשביעית, ויש לדחות דהתנא לא מיירי במאורע, אבל פירות חו"ל דבר שבהוה הוא, ולא הול"ל ימתין כו', (ואין לדחות דעציץ שא"נ דמי לפירות חו"ל ואין משלמין ממנו, דע"ז ליכא דחיית הירוש').

שם ממקום שר"א מיקל כו' יש לעי' איך מתפרש בלא פסוק דהא משמע שר"א מייתי מקרא להקל, וא"כ בלא קרא הי' צריך ממנו דוקא, ור"ע איפכא, ונראה דבלאו את הקדש הי' מתפרש שמשלם דמים (ואינם נעשין קדש), ור"א סבר דמאת הקדש שמעינן רק לאפוקי דבר שאינו ראוי להיות קדש, דהפסוק בא לאפוקי ממצות כדמתפרש בעלמא, ואין לך בו אלא שיהא ראוי להיות קדש, ור"ע סבר דאת הקדש חוזר לקדש

שאל, ור"א לא נחא לי' בהכי, כיון שאינו מחזיר מה שאכל.

שם במשנה ובלבד שישלם מן היפה על הרע, מן הרע על היפה אף לר"ע אסור, ובדיעבד אף לר"א חל, [דתורם מן הטמא על הטהור היינו מן הרע על היפה וה"נ בשילם חולין טמאין חל, עי' יבמות פ"ט ב' צ' א'], אלא לפי שאין שני מינין משתוין במעלותיהן מש"ה קאמר מן היפה על הרע, וזהו שאמרו בתוס' ובירור' כיצד כו' לפרש דעל שינוי המינים קאמר מן היפה, ולא על היפה בטיב הפרי עצמו - ועמש"כ לעיל ס"א סק"ז בדברי הר"ש שכ' דהו"מ לאתויי ממתני' דלפי מדה משלם.

יא. **שמיצתי** מאחי הרי"א שליט"א להסתפק בדין תשלומין ביכורים דתנן פ"ב דביכורים דחייבין עליהם חומש, וכן בתרומת לחמי תודה דמספק"ל מנחות ע"ז ב' אם חייבין עליהם מיתה וחומש, האם התשלומין דינם כביכורים וכלחמי תודה או דינם כתרומה בלבד, ונפ"מ לדינים טובא דאיכא ביניהו, דביכורים אסורין לאונן וטעונין הבאת מקום טעונין ביעור כמע"ש, ובלחמי תודה נפ"מ לענין נותר ועוד, ונראין הדברים שדינם כתרומה בלבד, דעיקר דין תשלומין בתרומה נאמר, ובכל הני מחייבין חומש משום דאיקרו תרומה, וא"כ החיוב תשלומין הוא רק לענין התרומה שאכל בשוגג, אבל מה שנוסף בביכורים ובתודה קדושה נוספת לא נאמר ע"ז תשלומין, וממילא גם אינם מתקדשין אלא כתרומה, [וכן יש ללמוד ממ"ש בתו"כ ובתוספתא פ' בתרא דשקלים דין תשלומין בקדשי קדשים אחר זריקת דמים, ושם מבואר דאף למ"ד דמשלם חומש אינו מתקדש כבשר קדשים עי"ש] וגם בסברא מיושב כן, דאין טעם לאסור נותר מזמן הפרשת הלחמי תודה, וכן חלות דין ביכורים תלוי בהבאת מקום ותנופה ועוד, והתשלומין מסתברא דקדושים בכל מקום, שו"ר במנח"ח

סי' רפ"א נקט דתשלומי ביכורים כביכורים, ועי"ש שדן אם טעונין הבאת מקום, ונקט דניתנין לאנשי משמר, ולפמש"כ מסתברא גם דניתנין לכל כהן, ולר"א משלמין אף מדגן שאינו מז' המינים, וכן בלחמי תודה משלמין לר"א מדגן תירוש ויצהר (וכן משלם פרוס).

ונפ"מ בבב' כהן שנשאת לישראל שחוזרת לבית אביה לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק, כדאמר יבמות ס"ח ב', ואכלה תרומת לחמי תודה אם חייבת חומש, לר"מ פ"ז מ"ב, ולפמש"כ דחיוב החומש רק מדין תרומה, ה"נ דפטורה, והרי התשלומין תהא מותרת בהן, ויש להביא רא' לזה מהא דאמר רבא שבת ס"ט ב' דחומש במקום קרבן קאי, וא"כ בת כהן החוזרת דאינה במיתה בחזה ושוק, תרומת לחמי תודה כמ"ש הרמב"ם פ"ט מה' סנהדרין ה"ד, וה"ה ה"נ דאינה חייבת חומש, ואמנם י"ל דהרמב"ם לרבנן דר"מ, אבל לפמש"כ כ"נ לכו"ע, דאסורה בלחמי תודה הוא רק מה שאסורה בחזה ושוק, וגם זר בחזה ושוק אינו במיתה דלא איקרו תרומה, כ"כ הריטב"א בכורות פ"ה ס"מ.

וכן נראה דתרומה שהפריש מן החלה לענין תשלומין אין כאן שתי קדושות, ומשלם קרן וחומש אחד ויש בו קדושת תרומה, וכן בחלה וביכורים, (הפרשת תשלומי תרומה אינה ענין למקדים תרומה לביכורים, כיון שאינו מתיר את השירים ע"י התשלומין, והתשלומין מסתברא שאינן חייבין לביכורים, כדמסתברא דהתרומה שהקדים לביכורים אינה חייבת לביכורים, וההקדמה מפני השירים, ולע"כ בד"ז).

ונראה דאם מת האוכל אף שנשתעבדו נכסיו להשיב לכהן, מ"מ דין תשלומי תרומה בטל, ואינם נעשין תרומה, ואין משלמין חומש, דחומש במקום קרבן קאי, וכל שאינו משלם חומש התשלומין חולין.

משלם מעיסה דוקא, או שיכול לשלם תבואה, ונראה הדברים דיכול לשלם תבואה, דכיון דכולהו מדין תרומה הן, א"כ סגי בזה שראוי להיות תרומה, עס"ק י"א, והיינו דמיבעיא לי' אם יכול לשלם מתבואה שלא הביאה שלישי, דאם עשה עיסה מתבואה זו מסתברא דראוי להיות קדש קרינן בה, הגע עצמך כשאכל חלה של עיסה זו, אטו נימא דשיירי' חשיבי אינן ראויין להיות קדש, וע"כ דאכל חלה משלם תבואה, ומיבעי לי' אם יכול לשלם תבואה שלא הביאה שלישי מפני שראוי להיות חלה, ולכאור' נראה דכיון דהא דמשלם תבואה הוא משום דראוי' לתרומה, אין לחדש תרומהו בב"א שיועיל לחלה מה שאין מועיל לתרומה, ועי' תוספתא הובאה להלן.

ואפשר דבאמת בעיא דביכורים היא באת"ל דבחלה אינו משלם, דמ"מ בביכורים מכח עצמן ראויין ליקדש במחומר לקרקע, או"ד כיון דאינן נעשין ביכורים אלא תרומה, ולא חשיבי ראויין להיות קדש במחומר, ועוד דסתם פירות לאו לביכורים קיימי, ולכאור' נראה גם בזה דאינו משלם במחומר, שהרי ביכורים טעונין הבאת מקום ואין חייבין עליהם במחומר אפי' הי' האילן בתוך ירושלים כ"נ, ועי' התשלומין בדין הוא שיקדשו מיד כתרומה ולא מצינו כיו"ב, וכדאמר מנחות ע' א' דל מצינו תרומה במחומר לקרקע, ואמנם התם אמרי' דלענין מיתה וחומש נאמר דאי גחין ואכיל בטלה דעתו, אבל לפו"ר נראה דהיינו דוקא בתבואה, אבל בביכורים אם אוכל מן האשכול המחומר לא בטלה דעתו, מיהו אפשר דהכונה גחין ומכניסו לבית הבליעה במחומר, אבל אם לועסו בפיו, כבר נתלש ומתחייב בבליעתו כדאמר כתובות ל' ב', ולפ"ז אין ראוי' משם לענינו, מיהו קצת משמע כן מרבנן דאמרו לאביי דלא מצינו כלל תרומה במחומר לקרקע, ועוד אמרו מעילה י"ח ב' דחטא האמור בתרומה היינו דוקא בתלוש מן הקרקע, ואם איתא הא משכח"ל

יב. יר"י ה"ג אכל ביכורים מהו משלם, אפשר לפרש דמיבעיא לי' לר"ע באכל תאנים של ביכורים אם משלם תאנים, שאינן ראויין להיות קדש דתרומה, שאינה נוהגת אלא בדגן תירוש ויצהר, או"ד סגי בראויין להיות קדש דביכורים, ולכאור' נראה דכיון דהקדש היינו קדש שאכל, ע"כ משלם תאנים, ולפ"ז יש להסתפק לר"א באכל דגן של תרומה אם יכול לשלם בתאנים כיון שראויין להיות קדש דביכורים, או"ד כיון דלתרומה לא חזו הו"ל כירק דלא חשיב ראוי להיות קדש, אבל באכל ביכורים משלם מהן אף לר"א, דלא מצינו לר"א שיצטרך לשלם דוקא ממין אחר, וכן בסברא דחשיב ראוי להיות קדש, וקרוב הדבר דאף באכל תרומה משלם מהן לר"א, ועי' להלן בדברי היר"ו אם קדוש במחומר, ועי' לעיל ס"ק י"א כתבנו דלר"א אכל שעורים של ביכורים משלם כוסמין.

הגר"א מחק בעיא זו, ועי' פ"י הפ"מ, ועי' בסמוך דמספיק"ל אם צריך להביא פירות שביכורו.

שם אכל ענבים משלם יין, יש לעי' פשיטא דלא גרע מתורם יין על ענבים דשרי בעומדין לאכילה כדתנן בפ"ק, ואפשר דקמ"ל דאתה יין לא ישלם ענבים, ולהירו' דלפי מדה משלם ניחא, דאפי' אם משערין לפי מדת היין שבענבים אכתי איכא טירחא דכהן, אבל אם משלם לפי דמים הרי גם הטירחא נערכת בדמים, ולמה לא ישלם ענבים, ואם רק יין דאורייתא ולא ענבים ניחא, ערמב"ן עה"ת.

ואפשר דס"ד דהא דבעי ר"ע קדש שאכל בעינן דוקא כמו שאכל עכ"פ מדרבנן, וכן אפשר לפרש בביכורים דמספיק"ל אם צריך לכתחלה לשלם מפירות שביכורו כמצות ביכורים.

שם אכל חלה מהו שישלם מפירות שלא הביאו שלישי כו' יש לעי' אכל חלה האם

בביכורים ובתשלומי ביכורים, ויש לדחות כדדחי אבבי במנחות שם שאין החטא נעשה כשהתרומה מחוברת.

ברם יש לדון בזה שהרי אם אכל תאנים של ביכורים ומשלם תאנים ע"כ מכח ביכורים הוא דראויין להיות קדש, שהרי מדאורייתא אין חיוב תרומה אלא בדגן תירוש ויצהר, וא"כ הדין נותן שיקדשו במחובר ג"כ כביכורים, דאין כאן ראויין להיות קדש דתרומה כלל, ומדין ביכורים אין יתרון לתלוש, ומ"מ אפשר דמשוינן כל דין תשלומי תרומה ובעינן תלוש דוקא, או דבעינן שכה"ג ראוי להיות תרומה במינים ששייך בהם תרומה. - ונראה דלר"א אם משלם שלא משבעת המינים פשיטא לן דאינו משלם ממחובר, (והיינו מכוסמין ואינך, דשאר מילי אינן ראויין להיות קדש מדאורייתא) כיון דראויין רק לתרומה.

תניא בתוספתא פ"ז ה"י האוכל את הטבל משלם מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה מן התבואה שלא הביאה שליש דברי ר"א רע"א אין משלמין דבר שלא בא לעונת המעשרות, ולכא' צריך לגרוס חלה וקאר"א דאע"פ שבתרומה אין משלמין מן הלשו"פ בחלה משלמין מהן כיון שהם ראויין להיות קדש בחלה, וכן תבואה שלא הביאה שליש, אבל קשה דהא ר"א גופי' ס"ל בפ"ק דחלה דאף מחלה פטורה.

יג. פ"ז מ"ב בת כהן כו' מהא דאמר רבא שבת ס"ט ב' דמיתה במקום כרת וחומש במקום קרבן קאי יש ללמוד דבחיוב מיתה נמי פליגי, ומבואר מזה דבת כהן שנשאת לישראל לכו"ע אינה במיתה, דכיון שחוזרת לבית אביה אין רשות הבעל עושה אותה זרה, דרשות הבעל כרשות האדון היא שאינה קובעת בגופה דבר, [ומה"ט בנתגרשה מכהן ונשחרר מכהן חשיבי זרים מעיקרא לכו"ע], ועת"כ דיליף מקרא דחיוב תשלומין

רק בזר עי"ש, אבל משנפסלה לגמרי פליגי אם מיקריא זרה, וכדתלי לה כריתות ר' ב' בפלוגתתם במושח כהנים ומלכים, וכל חד במושג זרות ידי', מיהו אפשר דמלך שעבר ממלכותו, כהדיוט דמי, דהמצב של מלך אינו זר מעיקרו, ולא מפני שנמשח פעם, [ויש להסתפק במלך שלא נמשח דג"כ לא יחשב זר כיון שזה שאינו נמשח הוא מפני שאביו נמשח, והו"ל כזרע כהונה], והו"ל כאשה שנתגרשה, (וכן בכה"ג אם בהעבירוהו מכהונתו מפני שלא הי' ראוי בטל לגמרי דיני כה"ג ממנו), וראיתי בהריט"א פ"ה ס"מ ובמנח"ח מצוה רפ"ג שהביאו בשם המל"מ שהוכיח מכאן דאינה חייבת מיתה, (ואינו תח"י) ועי"ש עוד בכ"ז, - ועי' לעיל ס"ק י"א בדין חזה ושוק לר"מ.

בפ"ח מ"א נמי פליגי ר"א ור"י בחיוב חומש דומיא דפלוגתתם בחיוב קרבן דעלמא, וכדמייתי מינה פסחים ע"ב ב', ולכא' זהו עיקר חידושא דמתני' לומר דאף חומש כקרבן דמי, מיהו לחד שינויא בפסחים שם סבר ר"י דכהן שאכל ואח"כ נודע שהוא ב"ג וב"ח היתה אכילתו מצוה דכעבודה חשיבא [ופטור אף מן הקרן ונפ"מ אם ממון שאל"ת חייב במתנ"כ] שו"ר ברמב"ם פ"י הי"ב שהזכיר בע"פ פטור קרן, וצ"ע דבבא ליד כהן חייב ובלא בא פטור, ולשיטתו בהי"ח דבעינן חולין מתוקנים יש ליישב.

ויש לעי' אכתי תיקשי לי' מאשה ועבד, ומאי מהני האי שינויא, ואפשר דאה"נ אלא קושטא קאמר, דאף באין זמנו בהול פטור, וכן משמע ביבמות ל"ד א' דמייתי רק שינויא דרבב"א (ועי"ש בתו') ואפשר דלא בעינן זמנו בהול אלא בטעות מעיקרו, משא"כ באשה ועבד שנתחדש האיסור מכאן ולהבא לא הו"ל לשיולי, מיהו גם בב"ג וב"ח צ"ע דהו"ל לשיולי קודם הפסח, וצ"ל שנעשה בין י"ג בערב הפסח, ולע"כ בכ"ז, שו"ר שכבר הק' כן הגרע"א ז"ל בתוספותיו, וראיתי בתפא"י

מה שהשיב הגרע"א ז"ל עי"ש, ולכאור' י"ל כמש"כ דסו"ס לאו אנוס ממש הם.

אבל אין לפרש טעמא משום דלא הוו זרים מעיקרא, וכמש"כ לעיל, דכמו שכהנת אצל ישראל אין נעשית זרה, ה"ה איפכא, ול"ד למלך וכה"ג דענין הזרות אצל שמן המשחה הוא הדיוט, ולכן לא שייך לומר שהמלכות היא רשות חיצונית כבעל ואדון, ואמנם בעבר ממלכותו צדדנו דחייב, וכעת ראיתי ברש"ש פ"ח מ"א שכ"כ ליישב קו' הגרע"א ז"ל, ולפמש"כ נראה דלא דמי. ועי' בסמוך, ופשטא דמתני' נמי משמע דאם אכלו מכאן ולהבא לכו"ע משלמין חומש.

ומסתברא דאף למאי דאמרי' אליבא דר"י דנודע שהוא ב"ג וב"ח חשיבא אכילתו כעבודה ומצוה חשיבא, מ"מ אם אוכל אחר שנודע חייב, ולא אמרי' דלא הוה זר מעיקרא, [וכ"מ בירו' פ"ז ה"ב], שו"ר בכ"מ פ"י מה' תרומות הי"ב שכ' בטעמיה דהרמב"ם מפני שאינם זרים מעיקרא, וכ"כ גם באשה ועבד, וצ"ע, ודברי הרמב"ם שם צע"ג וכבר תמהו בזה המפרשים, (וענין פטור קרן יתכן לאוקומי לשיטתו הי"ח כמש"כ לעיל), וכנראה לישני' דר"י דייק דקתני סתמא פוטר אקרן וחומש דקאר"א, [ואמנם לשינויא בתרא דפסחים שם י"ל דלכך סתם פטור כיון שאכילתו היתה מצוה], וסבר דקו' הגמ' הואי רק מפטור קרן, דאילו חומש פטור משום דלאו זרים מעיקרא נינהו, ור"א כר"מ, וע"ז משני בע"פ, וכ"ז צע"ג.

יד. פ"ז מ"ג המאכיל את בניו קטנים ואת עבדיו כו' מתני' בתרומה שזכה בה כהן, דאל"כ אין חיוב תשלומין במזיק מתנות כהונה או שאכלן, וקמ"ל מתני' דאין אכילת תרומה כמעילה שהמאכיל חייב, דהא מיירי בשוגג דומיא דתרומת חו"ל ופחות מכזית, משא"כ בפ"ו מ"ג דאיכא לאוקומה במזיד, או דס"ד דרק בדאיכא לאשתלומי מהאוכל פטור

המאכיל מחומש, ויש גם חידוש בזה שהמאכיל חייב בקרן, דהא משמע שבבניו גדולים הם משלמין קרן וחומש, וש"מ דהחיוב מוטל על מי שאכל, וא"כ בקטנים ובעבדים יפטור עצמו בעה"ב דלא חל עליו טפי חיוב בגלל שהם פטורין, או שאין להם לשלם, וקמ"ל מתני' דחייב בקרן כדין מזיק, ועי' בסמוך.

והנה משמע דבבניו גדולים אינו משלם קרן לבעלים, אלא הם משלמין קר"ח, וכ"מ בירו' דאם יש לעבד נכסים שאין לרבו רשות בהן העבד משלם, וכן אם נשתחרר קודם שרבו שילם, וכ"מ במתני' פ"ו מ"ג שהם משלמין קר"ח והוא משלם להם דמי סעודתן, ובפשוטו אף בדאיכא בעלים הדין כן, ויש לעי' למה לא נחייב את המאכיל לשלם קרן בכל גונא, והם ימכרו הקרן לכהן כדין האוכל תרומה שלו, ואם משום דקיי"ל כר"ח דרמ"ג רמ"ג, אכתי תיקשי לרמב"ח, ועוד דאף לר"ח לא הול"ל שהדין מוחלט כן, אלא דאם רצה הכהן הי' גובה מבעה"ב, וכבר הקשו כן בירו' דלכאור' ד"ז דנשתחרר חייב לשלם לא אתיא כמ"ד דגובה רק מן הראשון, ותיצו דהכא כו"ע מודו, ולא נתפרש הטעם, והגרע"א ז"ל ג"כ הק' כן ותיירץ דאה"נ לרמב"ח בעה"ב משלם קרן, והם מוכרין הקרן שלהם לכהנים, אבל קשה דבמתני' דפועליו ואורחיו מבואר דהם חייבין ליתן הקר"ח, שהרי בעה"ב אינו משלם אלא להם, ויותר מזה דאם הם היו יכולין למכור, היו תובעין מבעה"ב דמי סעודתן לפי שלא נתנו, ובעה"ב הי' צריך לשלם לכהן כדין מזיק, בתרומה שזכה בה כהן, וכמש"כ לעיל סק"ד ה' דאם אכלו תרומה שלו נותן להם דמי סעודתן והם אינם משלמין לו כלום ומוכרין התרומה שמפרישין לאכילתן, ודוחק לומר דדוקא בשלא זכה בה כהן הדין כן, מיהו יש סוברים שם דאינו משלם להם אלא ההפרש שמפסדין בין תרומה לחולין.

מבואר דתרומת עציץ שא"נ אינה מדמעת ואין חייבין עלי' חומש, ולפמ"ש תו' מנחות ס"ז א' וכן בר"ש כאן דתרומת חו"ל מדמעת א"כ חזינן דתרומת חו"ל חמירא מעציץ שא"נ, אבל פשטא דתלמודן דעשא"נ חמיר מתרומת חו"ל דהא קיי"ל בכורות כ"ז א' בתרומת חו"ל דאוכל ואח"כ מפריש, וא"כ הדין נותן דהאוכל טבל, מפירות חו"ל יצא יד"ח מצה ומזמנין עליו, דאין העתיד עיקר למפרע, ואילו בעשא"נ אמרו ברכות מ"ז ב' פסחים ב' דטבל דמתני' היינו עשא"נ, ואפשר דמה"ט לא העתיק הרמב"ם ד"ז מהירו' [וערמב"ם תרומות פ"ג ה"ג], וכבר כתב בזה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בדמאי ס סק (ואינו תח"י). ולע"כ – חומש דפדיון מע"ש אפשר שיש גם בפירות חו"ל, כמו בעשא"נ גיטין ס"ה א', וכ"כ הפוסקים בפדיון רבעי, מיהו התם מהלל"מ הוא אם נלמד מאיסור ערלה.

שם והאוכל פחות מכזית תרומה, מתני' מיירי בדאיכא שו"פ דאל"כ ליכא חיוב תשלומין כשהתשלומין חולין, וכדאמר פסחים ל"ב ב', אבל חיוב תשלומין בדאיכא כזית הוא אף בדלית בי' שו"פ, דכיון דחייב מיתה, חומש במקום קרבן קאי, וכן לאבא שאול פסחים שם דחייב חומש בשו"פ אף בדליכא כזית, ה"נ דחייב מיתה אף דליכא כזית כמבואר שם.

וי"ש להסתפק באכל כזית תרומה שזכה בה כהן ואין בה שו"פ אם חייב להחזיר התשלומין לבעלים כדן פחות משו"פ כשהממון בעין דלא נפיק מרשות בעלים, או"ד דינו ככל גזל פחות משו"פ, ועי' לעיל ס"ק י"ד אם חשיב כגזילה קיימת, ואם נימא דא"צ לשלם לבעלים נמצא דבאכל כזית תרומה שלא זכה בה כהן, חייב ליתן לכהנים בחנם, דהו"ל ככל תרומה פחות משו"פ שברשותו ובאכל תרומה של כהן, יכול למכור התשלומין לכהנים, דהו"ל כתרומה שלו דהכהן כבר מחל לו, [ונראה דאם אכל כזית ושלם חצי, עדיין

ואפשר הטעם דלכתר חידוש התורה דהתשלומין נעשין תרומה, חזינן להו כאילו התרומה עדיין בעין, דבזה לכו"ע גובה מן השני, ולכן כ"ז שהאוכל חייב בתשלומי תרומה ויש לו לשלם, הרי המאכיל פטור, אבל אם אין לו לשלם לא מיפטר מדין מזיק, דא"ל הכהן דל הלכות תשלומי תרומה מהכא, אבל כשיש לו לשלם הדין עם השני שכך מתפרשת המצוה, ולפ"ז אם קדם האדון ושלם הו"ל כמחל הכהן זכותו, וכשהעבד משתחרר הו"ל כתרומה שלו, דאין לאדון זכות תביעה על העבד, דלגבי דידי' אין חילוק בין גזילה בעין או לא, אבל לגבי הכהן יש לו זכות, לתבוע התשלומין כאילו היתה התרומה בעין.

ומיושב בזה הא דמשמע שיש לכהן זכות לתבוע התשלומין דוקא, ואין האוכל יכול לשלם לבעלים דמים וליתן התרומה לכהן אחר, וכמש"כ סק"ג עי"ש, [מיהו באכל תרומה של ישראל צ"ע בזה וכמש"כ שם].

ויתכן לפרש הירו' כר"י פ"ו ה"א דאף האוכל תרומה שלו משלם לשבט, וכיון שהאוכל ודאי חייב לא מחייבינן גם למאכיל, ודוחק, וגם לית לן לאוקומה דלא כר"ל, דהא מתני' נמי דוקא קטנים קתני, ויתכן עוד דמה שנהנה לכו"ע יכול לגבות אף מן השני, עי' כתובות ל' ב', וחיוב תשלומי תרומה הוא מה שנהנה דהא מזיק פטור, וג"ז דוחק.

ובהגר"א כתוב דהא דאמר בירו' אף ר"ח מודה, ר"ל דלא פליג כלל בדין רמ"ג, וחסר שם האמורא שאמר דלא פליגי, אבל לפמ"ש"כ קשה גם הא דגובה רק מן השני, וע"ז לא מהני אם לא פליגי, וצ"ל דס"ל להגר"א דבמאכיל את בניו גדולים או בנשתחרר העבד, אם רצה הכהן גובה מן המאכיל, וכן במאכיל את פועליו ואת אורחיו, ולכא' ל"מ כן, וצ"ע.

טו. שם והאוכל תרומת חו"ל, בירו' חלה פ"ב ה"א וכן בתוספתא דרמאי פ"ה

דגם פחות מש"פ יש השבון, ולכאור' ה"ה
באכל כזית, ונודע לו וחזר ואכל כחצי זית
דהור"ל כאוכל פחות מכזית תרומה.

בתוספתא הגרסא דשתי' בכזית, והגר"א
הגיה ברביעית, ולפ"ז ה"ה

דהשוותה פחות מרביעית משלם את הקרן ואינו
משלם חומש, ומתני' חדא מינייהו נקטה, מיהו
צ"ב בד"ז דאפשר דכיון דאפקי' רחמנא בלשון
אכילה לחוד שיעורה בכזית, ול"ד לנזיר
דכתיב שתי' בהדיא, וכיו"ב יש להסתפק בכל
האסורין מה דין המשקה, ובדמ' כתב הרמב"ם
פ' ממ"א ה"א דשיעורו בכזית, וכן בסופ"י
הכ"ד סתם דכולן שיעורן בכזית, ובזה גם
תלוי דין החומש שהוא במקום קרבן, ולע"כ.

טז. **שם** מ"ד זה הכלל כו' [עתו"ח ומ"ר],
ולפ"ז לרבנן דר"מ ב"מ נ"ה ב'
דתרו"מ של דמאי אין חייבין עלי' חומש, ה"ה
דהתשלומין חולין, והיינו דלא תיקנו רבנן דין
תשלומין בדמאי, ולפ"ז מבואר יותר מ"ש
בירו' דתיקנו שיהיו חייבין בחומש כדי שלא
יזלוזלו בה, דאין הדין בחומש בלבד אלא
בעיקר דין תשלומין, דאם האוכל פטור
מלשלם והתשלומין חולין אתו לזלוזלי ב',
(ומזה גם מוכח דאף עני אסור לאכול תרו"מ
של דמאי, דלא יתכן לחייב חומש בדבר
שהעני אוכל, עי' בספר אאמו"ר (שליט"א)
זללה"ה דמאי סי').

בדין הספיקות כתבו תו' יבמות צ"ט ב'
כתובות ל' ב' דמפרישין קו"ח מספק,
וכתב במל"מ פ"י הי"ד דה"ה בספק תרומה,
ועתורע"א חלה פ"ג מ"ו בזה, וק"ק דלא
לשתמיט בשום דוכתא דקתני אין חייבין עלי'
חומש, או דקתני פטור, דלפרשו דחייבין
להפריש מספק, עי' תרומות פ"ג מ"א ובסופ"ג
ובפ"ו מ"ה קתני פטור, ובחלה פ"ג מ"ו,
וביבמות צ"ט ב', ובסברא ה' מקום לומר
דלא חיילא קדושה על התשלומין מספק, דכיון
דמספק הממע"ה לא חייבה תורה תשלומין

נשאר חיוב גמור על חציו השני, ואע"פ שאין
בו שו"פ, דענין גזל פחות משו"פ, דענין גזל
פחות משו"פ הוא רק בשכבר גזל, אבל כאן
שמוטל עליו לשלם הר"ז שילם חובו עד
פחות משו"פ דבלא מעשה גזילה, לא נפטר
מלהשלים חובו, מיהו גבי גזילה אע"פ שגזל
שו"פ אם נשתייר מחובו פחות משו"פ פטור
מלילך אחריו, עב"ק ק"ג א' ובשטמ"ק בשם
הרא"ש, מיהו גם התם חייב לשלם לכתחלה
מיהא].

יש לעי' לרמב"ן דאבא שאול דלא תליא
בשו"פ, וא"כ ונתן היינו בכזית כדאמר
כריתות ו' ב' דנתינת דעלמא בכזית וכ' רש"י
שם דמתרומה ילפינן, וכ"כ תו' פסחים ל"ב
ב' עי"ש, א"כ באכל כזית והוקר למ"ד לפי
דמים היכי מקיים ונתן, הרי אינו נותן לפי
דמים אלא פחות מכזית, [אבל לאבא שאול
ניחא דמשלם לעולם פרוטה], וי"ל דברגע
האכילה חל חיוב נתינה בכזית, ותו לא פקע
חיובו אף שנתמעט מכזית, כמו בשילם חצי
זית, וזה מיושב יותר אם נימא דהתשלומין
חשיבי כאלו התרומה שאכל בעין.

ונראה דאף לאבא שאול דשיעור החיוב הוא
בשו"פ, ואפי' פחות מכזית, מ"מ
צירוף אכילה בכדי אכילת פרס, דלא מצינו
צירף את המעילה לזמן מרובה אלא בהקדש
דנתרבה פחות משו"פ להשבון, דעכשיו חייב
להקדש שו"פ, (ובתוספתא משמע קצת דאף
בסיכה השיעור כשו"פ).

תניא בתוספתא אכל כחצי זית ונודע לו וחזר
ואכל כחצי זית אחר אפי' ממין אחד
אין מצטרפין, [כ"ה הגרסא בפ"ק דפסחים
ולפנינו בתרומות יש ט"ס בזה], והיינו כדאמר
שבת ס"ט ב' דמיתה במקום כרת וחומש
במקום קרבן, ויש ידיעה לחצי שיעור, ולמ"ד
אין ידיעה לרו"ש, י"ל דמ"מ באכל שו"פ הדין
כן דכיון דנתחייב בהשבה חשיבא ידיעה
ולכו"ע לא מצטרפי, ולע"כ בזה, וצ"ע בהקדש

ואם חומש צריך דעת ה"ה קרן בשוגג לענין שתחול הקדושה, [ועי' לעיל ס"ק י"א כתבנו דבמת בטל דין קו"ח].

הרמב"ם פ"י הי"א העתיק כפי גרסתו בתוספתא דנזיר ששגג ושתה יין ש"ת משלם קרן בלבד, ופי' הכ"מ דכיון שהוא אסור ביין לאו שתי' היא, ונראה דאין כונתו משום איסור נזיר בלבד, אלא דכיון שענין נזירותו הוא מיין, חשיב היין כדבר המזיקו, [ומיירי ששגג כגון שלא ידע שזה יין או ששכח מנזירותו], ונראה שגרסתו דחקתו, אבל לגרסת הראב"ד מבואר דאף בכה"ג חייב קו"ח, ומסתברא דאף מי שהיין מזיקו למעיו, (כדתנן בנדרים שהיין רע למעים), חייב על הנאת גרונו, ובתורע"א פסחים פ"ב הביא בשם בנו הגרש"א לפרש הטעם משום דנפשו ש"א קצה באכילת איסור ולא חשיב נהנה, ואין להקשות א"כ כל אכילת תרומה ליפטר מה"ט, דדוקא כשנוסף איסורי מצד אחר שיין לומר דבלאו איסור תרומה לא נהנה מאכילה זו, אבל כשהסיבה רק איסור תרומה, ע"ז חייבה תורה, מיהו לא מצינו בגמ' האי טעמא אלא כשחבירו גרם לו האיסור ובא לתבעו מחמת הנאתו, [וכההיא דהמאכיל את פועליו, וכן במתני' ובגמ' בכורות ל"ז א'], דא"ל יותר יש לי הפסד מהנאה זו, אבל לגבי האיסור עצמו חשיב שפיר נהנה בהנאת גרונו, ומה שמצטער על עבירתו אין זה מגרע בחשיבות האכילה, ויעוי' מ"ש הגרע"א ז"ל במערכה אות כ"ה ושם כתב דאע"פ שאינו נהנה מ"מ חשיבא שפיר אכילה, (ובפשוטו סגי בטעם זה לחייב מתעסק), ובמ"ש שם דאין לחייבו משום נהנה יש להסתפק אם זה דמי לגונא דמתני' דבכורות כיון שא"א לחייבו משום מזיק, וצ"ע בזה.

במוחלט בכה"ג, כדין הספיקות דנכנסין לדיר להתעשר, ול"ד לספק תרומה דאסירא דהתם כבר חל הדין בספק, אבל הכא שמפריש מתחלה לא חל שום דינים מספק כיון שהוא פטור, (ול"ד לאכל תרומה שלו דמ"מ חייב להפריש לקדושת תרומה), ולפ"ז אם הפריש מספק ואח"כ נתברר שהי' ודאי, צריך לחזור ולהפריש, ול"מ כן, מיהו י"ל דלענין אם יתברר אח"כ חיילא ההפרשה, ולפ"ז אם אכל את אחת מהן והפריש תשלומין ואכלן הכהן וחזר ואכל את השני' דלא נתברר הספק, למפרע, י"ל דלא מהני, ואפשר דמה"ט נקטו התו' דמהניא ההפרשה מספק, וצ"ע. (ולמ"ד נתינה מקדשתו יכול הכהן שלא לקבל אלא בחנם, או שמספק לא ישלם).

יש להסתפק אם תשלומי תרומה צריכין דעת בעלים או דמהני להפריש עבורן מדין זכין, ואמנם א"צ ידיעה ודאית כמבואר בתו' הנ"ל דמפרישין מספק, אבל בזה י"ל דלא גרע מאשם ודאי דא"צ ידיעה כדאמר כריתות כ"ב ב', ומ"מ דעת בעלים י"ל דבעינן כיון דכפרה נינהו, או"ד עיקר חיובן כממון דמי וזכין שלא בפניו, או דכמחוסרי כפרה דמי דא"צ דעת כדאמר נדרים ל"ו ב', ומהא דתנן פ"ו מ"ג שהאדון משלם את הקרן ואינו משלם את החומש אין ראי', דהתם עיקר הדין אשמועינן שאינו חייב אלא בתשלומי גזילה, אבל אם ירצה לשלם במקום העבד שפיר תחול עליהן קדושה, תדע שהרי העבד ודאי יכול לעשותו שליח לכך, (ואם נימא דמהני יכול המאכיל את פועליו תרומה ונודע לו אח"כ, להפריש במקומם קו"ח ולא יספר להם כלל, וירויה שלא קצו באכילתם, ולא ישלם להם חולין, ערמב"ם פ"י ה"י), ונראה דכיון דחומש במקום קרבן קאי צריך ראי' דמהני בלא דעת,

סימן ג

בגידולי תרומה ומדומע

שצומח באמצע הבצל והשום עמוד וכו' זרעונים, נראה דחשיב זרעו כלה.

והתו' בפסחים ל"ד א' כתבו פי' ריב"א דגידולים היינו גידולי ראשון מן הזרע, ואח"כ חזר ונטע אותם גידולין זהו גידולי גידולין, וסתמו הדברים דהא בדבר שאין זרעו כלה קיימין ואם יצאו גידולין מן הזרע באופן שאין הזרע שותף בגידולין הו"ל כזרעו כלה. וצ"ל דפשטא להו כמש"כ שהזרעים מתפשטים מגוף הבצל, שו"ר בתו' הרשב"א שהעתיק פרש"י בלשון זה כפרש"י כגון בצל שנטען והן נוספות סביב ארבעה או ששה הנך קרי גידולי גידולין, ואח"כ הביא פריב"א וסיים ולפי' הקר' קשה דמה שנוסף ומתחבר הכל הוא גידול ראשון ואותה שתילה עצמה ששתל מתחלה היא מתגדלת מתוכה ומתוספת, ומבואר מזה כמש"כ, ונראה דגם בתו' שלפנינו כונתם לומר דמש"פ רש"י גידולי גידולין מיקרי גידול ראשון לפריב"א, או דצ"ל הוי גידול ראשון כיון דהכל בגורן ראשון, ומיושב בזה סיום דברי רש"י עם תחלתו, דלפי הגרסא שלפנינו משמע דהיחידים מתרחבין ומתחברין, אבל ע"כ כונתו כמ"ש בתו' הרשב"א, וזהו שסיים דגם בדים חדשים מיקרו גידולי גידולין.

והנה פרש"י לכא' תמוה דהא בדבר שזרעו כלה חשיב הצומח גידולין, ואיך יתכן שבדבר שאין זרעו כלה יחשבו החדשים גידולי גידולין והיו מותרין, לא יהא הבצל הראשון אלא כזרע שכלה דג"כ אסור, אבל באמת הגמ' צ"ע דהא במתני' מסיים בה עד שייגום את האוכל, ואם הטעם משום גידולין ואסורין לזרים קאמר, א"כ מאי מהני שגמם

א. פ"ט מ"ד גידולי תרומה תרומה, בשבת י"ז ב' מבואר דגזירה זו מי"ח דבר, והיינו בדבר שזרעו כלה דהאיסור נתבטל מן העולם, עפרש"י שם, אבל בדבר שאין זרעו כלה אסור בכל מילי מעיקר הדין מדאורייתא או מדרבנן, וכל הקולות שהוזכרו במתני' כגון בגידולי גידולין ובהני שגידוליהן מותרין, מיירי רק בגזירת י"ח דבר, אבל באין זרעו כלה דאסורי מן הדין, כולן אסורין, וכמבואר במתני' גבי טבל, וה"ה תרומה כמבואר פסחים ל"ד א', וכן בשביעית כמבואר בסוגיא דנדרים נ"ז ב'.

מהו אין זרעו כלה פי' במתני' כגון הלוח והשום והבצלים, והיינו כשזרע גוף הבצל והוא מרחיב והולך, דכיון דגוף האיסור קיים אלא שנתרחב, אין כאן היתר אלא מדין ביטול, ויש לעי' מהו גידולי גידולין בדבר שאין זרעו כלה, בשלמא בזרעו כלה משכח"ל בפשיטות שזרע חטה וחזר זרע מהחיטים שצמחו, אבל בבצל שהרחיב וחתך ממנו וחזר וזרעו היינו גידול ראשון, ונראה שהבצל מוציא מצדיו בצלים דקים והם חלק ממנו ועי"ז יש בהם חסרון של אין זרעו כלה, דאינם צומחין מדבר שאינו פרי כשכולת חטה, אלא מתוך הבצל יוצא עלה וקלח ונעשה בצל חדש קטן, א"נ אפשר שהבצל נתרחב וחזר וזרע מהצד שנתרחב שלא הי' בעולם מקודם, וג"ז חשיב גידולי גידולין, אבל ממש בירו' גורן ראשון ושני ושלישי, יש ללמוד כפי' ראשון דהבצלים החדשים שיוצאין קטנים מיקרו נמי גידולין שאין זרעם כלה וחזורין וזורעין אותן, [אבל אם זרע בצלים מהזרעונים שגדילין בעמוד שכנגד האוכל, עי' ריש עוקצין

שאף התרומה עצמה נטהרת, אבל כ"ש בזרעים שכלו בקרקע, ובמהרש"ל ומהרש"א העירו ממסקנא דפסחים דאף לכהנים אסורה, אבל כונת תו' מבואר כמ"ש בתו' הרשב"א פסחים שם בהדיא דאף למסקנא צריכינן לטעמא דפרשו תו' דלא אסור לכהנים אלא דבר שאין זרעו כלה אבל דבר שזרעו כלה פשוט דשרי אף לכהנים, ובתו"ט כאן העיר ע"ד התו' שהובאו ברע"ב, וכן בר"ש וברא"ש, ובאמת לא הי' צריך להעתיק כאן דברי התו', דבלאו מתני' נמי פשוט שהם טהורין, בזרעו כלה, ומ"מ דברי התו' מבוארין כמשנ"ת, וכבר העיר בזה במ"ר.

ונראה שזו גם דעת הרמב"ם פ"א הכ"א כ"ג אע"פ שהזכיר בלשונו הזורע תרומה טמאה דמשמע כל זורע, ע"כ כונתו באותן שאין זרען כלה כמ"ש בהלכה כ"ה, ובגמ' נמי מוכח דמשום גזירת י"ח דבר סגי בזה שיש קדושת תרומה לגידולין, דאל"כ ניחא בפשיטות מ"ט אסורין באכילה לכהנים, וזה כפרתו, ויש לפרש כן גם דעת הרמב"ם דבהכ"א הזכיר טעמא דתרומה טמאה בגזירת י"ח דבר ולא הזכיר שמטעם זה יאסרו הגידולין, ומשום דיחוי אין לאסור אלא כתרומה זו נדחית, דלא גריעי גידולין של זרעו כלה מיגום את העלין בדבר שאין זרעו כלה.

שבת י"ז ב' אמר רבא אי דחשידי להכי אפרושי נמי לא ליפרשו אלא אמר רבא כו' פרש"י דמעיקרא נמי הויא קו' דרבא דהו"מ למעבד כדשמואל, ומתפרש הכי ואי מפרשי כדי לסלק איסורו אכתי מצי למעבד כדשמואל, ואפשר דהאי לישנא דרבא כולל תרו"מ דמי שחשוד שלא ליתן אינו מפרש כלל וכתירוץ ריב"א, אלא שסיים טעמו בתרו"ג שאין ע"ה חשודין עלי' דחמירא להו טפי, ובתרו"מ יתפרש כלישנא דלא ליפרשו כלל, (ולפ"ז אין להגיה כמהרש"ל שהגיה כאן מסברא ע"פ פרש"י), ולפי' מהר"ם נמי ניחא בתרו"מ דלרבנן רק הלוי יכול להפרישה,

את האוכל, וע"כ דאף באותה זריעה אם גמם את האוכל עדיפא מגידולי גידולין, ולכן פרש"י דגידולי גידולין דקמ"ל דאסור היינו הנוספים בזריעה הראשונה, ולפרתו' נראה דכשגמם את כל האוכל הו"ל כדבר שזרעו כלה, דהא טעמא דאין כלה מפני שהאוכל האסור מעורב בו, וכיון שגמם את האוכל הצומח מן השרשים כצומח מזרעו כלה דמי, וס"ל לרבה דיש בזה קולא של גידולי גידולין שלא גזרו בהן, כיון שהזריעה הראשונה כבר נקצרה, ויש להסתפק למסקנא אם מותרין לזרים כשגמם את האוכל, ובפשוטו משמע דאסור, דרק לרבה מבואר כן במתני' אבל לאינן שינויי משמע דאיצטריך לאשמועינן בזה שריותא לכהנים, אבל לישראל בכל ענין אסור, וגם יש להסתפק אם ע"י שגומם את האוכל נעשה דבר שזרעו כלה, נפ"מ דבטל וכל הני שלא גזרו על הגידולין שרי, ואין הכרע מדרבה דלדידי' כתוב חידוש זה במשנה, ולמסקנא י"ל דבכל ענין אסורין לזרים. שו"ר בראב"ד פ"א הכ"ד שביאר דאסורין לזרים, ובמהריק"ו העיר מסוגיא זו אליבא דרבה ע"ש.

שם מ"ז שתילי תרומה שנטמאו כו' לכל האמוראים בפסחים ל"ד א' ב' מיירי מתני' בשתילין שהם עצמן תרומה שנטהרין בהשרשה, ולמסקנא אסורין באכילה לכהנים משום מעלה דאין זריעה להקדש, וכן לר"ש משום פסול היסח הדעת, וכן לרבה מיירי מתני' על השתילין שאין זרען כלה, אבל בזרעו כלה לכו"ע הגידולין מותרין באכילה, דבלא הדין שזריעה מטהרת אין כאן מקום לטומאה, שהרי הזרעים כבר נפסדו והצומח אין בו טומאה כלל.

וזהו שכ' תו' שבת י"ז ב' דהועילו בתקנתן שלא ישהה התרומה טמאה לזריעה אע"פ שהזרעים הצומחין טהורין, דעדיף לי' להשקיע בשדהו זרעים חולין דירויה טפי בזה שהגידולין חולין, והביאו סוגיא דפסחים לראי'

ושפיר סתם רבא דבריו דלא כאב"ג, וגם אפשר דהנותן מע"ר נותנו ללוי בטבלו בדרך כלל, מיהו משפ"י דרוצה לפרש טעם בכולן, צ"ב דאם יש לחוש לתרו"מ אין טעם להוציא תרו"ג מכלל הגזירה, ולא הי' מקשה לר"ח.

שם אלא גזירה משום תרומה טמאה כו' ואתי לדי תקלה, יש לעי' תיפו"ל שמבטל מצות שריפה דאמר רב שבת כ"ה א' כשם שמצוה לשרוף את הקדשים כך מצוה לשרוף את התרומה כו', ולפמ"ש רש"י ותו' בתר תירוצא דהיינו מדרבנן י"ל דלא גזרינן אלא בחשש תקלה דאורייתא, אבל אם המצוה מדאורייתא הו"ל להמכיר גם טעם זה, ונראה מזה דאין זו מצוה גמורה כשריפת קדשים, אלא ילפינן משריפת קדשים דקדש שאינו ראוי למצותו דרך כבוד לאבדו בשריפה, אבל אם מאבדו בקבורה לא ביטל מצוה, וכן תיעשה זילוף הו"ל כעין איבוד דקבורה, מיהו התם אינה ראוי' לשריפה וכמ"ש תו' פסחים כ' ב', [וזה תלוי אם כקדשים שאינן ראויין לשריפה איכא מצות שריפה, כגון בדם דקתני ישפך לאמא, עי' ____]

שו"ר בהגהות חת"ס שבת כ"א א' שהעיר בזה עי"ש, (צוין בתו' אנ"ש שלא בדקדוק).

תוד"ה דילמא, בדברי מהרש"ל ומהרש"א עמש"כ לעיל, (ובעיקר מש"פ רש"י דהגידולין טמאין צ"ע מנ"ל דגזרו גם שיהיו טמאין, הרי לר"ח לא גזרו אלא שיהיו תרומה, ותירץ רש"י דגזרו דבידולין כמה שזרע, ולפ"ז אף לר"ח כן, אבל באמת הגידולין קילי טובא שהם כחולין לכל דבר אלא שאסורין לזרים, ולא מצינו שלענין טומאה גזרו בהו טפי).

ב. **דין** גידולי תרומה מבואר בירו' פ"ו ה"א שהם כחולין לכל דבר אלא שאסורין לזרים, ובתר הכי מייתי ברייתא [כגירסת

הגר"א] גידולי תרומה אין משלמין מהן קו"ח, דכיון דאסירי לזרים מדין תרומה אינו משלם תרומה אלא חולין, ואינו משלם עליהם קו"ח דלא גזרו עליהם לענין תשלומין, (וכן במדומע לא גזרו לענין תשלומין אלא לפי חשבון, לעיל בירו' פ"ה סוף ה"א), וחייבין בחלה [הגר"א] ואין הידים וטבוי' פוסלין בהם כדרך שאין פוסלין בחולין, ואף ר"י ור"ש דפליגי במדומע מודו בגידולין, וכ"ה ברמב"ם פ"א הכ"א דגידולין נאכלין לטבוי' ובידים טמאות, ולכא' נראה דאם נטמאו מראשון לטמאה אסורין באכילה דרק מעלת תרומה לית להו לענין שלישי, אבל אם נטמאו אסורין באכילה, וזהו שאמרו כדרך שאין פוסלין בחולין, ובמדומע ודאי הדין כן דרק לענין טבוי' נחלקו, אבל אסור לאכול המדומע בטומאה כדתנן פ"ה מ"א יאכלו נקודים כו', וראיתי מובא בשם ראש יוסף שבת שם בזה ואינו תח"י, ולענין טומאת הגוף מתני' היא בפרקין א"ל ר"ע א"כ לא ילקטו אלא טהורים, שו"ר באו"ש שאין ראוי' מנגיעת טבוי' לאכילת טבוי' דאסור א"ש בגידולין.

ובאין זרעו כלה צ"ע מה דין הגידולין לענין תשלומי תרומה ולענין טבוי', ובתוספתא פ"ח קתני דאין משלם עליהם קו"ח אלא לפי חשבון, ואפשר לפרש דאין זרעו כלה קאי דכיון שיש כאן מעיקר התרומה צריך לשלם על חלק התרומה שכאן, כענין ששינו במדומע ירו' פ"ה סוה"א דמשלם לפי חשבון, ולפ"ז י"ל דלענין טבוי' וידיים קיל ממדומע ולכו"ע אינן פוסלין, דאם האיסור רק מפני החלק שנזרע שהי' תרומה, א"כ לא חמיר ממדומע וסתמן של דברים דהו"ל בכלל גידולי תרומה, אבל באין זרעו כלה אסור הכל מדרבנן, כפשטא (דמתני') דתוספתא שצריך ביטול ק' לכל הלגינה של תרומה אע"פ שחלק ממנה נוסף בגידולין, א"כ י"ל דחמירא ממדומע דהכל כתרומה משום גידולי תרומה ואף נפסלין בטבוי'.

החמירו בקנס אע"פ שנראה כמאבד תרומה, אבל בשוגג בפחות משליש חייב להפוך, דראוי לגזור שוגג אטו מזיד שלא יהנה בקסמין, אבל בשליש כיון דנראה כמאבד תרומה העדיפו זה שיקיים ולא קנסו השוגג, ולפ"ז רישא דמתני' דמיירי בלא הביאה שליש מתפרשא דפעמים יופך דשוגג דוקא, דהיינו בפשתן, ובסיפא דהביאה שליש דוקא מזיד יופך.

הרמב"ם בה"כ כתב ואם הי' פשתן אפי' הביא שליש ואפי' במזיד יופך, משמע דכ"ש שוגג, וזה דלא כר"מ ודלא כר"י, (ואפשר דסתם לשונו ובשוגג מתפרש אם רצה יופך אבל ג"ז קשה), והגר"א הגיה בתוספתא חטים במקום פשתן, וכן הגיה ההמשך, וצ"ע.

בהכ"ב כתב הרמב"ם דהזורע פשתן של תרומה הגידולין מותרין לזרים, ואם כונתו לזרעים שמותרין באכילה לזרים צ"ע דהכא משמע דרק הקיסמין מותרין, ומשמע דגזור על פשתן דין גידולין, ולא דמו לזרעוני גינה שעיקר הפרי אינו הזרעונים, אבל בפשתן אין דין תרומה אלא על הזרעונים, דהקסמין עצים נינהו, ומה"ט מבואר כאן שיהא מותר ליהנות מן הקסמין, אע"פ שהזרעים בדין גידולי תרומה, וראי' לזה שהרי זרע פשתן חייב במעשרות דאל"כ מהיכן הי' תרומה לזרוע וכ"מ ב"ב צ"ג ב' שהוא נאכל ואילו זרעוני גינה שאינן נאכלין קתני בסוף מעשרות דפטורין מן המעשר, ורק אביהם שייך שיהא תרומה, ועוד דקתני התם ונלקחין מכל אדם בשביעית, ובפשתן תנן שאין לוקחין פשתן מן החשוד על השביעית, ובירור' סוף מעשרות אמרו דקדושת שביעית ידיד' מפני הזרעים עי"ש, וצריך לדחוק דכונת הרמב"ם על הקסמין, וכבר תמה בזה מרן זללה"ה במעשרות ס"א סק"כ ועי"ש מ"ש בדברי הראב"ד שכונתו להשיג על זרע פשתן, - לשון הרמב"ם בפיה"מ ויחשוב כי הזרע בלבד הוא

בדין ביטול גידולי תרומה שנינו במ"ה מאה לגינה של תרומה ואחת של חולין כולן מותרין כו', ובתוספתא אמרו שאין המחובר לקרקע עולה בק"א, ולכא"ו הטעם דהו"ל קבוע דכל חד לחודי' קאי, [כענין ט' חנויות, מיהו נחלקו הפוסקים שם אם לא ידוע איזו הטריפה אם גם בכה"ג חשיב קבוע, עי' בינת אדם כללי קבוע, ולע"כ כלל, ומ"מ מדרבנן י"ל דחשיב כקבוע עי"ש], ובדבר שזרעו כלה התירו ספיקו, דכל קבוע כספק דמי, וכיון שהותר במחובר, שוב אינו נאסר בתלישתו מדין כל דפריש, ולפ"ז בתלושין שנתערבו יש להסתפק בכמה בטליו, וברוב גידולין פשיטא דאסור דלא מסתבר דחיטה אחת חולין שנתערבה תתיר הכל, ומחובר שאני כמש"כ, [שו"ר במשנה ראשונה שלא כ"כ], אבל ברוב חולין יש להסתפק אי בעינן ק"א או דסגי ברוב ביבש ובס' בלח, ונראה דיש ללמוד בכ"ש מלגינה דמתני' שא"צ ק"א, וגם א"צ להרים דאינן ממון כהן, ולפ"ז דינם כשאר איסורין דרבנן לענין ביטול, אבל בדבר שאין זרעו כלה בעינן ק"א כמבואר בתוספתא.

ג. **פ"ט** מ"א הזורע תרומה שוגג יופך כו' בירור' לפי' הגר"א מבואר דבמזיד חייב לקיים אע"פ שמפסיד בזה שהגידולין תרומה, [דהא עיקר הגזירה היתה משום דלא ניתא לי' בריוח הזרעים אם הכל תרומה כמ"ש תו' שבת י"ז ב' ובר"ש סוף פרקין, שהרי תרומה פחותה מן החולין עד מחצה, כמ"ש כתובות נ"ח א'], וכגון שנודע לו אחר הזריעה דהגידולין תרומה, ובשוגג התירו לו להפוך הזרעים, אבל אם רצה לקיים בשוגג לא חייבוהו להפוך, וכ"כ בפיה"מ.

ויש לדקדק בלשון המשנה דבסיפא קתני ובפשתן מזיד יופך דמשמע דוקא יופך, וברישא מתפרש אם רצה יופך, ויש ליישב ע"פ התוספתא דס"ל לר"י דבפשתן אף שוגג יופך, בד"א בזמן שלא הביא שליש אבל הביא שליש רק מזיד יופך, וביאור הדברים דבמזיד

האסור כו' אבל כ"ה האמת כמ"ש בהכ"ב וכן מתפרש בה"כ, ועי"ש בהר"י קורקוס, וכ"מ בבהגר"א.

שו"ר בתו' אנ"ש שכבר העיר בלשון המשנה וברברי הרמב"ם עי"ש, ועי' משנה ראשונה.

פרי"ש והרא"ש דחוק טובא, דאין במשמעות יופך שלא יחזור ויזרע (עי' כלאים פ"ב) ולא מצינו גזירה כזו, ולפנינו בירו' כתוב לא מסתברא והוא לשון קו' כמ"ש הגר"א, גם קשה ענין שם תרומה שנקבע בזמן הזריעה ולא משנודע (וכן ק"ק מ"ט בפשתן אין נקרא שם תרומה, סו"ס הזרעים קדושים, כתרומה), ועוד דמפרש דנאמן לומר מזיד הייתי בלא נודע, ואיך נקרא שם תרומה בלא נודע, וגרסת ירו' דחקתם, שוב כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה לסייע פרי"ש עי"ש ולע"כ, מיהו מתני' דסופ"ז נראה לפו"ר דקשה לפרש פטור מלהפוך דכיון שאין בה קדושת תרומה כלל קאמר, אין מן הראוי להתייחס לדין יופך, [ולא בעי למיתני מותר מפני שכולל גם דבר שאין זרעו כלה, ובסיפא באמת קתני מותר, אבל פירוש פטור מלנהוג כתרומה], מיהו בעיקר הדברים אפשר דראוי להפוך בשוגג, מ"מ החומרא יותר בקיום דמזיד.

ירוי' רבב"ג בעי זרע תרומת כרשינין זרע תרומת כרשינין זרע תרומת חו"ל א"ל גזירה היא ואין גזירה לגזירה, בכרשינין כיון שמאכילין אותן לבהמה מיבעיא לי' אי חמירי כשאר תרומה, ועוד דאף בטמאין מאכילין לבהמה כדתנן מע"ש פ"ב ומאכילין וטעמא דגידולין הוא משום תרומה טמאה דלא חזיא לי', אבל בתרומת חו"ל צ"ע מאי קמיבעיא לי', מתני' היא לק' דגידוליהן חולין, ואפשר דצ"ל זרע תרומה בחו"ל, ומיירי בתרומת א"י אלא דכיון דכל עיקר דין תרומה בחו"ל מדרבנן לא גזרו בגידולין, א"נ בתרומת חו"ל בחו"ל מיירי דמצוי' היא שם, אבל כזה לא

הי' ראוי להסתפק דלא החמירו בחו"ל טפי מא"י.

ובבהגר"א כתב דמיירי באין זרעו כלה אם קנסו שיקיים, ומשמע דבשאר תרומה פשיטא לי' דצריך לקיים, ולכאו' באין זרעו כלה כ"ז שמלקט איכא פירות תרומה, ולא מצינו חיוב לקיים אלא כשהתרומה נפסדת עי"ז, וכן דין יופך מתפרש בזרעו כלה, וצ"ע.

ד. **שם** מ"ב וחייבת בלקט כו' הרא"ש לק' מ"ד נקט דמהא דחייבת בלקט אין רא' שהם חולין, דגם תרומה קרינן בה קצירך, ולכאו' הי' נראה דכיון דכתיב לעני ולגר תעזוב אותם, כל שאינה ראוי לגר אינה במצות תעזוב, והיינו דקמ"ל מתני' דלא החמירו מדרבנן לעשותן כתרומה לפטורן מלשו"פ, וממעשרות אין רא' דכיון דטבל נינהו לא יתכן לפטור מן המעשרות, אבל לשו"פ אינן טובלין, ואפשר דמדין משמרת תרומתי ג"כ הי' מתמעט מתעזוב אותם, ויתכן שזה נפ"מ באין זרעו כלה אם העיקר נשאר אסור מדאורייתא, י"ל שא"צ לעזוב אותו אע"פ שרבו עליו הגידולין, וצ"ע בדיני אין זרעו כלה.

שם ועניי ישראל ועניי כהנים מלקטין, אפשר שלא הוצרך לשנות עניי כהנים כלל אלא דלא נימא שעניי ישראל למעוטי כהנים הוצרך לשנותם בהדיא, ולכך לא הי' מקום לשנותם תחלה דפשיטא דלקט לעניים, (ויתכן דהי' מקום לחשוב דעניי כהנים אסורין מדין להזהיר עני על שלו, או מפני עניי ישראל מוכרין להם בזול).

שם והדמים שלהם, הכי אורחי' דתנא למיתני בכל מוכרי תרומה, כדתנן ביבמות גבי ספיקות, אע"ג דפשיטא דלצורך המעות מוכרן, [שוב שמעתי מאאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דהתו' ביבמות הדמים שהם במוחלט, והתרומה עצמה רק מספק], ומתפרש שהדמים חולין ואין בהם זיקת תרומה לשום דבר, אבל עיקר

דזהו שאמרו בירו' הפריש עומדין שלו כו', דאפי' בתרומה ודאית לא גזר ת"ק, וכגון שהפריש תרומתו ונתחלפו בעומרי השכחה, בירו' כן היא מתניתא א"כ כו' אפשר דבא לאפוקי שלא נגרוס רע"א לא ילקטו, ולומר דגרי' א"כ.

שם מ"ג וחיבת במעשרות, בירו' מפרש, כן היא מתניתא וחיבת בתרומות ובמעשרות ובמ"ע.

שם ועניי ישראל ועניי כהנים נוטלין, כאן יש חידוש דאף במידי דנתינה שיכול ליתן למי שירצה אין עדיפות ליתן לעניי כהנים, ויש להסתפק במע"ר אם נותן לכהן דוקא, דאין ללמוד ממ"ע דכיון דעני הוא מגיע לו חלקו טפי ממע"ר ללוי, אבל אם במתנות אין לחוש כלל לאכילה, אין לאסור במע"ר, ואפשר דרבנן קמ"ל בעניי דאין נותנין לחבר דוקא, אבל מתנות כהונה נותנין לחבר, וכן ללוי חבר, ואין לחוש שיפגע, וכ"מ ברמב"ם שהלוי מוכר המע"ר לכהן, ולפי מאי דאמר רבא שבת י"ז ב' מתפרשא סתמא בכהן שזרע ונוטל לעצמו, ועתו"ט.

שם ועניי ישראל מוכרין כו' יש בזה חידוש שאע"פ שהפרשת מ"ע מתרת לא חששו לקבוע בה שתי כוחות, דהיי' מקום לתקן שהמעשרות כולן יפקע מהם דין תרומה.

יעוי' בר"ש בדין מע"ש, ובפשוטו מחללו על המעות, ואת הפירות מוכר לכהנים, ובמעו' יש רק קדושת מע"ש, או שבשעת מכירה לכהן יחול החילול, וכבר כ"כ הרש"ש.

שם החובט משובח, מזה ג"כ מוכח דבהמת כהן אסורה בתרומה דלא הו"ל לתנא לקבוע החובט משובח כשאפשר בבהמת כהן, [ובפרט אם סתם גידולי תרומה בכהן, עתו"ט], ועפיה"מ ורע"ב. ומבואר בזה דלכתחלה אין לתלות כפיפות בצוארי בהמה דאפי' בגידולי תרומה החובט משובח, כ"ש

הדין פשיטא דלא נגרע חלקם מכל השדה שאסורה לזרים, ומ"מ הבעלים מוכרין אותה לכהנים, דאף דמי הסאה שזרע ממנה א"צ ליתן להם, ול"ד להקדש ומע"ש בזה, דלא תיקנו אלא איסור לזרים משום כהן עצמו, אבל הפירות עצמן של הבעלים כמו בתרומה שירש מאבי אמו כהן וזרעה, דלא נחתו לבעלות התרומה אלא לקדושתה, ובתו' אנ"ש נסתפק בזה.

שם רט"א לא ילקטו כו' מהא דלא כייל מתני' דמ"ע הכא, יש לרקדק דמודה ר"ט דנוטלין מ"ע, דרק בדרך ליקוט יש חשש שישכחו ויתנו לתוך פיהם, אבל כשמקבל מתנה ומודיעין אותו דינה אין לחוש שישכח ויאכל, דאטו אין נותנין ביד ישראל תרומה שירש מאבי אמו כהן, ובירו' מייתי דבזמן טחינה ג"כ חיישינן שתאכל עי"ש, ואם הסוגיא מתפרשת שם בניחותא דאמנם לר"ט אסור, מתפרש נמי הא דאמר התם כיני מתניתא כו' בניחותא דאמנם לר"ט אסור לטמאים ללקט, אבל פשטות המשנה דר"ע מקשה מזה לר"ט דלא מצינו שרק טהורין ילקטו, וממילא ה"ה ישראל, ומדלא הוזכר בירו' טעם לחלק משמע טפי דבניחותא קאמר ולר"ט באמת ה"ה דבעינן טהורין דוקא, וצ"ע. ולפי הנראה בר"ש דהכל לשון הברייא דר"ט אוסר א"כ ודאי דה"ה במתני', אבל בתוספתא דטהרות לא הוזכרו דברי ר"ט, ולכא' זה מהגמ'.

שם א"ל ר"ע א"כ כו' לכא' ר"ע כת"ק ס"ל, ורק הוכיח לר"ט דלא מצינו שחששו בכה"ג, דבשלמא כהנים וישראל שפיר ניכרין, אבל כולי האי לחלק בכהנים לא מצינו ואפשר שהרא"י מהברייתא שהביאו בירו' דלא חיישינן שתשכח ותתן לתוך פיה, ואפשר דת"ק סבר דלא גזרו כולי האי בגידולין אף אם יש מקום לחוש שיאכלו, ור"ע סבר דליכא למיגזר בכה"ג שמא יאכלו [ולפ"ז נפ"מ בדבר שאין זרעו כלה דלת"ק אסור, וצ"ע בזה], ואפשר

מצוי, אבל אם הי' דינן לגמרי כתרומה לא היו מחלקין ביניהם.

וא"ת אף אם גידולי טבל היו אסורין היינו רק באכילת עראי כמ"ש רש"י פסחים ל"ד א' ואינו נפסד אם יזרע טבל, וי"ל דכיון שגם הריוח מועט שמרויח רק חלק התרומה, סגי בזה שיודע שנקבעים דינים מיוחדים בפירות כדי למנעו מלזרוע טבל.

אבל הרמב"ם בפ"ו מה' מעשר ה"ו פ"י טעמא דטבל שאין זרעו כלה אסור מפני תרומה ותרומ"מ שבו, ונראה דמקורו מהירו' הזה שפי' שריותא דזרעו כלה מהני שרובו חולין, ופשטות לשונו שמה"ט הטבל נאסר לזרים כתרומה, וא"ת איך יגרע כח הגידולין מהזרעים עצמן, וי"ל דכח הטבל הקודם נשאר כאן וא"א לתקנו מפני שנתבטל, ומ"מ הדברים מחודשים לאסור הגידולין יותר מהעיקר, ולא מסתבר שלא יועיל תיקון לעיקר דלא בטלה אפשרות מעשר ע"י שנתערב הישן בחדש, ולא מצינו שחידשו בזה גזירה יותר מסברת גידולין, כדי שלא יזרע טבל, ומרן זללה"ה בשביעית ס"ח סק"ב כתב דגם כונת הרמב"ם אסורין באכילת עראי עד שיעשרם ע"ש.

כל השנויים במשנה בפשוטו באין זרעו כלה אסורים, והיינו דקמ"ל בזרעו כלה דמותרין וניחא בזה דאיצטריך לאשמועינן בספיחי שביעית, וכן בטבל ומדומע, וברש"ש נסתפק בזה, אבל במדומע מבואר כן בסופ"ז עי"ש בר"ש, ומע"ר יש לדמות לטבל, וכ"ה בתוס' ובירו' בבבלי, וכן בנדרים, וספיחי שביעית משמע כן בסוגיא בנדרים ולע"כ, ותרומת חו"ל צ"ע, ולפי' הגר"א בירו' ר"פ משמע דמותר, הובא לעיל סוסק"ג, וביכורים נראה דאסור כיון דמעיקר הדין אסירי, לא מהני לזה הא דאינו מצוי, ועי' בזה בירו' פ"ב דביכורים דלא משכח"ל אזכ' בביכורים, מיהו בעיקר הדין אי משכח"ל יהי' אסור, וכ"מ בירו' שביעית פ"ו ה"ג ע"ש.

בחולין דאסור מדרבנן, והכי משמע בב"מ צ' א' דרק במקום מראית העין קתני עצה זו.

ה. **שם** מ"ד גידולי תרומה תרומה, לכאור' הול"ל גידולי תרומה אסורין לזרים, דהא לאו כתרומה ממש דמו, וכן לענין גידוליהן לאו כתרומה דמו, אלא משום דבעי למיתני גידולי גידולין חולין לכל מילי, מש"ה קתני רישא תרומה, - ופי' בשנו"א דמיתורא דמתני' דייקנן בירו' דגידולי תשלומי תרומה חולין.

שם אבל הטבל ומע"ר כו' מפרש בירו' טעמא דטבל ומע"ר שרובו חולין, ויש לעי' למאי דמפרש רבא שבת י"ז ב' דטעם הגזירה משום תרומה טמאה ביד כהן, א"כ בטבל ומע"ר ליכא למיגזר, דלמה יפסיד בזריעת טבל הרי יכול להפריש ולזרוע התרומה, וגם יכול להפריש ממקו"א, ואפשר דלבתר דגזרו על התרומה טמאה יש מקום לחוש שיוזע מטבל טמא להרויח חלק התרומה שבו, [מיהו בסברא י"ל דלא חששו לתקלה בטבל דבדילי מינ'] ויותר מיושב לומר דהירו' סבר כר"ח דטעמא דגזרו משום תרומה טהורה ביד ישראל, ולכן הי' מקום לגזור גם בטבל מפני הפסד חלקו של כהן, אלא דכיון שרובו חולין לא גזרו (ועי' שבת שם אי דחשידי כו' ובטבל י"ל כן).

ולפ"ז י"ל דלרבא טעמא דמדומע ותרומת חו"ל משום דלא חמיר איסוריהו, ותרומת חו"ל בטמאה נמי מבטל לה ברוב, ורק להירו' דהטעם מפני הפסד כהן הוצרכנו לומר שאינה מצוי' או רובו חולין, מיהו בביכורים ע"כ הטעם מפני שאינו מצוי, וביאור הדברים דכין שגזירת גידולין היא שהם כדין הזרע, לא חידשו גידולין בביכורים להיות כביכורים לענין מה שהם יתירין על תרומה לאכול בירושלים ואסורין לאונן, דכיון שהוצרכו בזה לגזירה נוספת סמכו ע"ז שאינו

להקדש ומע"ש כאן, ואע"פ שעדיין לא נתבשלה כ"צ סגי בדמי סאה מתבואה זו, וקמ"ל שלא יקדים לפדותן קודם שנעשו זרעים, ויותר נראה דמתני' מתפרשת במדת זרען אלא דאיכא גוני דדמים כשל עכשיו, עירו' בזה, ועי' לק' סק"ט דבזמן הזריעה הזרעים ביוקר והיינו דקמ"ל מתני'.

ולכא' נראה דמתני' בזרעו כלה דוקא, דומיא דכולה מתני' וכמש"כ סק"ה, אבל באין זרעו כלה בהקדש פודה את כל האוצר, וגידוליהם חולין מתפרש שא"צ לפדות אלא מה שזרע.

אבל הרמב"ם בפ"ו מה' מע"ש הט"ו ובפ"ה מה' מעילה ה"א פי' שפודה אותן בשעת זריעתו, ואף אם לא פדה הגידולין חולין [כ"כ בה' מעילה], ולפ"ז ה"פ אם עבר זרע הגידולין חולין אבל כ"ז שהזרעים קיימין יכול לפדותן, ולא הוזכר דין פדיון משגדלו כלל, וכן בר"ש וברא"ש מע"ש פ"ב מ"ג מבואר דמפריש שפודה אותן בשעת זריעה, אלא שפירושם שם צ"ב דמשמע שאם לא פדאן גידוליהם קדושים, וא"כ למאי הלכתא קתני גידוליהן חולין, ונראה דר"ל שהנוסף בגידול חולין וצריך לפדות רק הסאה שזרע, וכ"ז שלא פדאה הרי הגידולין אסורין מפני תערובת הקדש ומע"ש שבהן, ולפ"ז יכול לפדותן גם עתה בדמי אותה סאה, דאם פדאן בשעת זריעה פשיטא דגידוליהן חולין, אלא התנא קמ"ל בהאי לישנא דסגי בפדיון דמי זרען, שו"ר בר"ש ביכורים פ"ב מ"ב נראה דמפרש בזמן בדמים של זמן זרעם, וצריך לפרש כן גם כונתו במע"ש שם.

מיהו קשה דבב"מ צ' א' מבואר דאין קדושה כלל בגידולי מע"ש, ואם איתא דקודם פדיון אסירי מדרבנן, שפיר איצטריך לאשמועינן דעובר משום בל תחסום, ולכא' מוכח מזה כפי' הרמב"ם דאע"פ שלא פדה הגידולים מותרין, ואין להקשות לוקמה באין

שם ומעשר ראשון, לר"מ דמע"ר אסור לזרים איצטריך לאשמועינן אף בנטילה תרומתו ובלא נטילה תרומתו דין הגידולים כמע"ר שלא נטלה תרומתו דצריך להפריש ממנו תרו"מ, ונפ"מ באין זרעו כלה דצריך להפריש ממנו תרו"מ ואסור לזרים, (ועי' לעיל בדברי הרמב"ם), ולכא' זהו שאמרו בתוספתא ובירו' ה"א בליטרא בצלים כו' שמפריש תרו"מ מהמע"ר גם כנגד המע"ר שנטע, דכולן חייבין במעשר מדאורייתא, אלא שצריך להוסיף בחלק הכהן כנגד התרו"מ שבמע"ר שנטע [שו"ר שכי"ה בבהגר"א] אבל בטבל לא מצינו שהצריכו כן, ולא נאסר אלא באכילת עראי, וסגי בהפרשת תרומה ומעשרות כבכל טבל, מיהו בנדירים אמרו שמפריש ממקו"א לפי חשבון, וכן הגיה הגר"א בתוספתא, וכ"ה ברמב"ם פ"ו מה' מעשר ה"ד, ולע"כ.

ו. **שם** גידולי הקדש ומע"ש חולין ופודה אותן בזמן זרעם. לשון המשנה משמע שהגידולין מותרין, אלא שיש מצוה לפדותן להחזיר להקדש ומע"ש דמים שהפסידן בזריעתו, והנה אין חוב למע"ש וכן להקדש אין חוב בלא מעילה או נדר, דמזיק הקדש פטור, וע"כ מדרבנן חייבוהו לפדותן, מיהו לשון פדיון משמע שיש בהן קדושה, ואפשר דרק הנוסף בגידולין חולין, אבל צריך לפדות מהן חלק ההקדש, ומע"ש שהי' בזרעים, עי' ירו' ביכורים פ"ב ה"ב, אבל בב"מ צ' א' מבואר דאין בהם קדושה כלל אפי' מדרבנן.

ולשון בזמן זרעם צ"ב, דלכא' הכונה בדמי זרען [כמו שיש נוסחאות במשניות ובירו'], והיינו דין הרישא שהנוסף חולין, אבל לשון בזמן לא נתפרש לפ"ז, ויתכן דר"ל שפודה הגידולין כשגדלו בהן הזרעים, ולא יפדם בשעה שהם שחת דמפסיד להקדש, ולפ"ז פודה כפי החלק המגיע לשתפות ההקדש בגידולים אלו, כדין שנים שנשתתפו זה נתן הזרעים וזה גידלן בשדהו, ואפשר שפודה סאה ממה שגדל דזהו החלק שיש

זרעו כלה, דהמרכסות בתבואה קתני, וכן דיעה לא מתפרש בשום ובצלים, מיהו צ"ע ברמב"ם מע"ש שם אם בנכנס לירושלים אסור אף בזרעו כלה, דא"כ הו"מ לאוקומה בנכנס לירושלים, ומפשטות לשונו בה' מע"ש, וכן ממ"ש ד"ז בה' ביכורים פ"ד הט"ו מוכח דאף בזרעו כלה אסור, ולפ"ז צ"ע מ"ט לא מוקמינן הכי ברייתא דב"מ שם, ובדוחק י"ל דבעי לאוקומה אף אליבא דר"ש דשרי, (עי"ש) דבבב"א קמיתא הוזכר ר"ש).

ויצו בר"ש ביכורים פ"ב מ"ב ולפמ"ש דלבהמה הגידולין מותרין נחא דלא משני הכי בב"מ שם, כיון דהבהמה מותרת לאכלן אין להזכיר כלל לא תחסום, מיהו אכתי פר"ש במע"ש משמע שיש בהן קדושה לכל מילי, ויש לפרש דהתם נמי קאמר תאכל צמחונין חוץ לירושלים.

נמצינו למדין לפר"ש גידולי מע"ש חולין לענין בהמה אבל צריך להביאם לירושלים, ואם פודה אותן בדמי זרען א"צ להעלותן לירושלים, ובאין זרעו כלה לשינויא דר"י אסורין הגידולין, אבל למסקנת היר' נראה דאף באז"כ פודה אותן בזמן זרען וזהו שאמרו בירו' דבמע"ש בכל ענין סגי בדמי אותה סאה, מיהו נראה דכ"ז שלא פדאן הגידולין אסורין לבהמה, משא"כ בזרעו כלה דמותרין לבהמה בירושלים.

ז. **עוד** אני חוזר לבאר דין ביכורים ומע"ש לפי ר"ש, בפרקין קתני דביכורים גידוליהם חולין, וכן במע"ש, אלא דבמע"ש מסיים ופודה אותן בזמן זרעם, ויש להבין אם הגידולין חולין למה צריך לפדותן, וביירו' ביכורים פ"ב ה"ב הוכיחו מזה שיש בהן איזו קדושה, עוד הקשו בירו' ממתני' דביכורים דקתני דגידוליהן אסורין מלאכול בירושלים אף לזרים ולבהמה ור"ש מתיר הרי אלו במעשר וביכורים משא"כ בתרומה, ומסקנת היר' מכח שתי הקושיות דאמנם הגידולין חולין ומותרין

לזרים ולבהמה, אבל אסורין לאכלן חוץ לירושלים, ובתוך ירושלים מותרין אף לזרים ולבהמה, וזהו שהקשה ר"ש לחכמים וכי יש מחיצה לזרים ולבהמה, הרי בירושלים אין מצוה באכילת זרים ביכורים, וכן בהמה במע"ש, ומה סברא יש להצריך להעלותן, ורבנן אמרי דירושלים עשו אותה כדבר שיל"מ כו', ותיקנו כך שחוץ לירושלים הכל אסור, ובירושלים מותר אף לזרים ולבהמה, וזו תקנה מחודשת להצריך הבאה לירושלים בכל ענין, ובמע"ש י"ל הטעם כדי שיפדה אותן, ובביכורים י"ל מפני שעשה שלא כדין בזה שהוציאן מירושלים.

נמצא לפ"ז פירושא דמתני' דגידולי מע"ש וביכורים חולין לכל דבר, מלבד לענין זה שצריך להעלותן לירושלים, והיינו אסורין מלאכול בירושלים ולא קתני בפשיטות וגידוליהן אסורין, דאז ה' מתפרש שגידוליהן כמותן, אבל השתא מתפרש אסורין רק מלאכול חוץ לירושלים, ולשון מלאכול בירושלים צ"ב, דהול"ל אלא בירושלים, ואם נימא דבהיו רחוקין מירושלים לא חשיב דשיל"מ [ערש"י ותו' ב"מ נ"ג א'], מתפרשא הכי וכשהם בירושלים או סמוך לה גידוליהן אסורין מלאכול חוצה לה, א"נ בדנפול מחיצות בביכורים, דרק בזמן שישל"מ לענין אכילה בירושלים אסור גידוליהן מלאכול אלא בירושלים, וכן במע"ש מפני שיכול לפדותו, ועסק"ח.

והא דקתני ופודה אותן בזמן זרעם, היינו שלא יצטרך להעלותן לירושלים, וזהו הקדושה שנשארה בהם, ומתני' דביכורים בלא פדין מיירי.

ובזה מיושב הא דאמרו ב"מ צ' א' דגידולי מע"ש חולין וא"צ להשמיענו דעובר בלא תחסום, ולכאור' קשה הא במתני' קתני דגידוליהן אסורין מלאכול חוץ לירושלים, וגם קתני דפודה אותן, אבל כיון דלבהמה מותרין

לשיטתו בתערובות לא מצי לפרושי הכי, עי' להלן סק"ח, ועתו"ח במשניות שהביא מפי' הרמב"ם והרע"ב דגידולי התערובת אסורין ומשא"כ בתרומה דמדומע גידוליו חולין, ובדברי התו"ט עתו' אנ"ש.

ויש לעי' מתני' גזרו על גידולי מע"ש וביכורים בזרעו כלה, ובתו"ח רצה לתרץ דמתני' דביכורים קודם י"ח דבר נשנית, ואז עדיין היתה תרומה מותרת, אבל יותר נראה דקודם י"ח דבר לא חידשו לגזור בזרעו כלה דבטל האיסור לגמרי, ואין סברא לחשבו כתערובת כלל, ורק מכת גזירת תקלה חידשו לדנו כתערובת, וכ"כ ממה שלא השוו ביכורים לתרומה בגזירת י"ח דבר, ואם כבר גזרו על גידולי ביכורים בזרעו כלה, לא הי' ראוי להקל בהם בדין גידולין, דאין מועיל לזה אינו מצוי, א"ו רק לאחר שנתחדש בגזירת י"ח דבר דגידולין כתערובת, דנו כן גם בביכורים ומע"ש לענין מחיצה, נור' יוחנן ור' ינאי באמת סברו דלא גזרו בז"כ כלל].

ועי' דבנדרים ס' א' אמרי' דבתרומה אפי' בדבר שאז"כ אם רבו גידולין על עיקרו מותר, ובזה חמיר מע"ש דבכל ענין אסירי (ובביכורים לא משכח"ל), לא מיבעיא אם טבל ג"כ אסור, אלא אפי' אם טבל מותר, כאן החמירו יותר, שהרי האיסור בטל, ומ"מ הצריכו מחיצה, ולכאור' לשינויא דר"י בירו' דמתני' באין ז"כ ע"כ מתפרש כן, אם לא נימא כפי' הרמב"ם.

הרמב"ם בפ"ו מה' מע"ש הט"ו הביא דין גידולי מע"ש חולין אף באין זרעו כלה, וכבר העיר הסמ"ג דרש"י בב"מ כתב דמתני' בזרעו כלה, והנה רש"י כ"כ בטבל, ובזה גם הרמב"ם מודה, אלא כונת הסמ"ג דכיון דמתני' בזרעו כלה צריך רא' להתיר באז"כ, ובאמת בירו' מבואר בדר"י דבאז"כ אסור ולא מצאנו חולק ע"ז, דשינויי בתראי דירו' לא ניחא להו לאוקומי מתני' רק

לא דמי לגידולי תרומה דהכא ודאי יש לו להניח לבהמה לאכול בזמן דישה כיון דבירושלים מיהא שריין לבהמה, ולא ניחא לגמ' לשנויי דמיירי חוץ לירושלים דבפשוטו מתפרשא במקום שמותר לאדם ואסור לבהמה, (כדמשנינן אליבא דר"מ ור"י שם), וגם פשיטא דקליש איסורי', ואין ע"ז שם מעשר, ולא מצי למיתני בהו שדשות במעשר, כיון דבירושלים עצמה מותרין לבהמה, ואם נימא דרחוק מירושלים ג"כ מותר ניחא טפי, וכן בנפול מחיצות ג"כ מותר לפמש"כ לק' סק"ח.

וב"ז בזרעו כלה, אבל באין זרעו כלה אסורין לזרים ולבהמה, (ובביכורים לא משכח"ל) מיהו במע"ש סגי בפדיון בדמי הסאה שזרע כמו שאמרו בירו' בפרקין, [נויעו' בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ביכורים ס"ה סק"ז שכתב דלפר"ש לדחוק הירו' דאף במע"ש באז"כ פודהו בדמי כולו, והיינו לפי שינויא דר' יוחנן מפני שהר"ש העתיק שינויא דר"י לענין מע"ש, וכן ברא"ש, אבל בד"ה ויש כאן מקום עיון כו' כתב דיש לפרש הירו' דלמסקנא מיירי בזרעו כלה אף במע"ש, ולפ"ז מתפרש הירו' כפשוטו וכמש"כ].

והק' הר"ש מאי קאמר משא"כ בתרומה, הרי גם בתרומה גידולין אסורין, ותירץ דהענין המחודש הזה דמותר לזרים ואעפ"כ טעונין מחיצה ליכא בתרומה, כגון בגידולי גידולין דבתרומה שרו לגמרי, ולכאור' י"ל בפשטות בגידולי גידולין דביכורים ומע"ש אסירי, אלא שלא הוזכר ד"ז בהדיא, ואף אם האמת דאסור לא הוזכר זה במתני' בהדיא, ועי' להלן בדין גידולי גידולין כאן זרעו כלה.

והרמב"ם בפ"ד מה' ביכורים הט"ו פי' שאף הגידולין אסורין בכל שהן, והר"ז חוזר לדין כ"ש שנאמר ברישא בתערובתן, וכ"ה פשטות הירו' דכיון שגידוליהן טעונין מחיצה הו"ל כדשיל"מ ואף הם אסורין בכ"ש, (וע"ש בירו' מה פליגין ר"ש ורבנן), והר"ש

אלא אליבא דר"י, ואה"נ דלמסקנא מיתוקמא נמי בבא דתערובת לענין מחיצה ואפי' בחולין.

ש"י דפשוטות הגמ' ב"מ נ"ג א' דמע"ש בטל ברובא אף לענין מחיצה, וכיון דבמע"ש לא מצאנו חילוק בין בהמה למחיצה בתערובת, ה"ה בביכורים, ולכן פ"י הר"ש דביכורים נמי היכא דבטל שרי לגמרי, מיהו נראה דלא עשו ירושלים כדשיל"מ אלא היכא דיכול לאכלו כמצותו, וכיון דלגבי כמצותו יש להצריך מחיצה, ה"ה לזרים ולבהמה, [וכמש"כ לעיל סק"ז דמש"ה קתני מלאכלו בירושלים דהיינו שלא לבטל מצות אכילתו בירושלים], ולפ"ז במע"ש שאין לו פדיון ונפול מחיצות שפיר בטל ברובא לגמרי, כיון שא"א לקיים מצותו, עב"מ שם שרש"י פ"י אין בו שו"פ שנטמא, ותו' פ"י דרחוק מירושלים לא חשיב דשיל"מ, ובנכנס לירושלים ויצא פ"י בגמ' דנפול מחיצות, ואין לו פדיון מהני שנכנס, ובזה באמת לגמרי שרי, דאין לחשוב בכה"ג ירושלים כדשיל"מ.

ולפ"ז ביכורים שנטמאו עולין בק"א אף לאכלן חוץ לירושלים, וכן בנפול מחיצות.

ולכאורה במע"ש לא משכח"ל תערובת שתהא מותרת להבהמה וטעונה מחיצה, דכיון שיש לו פדיון אף לבהמה אסור, וכשא"א לאכלו בירושלים בטל לגמרי, ומיושב בזה מ"ש ביר' דמודה ר"ש בתערובת מע"ש דאוסרין בכ"ש, ועדיין צ"ע בכ"ז.

והנה בתערובת ביכורים אמרו ביר' דמודה ר"ש דהסאה העולה מתוך מאה טעונה מחיצה, ובזה אף לרבנן אסורה לזרים, וא"כ לא מצינו מחיצה לזרים, אבל במאה הנשארים שהותרו לזרים ס"ל לרבנן דבעו מחיצה, ולר"ש מותרין אף חוץ לירושלים, וכאן מבואר ביר' דאף בתערובת שבחולין כולן טעונין מחיצה, דלא משמע דמיירי בנפלה למאה תרומה.

במע"ש, ובסברא ג"כ אין להקל במע"ש טפי משאר איסורין, ואדרבה מע"ש הו"ל דשיל"מ ויש לאסור טפי, ואפשר דהרמב"ם סמך על היר' בפירקין שהשוה ז"כ ואז"כ לענין זה דסגי בפדיון בדמי הסאה שזרע, ופ"י דהיינו ופודה אותם בזמן זרעם אתרוייהו, אבל כבר כתבנו לעיל דאין מזה רא"י דשרו לבהמה קודם פדיון, וכ"מ בר"ש וברא"ש דשינויא דר"י קושטא הוא אף למסקנא, שו"ר בקרן אורה נדרים נ"ט א' שכ' עד"ז דלענין פדיון סגי בדמי אותה סאה אבל לענין איסור יש חילוק בין ז"כ לאז"כ, ועי' לשון הרמב"ם בה' מעילה שכ' בהדיא דאע"פ שלא פדה הרי הם חולין, ודכוותה לכא' מתפרש במע"ש, ועכ"פ צריך לדחוק ולקיים לדינא דבאז"כ אסור קודם פדיון. שו"ר בתו' אנ"ש בפרקין שכבר העיר ע"ד הרע"ב שפ"י כהרמב"ם בזה.

ח. ביכורים פ"ב מ"ב ואוסרין כ"ש מלאכול בירושלים, הר"ש פ"י בביכורים שנתערבו בתרומה דלגבי ירושלים הו"ל דשיל"מ, וכבר כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בביכורים ס"ה סק"ז דלמסקנת היר' אפשר לפרש אף בנתערבו בחולין דנהי דמותרים לזרים, מ"מ לענין מחיצה לא בטלו, וכתב ליישב דלא ניחא ל' להר"ש לחלק בדין התערובת בין זרים למחיצה, וגידולין שאני דמצינו שקבעו בהם חכמים חילוקי דינים, אבל קשה דא"כ חמירי גידולים מתערובת וביר' מבואר בהדיא דתערובת חמירא כיון שיש כאן איסור בעין, וכן בסברא, ועוד דלפמ"שנ"ת לעיל סק"ז עיקר דין גידולין, באז"כ נשנה והתם מדין תערובת אתינן עלי', ורק בז"כ מצינו חילוקי דינים, עוד הק' אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם דדוחק לאוקומי בנתערבו בתרומה, גם נדחק הר"ש לפ"ז בהא דקתני משא"כ בתרומה, דכיון דס"ל דבתערובת אף בביכורים מותר לא מצי לשנויי כהרמב"ם דאף הגידולין אוסרין תערובתן בכ"ש, וכמש"כ סק"ז, ויתכן שלא כ"כ הר"ש

שם וגידוליהם אסורין מלאכול בירושלים אף לזרים ולבהמה, למסקנת היר' ה"פ אף זרים ובהמה אסורין לאכלן חוץ לירושלים דאיסורא דחוץ לירושלים לא הותר, ואינו בדין שהכהן יצטרך לאכלן לגמרי וזר יאכלם בכל מקום, וכן בהמה במע"ש, ולכן אסרום לגמרי חוץ לירושלים, ור"ש מתיר לגמרי אף לזרים חוץ לירושלים, ורבנן מודו ל' בירושלים דמותר אף לזרים ולבהמה, וכבר נתבאר דהיינו דוקא דזען כלה, ומע"ש דומיא דביכורים דזרען כלה כמ"ש ביר'.

מיהו אף באז"כ איכא גוני דאסור חוץ לירושלים ומותר לזרים ולבהמה, וע"ז קאי משא"כ בתרומה דבכה"ג שרי, עי' לעיל סק"ז, ג' נפ"מ, בגידולי גידולין באז"כ, וברבו גידולי באז"כ, ובנתערבו הגידולין, ועוד יש ברע"ב ובפיה"מ בזרע תערובת.

הרמב"ם מחלק בין גידולי מע"ש וביכורים שנכנסו לירושלים לבין מע"ש וביכורים שעדיין לא נכנסו, דבנכנסו אף גידוליהם אסורין, ועמשה"ק לעיל סק"ו מגמ' ב"מ צ' א', וכן דחה הר"ש פי' זה מפני שלא תירצו כן ביר', וראיתי בנחלת ברוך שהאריך בזה בסימן י', ועוד בכמה דוכתי שם, וכן במנחת ברוך סכ"ט וסל"ג ולע"כ בכ"ז, ועמש"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בביכורים שם בפ' הרמב"ם והגר"א.

ט. **פ"ט מ"ד** ופודה אותן בזמן זרעם, גרסת הגר"א בשנו"א שבכהגר"א ליר' דדבר שז"כ פודה בשער הראשון, אבל ולפ"ז מבואר מ"ש דבהקדש אין לו אלא מקומו ושערו, אבל אי מיירי באז"כ א"כ בהקדש חמיר טפי, ונראה דשער של זמן הזריעה ביוקר, דבשעת הגורן התבואה בזול, וקמ"ל דדבר שזרעו כלה ע"כ חיובו על הזמן שכלהו, ולכן פודה בזמן הזריעה, אבל דבר שאז"כ הרי הפירות קיימין ושפיר פודה אותן כשער של עכשיו, ולפ"ז חמיר ז"כ מאז"כ

אלא דלאו כללא הוא דפעמים שמתיקרין הפירות, אבל בהקדש אין לו אלא מקומו ושעתו אילו היו הפירות קיימין בכמה היו נפדין, ולפ"ז בהקדש אינו פודה לגמרי בזמן זרעם, אלא כשיעורן בזמן זרעם, (ועי' הלשון בבהגר"א על היר'), מיהו אם פודה אותם בזמן הזריעה אף בהקדש משלם ביוקר, (ואולי היינו דקתני בזמן ולא בזמן, דפודה אותם בשווי סאה בזמן הזריעה, אבל אין נראה כן), אבל הגרסא שבר"ש וביר' דבאז"כ פודה כשער הראשון, ולפ"ז החמירו באז"כ, ומתני' דמיירי בז"כ פודה אותן בשער של עכשיו כשיעור של זרעם.

וכבר נתבאר לעיל סק"ז דמתני' בזרעו כלה כפי' הר"ש והרא"ש והסמ"ג, ולכן ל"ק הא דסתם תנא דסגי כפדיון של זמן זרעם, אבל באז"כ מבואר ביר' דבהקדש פודהו בדמי כל האוצר, (וכעת ראיתי ביר' סופ"ק דערלה בביצת הקדש שנעשית אפרוח אם פודה בדם אפרוח או בדמי ביצה, וקאמר לשון פודה אותה בזמן זרעה, ולע"כ).

י. **שם מ"ה** מאה לגינה כו' עי' מלא"ש בשם הרש"ס דכך נקראין ערוגות של חטים, ויעוי' מש"כ לעיל סק"ב דדוקא במחובר שרינן בז"כ דאין כאן תערובת דהו"ל קבוע, אבל לא מסתבר להתיר רוב גידולי תרומה שנתערב בהן מעט חולין, דלא גרע משאר איסורים דרבנן.

וביר' דימו סאה העולה מתוך מאה לגידולי תרומה בדבר שז"כ, ובאמת גם בסאה שנפלה למאה אי לאו גזל כהן א"צ להרים שכבר הותר הכל כמו בשאר איסורין, והר"ז דומה לגידולין שאין בהם סרך איסור, ולפמ"ש"כ סק"ה להיר' אף גידולין משום גזל כהן, כדס"ל לר"ח שבת י"ז ב', ועכ"פ הצד השובה שבהן שהם היתר גמור אף מדרבנן ומשום גזירה קבעו בהם הלכות, ול"ד למדומע פחות מק' שהכל אסור מדרבנן, אבל בק' אע"פ שיש חיוב הרמה מפני גזל השבט מ"מ

אבל אם החולין נתערבו ונתבטלו בסאה שעלתה או בגידולין הרי כאן רוב איסור וכולן אסורין לזרים, ועדיין צ"ע בזה מפני לשון הירו', ולע"כ בסוגיא דמדומע וסאה שעלתה.

שם כולן מותרין בדבר שז"כ כו' כולן אסורין, בתוספתא מבואר שאם לקט יעלו בק"א, ופליגי תנאי אם לוקט לכתחלה, וכה"ג פליגי בפ"ק דערלה, והנה בערלה שייך לומר שלא ילקוט הפירות כלל, אבל הכא אין למנוע מלקט ע"מ ליתן לכהן, וצ"ל דאם מלקט ע"מ ליתנו לכהן, אסור לו להשתמש בליקוט זה להעלותו בק"א, דכבר נקבע דינם שלא יעלו מכח המחובר, ושמעתי דכה"ג אמרי' בחביות סתומות ואגוזי פרך דאע"פ שהכהן פותחם ופצצן וחזרו להיתרם, מ"מ אינם ניתרין בכך, אע"פ שאם נפתחו בשוגג מותרין, [ועירו' סופ"ה הובא להלן].

אב"י אם נימא דצריך ללקט כולן כאחת ורק אז יעלו בק"א, ניהא בפשיטות טפי, והיינו אם המחובר כקבוע וכל מה שפירש אסור כנוטל מן הקבוע עד שיתבטל בק"א בתלוש, ולשון הרמב"ם בפ"ג הי"ב ואם נתלש הכל תעלה התרומה בק"א ולא יתלוש לכתחלה, ומשמע דרק ע"י שיתלוש הכל תעלה בק"א, אלא דלא ברירא לן ד"ז שערוגה שנתערבה ופירש מהן שוגג לא תעלה בק"א, ולשון הרמב"ם גבי ערלה בה' מ"א פט"ז הכ"ה נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות וכן ערוגה של כלאי הכרם בערוגות הר"ז לוקט לכתחלה מן הכל, ואם היתה נטיעה במאתים נטיעות וערוגה במאתים ערוגות הרי כל הנלקט מותר, ומשמע דאף אם לקט אחת הרי היא מותרת, וכ"ה פשטות הדברים דכיון שאין האיסור ידוע לא חשיב קבוע, ורק כ"ז שהוא במחובר אסורו, אבל אפשר דמדרכבן חשבו המחובר כקבוע, כדאמרי' בכל הזבחים דכיון שהברי' לא בטיל אם נטל משם חשיב מן הקבוע, וכבר הבאנו לעיל סק"ב מדברי הפוסקים דאף בחנויות אם אינו ידוע איזו

עיקר האיסור כבר הותר כמו בערלה במאתיים, [ולפ"ז לכו"ע אם נפל מן המדומע ב"ק קודם שירים אינו מדמע אלא לפי חשבון, וסאה שעלתה שאני, ועי' בזה בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ס סק].

ולפ"ז סאה שעלתה מתוך ק' כגידו"ת הרי הם כחולין לכל דבר אלא שאסורין לזרים, וכ"מ בירו' ביכורים פ"ב ה"ב דהסאה שעלתה בביכורים טעונה מחיצה אף לר"ש, והיינו מפני שאסורה נמי לזרים, וכן בדין שכמו שקודם שעלתה ה' הכל אסור לזרים, ה"ה בסאה שעלתה, עי' בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם סק"א, אבל לענין טבוי' וידים י"ל דכו"ע מודו דקיל ממדומע וכמ"ש בירו' לענין גידו"ת, וכ"מ בתוספתא פ"ח ה"ב דסאה העולה מתוך מאה גידוליה חולין, אלא דבזה י"ל דלא גריעא ממדומע, מיהו אפשר דלאין זרעו כלה איצטריך, [ונדקדגני בתר הכי לפי חשבון עי' לעיל סק"ב], וכן י"ל דחייבין בחלה כמ"ש לענין גידולין, וכן י"ל דאין משלמין עליה קו"ח כלל, עי' ירו' פ"ה סוה"א, וצ"ע בסוגיא שם ה"ב.

ואם נתערבו גידו"ת או סאה שעלתה מתוך ק' בחולין, י"ל דשוב ליכא דין הרמה, אלא הר"ז כאיסור דרבנן שנתערב, דביבש סגי ברוב ובלח בעינן ס', וכמ"כ לעיל סק"ב לענין גידו"ת, דלא מצינו דין הרמה נוסף לפי חשבון, שכבר נקבע דינה שכולה אסורה לזרים ואין היתר לאיסורה בהרמה, [ועי' בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דבסק"א לא סבר כן, אבל לפי מש"כ שם בסק דדין הרמה תלוי באיסורו, אפשר לקיים כן גם בסאה שעלתה וכמ"ש כ].

ולפ"ז מ"ש בירו' דחולין ר"ש מבטלין הסאה שעלתה היינו כגונא דמתני' שלא נתבטלו החולין, דקיימי בפ"ע, ובענין שאמרו בפרקין שנתחלפו בסאה חולין, אבל כל חד לחודי' קאי, דהקלו בזה בספק דכולן מותרין,

א' ובנדרים ס' א' מבואר דה"ה בתרומה, וכ"ה בהדיא בברייתא בירו', [ובירו' שביעית פ"ו ה"ג מבואר דאכולה מתני' קאי, וכבר נתבאר בזה לעיל סק"ה], ויש לדקדק א"כ למה שנה התנא ד"ז בטבל ולא קאמר בד"א כו' כדתני בברייתא בירו', ולפי הנראה מסוגיא דנדרים לאו כללא הוא דגידולי גידולין אסורין דהיכא דרבו גידולי היתר הרי הם מעלין את האיסור, ובספחי שביעית כו"ע מודו בזה, וכן תרומת חו"ל שאמרו בכורות דמבטל לה ברוב מסתברא דה"נ בטל ברוב לכו"ע, ובתרומה אמר שם רח"ת בשם ר' ינאי דברבו גידוליו על עיקרו מותר, ונמצא דדוקא בטבל אפשר לשנות ד"ז בסתמא דכיון דהו"ל דשיל"מ לעולם אסורין הגידולי גידולין, אבל בתרומה ואינן נהי דאסירי כדין תערובת, אבל יש להם היתר אם ירבו הגידולין על העיקר.

יש לחקור אם גזירת גידול' ד"ח דבר נאמרה גם באין זרעו כלה, או דבזה ליכא למיגזר כיון דמעיקר הדין נמי אסירי, ואת"ל דאסור דלא גריעי מש"כ, גידולי גידולין מאי, מי אמרי' כיון דאסירי מן הדין גידוליהם נמי אסורין, או"ד לא גריעי ממדומע, דהא גידולי תרומה גידוליהן חולין, ומדין מדומע ג"כ ליכא גזירת גידול' ד"ח, ונשאר רק מה שאסור מן הדין, דהא באין זרעו כלה אפי' מדומע אסור כדתנן בסופ"ז ע"ש בר"ש.

ולכאוי' נראה דזוהי סוגיא דנדרים ס' א' ותוכן הסוגיא דהקשו לר"י שאמר בצל של תרומה שנטעו ורבו גידוליו על עיקרו מותר ממתני' דגידולי תרומה תרומה, ומשני כגידולי גידוליו ופריך הא נמי תנינא, ומשני הא קמ"ל אפי' בדבר שאז"כ, ופריך והתנן הטבל גידוליו מותרין בדבר שז"כ אבל דשאז"כ גידולי גידולין אסורין, ומשני ריבויא דרבו גידולין על עיקרו מותר קמ"ל, והק' הר"ן בשם הרשב"א מאי ס"ד מעיקרא דמייירי בז"כ הא קאמר בצל, (וכבר הוזכר בסוגיא לעיל דבצל אז"כ, ומה שתירץ צ"ב), והגרע"א ז"ל הק' מאי מיייתי

הטריפה סוברים הרבה פוסקים דחשיב כקבוע, ועאו"ח סי' תל"ט דבנתערבו הצבורין לא חשיב קבוע, אבל שם יכול להתפרש שנעשה מעשה לשנות ממקום קביעותן אבל בשכח לחוד לא סגי לבטלן מדין קבוע, וצ"ת בדיני קבוע ולע"כ, שו"ר בירו' ערלה פ"א ה"ב משמע דבערלה נמי בעינן שילקט את כולן.

מש"פ הרמב"ם בה' מ"א כר"י דלוקט לכתחלה וכאן כרבנן י"ל דלא גרס הכא ר' יוסי בתוספתא [כמ"ש בשנו"א, וער"ש דגרס ר' יהודה, ולפנינו ר"ש], וכיון דלאו היינו ר"י דהתם, קי"ל כרבנן, וכן סתמא דמתני' דקתני כולן אסורין משמע שאסור ללקוט, וי"ל הטעם משום דהכא עבד איסורא בזריעת תרומה ואיכא למיגזר אטו מזיד, ועוד שאינו מפסיד כ"כ כמו שמפסיד בערלה, [ואולי מקורו בירו' דבסמוך].

ובירו' אמרו כמו דר' יוחנן אמר תנן טוחן ומתיר אף הכא כן תמן מזה ומזה עלה בידו ברם הכא כל הטבל עלה בידו כו', ולכאוי' הכונה לדברי ר' יוסי שהובא בירו' סופ"ה דברייתא דקתני אף טוחן לכתחלה ומתיר אתיא כר' יוסי דמתיר בערלה ללקט לכתחלה, ודחי ר"ז דמדומע עומד לטחינה ע"י הכהנים ואז ממילא יותר, משא"כ בכלאי הכרם דלאו לטחינה קיימי ולכן אסור לטחון לכתחלה, אבל לר"י שרי, עי"ש, ומשמע דהכא לא שרינן ללקט, מפני שאינו מלקט תערובת, דשמא לקט מהתרומה לחוד, משא"כ התם שטוחן תערובת, אבל אם לקט משתי ערוגות יחד שרי כדמסיים התם, [מיהו הרמב"ם אסר אף ללקוט הכל], ומשמע לכאוי' דבעינן ביוטל בתלוש דלא סמכינן להתיר מכה כל דפריש מרובא במחובר, [אם מדאוי' או מדרבנן עי' לעיל], - כ"ז נכתב מקופיא שלא בעיון כלל בסוגיא דקבוע, וממילא גם בסוגיין בהא תליא.

יא. **שם** מ"ו הטבל גידוליו מותרין כו' אפי' גידולי גידולין אסורין, בפסחים ל"ד

העיקר, נופל שפיר לשון קמ"ל ע"ז שאין הגידולין נאסרין מכח העיקר.

ברם עדיין צ"ב גדר האיסור באין זרעו כלה, דבשלמא אם נפרש רבו גידולין דשרו היינו בנו"ט או בק"א [וכמ"ש הר"ן בתחלת הסוגיא וכ"נ ברא"ש שם], י"ל דסתם גידולין אינם בטלין בק"א, אבל אם סגי ברוב [כדמשמע ברמב"ם, וכדמשמע במסקנא לגבי שביעית דסגי ברוב], א"כ לעולם גידולין החדשים יש בהם רוב נגד חלק התרומה מהאין זרעו כלה, ונמצא שאין בהם אלא איסור גידולין, דאיסור התרומה כבר בטל, וא"כ הדין נותן במדומע וביכורים (אם הוא משכח"ל אין ז"כ) שיהיו הגידולין ג"כ מותרין, ול"מ כן.

ואם נימא דמודה ר' ינאי בגידולין שאסורין לפי שאין גידולין מעלין את העיקר, ואף בלא גזירת י"ח דבר אסור, דמודה לר' יוחנן ור' יונתן דהגידולין אינן מתירין, ורק בגידולי גידולין קאמר נחא, וכ"כ מרן זללה"ה בשביעית ס"ח סק"א ליישב בזה דעת הרמב"ם שפסק ככולהו ואמוראי וכמשה"ק הגרע"א ז"ל, ותירץ דלמסקנא דמיירי ר"י בגידולי גידולין מודה להו דבגידולין אסור, ובסוגיא דמנחות ס"ט ב' ג"כ מבואר דקיי"ל בגידולין כריו"ח וריו"נ מדמסקנא"ל אם בתורת ודאי קאמרי או מספק, וכ"כ תו' שם, ולפמ"ש מרן זללה"ה אף מימרא דר' ינאי מקוימת, וכו"ע מודו בגידולי גידולין דסגי ברוב.

בירוי' מבואר דבגידול הרביעי כבר כלה התערובת מהזרע הראשון, ומ"מ בתרומה אסור כדין זרעו כלה שאסור, ובגידול חמישי מותר כדין גידולי גידולין בזרעו כלה, ובטל ואינן גידול רביעי מותר, ובפשוטו היינו דלא כר' ינאי, דהא אף בגידול ראשון הגידולין רבו על העיקר, שהרי פי' תו' פסחים ל"ד א' דגידולי גידולין היינו בצל חדש הצומח מן הישן, וכשזרעו היינו גידולי

מטבל לתרומה הא טבל הו"ל דשיל"מ ובוזה מודה ר"י דלא בטל, גם לשון הגמ' צ"ב דהול"ל התם דלא רבו הכא רבו כמ"ש תו', [והרמב"ם פסק בתרומה דסגי ברוב, אבל במעשר הצריך שלש גרנות עי"ש].

ולפמשנ"ת נראה דהכי קשיא לי' מאי מהני ריבויא בגידולין הרי הגידולין עצמן אסורין מגזירת י"ח דבר, ומשני בגידולי גידולין דליכא משום גזירת י"ח דבר, וקמ"ל דבאין ז"כ נמי ליכא גזירת גידולין בגידולי גידולין, אע"פ שיש בהם חלק תרומה, מ"מ הגידולין הם היתר גמור, ובאופן שגידולי היתר מעלין, אף גידולי תרומה מעלין, וזהו לשון הגמ' דקמ"ל דריבויא דרבו הגידולין הם היתר, וממילא באופן שגידולין מעלין הרי הם מעלין, דלא גזרו בזה גזירת גידולין.

ולפ"ז מיירי ר"י בגידולי גידולין ש"ת דכיון דמשום גזירת גידולין ליכא, מהני ריבויא הגידולין להתירו, ומיושב בזה קר' הרשב"א דמעיקרא נמי ידע דבאז"כ מיירי, אלא דקשיא לי' מפני הגזירה המחדשת בי"ח דבר, שהיא בז"כ ואז"כ שוה, ומשני בגידולי גידולין דליכא גזירה, והמקשן הק' א"כ מתני' היא ופירש לו דקמ"ל דאז"כ מותר, ופריך לי' הא אפי' בטבל קתני דאסור, ומתפרש כ"ש תרומה, ומפרש דהתם משום עיקר דאסור מן הדין והגידולין מותרין, ומיושב נמי קר' הגרע"א ז"ל דלא פריך המקשן דלא ליהני רוב, אלא סבר דמתני' מתפרשא שיש בכולם גזירת גידולי גידולין באז"כ, ומפרש לי' דהתם רק מפני תערובת העיקר אסירי, ואמנם בטבל לא מהני רוב.

ואפשר להוסיף דקשיא לי' מ"ש תרומה דנקט הול"ל גידולי היתר מעלין את האיסור בכל מילי, ומשני דקמ"ל דליכא בגידולי גידולין גזירת י"ח דבר, והיינו דקאמר ריבויא כו' קמ"ל, מיהו למ"ש הר"ן [בתחלת הסוגיא], דהספק ה' אם הגידולין נאסרין מכח

יב. שם כגון הלוף כו' בירו' אמרו מדקתני כגון דאיכא עוד מין, ומפרש דהיינו כלוכסין ומבואר מזה דכל שאר מינין זרעו כלה חשיבי.

שם רי"א השום כשעורין, פי' הר"מ והר"ש הוא פלוגתא דאמוראי בירו', ולפר"ש ה"ק הא דחשבת שום באין ז"כ היינו דוקא בגודל כשעורה, וז"ש בירו' דעד כשעורה הו"ל כז"כ, ולפי הר"מ צ"ל שזהו מליצה כלפי מ"ש ת"ק דשום אז"כ, אר"י דזרעו כלה כשעורין, ואין פלוגתתם במציאות אלא אם הצומח החדש יש בו מהשום הישן, ולפ"ז מודה ר"י דכשתולש השום כולו יש כאן גם איסור, אבל הגידולין היתר גמור, ונפ"מ גם לחומרא שאין מעלין את העיקר, דכל חד קאי בפ"ע.

שם מ"ז המנכש עם הנכרי כו' פי' דל"ג על גידולי טבל שלו, והוצרך למיתני בכה"ג דמנכש, דאל"כ כבר מתחייב משום מקח, ומשמע דדוקא בסתמא שרי דאיכא למיתלי שלא נגמ"מ, אבל בדידיעין שזרע טבל שנגמ"מ לא התירו, וצ"ע בזה, וער"ן נדרים נ"ח ב', ועי' בסמוך.

ופר"ש וכ"מ בירו' דהיינו דוקא למ"ד מירוח עכו"ם פוטר מדאורייתא, וכיון דחייבו מדרבנן ל"ג, ובנדרים שם גרס כותי והגר"א בתוספתא הגיה דבכותי לא יאכל, וכ"מ בירו' דרק בדמאי יאכל, ומדמייתי בתלמודן ומעשרן ודאי, משמע דכותי מיירי, ואפשר דמ"מ חשיב דמאי דשמא לא נגמ"מ למעשר וגם שמא עישר כיון דפירותיו הם ולא מוכרן לאחרים, ולפ"ז כונת הירו' בספק ולא בודאי שלא עישר, וצ"ע בכ"ז בסוגיא דנדרים ומנחות אם מדאורייתא בכל ענין מותר, או שיש חשש דאורייתא מכת הטבל הראשון.

שם עד שיגום את האוכל, פי' דנהי דהחמירו דאין זריעה לתרומה, מ"מ הגידולין

גידולין, ובפשוטו בבצל החדש אין מן הישן אלא מעט, ומבואר מכאן דכ"ז שיש משהו מהראשון יש בזה גזירת גידול'ת, ודלא כמש"כ לדיק מתלמודן שאין גזירת גידול'ת בגידולי גידולין כלל.

והרמב"ם בה' מעשר פ"ו ה פסק כהירו' לענין טבל, אבל לענין תרומה פסק כר' ינאי, ולפמ"ש"כ לעיל דמודה ר"י בטבל כיון דישל"מ, ושריותא דתרומה משום ביטול ברוב ניחא, דכיון דמבואר בירו' דבגידול רביעי כבר אין כלל מן הראשון וכזרעו כלה דמי, יש להתיר גם בטבל כדין גידולין בז"כ, ועי' בספר מרן זללה"ה שביעית ס"ח סק"ב דבעינן שבגידול הזה ירבו הגידולין על העיקר, ובג' גידולין מותר אע"פ שלא רבו בכל גידול בפ"ע, ולכאור' לפמ"ש"כ בכל גידולי גידולין כיון שזרע בצל חדש כבר רבו גידולין על העיקר, ומה"ט לא בריא לי כל הענין, וצ"ת ולע"כ.

ויעוי' בירו' שביעית פ"ו ה"ג דפליגי אמוראי לענין שביעית אם סגי ברבו גידוליו על עיקרו, ומאן דשרי מפרש הא דתניא דבאין זרעו כלה אף בשביעית אסור, דהיינו לענין ביעור דחשיב דשיל"מ, אבל לאכילה סגי ברבה עליו החדש, (ומאן דאסר מפרש ברייתא דר"ש בתערובת אבל בגידולין חמיר טפי עי"ש, ובאמת לפו"ר צ"ב מהיכא מייתי תלמודא נדרים נ"ח א' מבריתא דר"ש דמיירי בגידולין דילמא בתערובת לחוד), וזה סייעתא למש"כ לפרש בסוגיא דנדרים עי"ש.

בשנו"א מ"ה ו' כתוב דבזרעו כלה ג"כ אסור עד גורן רביעי, ומגיה בירו' עי"ש, ולפו"ר כמדומה שיש כאן ט"ס, דבז"כ גידולי גידולין מותרין מיד, והירו' פירושו כמש"כ לעיל דכ"ז שיש מזרע הראשון איכא גזירת גידול'ת, ובגורן רביעי כבר כלה אלא שהוא כגידולין של ז"כ דבתרומה אסירי, ואולי מפרש גורן רביעי באותו גידול, ולא מיירי בגידולי גידולין כלל, וצ"ת.

מותרין דלענין זה לא החמירו שיהיו הגידולין טמאין, אע"פ שאין ז"כ, ור"י חייש עד שיגום ב"פ, ומפרש ביר' עד שיגום בעלין, משמע דלענין אכילת העלין מירי ולא לענין הפרי ששתלו, וצ"ע בכ"ז.

לפ"ר דין מדומע שמדמע לפי חשבון מצינו רק בתרומה שיש דין הרמה, אבל בערלה וכלאים משמע דבנפל למקו"א אינו אוסר כלל, (וכ"מ מדר"א דמדמעת כתרומה ודאי דג"ז מדין הרמה).

סימן ד

בהנאת כלוי בטבל ובתרומה טמאה ובעניני הפסד בתרומה ובשביעית

איצטריך, דישראל המדליק שמן של טבל מפסיד לכהן, ולגבי הפסד כהן הו"ל כטהורה, אבל ברייתא דסתמה, מתפרשא בגונא דלאחר הרמה מותר בחול, וקמ"ל דלא מיבעיא בשבת דלא עדיף מלאחר הרמה, אלא אפי' בחול אסור קודם הרמה, ואם שורפו מבטל בכך מצות שריפה, [וכ"נ בסוגיא דחולין ק"ל קל"א דאפי' אי מתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמיין מ"מ חשיב הכהן כשותף בטבל, וכנהנה מחלק הכהן דמי, עי"ש, ובתו"כ פ' אמור יכול יהו חייבין בתרומה שבטבל ת"ל אשר ירימו כו', וזה ג"כ מוכיח כמש"כ].

ולאמור נראה דלא רק ההנאה אסורה, אלא אפי' לשרוף ולאבד בלא הנאה אסור, ואפי' טמאה, ולא הוצרך להשמיענו אלא לכהן בטמאה כשלאחר הפרשה זוהי מצותה, שו"ר בספר מרן זללה"ה דמאי ס"ד סק"ב שצידד דגם השורף פירות טבל שלו מבטל מצות תרו"מ, דהפרשת תרו"מ היא מצוה חיובית, מדעבר אבל תאחר, מיהו דעתו ז"ל נוטה לפטור, ולמש"כ פשיטא לגמ' שמבטל המצוה בכך, ולא דוקא פירות שלו, מיהו לא נתבאר אם זה דאור, דהפסוק מייטי למצות שריפה, וכמשנ"ת.

שם תוד"ה אין, פי' בקונטרס וכ"ש בטבל טהור ואין נראה כו', צ"ב כונתם דהא ברייתא מתפרשא במצות שריפה של תרומה טמאה, וע"ז קאמר דבשבת פשיטא דאסור,

א. שבת כ"ו א' ת"ר אין מדליקין בטבל טמא בחול ואצ"ל בשבת, מהא דקאמר דבשבת פשיטא טפי לאיסור, מבואר דהגדון משום שריפת תרומה טמאה, וקאמר דלא מיבעיא בשבת דאפי' יהא לך בו קודם הרמה נמי אסור, אלא אפי' בחול ליכא מצות שריפה אלא מהרמה ואילך, ונראה מזה דפשיטא לן דאסור לכלות טבל מפני הפסד תרומה שבו, [ואפשר דהטעם מפני הפסד כהן, ואין לכהן גופי' רשות להפסיד קודם הרמה, א"נ דמאחר שחל עלי' דין טבל פתיכא בי' תרומה, כדתנן חלה פ"ג משגלגלה תעשה בטהרה, ומפרש נדה ו' ב' דאסור לגרום טומאה לחלה, ועי"ש בתו' דה"ה תרומה, ולע"כ בזה, ובירור' חלה שם בדין הי' שיטמא אדם את טבלו ד"ת דכתיב כו' משמרת תרומתי תרומה צריכה שימור כו' מה אני מקיים ונתתם ממנו כו' עשה שנתן לאהרן הכהן בכהונתו, ונראה דהפסד גמור כ"ש מטומאה, דסו"ס ניתן לכהן, מיהו יש סברא איפכא דלהפריש בטומאה גרע, שניכר הפגם טפי, ועי' חולין ק"ל קל"א], ולכן פשיטא לן בטבל טהור דאסור להדליק, דאפי' כבר הורמה אין בה היתר הדלקה, אבל בטבל טמא ס"ד דלא מפסיד לתרומה כלום, דאחר הפרשה נמי להדלקה קיימא, ועלה מייטי דליכא מצות שריפה קודם הפרשה, אע"פ שאין בה שימוש תרומה, ולפ"ז נראה דעיקר החידוש לכהן [או ברשות כהן דמדאורי' שרי בכל דוכתא עסק"ג],

דלא עדיף מאחר הרמה, ואפי' בחול אסור, ועלה מפרש בגמ' הטעם משום דקודם הרמה ליכא דין תרומה טמאה, אבל בטהור לא איצטריכא לאשמועין, דאפי' יהא כלאחר הרמה אסור, ושפיר פרש"י כ"ש, אבל ברשב"א בשם תו' וכ"ה בתו' הרא"ש פי' דבטהור מותר להדליק, דרק בטמא, שלאחר הרמה זוהי מצותה, בזה מחדשין איסור טבל, דומיא דטהור שמצותה לאחר הפרשה באכילה, וקודם הפרשה איכא איסורא באכילה, ה"ה טמאה כמצותה שלאחר הרמה, אסור קודם הרמה, אבל בטהור שאין מצותה בשריפה שפיר מותר קודם הרמה, ונראה דעל דרך זה מתפרשים דברי התו' שלפנינו, דגמרי' מטהורה דאסורה באכילה שזוהי מצותה לטמאה שאסורה בשריפה שזוהי מצותה, אלא דס"ל לפי האמת דלא עדיפא טמאה מטהורה ולכן הדר גמרי' טהור מטמא לאסור שריפה בתרווייהו, וכ"ד הר"ש תרומות פי"א מ"ט, [ועתו' פסחים ל"ג ב' ד"ה אמר ואפשר דכונתם כפרתו' שהביא הרשב"א, ולפ"ז מבואר בפשיטות מ"ש דדוקא בטבל טמא איכא איסור להדליק, דכיון דבטהור מותר להדליק י"ל דה"ה בשל חמץ, מיהו אין נראה כן כיון דגם הר"ש מודה לרש"י, ומ"מ ניחא כיון דכולה מטמא גמרי' לפרתו'], ועתו' מנחות ס"ז ב' שכ' בשם הקונטרס כפרתו' שברשב"א, ודחו הדברים, ובסופ"ק דפאה מבואר דטבל שנתמרח אסור לזרעו ולהאכיל לבהמה עד שיעשר, וש"מ דאף בטהור אסור הנאה של כילוי.

ולפמשי"כ נראה לדקדק משמעתין דמצות שריפה בתרומה טמאה דאורייתא היא, דהא הדרשא מתפרשת שאין מצות שריפה קודם הרמה, ואף דיש לדחות דאהיתר הנאה שבשעת שריפה קאי, מ"מ פשטא דמילתא משמע דס"ד דשרי מפני שמקיים המצוה שבתרומה דהיינו שריפה, אבל אם אין שום מצוה, ורק משום תקלה מבערין, לא

שייך לומר שכשמבער הטבל מקיים המצוה בתרומה שבו, וכ"מ לפרתו' דאותה מצוה שיש אחר הרמה ממעטינן שאינה קודם הרמה, ובלא"ה נמי נראה דאם אין מצוה לשרוף אסור לשרוף דבר שיש בו קדושה, אלא יניחנו במקום המוצנע עד עד שיתקלקל מעצמו, [ונראה דזהו מה שביאר רב לעיל כ"ה א' דכיון שאמרה תורה לשרוף את התרומה א"כ שייכא הנאה, אבל אי לאו הכי הי' צריך להניחה במקום המוצנע ולא הוה שייכא בה הנאה, והרשב"א שם נתקשה בזה מה חידש רב עי"ש], הוספה לפו"ר, מיהו לכאורה לא מצאנו מצות קבורה ואם הקבורה משום תקלה ה"ה השריפה, וצ"ע, - ועתו' לעיל כ"ה א' ד"ה כך, ומשה"ק מזילוף צ"ב דהיינו קבורה שמזלף ע"ג קרקע, והו"ל דומיא דנר, [שו"ר בתו' פסחים כ' ב' ונראה שזוהי כונתם], ובשריותא דלהאכיל לבהמה כבר חלקו על פרש"י, דמה שאמרו פסחים ל"ב א' היינו דוקא בתרומת חמץ, ולכאור' הסוגיא שם מוכחת כן, דקאמר דבתותים וענבים של תרומה טמאה לא שייכא הנאה, ואמאי יתנם לבהמתו, [שו"ר שכבר הביא ראי' זו מרן זללה"ה בורעים לקוטים ס"ג], א"ו אין לנו אלא קבורה דהיינו נמי בזילוף, או שריפה ואפי' בנר, [בגהש"ס שם צין לתו' פסחים פ"ב ב', וכונתם שם דלא ברירא להו המקור לשריפת תרומה, גם אם זה מדאו', דבתו' הרשב"א כ' או משום דאיכרי קודש או מטעם אחר, ולצד זה הקשו שם], - (ולכאור' יש להביא ראי' לשיטת רש"י מדאמרי' פסחים ל"ג ב' דאפשר לסחוט תרומת תותים וענבים שנטמאה ולאכלה, ואמאי הרי מצותה בשריפה, ולמה נתיר לו לסחוט, ולאו קו' היא דכיון שלגבי הנסחוט לא אסרתו הטומאה א"כ בשריותא דמעיקרא קאי, ופשט).

הא דדרשין ממשמרת תרומתי דלא שייכא מצות שריפה קודם הפרשה לכאור' סברא פשוטה היא, ואפשר דאה"נ ולאו דרשא גמורה

מדאו', ואע"פ שאין סיכה כשתי' מדאו', לענין תרומה בכלל אכילה היא.

ב. **תניא** בתו"כ פ' אמור, הם יאכלו הם אוכלים ואין הבהמה אוכלת יכול לא תאכל בכרשינים ת"ל נפש, יעוי' בפי' הר"ש, והנה לכאו' לא איצטריך מיעוטא דכיון דאין תרו"מ אלא באוכל אדם כדאמר שבת ס"ח א', א"כ בלא"ה פשוט שאין ליתן אוכל אדם לבהמה משום הפסד, ונראה דשתי הדרשות משלימות זו את זו דכיון דאיתרביא בהמה מנפש הו"א דאף מאכל אדם ובהמה שרי, דהא תרומה במאכל בהמה ליכא וע"כ דלמאכל אדם איתרבאי, מש"ה איצטריך הם למיעוטא, ולבתר דממעט לה מהם, נראה ביאור הפסוק דבהמתו אין בה משום זרות אבל אכתי אין ליתן לה מאכל אדם משום הפסד, ונפ"מ באוכל שאינו עומד לאדם אע"פ ששייכא בי' תרו"מ, כיון שראוי ע"י הדחק, מ"מ הפסד נמי לא חשיב, [וכן אוכל שנאסר, כגון חמץ בפסח לריה"ג, ועוד אופנים], והינו דמרבה הכא כרשינין שאינן ראויין לאדם אלא ע"י הדחק, והראב"ד בשטמ"ק ב"מ צ' א' הביא בשם התו"כ, דדרשינן מיעוטא דהם בלחמו דוקא, אבל בדבר שאינו לחמו לא אימעטא, ונראה דלגירסא דידן נמי מתפרש כן אע"פ שאין בלחמו מיותר, דמובן לשייך מיעוטא דהם ללחמו דוקא, ובתו' ב"מ שם כתבו דהא דאסור להאכיל לבהמה תרומה היינו משום הפסד, וזה מתפרש כמש"כ, ואיצטריך הם הם לאפוקי מנפש כיון דכולי' קרא במאכל אדם מיירי, [מיהו לפרתו' אין הלכות מיוחדות באכילת בהמה וכל הנאות של כילוי בכלל, ולק' סק"ג נתבאר בזה].

והנה הר"ש שם ציין לירו' סוף חלה דכרשינין אין בהם חיוב תרומה מדאו', ורק בימי דוד גזרו עליהן כשראו שאוכלין אותן בנ"א בשעת רעבון, אבל הרמב"ם בפיה"מ שם פי' דמשום חשש שנת רעבון גזרו

קאמר, אלא דכיון דלאחר הרמה יש רק מצות שריפה, ס"ד דאין לאסור לשרוף טבל דפתיכא בי' תרומה, [ואף בטהורה אי לאו איסור טבל הי' מקום להתיר לכהן לאכול טבל, ושריפה דטמא עדיפא מיני'], ומש"ה מייתי קרא דלא חל המושג של תרומה קודם הרמה, וא"כ הא דאסור קודם הרמה סברא היא דמבטל מצותו עי"ז, וכדאיכא נמי כל תאחר בטבל, עתו' ר"ה ו' ב' שנסתפקו בזה, [ולפ"ז אפשר דלאו דאורייתא הוא אלא מובן בפשיטות בכונת המצוה, אלא דקרויב לומר דסברא דאורייתא היא], והרמב"ם פ"ב מה"ת י"ד העתיק מצות נתינה בטבל טמא מהאי קרא, אבל הא פשיטא לן דבהיתה שעת הכושר לא פקע איסור טבל ע"י טומא', וער"ש תרומות פ"ב מ"ב שכו' דבנטמא במחובר לא חיילא עלה שם תרומה, כמו בחמץ פסחים ל"ג א', ולפ"ז גם ליכא איסור טבל דליכא מצוה לאפרושי ממקו"א, [וכ"כ מרן זללה"ה דמאי ס"ד סק בהוספה מ, שו"ר בזה בספר מרן זללה"ה זרעים לקוטים ס"ג עי"ש], ולפ"ז הא דקאמר פסחיסח ל"ג א' דבהיתה לו שעת הכושר חייב היינו דפשיטא לן דטו"א אינה מפקעת איסור טבל, מיהו לפרתו' יש כאן דרשא גמורה לאסור הנאה של כילוי בטבל, ועי' לק' סק"ג.

נראה דלהאכיל טבל לבהמה חמיר טפי משאר הנאה של כילוי, דכיון דאשכחן שריותא בבהמת כהן מדרשא דנפש כמ"ש בתו"כ אמור, ש"מ דחשיבא קצת בכלל אכילת תרומה, וכ"כ הר"ש תרומות פ"א מ"ט בשם הר"מ דמהאי קרא נאסר ישראל להאכיל לבהמתו תרומה, ור"ל דשייכא בי' איסור זרות, וה"ה טבל למש"כ דהאיסור מפני התרומה שבו, (וכבר תמהו ברמב"ם פ"ג מה' מעשר ה"כ), ועי' לק' סק"ב, וכ"מ לפו"ר בתוספתא פ"ק דדמאי הי"ד ט"ו, ומה"ט גם סיכה חמירא טפי, מפני שהתרומה מותרת, ולפ"ז אפשר דהא דזר שסך משלם קרן וחומש היינו

עליהם דאז יש לחוש שבנ"א יאכלום בטומאה, אבל בדרך כלל לא יכשלו בנ"א באכילתן בטומאה, ולפי דבריו חיוב תרו"מ בכרשינין הוא מדאוריין כיון שראויין לאדם בימי רעבון, ודינם כקטניות, וכ"ג סתמות לשון הרמב"ם פ"ב מה"ת ה"ב שלא חילק בין כרשינין לדגן תירוש ויצהר, ורק בה"ו גבי ירקות כתב שזה מדבריהן עי"ש, ומכאן מקורו של הרמב"ם שסתם היתר אכילת בהמה בתרומה, דכיון דכרשינין חייבין מדאוריין ואפ"ה שרינן לבהמה בהו, ש"מ דמיקרי מאכל אדם ובוזה גופא בהמה מותרת, ולא דמי לאוכל שנפסל לאדם דנחתא עלי' דין טבל, ולא נפקע כ"ז שראוי לאדם אפי' ע"י הדחק, אבל לקבוע שם מאכל אדם אינו נקבע אא"כ עשוי קצת לאדם, ומדכרשינין חייבין ש"מ דחשיבי עשוין לאדם, ומ"מ בהמתו אוכלת בהן.

ברם בירור תרומות פי"א ה"ה מבואר דטעמא דשריא בכרשינין מפני שאינן עשוין לאדם ואין חיובן אלא מדרבנן, דמייתנין התם מהאי ברייתא [עי"ש ובר"ש והגהות הגר"א], ומסיים אית תניי תנא לא תאכל בכרשינין ובתלתן ר' חזקי' ר' ירמי' ר"ח בשם ר' יוחנן לית כאן תלתן תלתן דבר תורה, ור"ל דתלתן אסור לבהמה לפי שחייב בתרו"מ ד"ת, [והאי דבר תורה ר"ל דחשיב אוכל, והו"ל כשאר פירות וקטניות, דאל"כ הא מדאורייתא רק דגן תירוש ויצהר מיחייבי, או דהיר' פליג בזה, ולע"כ], והענין כמש"כ דכל מין שחייב בתרו"מ ע"כ דחשבינן ל' כעשוי לאדם, ולכן אין להתיר סתמו לבהמה, אבל במאכל אדם שנתקלקל משכח"ל שלא בטלה קדושתו ומ"מ מותר לבהמה, דכיון שאינו עומד לאדם תו לא חשיב הפסד בנתינתו לבהמה, ועי' ירו' מע"ש פ"ב ה"ב אר"י כאן השיבו דברי סופרים לד"ת, ואפשר דאכרשינין לחודי' קאי, א"נ שהקלו רק במעלות דרבנן עי"ש, וכן בתוספתא עוקצין הובא בר"ש שם פ מ נחלקו אם כרשינין מטמאין טו"א והיינו מדרבנן,

עי"ש, וכ"מ בירו' פ"ט ה"א דתרומת כרשינין כתרומת חו"ל, - והא דשרי לכהנת לחוף ראשה בתלתן, בפשוטו היינו מדין סיכה, והיינו דקתני בתוספתא תרומות פ"י דבת ישראל מעגלת שערה בשער הכהנת שחפפה בתלתן, וכה"ג קתני התם גבי כהן שסך בשמן של תרומה דמביא בן בתו ישראל ומעגלו על גביו, ומפרש טעמא בכריתות ז' א' דכיון דחללי' הא איתחיל עי"ש, [ומזה נראה דדאוריין הוא], אבל הרמב"ם פי"א ה"ט מה"ת כ' ומפני מה הותרו כהנים לחוף שערן בתלתן של תרומה מפני שאינו ראוי למאכל אדם, ואפשר שהוצרך לטעם זה מפני הפסד הנותר מן התלתן דלא דמי לשמן שהכל ניסוך עליו, אבל בתלתן הרי מבואר שהנותר נשאר בקדושתו ואסור לבת ישראל לחוף באותו תלתן, וא"כ מפסיד התלתן בחפיפתו, וע"ז תירץ דמעלת הסיכה שבו מרובה על האכילה, דכיון שאינו חשוב הרי הוא עומד לכך והר"ז כסוחט זיתים שזורק פסולתן וסך בשמן, מיהו לבהמה אסור ליתן תלתן כ"ז שהוא ראוי וכמו שאר פירות וכמשנ"ת, ועי' במתני' מע"ש פ"ב דקתני לשון מאכילין רק בכרשינין, וער"מ פי"ב ה"ז.

ומהא דמחלקינן בכהן ששכר פרה מישראל דאע"פ שמזונותי' עליו לא יאכילה כרשיני תרומה נמי נראה דאזלינן בתר נפש קנין כספו, וש"מ דהא דאיתרבאי בבהמה מנפש הוא, וכיון דנפש בהמה דכהן אוכלת, יש ללמוד מזה דבהמת ישראל יש בה משום זרות, דכל שמותר לכהן קרינן ב' ולא יחללו בישראל, וזה כפי' הר"מ שהביא הר"ש תרומות פי"א מ"ט.

ולפמשנ"ת לעיל סק"א כל האיסורין שבטבל משום תרומה דפתיכא ב' הוא, אלא דטבל חמור דאין לך בו אלא משעת הרמה ואילך, ולכן אסור להאכיל לבהמה של כהן כרשינין של טבל, והאיסור להאכיל לבהמת ישראל תרומה זה אסור אף לכהן

משום זרות, ואילו הנאה של כילוי, יש לייחס האיסור לנהנה, ואם הוא כהן יש להתירו.

והא דאמר' פסחים ל"ב א' דתרומת חמץ בפסח לריה"ג דשרי בהנאה מריצה אצל כלבו [ונקט מריצה משום דבחמץ איכא חששא דשמא יבא לאכלו, ולכן צריך לרוץ, אבל כשהולך להסיקה מידכר דכיר דלשריפה אזלא], והיינו בטהורה דוקא כמש"פ תו' [וכדמוכח התם מתותים וענבים כמש"כ סק"א], היינו מריבויא דנפש דכיון דבלא"ה אינה ראוי' לאדם אין הפסד בנתינתה לבהמה, וכיון דלית בה בבהמתו משום זרות יחבינן לה, אבל דישראל אסורה משום זרות, וכבר כ"כ אאמו"ר שליט"א שביעית ס"ז סק"א, ועי"ש עוד אופנים דתרומה שריא רק לבהמה.

ויש להסתפק בזה"ז דכהן לא מצי אכיל לתרומה אי שרי להאכילה לבהמתו, דהשתא ליכא פסידא דתרומה, או"ד כיון שאין החסרון בתרומה אלא בבעלים אימעטא בהמה מהם יאכלו, ולמ"ש תו' ב"מ צ' א' דטעמא דבהמה אסירא משום הפסד הוא לכא' יש להתיר, [שהרי עתיד לקברה מיד משום תקלה, ועוד שהפירות מתקלקלין אפי' יבא אליהו מיד, דבעינן שלישי ושביעין], אבל אי מדרשא דהם ונפש ילפינן לה, יש לומר דכל שנקרא לחמו אין להאכיל לבהמה אף באופן דלית בזה משום פסידא, ואף לפרתו' אין הדבר ברור דהא בדאיכא פירות הרבה באופן שיוודע בודאי שלא יוכל לאכול כולם, צ"ע לפו"ר דלא מצינו שריותא להאכילם לבהמה, דסו"ס אלו שמאכיל ראויין לאדם, וה"נ דכוותה, וצ"ע, ואפשר דהנוהגין ליתן תרומה לבהמת כהן, [והיינו דוקא בטהורה כמ"ש מרן זלה"ה], היינו מה"ט דבלא"ה אינה ראוי' לאדם בזה"ז, אבל לא מטעמי' דהרמב"ם שמתיר כל תרומה לבהמה, דכבר הוכיח אאמו"ר שליט"א שם דהראשונים חולקין ע"ז, ועי"ש שהוכיח כן מהא דליכא לא תחסום.

ג. **נראה** דמדאורייתא שרי ישראל ליהנות משריפת תרומה טמאה דאין משום זרות בהנאה שלא כדרך אכילה וסיכה [או בהמה, ע"י לעיל], אלא שגם תרומה טמאה ממתנות כהונה וזכות הממון ליהנות בשעת שריפה שייך לכהן, וזוהי דעת הר"מ שהביא הר"ש תרומות פ"א מ"ט, אלא שהק' ע"ז מהא דמדליקין שמן שריפה רק ברשות כהן, ובתו' הרשב"א פסחים ל"ד א' הביא שזהו משה"ק ר"ת להר"מ, עי"ש דמפרש ברשות כהן אכולהו ובדאיכא כהן דוקא, וכבר הביא הר"ש מירו' דלא בעינן רשות כהן אכולהו אלא אחולין, ובלא"ה נראה בירו' כפי' הרמב"ם דרשות כהן לאו בדאיכא כהן קאמר, אלא שהכהן יתן רשות דממוני' הוא, וכן במתני' שם קתני אביה מדליק ברשותה והיינו ברשותו, ומזה מוכח דאין איסור הנאה בישראל מדאורייתא וכמ"ש הר"ש, וכ"מ בהדיא מהא דמחמין לרבי חמין בחטים של תרומה שנטמאו וכמשה"ק תו' פסחים שם, [ובפשוטו מרבי מייתי כפרש"י שהי' אוכל חולין בטהרה ולא הוה כהן].

ונראין הדברים דרבנן גזרו על הדלקת הנר לצורך ישראל, לפי שזוהי אכילת הכהן דשייכא בתרומה טמאה, ומיחזי כאילו הישראל אוכל התרומה, ומ"מ דוקא בנר גזרו לפי שהנאתו וביעורו שוה ומיקרי לאכלה לגבי שביעית, כדתנן שביעית פ"ח דניתנה להדלקת הנר, והעיקר מפני שניכר השימוש בתרומה כשהכלי מלא שמן ודולק, והוא שימוש הרגיל בשמן, ומיחזי כתרומה להדיוט, [ובאינו נהנה כגון בנ"ח שרי ע"י להלן], אבל בחטים של תרומה להסיקן תחת תבשילו, לא גזרו, דהנאתו לאחר ביעורו, ואין ניכר השימוש בתרומה להדיוט, דהפת בודאי מותרת לישראל [עפ"י דתרומת תנור שהסיקהו בכמון כו' ובפסחים כ"ו כ"ז], וא"כ צריך לאסור המעשה בלא הנאה, וזה גם בנר שרי כדאמר בירו' לענין נר חנוכה, וכן במלאכת כהן ע"י בסמוך,

וגם אין דרך להסיק בהן, ולפ"ז בלדיכא חשש תקלה מותר נמי לזלף בית של ישראל בין של תרומה טמאה, דיש לדמותו לחטין של ת"ט, וכ"ז בהסכמת הכהן דאל"כ איכא משום גזל, וגם צריך לזכותו לכהן, [ע"י ירו' ולהלן]. ועוד הקלו דכשעושה מלאכתו של כהן לא חשיב כנהנה ומותר וזה מוכיח דליכא איסור זרות כלל, ועוד אמרו בירו' סוף ה"ד דתרו"מ של דמאי פחות משמונה בשמינית דתנן שא"צ להוליכה לכהן נותנה בנרו, וזה מוכיח דרק מדרבנן אסור, ובטמאה מיירי מתני' כדמפרש התם.

במל"מ פ"ב מה"ת הי"ד דן אם לדעת הר"ש איסור הנאה של כילוי בטבל הוא מדאורי', מאחר דבתרומה גופה אינו אלא מדרבנן, והנה לפמשנ"ת אין מקום לדון בזה, דהא דאיסור הנאה של ישראל מדרבנן, היינו מפני שהכילוי כשלעצמו מצוה אף אם אינו נהנה, וכמו שהכהן רשאי ליהנות, ואין בו משום זרות דגם הישראל מותר ליהנות עמו, אף מדרבנן, ה"ה דיכול לבדו ליהנות מדאורי', [וליהנות בלא רשות כהן הו"ל גזל מתנ"כ, דגם טמאה ממתנ"כ], אבל בטבל אינו מענין זה כלל, דהכהן גופי' אסור בו, ולא בעינן בי' להגדרה של הנאה של כילוי, אלא שמפסיד התרומה שבו, כמו בטבל טהור, דאין לכהן בו אלא משעת הרמה ואילך, וכמשנ"ת סק"א, וזה ע"ד פי' הר"מ שהביא הר"ש, אלא דהמל"מ מיירי ע"פ פרתו' דעיקר האיסור ילפינן ממשמרת תרומתי, וא"כ לא עדיף טבל מתרומה, ומ"מ אין מזה ראי' כיון דבתרומה הכהן מותר וכמש"כ.

נמצינו למידין [לפי' הר"מ שהביא הר"ש וכנראה מסכים עמו למסקנא אחר שנדחת הראי' משמן שריפה, עתו' הרשב"א פסחים שם, וכן הובא בתור"פ שם, וכ"כ בחידושי הר"ן ורבנו דוד הנדמ"ח פסחים שם, וכ"כ בת"י ותו' הרא"ש יבמות ס"ו ב' ומשמע דמסיק כפי' וכדברי הר"ש וכ"ה בפי' הרא"ש

תרומות], מדאורייתא אין איסור הנאה בטבל ותרומה בין טהורה בין טמאה, ואין חילוק אם ההנאה נגרמת בשעת כילוי, [ואם נשרף הכרי ואינו יכול ליהנות מניה תבשילו עליו], אבל יש איסור בין לישראל בין לכהן לכולם, טבל בין טהור בין טמא ואפי' אינו נהנה, מפני שמבטל בכך מצות תרו"מ, ואפי' טבל טמא שמצות תרומתו בשריפה, אסור לכהן לשרפו, דקודם הרמה ליכא מצוה, ונמצא מבטל מצותו, לפמשנ"ת איסור כילוי נלמד מסברא, ואפשר דסברא דאורייתא היא, - כ"ז בשאר הנאות אבל באכילה יש בתרומה טהורה לישראל משום זרות, וה"ה בסיכה, דכיון שמצותו של כהן בתרומה לבערה בסיכה, איכא משום זרות על ישראל, מיהו אין ע"ז חיוב מיתה אלא לאו דולא יחללו, - וה"ה להאכיל לבהמתו של ישראל דאית בה משום זרות בדבר שמותר לכהן להאכיל לבהמתו, [ואפשר מה"ט דחמיר טפי להאכיל טבל לבהמה מלשרוף טבל, וכמ"ק בתוספתא], והיינו באופן שאין הפסד לאוכל אדם ע"ז, אבל בדאיכא הפסד אף כהן אסור מדאורייתא, וצ"ע אם בזה"ז רשאי הכהן להאכיל לבהמתו תרומה טהורה כיון דליכא הפסד, - להדליק נר בשמן של תרומה טהורה (מדאורייתא) ישראל וכהן שוין באיסור שמפסיד את התרומה, - בתרומה טמאה מדאורייתא מצותה בשריפה דוקא, ואסורה לבהמה, ובשעת שריפתה יכולין גם ישראל ליהנות, אלא שהתרומה שייכת לכהן כשאר מתנות כהונה, אבל אם קיבל ממנו רשות הרי ישראל וכהן שוין, מיהו מדרבנן גזרו שלא ידליקו בשביל ישראל לחוד אלא באופנים שנשנו במתני', [מיהו בנר חנוכה בשעת הצורך התירו בירו' כיון שהגדרת האיסור מדרבנן הוא הנאה, ומותר לישראל לשרוף השמן ברשות כהן כשאינו נהנה לאורו, וכן כשעוסק במלאכתו של כהן מותר להדליק], ולכאור' משמע דרק בשמן שריפה גזרו, ולא בחטים ולא ביין,

וכמשנ"ת לעיל, אלא שחילוק זה לא מצאתי בראשונים ז"ל, - ובדמאי בדבר במועט התירו ליתן השמן בנר, אפי' שלא ברשות כהן כדאמר ביר' סוף ה"ד.

ולפרתו יש איסור הנאה של כילוי לישראל בתרומה, דהתורה השוותה הכהן לישראל בטבל שאין לו בה קודם הרמה, ומזה שמעינן דלאחר הרמה יש היתר רק לכהן, ומטעם זה אסור להאכיל בהמתו של ישראל תרומה, וה"ה להדליק עבורו, ולפ"ד לא הוצרכנו לריבוי להתיר בהמת כהן בתרומה דרך משום הנאה של כילוי אסור, ולכהן מותר, ומ"מ מסברא קים לן דבראו' לאדם אין להפסידה וליתן לבהמה, וכמ"ש תו' ב"מ צ' א', ובשאר דוכתי.

ד. תרומות פ"א מ"י מדליקין שמן שריפה בבתי כנסיות כו' בפסחים פ' מקום שנהגו נמי תנן להני דוכתי שמדליקין בהן את הנר ביוהכ"פ, אפי' במקום שנהגו שלא להדליק, וקמ"ל דבהני דוכתי בכל זמן יש מצוה להדליק, דהא פשיטא שלא שייך בהו הטעם שלא להדליק ביוהכ"פ, וגם אין חיוב הדלקת הנר שבת בהני דוכתי, תדע שאין מברכין עליו, א"ו ה"ק ויש מצוה בין בחול בין בשבת ויוהכ"פ להדליק בבתי כנסיות כו', ומה"ט נמי שרו רבנן להדליק שמן שריפה במקומות אלו משום מצוה, וביאור הדברים דכל מקום שמוטל על הכהן להדליק לא חשיבא ההנאה של ישראל אלא ככהן המארח ישראל ברשותו, וכיון שכן כשבא הכהן לקיים מממונו המצוה להדליק בבתי כנסיות שפיר לוקח משמן שריפה שלו ומדליק דהנאה ידי' חשיבא, וסתמא דמילתא גם כהנים באין לשם, וכן כשישראל עושה מלאכתו של כהן מותר לו להדליק הנר אע"פ שאין עמו כהן כלל.

ולפ"ז יש לפרש פלוגתא דבית האבל ובית המשתה נמי מה"ט, דמשום מצוה הי' ראוי להתיר, אלא שיש סיבות להזהר כדמפרש

ביר', אבל מדברי הרמב"ם נראה דאף בבית המשתה של כהנים ס"ל לר"י ור"מ דאין מדליקין, שמא מתוך השמחה יבאו להסתפק ממנו, וצ"ע דלא אשכחן גזירה כזו, (וגם כבר מונח בכלי מאוס פסחים ל"ג ב'), אבל אם זוהי רק פלוגתא בשריותא דמצוה ניחא דשפיר מהני טעם דכל דהוא שלא להתיר, ולישנא דמתני' נמי מתפרש כהמשך למדליקין בבתי כנסיות כו' דלפי' הרמב"ם הו"ל אין מדליקין ש"ש בבית האבל כו'.

והר"ש הביא יר' דשביעית פ"ח דאין מדליקין שמן שריפה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות משום בזיון קדשים, ונראה שהוא ט"ס דמוכח שהי' כתוב בב"כ ובב"מ וצ"ל בבתי כסאות ובבתי מרחצאות, [שור' שכבר הגיה כן בספר, וצ"ע למה הגיה הגר"א בע"א], דכלפי שאמר ברישא דאין מכניסין שמן של שביעית למרחץ, קאמר דה"ה שמן שריפה, [והא דאסור שמן של שביעית משום הפסד הוא דכשמתחמם השמן נפסד, כ"נ לכאור', דהא לית ביי' קדושה, ושמן של תרומה לא איצטרך למיתני מפני שהבא ראשו ורובו במים שאובין בלא"ה פוסל את התרומה, ובתוספתא פ"י קתני סך כהן עצמו שמן של תרומה ונכנס למרחץ כו', ועי' בסמוך בתלתן], ובתוספתא פסחים פ"ג לענין יוהכ"פ קתני דמדליקין בפונדקאות ובבית המים, וכן ביר' שם פ"ד הל"ד מייטי דמדליקין בבתי כנסיות ובבתי מרחצות וכבר הובא בשנויי נוסחאות שם בבתי כסאות, והיינו הך דתוספתא, (ונראה דבתי מרחצאות לאו ביוהכ"פ איצטרך דאסור ברחיצה, אלא דקמ"ל דבכל מקום שהרבים מצויין שם מצוה להדליק, א"נ למ"ד טבילה בזמנה מצוה), ולפ"ז ביאור הדברים דס"ד כיון שיש מצוה להדליק גם במקומות אלו כמו במבואות האפלים, וא"כ גדליק נמי שמן שריפה, וקמ"ל דיש בזיון קדשים אם נקבע מקום שריפתן בהני דוכתי, ולכן לא ראו חז"ל לנכון להתיר במצוה בהני דוכתי, אבל אין

ועוד דבדאיכא כהן פשיטא דנר לאחד נר למאה, וגם אין נופל כלל לשון רשותו על מקום שעומד שם דשם זה נאמר על ביתו, ומקום שהרשות שלו קובעת, - ולפרתו' דכולהו מיירו בדאיכא כהן צ"ע מ"ש הני דנקט, הא בכל דוכתא דאיכא כהן שרי, אבל לפי' הירו' יש ליישב דבכל הני דוכתי נקטינן דסתמא גם כהנים נמצאים שם, ורק בחולה בעינן שנדע שיש כהן.

ומהא דנחלקו בירו' אי מיירי דוקא בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן או אפי' מתרומת גורנו, נראה דרשות דקתני היינו נתינת רשות בהדיא, ולא סגי בזה שיודע דעתו שמסכים לכך, דרק ע"י נתינת רשות בהדיא חשבינן הדבר כבשליחותו, ועי' בסמוך.

ירי' ר"י בעא קומי ר"ז עד כדון בתרומה שנפלו לו מבית אבי אמו כהן ואפי' בתרומת גורנו כו', נראה דאהא דקאמר דקדמייתא שלא ברשות כהן קאי, וע"ז דנו היכי דמי, ולכאו' קשה לחדש שפטרו חכמים ממצות נתינה בשמן שריפה, וסמכו ע"ז דניחא להו לכהנים שידליקו בבתי כנסיות כו', כיון דלא חשיבא להו כ"כ שמן זה, דלמה יעקרו עיקר המצוה דאורייתא, ואם באמת ניחא להו הרי יתנוהו לאחר נתינה, ואי מיירי בשכבר זכה בו כהן, איך אפשר להדליק שלא ברשות הא איכא איסור גזל להדליק שלא מדעתו, ולכן פי' ר"י בתרומה ידידי' שזכה בה מבית אבי אמו כהן, ויש להבין א"כ מ"ט דר"ז, ואפשר דשלא ברשות דקאמר מיירי בדידעינן דניחא לי' בהכי, אלא שלא צוה בהדיא להדליק, ובכה"ג בזיכה לו ע"י אחר לצורך זה, אין בו משום גזל, [ובזכה בו הוא עצמו אפשר דצריך רשות בהדיא], וכדאמר' בסמוך כהן שבא אצל ישראל לעשות עמו חשבון מדליק [כ"נ דצ"ל במקום והדליק ונשתרבב מלהלן גבי ועמד והלך לו כו'] ע"ג שמן שריפה כו' במזכה להן ע"י אחר, ר"ל דאע"פ שמדליק עבור כהן זה, מ"מ עדיין לא זכה

איסור להכניס תרומה אפי' טהורה למקומות אלו, כדקתני בת כהן חופפת בתלתן, אלא די"ל דהיינו נמי חוץ למרחץ, ואפשר עוד דכיון דשמן שריפה עיקר הדלקתו משום מצות שריפת קדשים אלא שאמרה תורה בשעת ביעורו תהנה ממנו כדאמר שבת כ"ה א', גנאי הדבר שבא לקיים המצוה הזו במקומות אלו, אבל בטהורה שהמצוה היא שימוש לצרכיו, מותר בכל מקום, ונפ"מ לפ"ז דכהן בביתו ג"כ אסור להדליק שמן שריפה בביה"כ וביה"מ.

שם וע"ג החולים ברשות כהן, מפרש בירו' דדוקא ע"ג החולים בעינן רשות כהן, והחילוק משום דחולה הוא מאורע פרטי ואין המעשה מתייחס לכהן אלא ברשותו, (דשמא אין הכהן מכירו או שאינו חפץ לבקרו), אבל בהני מקומות שצריכין בקביעות אף בלא רשותו כברשותו דמי, והרמב"ם פ מה"ת ה כתב דנר חנוכה נמי שרי שלא ברשות כהן, ונראה הטעם משום דלא שייכא כאן רשות כהן מתורת שליחות דהא אינו מצווה להדליק בבית הישראל, וע"כ דשרייתא [בשעה"ד שאין לו חולין, כ"ה בירו'], מפני שאינו נהנה, וחכמים אסרו רק הנאה מהדלקה, [ומיירי בשיש לו הזכות ממון לכך, וכדלהלן]. - ובירו' דייק מינה דביקור חולים אין לו שיעור, ובפשוטו הכונה מהא דסגי ברשות כהן אחד אפי' טובא, ואם אינו מחויב לבקרו כל הזמן א"כ לא חשיבא מצוה ידידי' שתחשב ההדלקה בשליחותו, דהא בשאר חסד דעלמא לא שרינן להדליק, ורק מצות ביקור חולים, וש"מ שחל ע"ז שם ביקור חולים בלא שיעור, והיינו כרבא נדרים ל"ט ב', א"נ דאפי' כהן גדול נותן רשות לקטן, וכפי' דאביי שם.

ברשות כהן פי' הרמב"ם במאמרו ומצותו שירשה לנו זה, והכי מוכחא מתני' דקתני אביה מדליק ברשותה והיינו בביתו עבודה, דאי בנמצאת עמו אמאי קתני והיא למודה, וגם א"צ אביה ובתו, ויש לדחות,

ומשאר הדינים שבמתני' השמיט כרשינין דס"ל דכרשינין חייבין בתרו"מ מדאורייתא, והתנא אורחא דמילתא נקט, וכמשנ"ת סק"ב, ורק בד"ז דהתוספתא העתיק כרשינין ומהטעם שכתבנו.

בביאור החילוק בין תרומה לקדשים לענין הפסד

ו. **תרומות** פי"א מ"ה ונוהג בתרומה כדרך שהוא נוהג בחולין, נראה שיש כאן שתי הלכות, א' דבר שכולם נוהגים כן, כגון להשליך העוקצין והגרעינין והמורסן והסובין, ובזה תרומה וקדשים שוין, כדתנן בעצמות קדשים שיכול להשליך עצמות שכ"ז שלא השליכן הם קדושים, ועוד נתחדש בתרומה שיכול לנהוג בה באופן פרטי כפי הנהגתו בחולין, וזהו מה שנוסף במשנה זו כדרך שהוא נוהג ר"ל הנהגתו הפרטית, וזו קולא מיוחדת בתרומה יותר מבקדשים, ובתו"כ יליף לה מקרא דכי לחמו הוא, וענין הכתוב שבא ליתן טעם למה מחוסר כיפורים מותר בתרומה אע"פ שאסור בקדשים כי התרומה לחמו הוא, ופשטות הפסוק בא לומר כי התרומה זהו מזונו ויש להתירו בה מיד, ומדקרי ל' לחמו ש"מ שהיא משמשת אצלו כלחמו, ומיני' דרשינן שיכול לאכול כדרכו בחולין והיינו לסלת ולקנב יתור מהדרך הרגיל, והרי הפסוק מוכיח שזוהי קולא מיוחדת בתרומה טפי מקדשים דעיקרו לבאר החילוק שבין תרומה לקדשים לענין מחו"כ, וכך מתפרשת מתני' דברישא תרומה וקדשים שוין, ונוסף בתרומה שנוהג בה כדרך שהוא נוהג בחולין.

ו**להאמור** נראה דרק במה שנתחדש בתרומה שיכול לנהוג בה כפי דרכו הפרטית בחולין, בזה מיעט רחמנא הוא דבקדושתה קיימא, אבל במה שמותר גם בקדשים כדרך כל העולם בזה לאו בקדושת' קאי ושרי לאבדם, דדבר שאין דרכו לאכול מעיקרא

בו, ומשני כשזיכה לו, ואפי' לא אמר לו בהדיא יודע דניחא ל' לכהן בהכי, וליכא חשש גזל ולכן תלוי בהלכות שמן שריפה, וה"נ דכוותה הא דמוקמינן לה בשזיכה לו ע"י אחר, ומ"מ ס"ל לר"י דחסר ברשות כהן, כיון שאינו יודע בדבר כלל, אבל בנפלו לו בירושה חשיב כמדליק ברשות אבי אמו, אבל ליטול שמן שריפה שלא בידיעת כהן כלל חשיבא כל הנאה של ישראל, ועדיין צ"ע.

ה. **שם** מ"ט, כרשיני תרומה מאכילין אותם לבהמה ולחי' ותרנגולין, נראה דאתא לאפוקי עופות שאין מזונותן עליך ומדרבנן החמירו בזה משום דהוי קצת הפסד תרומה, והא דתניא בתוספתא נותן אדם כרשיני תרומה לתוך שובכו ואינו חושש, נראה דר"ל דאע"פ שאין מאכילין אותן ליונים, מ"מ אינו חושש להניחם בתוך השובך אע"פ שאוכלין ממנו מעט, דלא אסרו אלא להאכיל, אבל אין בהם משום זרות, ואפשר דכשאין שורין ושפין עבורם אינם אוכלים כי אם מעט, ולכן לא אסרו, ואפשר דכרשינין דוקא התירו דחיובן מדרבנן, א"נ י"ל דיונים שבשובך לית ל' זכי' בהו מדאורי' ולכן אסור להאכילם, ומ"מ התירו להניח כרשינין בשובכו (ונתעוררתי קצת לזה), והרמב"ם פ"ט מה"ת לא העתיק דינא דמתני', ונראה דמשמע ל' דאורחא דמילתא קתני דהני דרכן לאכול כרשינין, [דהא לדידי' אין חידוש בכרשינין דה"ה כל תרומה], אבל יונים לא אכלי ל' והו"ל הפסד אם מאכילן, ועפ"ז פי' התוספתא אישראל, שכ' שם ה"ט ואוצר אדם כרשיני תרומה לתוך שובכו ואינו חושש שמא יבואו היונים שלו ויאכלו אותן, ולפי שלא הזכיר איסור ליונים של כהן, סתמו כפירושו אישראל, וע"כ הטעם מפני שאינם רגילין במאכל זה, ולכן אינו חושש, וזהו גופא טעמא דמתני' דחשיב הפסד להאכילן, ולא משמע ל' דמתני' איסורא אתיא לאשמועינן, אלא שריותא דבהמה חי' ועוף מותרין ונקט תרנגולין שדרכן בכך, ולכן לא העתיק ד"ז,

כפשטות המשנה, מ"מ יש חילוק בסיבת ההיתר דבישנות אם נשאר מעט דבוק הר"ז נקבע בדין פסולת, אבל בחדשות שנשאר הרבה, הטעם שאינו מחויב לשמך הוא משום דדרך העולם להשליך מפני שאין הטרחה שיהיה לריוח המועט, ובכח"ג לא נפקע מיני' שם תרומה שאם יאסוף הקמח ה"ל כהרכינה ומיצה ה"ז תרומה.

האופן במסלת קב או קביים, ובדברי הירו'

ז. שם המסלת קב או קבים לסאה לא יאבד את השאר כו', הכא מיירי במסלת המשובח ביותר ונשאר בתוך הסובין קמח ראוי, והחידוש דשרי ל' להוציא את המשובח אע"פ שגורם עי"ז שלא יאכלו בנ"א את הנשאר, דמין הגרוע לחרודי' אינו נאכל כ"כ, ואילו לא הי' מפרידו הי' נאכל הכל, כענין דאשכחן לגבי חלה פ"ב מ"ו דהסובין והמורסן מצטרפין לשיעור חלה שכן עני אוכל פתו מעיסתו בלוסה, אבל ניטל מורסן מתוכו וחזר לתוכו אינו מצטרף, [ואשכחן כה"ג בצרורות שבכרי שנמדדין עמו], ואפשר דאפי' אינו מערב הכל עם המורסן אלא מנפה תחלה כדרך העולם ואח"כ מנפה לעצמו הנותר חשיב הפסד, דמין הגרוע שבקמח לחרוד אינו נאכל כ"כ, ואפי' אם בכח"ג אינו נפסד כ"כ י"ל דלא מטרחינן ל' לנפוחו בשני ענינים דסתמא דמילתא הכל בניפוי אחד נעשה ועי' מנחות ע"ו ב' דנפה האחרונה מוציאה את הקמח ונשאר הסולת ולפ"ז אין מחייב שיתערב הקמח בסובין ועי' להלן.

ובירושלמי אר"א אר"י כן הוא שיעורה דטפי מקב לסאה [דהיינו שמסאה יוציא סלת פחות מקב], לא שרינן ל' לסלת, דבטלה דעתו בהנהגה זו וחשיב הפסד, [ומתני' נמי דיקא דהול"ל המסלת מקביים לסאה כו' ועי' להלן ד"ה והנה], ופריך מדתניא בתו"כ דמסלת כמו שהוא רוצה, ומשני ר"א אר"י במעמידו על תרומתו, ואפשר דר"ל דכמו

הפקיעה תורה קדושתו, אבל דבר שהוא ראוי אלא שהתירתו תורה להתנהג במפנקותא יתירתא לא קבעה תורה עי"ז דין התרומה שיהא מותר לאבדה, ומזה שהוצרכנו למעוטי בשריותא דתרומה נמי מוכח דבאינך דכ"ה דרך העולם שרי לאבדם, וסידורא דמתני' מוכיח כן דשרינן ל' להשליך גרעינין ועצמות אע"פ שבידו שלא להשליך וישארו בקדושתן, וכן עוקצי' תאנים משמע שמותר להשליכן, ורק בסיפא דמיירי בשריותא דכדרך שהוא נוהג בחולין, בזה קתני לא יאבד את השאר.

ועיקר הדבר דשרי לאבד, מבואר נמי מהא דמכבד כדרכו ונותן לתוכה חולין, וכן בנוסף שלש טיפין והרי הוא מותר נמי לשטוף הכד ולאבד התרומה, אע"פ שהרכינה ומיצה הר"ז תרומה, וד"ז הוא אף בקדשים, עי' ירו', והיינו משום דכל שכן הוא דרך העולם, תרומה וקדשים שוין.

חילוקי הדינים לענין היתר לזרים בקדשים ותרומה

מידו נראה דלענין היתר לזרים יש חילוק בדבר, דהיכא שסיבת ההיתר לאבדה הוא מפני שהטורה בשמירתה מרובה, בזה לא נקבעת התרומה כחולין, דנהי שלא חייבה תורה את הכהן לשמרה, ולכן מותר לאבדה, אבל רק מדין משמרת נתמעטה, דכל זמן שבתכונת התרומה זו שהרכינה ומיצה שיהא לכל השמן, א"כ אם מיצה בקדושתה קיימא, אבל גרעינין ועצמות שסיבת ההיתר בתכונת התרומה, דשירים הדבוקין על הגרעין אינם ראויים בפ"ע, אלא להמצץ עם הגרעין בזה גם הקדושה נפקעת עם השלכתן, דקודם לכן בכלל אכילה חשיבא, דהמוצץ את הגרעין בשעת אכילה אינו חשוב כאוכל שלא כדרך, אבל כשגמר אכילתו אינו חוזר לאכילת גרעינין וחשיבא שלא כדרך.

וזוהו נמי החילוק בין סובין של חדשות לישנות, דנהי דבתרומתו מותר להשליך

בחטים, ועי' להלן, וכן במתני' דמנחות דקתני עשרון משלש סאין אחטים קאי.

המסלת יותר מקב או קביים

והנה לא נתבאר מה דין המסלת ג' קבין לסאה אם יכול לאבד את השאר, ואין לדקדק מדקתני קב או קביים דטפי לא, דכיון דע"כ למיתני קב לאשמועינן דזהו שיעורה כמ"ש בירר', תו לא מצי למיתני קב או שלשת קבין, מיהו נראה דטפי מקביים אין כלל בדבר דתלוי לפי סוג החיטים דיש שעושה סולת מרובה כההיא דתנן בפ' כל המנחות, אבל באמת לא תליא בכמות הסולת שמוציא דכל שמנפה הקמח ומשאריר הסולת הרי הוא משליך דבר הראוי לאדם, וכדתנן בההיא דמנחות שמוציאין עשרון של עומר מג' סאין והשאר נפדה ונאכל לכל אדם וחייב בחלה, ולפ"ז אמנם במסלת לא משכח"ל טפי מקביים לסאה, ומ"מ כל מסלת צריך להצניע, ורק כשמנפה כדרכו להוציא הקמח והסלת מהסובין יכול להשליך את השאר, אע"פ שנשאר קמח כסובין של חדשות או יותר מעט, ולפ"ז מתני' מפורשת כר"י דירר' דכן הוא שיעורה, דאל"כ הול"ל המסלת לא יאבד את השאר דהא כל מסלת בכלל, ויש לדחות משום דמשכח"ל תבואה שסלתה מרובה ולא נשאר כי אם מעט קמח ואותו מותר לאבד.

במסלת יש ב' עניני ניפוי

שוב נראה דכיון שנתבאר במנחות ע"ו ב' דיש נפה מיוחדת שקולטת את הסולת, ומוציאה את הקמח שהוא דק יותר מן הסלת, וכדתנן פ"ח א' עלה בה אבק פסולה עד שינפנה, א"כ שני עניני ניפוי הם ואין הקמח מעורב עם הפסולת כלל, אלא יש ניפוי להוציא הקמח והסלת מהמורסן והסובין, ובזה כל שנוהג כדרך העולם מאבד את השאר, אפי' נשאר במורסן ובסובין קמח דבהכי קיימינן והו"ל דומיא דגרעינין, ובניפוי הקמח והסלת אין הפסד גמור לקמח אלא שנעשה גרוע ע"ז

שהוא רוצה מתפרש שפיר בדבר המתקבל על הדעת, ואין לשון זה מחייב לכלול בתוכו אופן שבטלה דעתו, [ועי' מנחות ע"ו ב' דבחטים חדשות מייתי עשרון משתי סאים והיינו מעט פחות מקב לסאה דבסאה יש שלשה עשרונות ושליש, והסאה ששה קבין, מיהו חדשות שאני דבישנות מביא ללחם הפנים עשרון מסאה], ויתפרש הלשון במעמידו על תרומתו דלא שרינן כמו שהוא רוצה אלא עד שמעמידו על שיעור חשיבותו, א"נ י"ל דכשמסלת יותר משיעור זה אסור לערב הקמח עם הסובין, אלא צריך לסלתו בפ"ע ולהעמיד הקמח בפ"ע דבכה"ג הוא ראוי לאדם, א"נ ר"ל כעין תירוצא דשני רעבון, ור"ל דמעמיד הפסולת במעלת תרומה דהיינו שעתידין לאכלה, [והלשון יותר נוח כפי' קמא], וכי משני דבשני רעבון שבנ"א יאכלו הפסולת שרי לסלת כמו שהוא רוצה, כ"כ בשנו"א, ומ"מ יש בזה חידוש דעי"ז חל על הנותר שם פסולת אלא דמקילינן בשני רעבון דלא חשיב קלקול בכך, אבל בשבע אפי' עתידין לאכלו י"ל דאסור דהר"ז כאוכלין פסולת.

הר"ש והרא"ש פ"י הא דאר"י כן הוא שיעורא דר"ל שכדרך שהוא נוהג בחולין זהו כללא דכל המינים, ומייתי והתניא בניחותא דאף בקניבת ירק הדין כן, ומפרשי דחידושא דמתני' דשרי לאבד את השאר ורק במסלת לעשות פת נקיה ביותר קב או קביים לסאה יצניע המותר, כ"ה ברא"ש וכן מתפרשים דברי הר"ש. - בר"ש כ' מסלת מסאה קמח קב או קבים סולת, ולפ"ז השיעור גדול הרבה, וגם אין הפסד כ"כ במפריד הסלת מן הקמח, ולכאור' פשיטא דלא יאבד את השאר ואפשר נמי שמחויב לדאוג שיאכלוהו כיון שהוא מאכל אדם גמור, אבל בפיה"מ כתוב סאה חיטה, כ"נ דעת הרא"ש הר"י והריב"מ, ואולי יש לדחוק דכוונת הר"ש רק לבאר שמוציא הסולת מן הקמח אבל השיעור

ובזה י"ל דכיון שמאכל בהמה פטור מתרו"מ ה"ה בהגיע התרומה למצב זה.

אבל הראב"ד בתו"כ פי' דרשא דכי לחמו הוא דהחידוש דשרי לסלת ולקנב אע"פ שנותן המותר לבהמה, ונראה שדבריו הם לשיטתו בגרסת התו"כ דמתיר כרשינין לבהמה מדרשא דהם יאכלו בלחמו שרק מלחמו אימצטא בהמה, אבל כל שאינו לחמו שריא, [כ"כ בשיטמ"ק ב"מ צ' א' בשמן] וא"כ השתא דילפינן מכי לחמו הוא דשרי לי' לקבוע מה נקרא לחמו כפי רצונו א"כ מה שהוא אינו חפץ בו ללחמו, גורם להתירו לבהמתו דלא קרינן בי' הם יאכלו בלחמו, ודרשא דהוא שנשאר בקדושתו, היינו שאסור לאבד את השאר לפמשנ"ת לעיל דהמחודש שבתרומה הוא דנוהג בה כדרך שהוא נוהג בחולין אע"ג דלאיניש אחרינא חשיב הפסד, ומלישני' דהראב"ד משמע דעיקר ההפסד בזה שמאכיל לבהמה, אבל עצם ההפרדה לא חשיבא הפסד, אבל לפ"ז קשה מ"ט לא אשמועינן תנא דמתני' עיקר החידוש הנלמד מקרא דשרי להאכיל במצב זה לבהמה, וצ"ל דה"ק שהמותר סתמא אינו עומד לאדם אע"פ שראוי לאדם, ודבריו מתפרשים במנפה באופן שמתערב הרבה קמח עם המורסן והסובין, ולכן הכל עומד לבהמה, אבל אם הי' מסלת סלת מקמח הי' המותר ראוי לאדם ולא שמענו בזה שריותא לבהמה, (הוספה, ועי' פירוש הראב"ד על תו"כ שמיני פ"ד ה"ב הובא לק' סק"ט).

לגירסתנו בתו"כ אין חשיבות לאכילת בהמה בתרומה

וב"ז לגרסת הראב"ד אבל לגרסא דידן ליכא שריותא לבהמה אלא בדבר שמותר לאבדו דאע"פ שאסור לזרים מ"מ אין בו חיוב משמרת, ומותר ליתן לבהמתו דלאו זר חשיבא, והיינו כגון מגורה שפינה ממנה חטי תרומה דאחר שכיבד כדרכו יכול להעמיד

אבל עדיין ראוי לאדם, ובימי רעבון הוא מאכל חשוב, אלא דבדרך כלל אין דרך בנ"א לאכול הקמח שהוציאו ממנו כל הסלת, דאותו אבק גרוע ופסול למנחות, [ולפ"ז ניחא למה פירשה הר"ש במנפה סלת מסאה קמח, ומ"מ פשטא דמילתא דהשיעור דנקט אחטה קאי], מיהו לשון הרמב"ם פי"א מה"ת ה"ה סתום בזה, ואם נפרש כונתו כההיא דמנחות שכתבנו א"כ מיירי בשני סוגי ניפוי, ולשונו ז"ל שכ' הרי שרצה לעשות סלת מנופה בנפיות הרבה עד שיוצא קב או קביים מן הסאה כו' משמע קצת שהכל בצורת ניפוי אחד מיהו ע"כ נפיות הרבה מסוגיא דמנחות מייתי לה ויתפרשו הדברים כההיא דמנחות,

נמצא לפ"ז דכי תנן במתני' לא יאבד את השאר במפריד אוכל אדם מאוכל אדם ולא במפריד פסולת מאוכל, ואע"פ שנשאר מעט אוכל בתוך הפסולת זה מבואר ברישא דשרי לאבד ולזרים נמי מותר.

להאכיל פסולת הניפוי לבהמה

ובדין אי שרי ליתן את השאר לבהמה, לפמש"כ דמיירי באוכל אדם גמור ודאי אסור, ועוד דאם יש היתר ליתן מאכל אדם לבהמה מן הראוי הי' לחייבו לנהוג כן משום הפסד התרומה, דבשלמא אם שריותא דבהמה רק במקום שאין בו משום הפסד תרומה לאבדה בידים, א"כ לא מצינו שיש חשיבות לאכילת הבהמה, אבל אם אכילת הבהמה חשובה דמותרת אף במקום שהתרומה צריכה שימור, א"כ חזינן מזה דחשיבא אכילתה קצת כאכילה לענין תרומה וכמו שסיכה כשת", א"כ למה לא נצריך כן, ומתני' ודאי משמע שאינו מחויב ליתנה לבהמתו, ומה"ט קשה ביותר לדעת הרמב"ם דמשמע שמתיר אוכל אדם לבהמה, ולמה לא נחייבו בנשאר ליתנו לבהמתו דאכילה גמורה חשבינן לה, וגם היה ראוי שלא יפקע שם תרומה כ"ז שראוי לבהמה מאחר שגם אכילתה חשיבא אכילה,

החילוק בין סובין חדשות לישנות

ח. **שם** סובין של חדשות אסורות ושל ישנות מותרות, לשון של חדשות מוכיח כפי' הרא"ש שהסובין של חטים חדשות מעורב בהן יותר קמח, ולכן אף משנתישנו הסובין אסורין, דכיון שסובין אלו נטחנו כשהחטים חדשות, אינם ניתנים אף משנתישנו, אבל אם הסובין עצמן נאכלין א"כ תלוי אם הם חדשים והול"ל סובין חדשות אסורות ישנות מותרות, ויש לדחות דחדשות הי' מתפרש שנטחנו מקרוב ואע"פ שהחטים ישנות, מש"ה הוצרך לפרש דמיירי נמי שהחטים חדשות, ומ"מ פשטות הדברים שהכל תלוי מאיזה חטים, ובמנחות ע"ו ב' נמי אמרי' דמתבואה חדשה נפיק שני עשרונות מובחרין מג' סאין ומישנה עשרון מסאה, ופרש"י דבחדשה הסובין מרובה, והיינו כפי' הרא"ש.

והא דתנן חלה פ"ב מ"ד דהסובין והמורסן מצטרפין לחמשת רבעים, ואם ניטל מורסן מתוכן וחזר לתוכן אינו מצטרף, ומשמע לכא' דהסובין אע"פ שניטלו וחזרו מצטרפין, י"ל דנקט הכי משום דלא פסיקא ל', דהא סובין של חדשות שהחזירן לעיסה הרי הקמח שבהן משלים אע"פ שהכל הי' בכלל סובין, מיהו י"ל דאפי' סובין של ישנות שהחזירן לעיסה לא בטלה דעתו, [מיהו ברמב"ם ושו"ע וש"ך שם לא חילקו בין מורסן לסובין], אבל אם נימא כמשמעות הרמב"ם פ"א הי"ב דהסובין עצמן ראוין לאכילה בחדשות הוה ניחא טפי, ומ"מ פשטות הדברים כפי' הרא"ש, דסובין לעולם אינם עומדים לאדם משנפרדו מן הקמח, דאינן נאכלין בפ"ע, וע"י העיסה אין חילוק בין ישנות לחדשות.

ולכא' יש מקום לפרש דאף אם נשאר מעט קמח דבוק ע"פ הסובין דינו כגרעינין שהשליכן, דכולי מתני' בענין האוכל עצמו מיירו, בעוקצין וגרעינין למצמן, אלא דבסובין

בהמתו שם, וכן בחבית שנשפכה, ובמעהר מכד לכד, א"נ בעוקצין וגרעינין ומורסן של חדשות, ודמיין לתרומת חמץ בפסח לריה"ג, אבל בהני שאסור לאבדן אסור ליתן לבהמה, והיינו דקתני במתני' לא יאבד את השאר, אלא יניחנו במקום המוצנע, דלית ביה שריותא דבהמה.

ולאמור לא מצינו חשיבות לאכילת בהמה בתרומה דלא הותר לה אלא דבר שרשאי לאבדו, דלהאכיל לבהמה כאיבוד דמי, והטעם משום דמצות תרומה אינה לצורך בהמה כלל, דאוכלי בהמה אין בהם משום תרומה, ולא נתכוונה תורה להועיל לכהן במאכל לבהמתו, ולכן אין שימוש זה מציל את התרומה מדין הפסד.

ברם ראיתי בספר אאמור' שליט"א שם סק"ב שמסתפק בזה, ואמנם ודאי דאיסור איבוד חלוק מאיסור זרים דהא במגורה וכד וחבית שנשפכה הכל תרומה, ומ"מ מותר לאבדה, אלא דהתם אין לחייבו נמי להאכיל לבהמה, אבל בראוים לבהמה הי' מקום להסתפק דאכילת בהמה חשיבא הצלה מהפסד, ואמנם ודאי מורסן וסובין מותר לאבדן כדמשמע מתני', אבל התם לא נתקדשו, מיהו נראה דמתני' מתפרשא בהדיא דעוקצי תאנים שרי לאבדן אע"פ שאסורין לזרים, וכן גרעינין שמשליכן ראוים לבהמה ואין זה גורם שתשאר בהן קדושה, וכן מתפרשא מתני' דסובין של חדשות שרי להשליך ולאבד אע"פ שראוין לבהמה, א"ו בהמה בתרומה לא מעלה ולא מוריד, וכדחזינן נמי בתרומת חמץ לריה"ג שמותר ליתנה לכלבו ולהסיקה תחת תבשילו וכבר נתבאר דבדברים שדרך להשליך תרומה וקדשים שוין, והרי בקדשים ליכא ענין בהמה כלל ולעיל סק"ו נתבאר, ובתוספתא פ"א קתני דדין תרומה ומע"ש שוין, אע"ג דליכא היתר לבהמה במע"ש.

יש חידוש כיון שמצטרפין לחלה ונאכלין, מיהו היינו דוקא בקמח הנאכל עם הסובין דמתני' מתפרשת לענין אכילת הסובין עצמן, אבל אם יכול לאסוף קמח בעין, ליכא למימר דבטל אגב הסובין, דנהי דלענין שיהא מותר לאבדו אמרי' הכי ואפי' בחדשות, מ"מ כל שיש קמח בעין הו"ל תרומה.

בדין הסובין והמורסן קודם מירוח

ט. **תניא** בתוספתא פ"י כשם שאסורות לאכול בתרומה כך אסורות בטבל ובמעשר טבל כו', ונראה דהיינו לאחר שנתחייבו וחל עליהם דין טבל, אבל קודם שנתמרחו אפשר דתו לא חל עליהו דין טבל אע"פ שכבר ה' יכול להפריש משנתלשו, ועיקר הדבר יש ללמוד מכרשינין דאע"פ שנאכלין לאדם ע"י הדחק, מ"מ לא חשיבי אוכל לחייבן במעשר מדאורייתא, ובפשוטו יש לדמות כל שלא הגיע לכלל חיוב לדין כרשינין דכיון שהשתא לא חשיב אוכל לא חל עלי' חיוב מעשר, וכ"מ בתוספתא פ"ז דשביעית דחומר בשביעית מבמע"ש דבשביעית פסולת אוכלין כאוכלין משא"כ במע"ש, והיינו דבשביעית כיון שהפסולת ראוי למאכל בהמה לא פקעה קדושתן, והברייתא מיירי בחלות החיוב דתני התם מופקר כשמור ואף מע"ש שהפקירו לא פקעה קדושתו אלא ר"ל דהפקר פטור מן המעשר, וה"נ לענין פסולת אוכלין דמשחל החיוב אסורין כדתניא במכילתין דדין תרומה וטבל ומע"ש שוין, אבל מ"מ אין חל החיוב אלא באוכלי אדם ולא סגי בנאכל ע"י הדחק, כדחזינן בכרשינין, וכן הוכיח אאמו"ר שליט"א מדקתני סיפא ואוכלי בהמה כאוכלי אדם וע"כ דרישא באינן אוכלי בהמה ממש, ועי"ש.

טבל שנתקלקל ועדיין חייב במעשר אם אפשר להפריש ממנו על היפה

ויש לעי' פירות טבל שנתקלקל וראויין לאדם רק ע"י הדחק, דאסורין באכילה, אם

הפריש מהן על פירות יפין אם חל, כדין מן הרע על היפה, או"ד כיון דבמצב זה אין חל עליהם חיוב תרו"מ, אלא דכיון שחל תו לא פקע, בכה"ג גריעי מפירות גמורין ואינם פוטרין אותן, וא"ת היכן מצינו שני סוגי טבל במין אחד, י"ל דהגדרת האיסור מדאו' בפירות שנתקלקלו היינו כעין אחשבי', דבמדה שהוא רוצה להתייחס לזה כאוכל הרי הוא צריך לעשר, דבאמת אין מצוה לעשר פירות טבל שנתקלקלו, תדע דאפי' התרומה שנתקלקלה מותר לאבדה, וה"נ מותר לאבד הטבל, [ונראה דאף ליהנות ממנו הנאה של כילוי מותר לפי מה שכתבנו במקו"א דכל האיסור הוא לכלות ולהפסיד התרומה, [ועיין בתוספתא דמאי פ"א הי"ח י"ט דאחר שנתערב יין בקילור וקמח במלוגמא ועורות מותר בהנאה], מיהו לפרתו' יתכן דאסור ולע"כ], אלא שעדיין לא הותר באכילה דלא פקע איסורי', ואמנם אם בא להחשיבו ולאכלו, ע"כ יצטרך לתקן מיניה וביה, דבמדה שיש כאן איסור חיילא ההפרשה, אבל לא מהני אחשבי' לעשר ממנו על אחרים, דסו"ס זה אינו עומד לאדם תדע דלא מצינו דין תרומה שלא יהא חיוב משמרת תרומותי מצד התרומה עצמה. [הוספה לפו"ר, וכעת ראיתי בראב"ד על תו"כ שמיני פ"ד ה"ב שכתב דאיסור קניבת ירק לרבנן מדרבנן, עי"ש, ולע"כ].

בירו' מוכח דרק מהקניבה על הקניבה

ולכאוי' זהו שאמרו בירו' אפלוגתא דקניבת ירק ר' בון בעיין לא מסתברא בתרומה גדולה אבל בתרומת מעשר אין העלין תלושין על העלין ולא הקלחים תלושין על הקלחים, וביאור הדברים דכיון דפלוגתייהו אי חייל שם תרומה על מעי אבטיח ועל הקניבת ירק, קאמר ר"ב דבתרו"מ ודאי לא חל דאין הקניבה הנתלשת יכולה לפטור את היפה המחובר לא בעלין ולא בקלחין, וא"כ אינו קורא ע"ז שם תרו"מ כלל, דרק להפריש מהקניבה על הקניבה מהני, וכיון שאינו עומד

לאכול הנקב אינו מעשרו, ואינו מדקדק שיהא שיעור מהנקבין על הנקבין, אבל בתרומה שפיר חייל בסתמא שם תרומה על הכל, ועדיין צ"ע בזה.

ומה שאמרו שם לגרסא דידן דפלוגתייהו בקניבה של גננין י"ל דמפרש דומיא דמעי אבטיח, והיינו ירק שמתחלת חיובו הי' במצב זה, דהיינו הירק החיצוני ששקוע בעפר כעין קליפין דבצל וכרוב, או כענין קניבת צנון ותמכא, ובהני חותכין גם מן הראוי יותר דמתחלתו עומד להתקב, אבל קניבת בעה"ב היא מהראוי שנתקלקל במשך הזמן, ובזה ליכא למיחב כללא ודינו כנצולות ורקבניות שתלוי לפי הענין, ופלוגתייהו אם מעיקרא חל שם תרומה על אלו, אבל משחל ונתקלקל לא פליגי, מיהו הרמב"ם גריס איפכא ולפ"ז הגננין מוציאין רק פסולת גמורה.

פרי שאין איסור באיבודו, האם א"א להפריש ממנו על חיפה

ובאמת יש לדון דאף באוכל שלא נתקלקל אם הוא במצב שמותר לאבד תרומה כה"ג, דג"כ לא יוכל להפריש מזה על טבל גמור, כגון המערה מכד לכד ונוטף שלש טיפין דיכול ליתן לתוכה חולין, [ואף בטבל כן דדינן שוה כמ"ש בתוספתא], והנה ודאי אם הרכינה ומיצה ה"ז טבל גמור, אבל כ"ז שלא מיצה אם קרא ע"ז שם תרומה במצב זה י"ל דלא חל, דעל טבל במצב זה אין מצות הפרשה ומותר לאבדו, וכן את התרומה, וכיון שכן לא אלים נמי שם טבל ידידי' להפריש ממנו על חיוב גמור, ולא עוד אלא יתכן דמיניה וביה נמי לא מהני, לענין שאם ירכינה לא תחזור ליחשב טבל, כיון דהשתא כמאן דליתי' דמי, וכשמרכינה הרי המתמצה נעשה חשוב ולא מהניא ליה תרומה מהדבוק בדפנות, (וכן לא יועיל להפריש מפירות גמורין על אלו, צ"ע אם מועיל משלו על של הפקר דוכי' מטעם שליחות, מיהו בפירות

שנתקלקלו מסתבר יתר דמהני אלא שמעשרותיו מקולקלין, אבל כאן י"ל דגרעי אפי' מהפקר, כיון שדרך להתיאש מהם והו"ל כנשתברו עי' בסמוך).

והנה בחביות המשתברות מחלקינן ב"ק קט"ו ב' בין יכול להציל ע"י הדחק דלכתחלה לא יאמר הר"ז תרומה ובדיעבד חל, ובאינו יכול להציל לא חל, אבל הכא אע"פ שאין מניעה מלהרכינה, מ"מ מצב זה כבר מוחלט שאינו עומד לכך, וכדאמר ב"ב פ"ז ב' משום יאוש בעלים נגעו בה, ואמנם באינו עומד ליתן בה עתה חולין אין להכריע דהוי יאוש בעלים, דהתם נמי הלוקח הוא שמתיאש, אבל המוכר אפשר שמרכינה עד שתתמצה, מ"מ בכה"ג שעומד לאיבוד [או שהאיבוד מוחלט מעצמו כגון בעוקצין וקליפים עי' להלן], מסתברא דלא חיילא תרומה.

עוקצי תאנים שדבוק בהם אוכל

ולפ"ז המעשר מעוקצי תאנים שנסרך בהם מעט מהאוכל על תאנים גמורים, ואע"ג דתנן שהעוקצין אסורים לזרים לא מהני מידי, כיון שהעוקצין אינם עומדים לאכילה, וגם מותר לו לאבדן מה"ט, ונהי דלא פקע איסורייהו, מ"מ כיון שאם לא היו חייבין אינם מתחייבין במצב זה, השתא נמי לא חשיבי למיפטר פירות גמורין.

ואמנם בחד צד עדיפי מפירות שנתקלקו, כיון שהאוכל הדבוק הוא ראוי אלא שהמועט הדבוק ע"פ העוקץ גורם לבטל חשיבותו, מ"מ מצב זה מבטל ממנו שם אוכל אדם ובכלל זה עוקצין חשיב, [וכדחזינן בגרעינין שיש בהם למצמץ דאפי' לזרים נמי מותרין כשמשליכן, דהטפילות לגרעין מבטלת מינייהו שם אוכל], והרי הם בדין המערה מכד לכד דאע"פ שהרכינה ומיצה הר"ז תרומה, וה"נ אם יאסוף האוכל לחוד ישאר בחשיבותו ויוכל להפריש ממנו, אבל במצב זה שרי לבטלו ולאבדו ולא חיילא בי' תרו"מ, [ואם

מדאוריתא ע"כ ראוי לחול גם על אחרים, דמין אחד הוא, וכבר נתבאר לעיל החילוק ולע"כ), ואפשר דאיסור טבל שלהן רק מדרבנן, ולא פטר חיוב גמור, שו"ר שכ' הראב"ד בתו"כ שמיני פ"ד ה"ב לענין קניבת ירק.

הא דאין קדוש בשמן רק הנשפך בקילוח

י. שם משנה ח' ונוסף שלש טיפין נותן לתוכה חולין הרכינה כו', פ"י שכל זמן שנשפך בקילוח הר"ז תרומה עד שיתחיל לטפטף, וג' טיפין היינו מפני שטיפה אחת לפעמים אינה הוכחה שכבר נגמר הקילוח, אבל משנטף ג' טיפין הוחזק הדבר ושוב אינו ממתין עד שיתמצה, ואף בלוקח ומוכר ב"ב פ"ז א' הדבר כן דעד ג' טיפין ממתין הלוקח, אבל אין ענין מיוחד בג' הטיפין.

והנה עיקר הדין הנאמר בתרומה הוא דמשעירה ונטף מותר לאבד הנותר אע"פ שאם יתמצה הר"ז תרומה, אלא שנתחדש כאן גם שמותר לאכול החולין שנתערבה בהן התרומה ואפי' לכתחלה מערב ומבטל, ואמנם משום מבטלין איסור לכתחלה אין כאן, משום דהא גופא קאמרינן דבמצב זה האיסור כמבוטל כבר, [וכמו במוכר ולוקח], וכשנותן לתוכה חולין אינו אלא מבטל את האפשרות שיתמצה המבוטל כבר, אבל לא מצינו היתר זה בשאר איסורין, ואפשר דדוקא בתרומה לא גזרו חכמים לאסור הביטול, כיון דהלכות משמרת תרומה ליכא בכה"ג וא"כ הדין מוכיח דלא כתרומה גמורה היא לענין ביטול, ואף שהיו יכולין לתקן דרך לאבד ולהשליך מותר אבל לא לאבד בחולין, אין זה כבוד התרומה, וגם לפי שהדבר מצוי לא הכבידו על הציבור בכך, וכמ"ש הראשונים ז"ל ב"ב שם, אבל בשאר איסורין היו צריכין לתקן כן במין במינו, דבאינו מינו ודאי אסור, וגם אין מצוי בהם להניח הרבה בכלים יחד, וא"כ יש לחוש שיתן מעט ולא יתבטל, ועיקר

הפריש העוקצין מן הפירות קודם מירוח ודאי מסתברא דלא חל דכיון שאינם עתידים להתחייב פקע מיניהו זיקת תרומה ומעשרות, ואפי' על עוקצין אחרים שכבר נתחייבו לא מהני].

מיהו כ"ז שהפרי קיים בשלימות גם המחובר לעוקץ מצטרף דודאי בכולי' משערינן, וגם החולין ניתרין כולן, ולפ"ז אם חותך מעט יותר יכול לצרף הכל, ומצוי נפ"מ למעשה בקליפי פירות שמחובר עליהן מן האוכל דלפמ"ש אינו יכול להפריש מן האוכל שבהן על עיקר הפרי, לא מיבעיא לכתחלה מפני הפסד כהן, אלא אפי' בדיעבד וכמשנ"ת, ואאמו"ר שליט"א במשנה ה' גבי ונוהג בתרומה כדרך שנוהג בחולין צידד דמשמשליכן פקע נמי איסוריהו, ולפ"ז כל קליפי פירות בכלל משליכן אף אם רוצה לעשר מהם, דמשליכן היינו שאין דעתו למצוץ ולאכילה, אבל אם מכנסן מפני דעתו לבהמה לאו כלום הוא, מיהו בפשוטו לא מהני בזה השליכן ועי"ש, אבל מ"מ לענין לעשר יש להחמיר, מיהו אם מקלף קליפין עבות מהרגיל, כדי לעשר מהן אם זה באופן שיש בקליפה חשיבות אז הכל מצטרף גם החלק שמקלפין בדרך כלל, כמו כשהפרי שלם שהכל מצטרף וכמש"כ, וצ"ע למעשה.

- הוספה -

והל"ל ראייתי ביר' חלה פ"ד ה"ג בהא דתנן שמפריש חלת דמאי עד שתסרח ומייתי התם דר"י התיר להפריש מקניבת ירק עי"ש שו"ר דמתפרש התם שקינב העלין מן הפרי הנקרא איסטפנינית ואינו פגום בעצמו, עי"ש, [וצ"ע למה לא הפריש מיניה וביה], ולע"כ, ועמש"כ בזה אאמו"ר שליט"א בספר דמאי, ואפשר גם דמיירי בקניבה מרובה שצריך להצניעה בתרומה. - (ולכאורה מיניה וביה על קליפין ודאי מהני דכדרגת איסור שבו חל התרו"מ, ואם חל ע"ז שם תרו"מ

החילוק משום דלא נשתנה באיסור שום דין ע"י מצב זה.

ובירוי אמרו דבקדירה שבישול בה תרומה מגעילה ג"פ ודיו, והיינו דבבישול החמירו שאין האיסור ניכר, וכדתיקנו מה"ט לשער כנגד הקדירה כולה בכל גונא, ומ"מ בתרומה דרבנן הקלו דמהני הגעלה ג"פ, וערמב"ן [ורשב"א] ב"ב שם דקולא זו רק בתרומה, ולא בשאר איסורא דרבנן, ואפשר דכיון דנתחדש בנוסף ג' טיפין דנותן לתוכה חולין, אין לאסור אחר הגעלה ג"פ, דודאי לא נשאר יותר מהאי דהמערה, ואמנם מדאו' לא סמכין ע"ז מכח גזירה דרבנן, בתרומה דרבנן הקלו.

יא. **תניא** בתוספתא פ"י הנצולות והרקבונות של תרומה אסורות העלו אבק מותרות, יתכן דנצל מלשון כזית נצל ומלא תרווד רקב דתנן בנוזר מ"ט ב' גבי טומאת מת, ומפרש בגמ' איזהו נצל בשר המת שקריש ומוהל שהרתיח, ואבק היינו מה שקורין עובש שמעלה אבק ירוק, כ"ז שלא העלה אבק ראוי לאדם ע"י הדחק, אבל משהעלה אבק נפסל לאדם לגמרי.

במה שזו הפסד תרומה ושביעית

תרומה ושביעית שוין שניתנו לאכול דבר שדרכו לאכול כו' כדתנן שביעית פ"ח מ"ב, כל השנויים בתוספתא דשביעית לענין שביעית שאין מחייבין אותו לאכול פת שעופשה כו', שנויין נמי בתוספתא דתרומות סופ"ט לענין תרומה, מיהו לענין לאבד הפסולת שביעית חמירא כיון דאוכלי בהמה ג"כ יש בהן קדושת שביעית, והיינו דקתני בתוספתא שביעית פ"ז חומר השביעית ממע"ש וכמש"כ סק"ט, ועי' סק"ז דלענין תרומה ליכא מעליותא באכילת בהמה.

ויש להסתפק במה שנתחדש בתרומה דנוהג בה כדרך שהוא נוהג בחולין, ונתבאר

לעיל סק"ו דזה דין מחודש במה שנוגע להנהגתו הפרטית, וזה נלמד מקרא דכי לחמו הוא, דאע"פ שהנותר בקדושתו מ"מ לא חשיב הפסד במה שמגרע את המותר ע"י שמוציא ממנו הסלת המשובחת, אם גם בשביעית איכא היתר זה, דכיון שזה היתר מיוחד הנלמד מכי לחמו הוא, לא שמענו ד"ז בשביעית, והנה ודאי פשטות הדברים דבענין זה לא חמירא שביעית מתרומה, ולא משמע כלל דהמפונק שמסלת קב או קביים לסאה לא יוכל לנהוג כן בפירות שביעית, אלא דצ"ב מהיכן למדו ד"ז לשביעית, ואפשר דכיון דגלי רחמנא בכי לחמו הוא שדרך הנהגתו הרגילה לא חשיבא הפסד, מקיימין כן מסברא לשביעית דודאי לא חמירא מתרומה, דרק כלפי קדשים נאמר כי לחמו הוא בתרומה וכ"ש בשביעית.

ולפ"ז המסלת קב או קביים לסאה בשביעית לא יתן השאר לבהמה, דהא בקדושתו קאי גבי תרומה והיינו דאכתי חשיב אוכל אדם, מיהו פירות הנאכלין גם בקליפתן כגון תפוחים וכיו"ב דשרי גם לקלפן בשביעית, מסתברא דשרי ליתן הקליפין לבהמה, דחשיבי טפי פסולת מקמח הנשאר מהסלת, וזה גם מוכיח דלא צריכין בזה לשריותא דמסלת, דהא חזינן דחשיב טפי פסולת, ודמי קצת לסובין שמצטרפין לחלה בעיסה בלוסה אבל לאו עיקר אוכל חשיבי, ובתרומה יכול לאבד קליפין אלו, ועי' בכ"ז בספר מרן זללה"ה שביעית סי"ד סק"י, וכבר ביאר אאמו"ר שליט"א כ"ז, אלא שהוצרכנו לפרש לפי מה שביארנו לעיל דיש שתי הלכות בשריותא דתרומה, ועוד הוכיח אאמו"ר שליט"א מהא דתניא בתוספתא דמוסרין פירות שביעית שאינן מתקיימין לחשוד על השביעית, ואע"פ שבודאי לא ינהג בהם קדושה טפי מדרכו בחולין, מיהו י"ל דאסור מדרבנן ולכן לא החמירו בע"ה.

להאכיל פסולת אוכלי אדם לבהמה בשביעית

יב. בדין פסולת אוכלין בשביעית כתב מרן זלה"ה סי"ד סק"י דמאכיל לבהמה, ובאמת שביעית עדיפא מתרומה, דבתרומה אכילת בהמה לאו כלום היא, ומ"מ שרי להאכיל פסולת תרומה לבהמה כמ"ש הראב"ד גבי מורסן, וכדאמר' לריה"ג פסחים ל"ב א' אפי' בראויה לאדם אלא שאסור מדין חמץ, וא"כ כ"ש שביעית, ומה"ט חמירא שביעית מתרומה דבשביעית אסור לאבדן כ"ז שראויין לבהמה, ובתרומה לא אסרו לאבד אלא במסלת יותר מהרגיל, וכדתניא בתוספתא פ"ז דשביעית דפסולת אוכלין כאוכלין, ואמנם בנפסלה לגמרי מאוכל אדם הדבר פשוט כן, דקדושת אוכל אדם בטלה לגמרי ואין בה קדושה אלא מדין אוכלי בהמה, וכיו"ב דבתרומה מותר לזרים, אבל בראויה לאדם ע"י הדחק וכיו"ב בתרומה אסור לזרים, לכא' משמע ביר' דאין להאכיל לבהמה, ויש בזה דבר מחודש דהא בתרומה מותר לאבדה כה"ג דלית בה דין משמרת תרומותי, אבל בשביעית כיון דראויה לאדם ע"י הדחק, (דזה גורם שאסורה לזרים בתרומה), נשאר בה זיקת מאכל אדם לאסור לבהמה, והמחודש שבזה הוא לתפוס החבל בשני ראשים, דטעם האיסור לאבדה הוא מכח דין מאכל ואיך אפשר שזה הדין בעצמו יאסור להאכילה לבהמה, מיהו י"ל דכיון דפירות שביעית במצב זה יש בהן קדו"ש והקדושה פתיכא בה איסור מאכל אדם, דהא כיו"ב בתרומה אסורה לזרים מכח מאכל אדם, דמאכל בהמה לא קדוש בתרומה, ע"כ נותנין עליו חומרי אדם וחומרי בהמה, וכמשי"ת בסמוך בדברי הירוש'.

ביר' שביעית פ"ז ה"א במחליף אוכלי אדם

יר' שביעית פ"ז ה"א החליף אוכלי אדם באוכלי בהמה כמה דתימר אוכלי אדם אין עושים מהם מלוגמא כו', לכא' יש כאן סברא מחודשת דנהי דלענין להאכיל לבהמה מאכילין אע"פ שאוכלי אדם אסור להאכיל

לבהמה, מ"מ כיון שזהו עיקר האוכלין האלו ע"כ מאכילין אותן לבהמה, אבל היינו דוקא להחליף אכילה באכילה, אבל לגבי מלוגמא לאדם נשאר באיסורו כאוכלי אדם, דלגבי זה ליכא למימר שזהו עיקרו, ופריך והתנינן דאין מוכרין אוכלי בהמה כו' וכ"ש אוכלי אדם ליקח בהן אוכלי בהמה, ונראה דמשמע ל' מהאי ברייתא דאסור להאכיל אוכלי אדם לבהמה גם בדרך זו שהחליפן, דנותנין עליו חומרי אדם לא רק לענין מלוגמא אלא על עצם הדבר שאסור להאכיל לבהמה, והיינו דקאמר כ"ש, דהפסד גמור חשוב כיון שלא יוכל לאכלו כלל.

ולפי הגירסא שלפנינו איתותב מהאי ברייתא, דלבהמה נמי אסור להאכילן, ולפי"ז יש לפרש דהא דמסיים והדא קניבתא דירקא מסקין ל' לאיגרא והיא יבשה מן גרמא, סיומא דדינא הוא, דכיון דהבא מקדושת אוכל אדם אסור להאכילו לבהמה אע"פ שהוא אוכל בהמה, כההיא דהחליף אוכלי אדם באוכלי בהמה, וא"כ ה"ה קניבת ירק כיון שזיקת מאכל אדם קיימת בו, דראוי הוא ע"י הדחק, מה יעשה בו אם אסור להאכילו לבהמה, ואף לאבדו אסור כיון שראוי לבהמה, וקאמר דמניחו על הגג ונפסד מאליו, ולפי"ז באמת לא משכח"ל שיהא חומר דאוכלי אדם לענין מלוגמא ולא לענין בהמה, דודאי להאכיל לבהמה גרע טפי, ואפשר דביבשותו ראוי הוא לבהמה עדיין, ואז מותר ליתנו כיון שנפסל לגמרי לאדם.

אב"י בהגהות הגר"א הגיה תיפתר בהדא קניבתא דירקא דמסקין לה כו', ויש להבין למה באמת יהא אסור מלוגמא מקניבת ירק שיבשה, כי היכי דנפקא מאוכל אדם ושריא לבהמה ה"נ יש להתיר בה מלוגמא, וגם לא נתיישב כ"כ הא דקאמר החליף אוכלי אדם כו' דבנתחלף האוכל עצמו מוקים לה, וצריך טעם לחלק ולומר דבלקוח באוכל אדם חמיר לענין מלוגמא טפי מירק של שביעית

עצמן], וצ"ע בר"ש שכ' דמשיבשה ונפסלה מאוכל אדם מותר ליקח בהן אוכלי בהמה, ואמאי הא אוכלי בהמה ג"כ אסור למכור לצורך אוכלי בהמה, וגם כל הלשון קשה דהול"ל תפתר באוכלי אדם שנתקלקלו ועומדין לבהמה.

ובספר אאמו"ר שליט"א שם סק"ז נראה דאף דמסכים לפי הגר"א, דהדא קניבתא כו', שינויא הוא, דמשכח"ל אוכלי בהמה מאוכלי אדם, מ"מ מפרש דאוכלין שנתקלקלו ועדיין ראויין לאדם ע"י הדחק אסור להאכילן לבהמה ולכך צריך להמתין עד שיתייבשו ואז יאכילן לבהמה, ואף שנפסלו לגמרי מאוכל אדם מ"מ מלוגמא אסור בהן.

בדין האוכל הדבוק בקליפות

לפ"ז יש להחמיר באוכל אדם שנתקלקל [כפת שעיפשה וקניבת ירק וכן בנצולות ורקוביות] שלא להאכילו לבהמה עד שיפסל לגמרי מאוכל אדם, מיהו נראה דהיינו דוקא באוכל גמור שנתקלקל, אבל בקליפות אע"פ שמעורב בהן אוכל אדם כיון שמעיקרא עשויין לקלפן כך, י"ל דבטלי אגב הקליפין וחשיבי מאכל בהמה, דהא טעמא דשרי לאבדן בתרומה אינו מפני שהאוכל אינו ראוי, אלא שאינו מחויב להפריד האוכל כולו מהקליפה, כמו שאינו מחויב לטפח וללקט אחת אחת ולמצות הכר, וש"מ דהאוכל בטל לקליפה והו"ל כמאכל בהמה מעיקרו, ולא כמאכל אדם שנתקלקל, ויתכן לומר דאף בקליפות שמעיקרן ראויין לאדם ע"י הדחק לא חייל עליה דין מאכל אדם, כי היכי דבתרומה לא מיחייבי פירות שמעיקרן ראויין רק ע"י הדחק, ואע"פ שמסתברא שהקליפות של התפוחים וכיו"ב חייבין בתרו"מ, וכקליפת אתרוג סוכה ל"ה ב' אע"פ שע"י ביטול נפרדת הקליפה כעין של תפוח, והטעם משום דכ"ז שמחוברת לאוכל בטלה לאוכל כיון שיכולין לאכלן כך, מ"מ

לענין שם מאכל בהמה בשביעית י"ל דמשקלפן דינן כמאכל בהמה מעיקרו, ולא דמי לקניבת ירק דמתפרש בירק שהי' עומד לאכילה ונתקלקל, וצ"ע בזה, מיהו כיון דדעת מרן זללה"ה להתיר אף בפת שעיפשה, אפשר שיש להקל בזה, ואאמו"ר שליט"א ג"כ התיר ליתן הקליפין לבהמה אע"פ שמתחלה היו ראויין לאכלם עם הפרי, וגם מעורב בהן מן הפרי, ואע"פ שבקניבת ירק אסר ע"פ הירוש', ומשמע שרוצה לחלק בין אוכל גמור שנתקלקל לבין קליפין וזה כמש"כ, אבל אין נראה לחלק בדרגת הקלקול, דהא קניבת ירק ר' דוסא מתיר לזרים ומ"מ אסרוה בירוש', וגם לא מצינו שתי דרגות בדחק דאדם.

- לפור' -

תרומות פ"א מ"א אין נותנין דבילה וגרורות

יג. **תרומות פ"א מ"א** אין נותנין דבילה וגרורות [סתם דבילה היינו עיגולי דבילה, אבל כאן מסתברא דהיינו תאנים, ע"י שבת ז' ב' בדבילה שמינה שנו, כלים פ"י מ"ב, דאל"כ מאי איצטריך לאשמועינן גם דבילה וגם גרורות, אבל לזה יבשה יש חידוש, ומ"מ ק"ק מ"ט קרי לה דבילה ולא תאנה, כדתנן תרומות פ"ב מ כל מין תאנים וגרורות ודבילה אחד, ואפשר דחתיכה של עיגולי דבילה נפסדת יותר מגרורות, או שהדרך בחתיכה של עיגולי דבילה, לתוך המורייס מפני שהוא מאבדן, ובכרייתא קתני נותנין, ומשמע דלא פליגי, וגם מבואר במשנה דהטעם מפני שהוא מאבדן, ואם איתא דהנתינה לחוד היא הפסד, לא הי' צריך לפרש טעם, דממילא מובן שהנדרן אם זה הפסד, אבל השתא ה"ק מפני שהוא, פי' האדם הנותן, מאבדן בסחיטה שעושה אחר הנתינה, מיהו אין זה דיוק דבסיפא נמי קתני מפני שהוא ממעיטו שהוא משביחו, ובתוספתא קמ"ל שאם לא יאבדם שרי, והיינו דקתני כדרך שהוא נותן את התבלין שצוררן

ומניחן בצד התבשיל, ואינו סוחט כסתם נתינת דבילה למוריים.

והנה הסדר הראוי הוא לסחוט הדבילה לתוך המוריים, שאחר שבלעה המוריים ונעשית כבושה ככבשים של ירקות, אינה נאכלת כאכילת תאנים אלא כאכילת מוריים, ועדיף לסחוט כל המוריים, עם טעם הדבילה שבה, ולהשליך גוף הדבילה הנשאר אחר הסחיטה, דבלא זה נשאר רוב טעם המוריים בדבילה, ומ"מ אם אוכל כל הדבילה התיירו, דסו"ס לא נפסד כאן כלום, ומ"מ שפיר שנה התנא אין נותנין לפי שזהו הדרך הרגילה, וכדמסיים מפני שהוא מאבדן, ובברייתא מפרש שאם ישגיח שלא לאבדן נותנין, והיינו דקתני כדרך שהוא נותן התבלין, פי' שיכנס טעם הדבילה במוריים רק מה שנבלע מכח הכבישה ולא ע"י סחיטת גופו, כמו התבלין שצורוין בצד התשיל ונותנין טעמם בו.

ויתכן ליתן טעם מ"ט קתני בתוספתא נותנין, דהנה לפנינו בתוספתא קתני יין שנפל לתוך המוריים, דהיינו כראב"ש דלא שרי לכתחלה, ולכן שנה התנא נותנין דבילה למוריים דבזה מודה ראב"ש, אבל מתני' דקתני נותנין את היין למוריים דלא כראב"ש שפיר סתם אין נותנין דבילה שזהו הדרך הרגילה, שכבר נדע את ההיתר מיין למוריים.

שם אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעיטו, יש לעי' למה מבשלין אותו, האם כדי שיתקיים יותר, או כדי שיהא מרוכז ומתוק יותר, שהתוצאה של הבישול [אם מבשלין אותו קודם התסיסה], היא כתוצאה של ענבים ועשאן צימוקים, שהלחות מתייבשת, ונשאר המתוק מרוכז יותר, כמו שרואים שצימוקים מתוקין יותר מענבים, ומהא

דחשיב ליה מן הרע על היפה משמע שהוא נפגם ומאבד כח יין שבו, ואמנם נעשה מתוק יותר, אבל אבד כח היין שבו, ולא שמפני החוזק שבו ממעטו משותיו, כמו שאין שותים קונדיטון, אלא שבאמת מפסיד כח החריפות והשכרות שביין, וכנגד זה הוא מתקיים יותר, כמו שעיגולי דבילה מתקיימין יותר, וגם יש בו ריבוי מתיקות כגרוגרות וצימוקים, מיהו אם הבישול הוא לאחר התסיסה כבר אבד מתיקותו, והבישול רק מרכז אותו שישתמר יותר, ועי' במנחות דתנן אין מביאין לא מתוק ולא מעושן ולא מבושל, שו"ר בזה ברמב"ן ב"ב צ"ז, ומה שכתב שדמיו נפחתין צ"ע, דודאי כל דבר שמשביח דמיו משביחין, אלא שאין לקבוע מתנות כהונה שיתאימו רק לכהנים מסוימים, ואם יקבלום אחרים יצטרכו למכרם, ואולי כונתו דוקא בדמי תרומה שאין הלוקחים מצוים.

- נמצאו בזה עוד דברים -

תרומות פ"א מ"א אבל נותנין את היין למוריים, זה דלא כראב"ש, ולכאורה פליג גם בדבילה וגרוגרות שאע"פ שאינו סוחטן אסור ליתנן, ולפ"ז סיפא דתוספתא דקתני נותנין הויא מחלוקת ואח"כ סתם דלא כראב"ש, וכבר כתבנו דיתכן שלכך שנו שם נותנין דבילה כו' לאפוקי מראב"ש, אבל מתני' דקתני בהדיא נותנין יין למוריים, וזה דלא כראב"ש, קתני שפיר ברישא אין נותנין כיון דסתמא סוחטן.

שם אבל עושין את היין יינומלין, היינו בלא בישול כמבואר שבת ק"מ א' שעושין אותו בשבת, ולפ"ז יש לדייק דאין מפטמין את היין, אלא די"ל שזה תלוי בפלוגתא דבישול יין דבסמוך.